

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

JUL — AVGUST 1961

7-8

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA V
Jul — Avgust 1961.

Uredivački odbor

Predsednik NIKOLA MINČEV; *članovi*: dr JOŽE BRILEJ, BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, LJUBICA MIHIĆ, ANTE NOVAK, VOJO RAKIĆ, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«
BEOGRAD, Knez Mihajlova 6

SADRŽAJ

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREDJENJE

Normativna delatnost radničkih saveta	289—292
Izbori i sastav radničkih saveta i upravnih odbora ..	293—295
Sednice Savezne narodne skupštine	296—298
Sednice republičkih narodnih skupština	298—306
Sednice Saveznog izvršnog veća.....	307—308

PRIVREDA

Porast zaposlenosti 1957—1960.	309—313
Regresi u privredi	313—316
Sprovođenje stambene reforme	317—320
Veterinarska služba	321—325
Potrošnja veštačkih đubriva.....	326—328

PROSVETA, NAUKA I KULTURA

Jugoslovenski prevodi dela V. I. Lenjina	329—332
Savremena jugoslovenska likovna umetnost.....	333—334
Gostovanja jugoslovenskih kulturno-umetničkih druš- tava u inostranstvu	335—336

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Rukomet	337—340
---------------	---------

SPOLJNA POLITIKA

Odnosi između Jugoslavije i Brazila	341—342
Poseta predsednika Republike Gane dr Kwame Nkrumaha.....	343
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića SSSR.....	343—344
Poseta ministra inostranih poslova Republike Italije Antonija Senjija	344

NORMATIVNA DELATNOST RADNIČKIH SAVETA

U okviru dugoročnog programa ispitivanja radničkog samoupravljanja, Odeljenje za političke i pravne nauke Instituta društvenih nauka,¹ ispitivalo je početkom 1960 (januar—april) važnije pojave i tendencije razvoja u sistemu radničkog samoupravljanja preduzećima, kao što su način i oblici raspodele dohotka, ekonomska organizacija preduzeća, organizacija samoupravljanja, međusobni odnosi članova radnih kolektiva, i dr. Pošto se sva ova pitanja izražavaju kroz propise organa radničkog samoupravljanja vršena su i ispitivanja normative delatnosti radničkih saveta, a naročito vrste propisa koje oni donose i njihov sadržaj i autoritet, zatim postupak donošenja, kao i zakonski okviri za donošenje propisa. Ispitivanja su vršena u industriji i rudarstvu, kao najrazvijenijim granama jugoslovenske privrede. Po sistemu uzorka, odabrano je 70 većih preduzeća, sa više od po 500 radnika, u kojima su ispitivane pojave i tendencije jače izražene i u kojima se istovremeno odražavaju i tendencije opšteg razvoja radničkog samoupravljanja u Jugoslaviji.

U ovom ispitivanju analiziran je sadržaj 270 propisa radničkih saveta ovih preduzeća. Ispitivana su i mišljenja o uređenju svih unutrašnjih odnosa u preduzećima propisima radničkih saveta 500 lica na rukovodećim radnim mestima u preduzećima (direktori, rukovodioci službi i sektora, itd.) i rukovodilaca društvenih organa i društveno-političkih organizacija u preduzećima (predsednici radničkih saveta i upravnih odbora, rukovodioci Saveza komunista i Saveza sindikata).

U ovom prikazu dati su neki rezultati izvršenih ispitivanja koji se odnose na normativnu delatnost radničkih saveta. Međutim, treba imati u vidu da su u vreme ispitivanja (završeno 1. aprila 1960), propisi radničkih saveta, a naročito pravila preduzeća, bili većinom ograničeni na opšte principe i norme o radnim odnosima u preduzećima. Pravila i pravilnici koje su donosili radnički saveti u većini slučajeva nisu postali pravo ogledalo socijalističkih odnosa i stvarnih potreba u preduzećima. Tek u toku 1960. i 1961, kada se pristupilo sve širem uvodenju razvijenih oblika radničkog samoupravljanja (ekonomske jedinice i drugi oblici neposrednog učešća radnika u upravljanju preduzećima), propisi radničkih saveta dobijaju puniju sadržinu i adekvatnije odražavaju odnose u preduzećima. Pravila preduzeća sve više dobijaju karakter demokratskog »malog ustava« radnih kolektiva, a pravilnici sve konkretnije i potpunije razrađuju prava i obaveze svih organa kolektiva, kao i pojedinaca, u oblasti rada, raspodele dohotka i odnosa među ljudima. Propisi radničkih saveta sve više postaju neophodni instrumenti organa samoupravljanja i podloga za njihov sreden i efikasan rad. Ovaj proces ubrzale su i nove privredne mere, a naročito novi sistem raspodele, kojim su prošireni materijalna osnova samostalnosti preduzeća i obim prava radnih kolektiva, a time i stepen kolektivne i lične odgovornosti.

Prema tome, u periodu 1960—1961. propisi radničkih saveta dobijaju još veći značaj, jer je »sigurno da nema samouprave bez svesne i pravno učvršćene organizacije i stabilnih unutrašnjih odnosa.«²

VRSTE PROPISA RADNIČKIH SAVETA

Propise o uređenju unutrašnjih odnosa u preduzećima radnički saveti, kao organi radničkog samoupravljanja,³ donose

¹ Vidi: »Institut društvenih nauka«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 32—34 (4—6).

² Edvard Kardelj: Ekspozicija uz Izveštaj Saveznog izvršnog veća za 1960. godinu.

³ Vidi: »Razvoj radničkog samoupravljanja«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 15—22 (9—16); »Sastav i aktivnost organa radničkog

prvenstveno u obliku pravila i pravilnika. U tim oblicima su se pojavili i prvi propisi radničkih saveta — pravila preduzeća i tarifni pravilnici.⁴

PRAVILA su, po svom mestu i sadržini, najvažniji samoupravni normativni akt u preduzeću.

Preduzeće je prilikom svog osnivanja obavezno, prema zakonskim propisima koji regulišu postupak osnivanja,⁵ da donese svoja pravila. Pravila preduzeća se donose i menjaju u postupku koji je određen zakonom.

Pravila donosi radnički savet na predlog upravnog odbora. Pravila se dostavljaju na saglasnost narodnom odboru opštine, koji tu saglasnost ne može uskratiti ako su pravila u skladu sa zakonskim propisima.

U svojim opštim odredbama pravila preduzeća sadrže klauzulu o osnivanju i elemente identifikacije preduzeća. Dalje se određuje predmet poslovanja u osnovnoj i sporednoj delatnosti, kao i organizacija preduzeća. Tu se nalaze i norme koje regulišu zastupanje preduzeća u pravnim i poslovnim odnosima, zatim odredbe o kolektivu i njegovoj ulozi u upravljanju, o referendumu, o nadležnostima radničkog saveta, upravnog odbora i direktora, kao i o postupku za izbor i opoziv radničkog saveta i upravnog odbora.

Pravila se donose i za ustanove koje preduzeća osnivaju za svoje potrebe (pravila odmarališta, centra za obrazovanje radnika, i dr.).

PRAVILNICI, kao najrasprostranjeniji oblik samoupravnih normativnih propisa, regulišu prava i dužnosti radnika i njihove međusobne odnose u toku rada u preduzeću. Za većinu pravilnika zakonom su određene okvirne norme koje regulišu njihovo donošenje, kao i minimalna prava radnika koja njima ne smeju biti povređena.

U svim preduzećima pravilnicima se obavezno regulišu: raspodela čistog prihoda preduzeća i sredstava za lične dohotke radnika, upotreba fondova preduzeća koji se stvaraju iz čistog prihoda preduzeća, zatim radni odnosi i dr. Tako, na primer, pravilnikom o radnim odnosima regulišu se pitanja zasnivanja radnog odnosa, uslova za stupanje radnika u preduzeće, prestanka radnog odnosa, radnog vremena, raspoređivanja radnika na radna mesta, godišnjeg odmora i odsustva, disciplinske i materijalne odgovornosti i dr. Pored toga, radnički saveti donose pravilnike o izgradnji i raspodeli stanova, o korišćenju putničkih automobila preduzeća, itd. Svi pravilnici moraju biti u saglasnosti sa pravilima preduzeća.

POSLOVNICI regulišu rad organa radničkog samoupravljanja preduzećima (radničkih saveta preduzeća, radničkih saveta pogona, upravnih odbora, komisija radničkih saveta i upravnih odbora, ekonomskih jedinica kao oblika neposrednog upravljanja radnika u preduzećima, itd.).

PRIVREDNI PLANOWI I ZAVRŠNI RAČUNI PREDUZEĆA imaju takode karakter propisa koje donose radnički saveti jer na određen način regulišu odnose proizvodnje i raspodele u preduzećima.

Privredni planovi se, po pravilu, donose za jednu godinu, dok veći broj preduzeća donosi i svoje perspektivne planove koji se odnose na razvoj preduzeća za više godina (obično 5). Na osnovu godišnjih privrednih planova preduzeća donose svoje mesečne operativne planove.

Završni računi se donose po isteku poslovne godine i njima se konačno regulišu raspodela dohotka u preduzećima.

RAZVOJ NORMATIVNE DELATNOSTI RADNIČKIH SAVETA

Normativna delatnost radničkih saveta razvijala se, dopunjavala i proširivala uporedo sa razvijanjem celokupnog sistema radničkog samoupravljanja i društveno-ekonomskog sistema.

U periodu 1950—1953. radnički saveti preduzeća u kojima su vršena ispitivanja doneli su mali broj samoupravnih propisa i njima su uglavnom samo prilagođavali zakonske i druge opšte norme konkretnim uslovima jednog preduzeća. Tako, na primer, u ovom periodu doneseni su u svim preduzećima tarifni pravilnici, koje su radnički saveti bili obavezni da donesu, a u nekim preduzećima i pravilnici o premijama, čije donošenje nije bilo obavezno. Pošto je u ovom periodu

samoupravljanja«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 221—224 (61—64); »Prvi kongres radničkih saveta Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 271—276 (73—78); »Sastav organa radničkog samoupravljanja«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 288—290 (74—76).

⁴ Tarifne pravilnike radnički saveti su donosili do izmene Zakona o radnim odnosima od 1961.

⁵ Vidi: »Organizacija privrednog preduzeća«, »Jugoslovenski pregled«, 1961, str. 49—54 (7—12).

zakonodavstvo detaljno regulisalo pitanje nagrađivanja radnika, ovi prvi propisi radničkih saveta nisu imali mnogo originalne sadržine i u osnovi su predstavljali samo začetak samostalnog uređivanja odnosa u preduzeću. Zakonski propisi i državni privredni planovi obavezivali su organe radničkog samoupravljanja da najvažnije odnose u svojim preduzećima (proizvodnju i raspodelu) regulišu na određen način, čime je njihova samoupravna normativna delatnost bila bitno ograničena. Organi radničkog samoupravljanja bili su ograničeni takođe i u regulisanju radnih odnosa, koji su u celini bili normirani zakonima i drugim opštim propisima. Pored toga, nedostatak iskustva radnika u upravljanju preduzećima takođe je znatno uticao na nerazvijenost normativne delatnosti radničkih saveta u ovom periodu.

U periodu 1954—1957. normativna funkcija radničkih saveta preduzeća u kojima su vršena ispitivanja dolazi do jačeg izražaja. To se ogleda ne samo u broju donesenih propisa, već i u njihovoj sadržini, koja postaje sve više originalna. Sva preduzeća u kojima su vršena ispitivanja donela su svoja pravila (statute) i više drugih propisa. U tom periodu doneseni su i prvi propisi kojima se regulišu organizacija i rad organa radničkog samoupravljanja u pogonima i ekonomskim jedinicama preduzeća, kao i prvi propisi o regulisanju radnih odnosa. Samoupravnim normama regulisano je, na primer, u jednom broju preduzeća obrazovanje disciplinskih sudova i disciplinski postupak, zatim trajanje godišnjeg odmora prema uslovima rada i drugim elementima, zasnivanje i otkazivanje radnih odnosa i druga pitanja iz oblasti radnih odnosa. Samoupravne norme o regulisanju radnih odnosa razlikovale su se od opštih normi koje su bile sadržane u zakonima i prethodile su sličnim zakonskim odredbama donetim krajem 1957 (Zakon o radnim odnosima). U nekim preduzećima, u kojima su vršena ispitivanja, u periodu 1954—1957. doneseni su i prvi pravilnici o raspodeli stanova, o radničkim odmaralištima, o stručnom obrazovanju radnika, kao i prvi pravilnici o raspodeli ličnih dohodaka prema ekonomskim merilima.

U periodu 1958—1960. radnički saveti preduzeća u kojima su vršena ispitivanja doneli su više propisa nego u celom periodu 1950—1957. Tako obimna normativna delatnost bila je uslovljena razvojem društveno-ekonomskog sistema, novim kompetencijama samih radničkih saveta i savlađivanjem subjektivnih slabosti kroz stečena iskustva.

Radnički saveti ovih 70 preduzeća u kojima su vršena ispitivanja doneli su od svog postojanja ukupno 1.277 pravila, pravilnika i poslovnika (u pripremnom postupku za donošenje na dan 1. aprila 1960. nalazila su se još 252 ovakva propisa). U periodu 1958—1960. radnički saveti ovih preduzeća doneli su 745, a u periodu 1950—1957. godine 532 ovakva propisa (od kojih je najveći deo donesen od 1954. do 1957). (Tabela 1.)

Radnički saveti preduzeća, u kojima su vršena ispitivanja doneli su najviše propisa kojima se regulišu pitanja raspodele ličnih dohodaka i nagrađivanja (531). Drugu veću grupu predstavljaju pravilnici kojima se regulišu radni odnosi i uslovi rada (209).

Ispitivanja su pokazala da se radničko samoupravljanje više razvilo u onim preduzećima koja su formirala ekonomske jedinice kao oblike neposrednog upravljanja radnika preduzećem. Ta preduzeća, iako ih je sve do 1958. bilo znatno manje, donela su 593 propisa u periodu 1950—1960, a preduzeća bez ekonomskih jedinica 684. U preduzećima sa ekonomskim jedinicama, pored toga, u vreme ispitivanja pripremano je 146 novih propisa, prema 106 koje su pripremala preduzeća bez ekonomskih jedinica.

SADRŽAJ PROPISA RADNIČKIH SAVETA

PROPISI O RASPODELI ČISTOG PRIHODA I LIČNIH DOHODAKA. Ekonomska merila za osnovne vidove raspodele čistog prihoda i ličnih dohodaka utvrđena su propisima radničkih saveta u 48 od 70 anketiranih preduzeća. Od toga su u 20 preduzeća utvrđena merila za raspodelu čistog prihoda na lične dohotke i fondove i

TABELA 1 — PROPISI RADNIČKIH SAVETA 1950—1960*

Vrste propisa	Ukupno 1950—1960	1950—1957	1958—1960	U pripremljenoj fazi za donošenje na dan 1. IV 1960.
Ukupno	1.277	532	745	252
Pravila preduzeća	112	70	42	47
Pravilnici o organima radničkog samoupravljanja u pogonima i ekonomskim jedinicama	16	4	12	12
Poslovnici organa radničkog samoupravljanja	125	66	59	31
Pravilnici o organizaciji proizvodnje i poslovanja	41	5	36	16
Pravilnici o unutrašnjoj kontroli i reviziji poslovanja	14	1	13	7
Opšti pravilnici o radnim odnosima i uslovima rada	76	—	76	20
Posebni pravilnici iz oblasti radnih odnosa i uslova rada	133	25	108	11
Tarifni pravilnici	270	201	69	1
Pravilnici o normama, premijama i drugim posebnim osnovima za nagrađivanje	214	121	93	8
Pravilnici o formiranju i raspodeli ličnih dohodaka po jedinici proizvodnje prema rezultatima ekonomskih jedinica	47	5	42	31
Opšti pravilnici o zajedničkoj potrošnji	3	—	3	3
Pravilnici o izradi i raspodeli stanova i sredstava za stambenu izgradnju	36	4	32	17
Pravilnici o obrazovanju ustanova za obrazovanje proizvođača	27	4	23	21
Pravilnici o odmaralištima	26	3	23	6
Pravilnici o postupku po predlozima o tehničkim unapređenjima	16	10	6	8
Ostalo	121	13	108	13

* Stanje 1. aprila 1960.

merila za raspodelu sredstava za lične dohotke prema rezultatima ekonomskih jedinica, dok su u 23 preduzeća utvrđena samo prva, a u 5 samo druga merila. Utvrđivanje ovih merila je samo početak regulisanja složenog kompleksa raznih odnosa u preduzećima koji se stvaraju u procesu raspodele.

Propisima radničkih saveta regulisana su i druga pitanja iz oblasti raspodele; utvrđivanje normativa za ocenu rezultata rada ekonomskih jedinica; način usklađivanja odnosa u raspodeli u slučaju da dođe do poremećaja zbog raznih nepredviđenih okolnosti; obrazovanje rezervnih i egalizacionih fondova ličnih dohodaka u preduzećima i u njihovim ekonomskim jedinicama; itd. Ova pitanja su potpuno regulisana u 13, a delimično u 16 preduzeća. Isto tako, u 13 preduzeća regulisano je potpuno, a u 16 delimično, i utvrđivanje normativa od kojih zavisi formiranje ličnih dohodaka, kao i uslova pod kojima se ovi normativi mogu menjati. U 16 preduzeća utvrđeni su instrumenti za usklađivanje međusobnih odnosa ekonomskih jedinica pri raspodeli sredstava za lične dohotke u zavisnosti od dejstva raznih nepredviđenih okolnosti i spoljnih činilaca. Ovakvi propisi postojali su u još 10 preduzeća, ali su bili nedovoljno razrađeni.

PROPISI O EKONOMSKIM JEDINICAMA PREDUZEĆA. Delovi preduzeća koji su stekli određenu ekonomsku samostalnost (ekonomske jedinice) i konstituisali se kao organizmi sa više ili manje razvijenim samoupravnim

funkcijama, postojali su u 19 od 70 anketiranih preduzeća. U ovih 19 preduzeća propisima radničkih saveta regulisani su sastav i delokrug zborova radnika i saveta ekonomskih jedinica, odnosi radnih kolektiva ekonomskih jedinica i organa koje ekonomske jedinice same biraju (predsedništva, odbori, komisije, itd.) kao i odnosi između organa samoupravljanja ekonomskih jedinica i centralnih organa samoupravljanja u preduzeću.

Propisima radničkih saveta je regulisano i novo područje međusobnih odnosa koji proističu iz zajedničke proizvodnje i kooperacije između ekonomskih jedinica. Najčešće je ovim propisima regulisano pitanje arbitraže u međusobnim odnosima ekonomskih jedinica. Penali i naknade za slučaj neizvršenja obaveza ekonomskih jedinica koje proističu iz plana ili ugovornog odnosa, između ekonomskih jedinica, kao i štete počinjene drugoj ekonomskoj jedinici, regulisani su propisima radničkih saveta iscrpno u 12 preduzeća. Donošenje plana ekonomske jedinice, međusobni odnos plana preduzeća i plana ekonomske jedinice, takođe su regulisani propisima radničkih saveta (u 8 preduzeća potpuni, a u 11 delimično).

Samoupravne funkcije ekonomskih jedinica ne ograničavaju se samo na oblast proizvodnje i raspodele, već se proširuju i na sve međusobne odnose radnika. To je dovelo do daljeg razvoja propisa kojima se uređuju radni odnosi. U preduzećima sa ekonomskim jedinicama uglavnom su samostalno regulisana neka pitanja radnih odnosa, a naročito prijem radnika u ekonomsku jedinicu, isključenje iz sastava kolektiva ekonomske jedinice, raspoređivanje radnika na radna mesta, premeštaj iz jedne ekonomske jedinice u drugu, izbor i smenjivanje rukovodilaca i disciplinska i materijalna odgovornost radnika.

PROPISI O ZAJEDNIČKOJ POTROŠNJI. Propisima radničkih saveta regulisana su i neka pitanja iz oblasti zajedničke potrošnje. Pokušaj da se propisima radničkih saveta zajednička potrošnja reguliše u celini učinjen je samo u 6 preduzeća.

Izgradnja i raspodela stanova, način korišćenja sredstava za stambenu izgradnju, bili su potpuni uređeni propisima radničkih saveta u 32 preduzeća, a u 2 preduzeća samo najopštijim odredbama.

Organizacija opšteg, stručnog i društveno-ekonomskog obrazovanja, način izbora stipendista, upravljanje ustanovama za obrazovanje, način formiranja i korišćenja sredstava za obrazovanje, i druga slična pitanja, potpuni su regulisani propisima radničkih saveta u 16 preduzeća, dok su u većini drugih preduzeća regulisana samo neka od ovih pitanja.

U preduzećima gde nisu postojali propisi o zajedničkoj potrošnji, radnički saveti su pojedine odnose iz ove oblasti uređivali svojim odlukama prema konkretnoj situaciji. U većini ovih preduzeća u vreme ispitivanja postojala je jaka tendencija da se pitanja zajedničke potrošnje u celini reguliše propisima radničkih saveta.

PROPISI O ORGANIZACIJI STRUČNIH SLUŽBI I ADMINISTRACIJI PREDUZEĆA. Izmene ekonomski odnosi i razvijene samoupravne funkcije doveli su do odgovarajućih promena i u organizaciji stručnih službi i administraciji preduzeća. Te promene su doprinosile učvršćenju i daljem razvijanju društveno-ekonomskih odnosa u preduzećima, pa se pojavila težnja da se i to područje neposrednije i efikasnije uredi propisima radničkih saveta. Ova pitanja potpuni su regulisana samo u 8 preduzeća, ali se o njima raspravljalo u svim preduzećima sa razvijenim oblicima raspodele.

AUTORITET PROPISA RADNIČKIH SAVETA

Autoritet propisa radničkih saveta zasniva se jednim delom na zakonu koji ove organe ovlašćuje i obavezuje da normiraju određene odnose u preduzeću, dok se drugi izvor autoriteta ovih propisa stvara u samom preduzeću.

Organi samoupravljanja svojim odlukama potvrđuju obaveznost propisa i sankcionišu ih. Ukoliko se više razvija samostalna normativna delatnost radničkih saveta kao izraz društvenih odnosa koji nastaju u procesu oslobođenja rada, utoliko su i sankcije koje utvrđuju, obezbeđuju i primenjuju organi radničkog samoupravljanja značajnije za održavanje i razvijanje odnosa normiranih zakonom, a naročito odnosa utvrđenih propisima radničkih saveta.

Autoritet propisa radničkih saveta zavisi i od stvarnog značaja koji oni imaju za uređivanje odnosa u preduzećima. Ukoliko su oni više izraz razvoja društvenih odnosa i oblik njihovog samostalnog uređivanja, utoliko su u praksi potpuni prihvaćeni i podržavani. Njihov autoritet zavisi i od intenziteta i stepena neposrednog ili posrednog uticaja kolektiva proizvođača i drugih organa radničkog samoupravljanja (upravnih odbora, pogonskih radničkih saveta i dr.) na njihovo stvaranje. Odsustvo takvog uticaja i učesća znači, po pravilu, i nedovoljnu obaveštenost kolektiva proizvođača o donesenim propisima i njihovoj primeni. Ukoliko je ovaj uticaj potpuniji, utoliko su i sankcije koje sadrže propisi radničkih saveta efikasnije, jer se njihov autoritet zasniva u prvom redu na realnim odnosima koji se stvaraju u preduzećima.

Jedan deo propisa radničkih saveta, u preduzećima u kojima su vršena ispitivanja, stekao je, od samog svog donošenja ili u toku primene, neosporan autoritet tako da se u tom pogledu može izjednačiti sa zakonom. Drugi deo propisa nije u većoj meri stekao autoritet, ili je tek počeo da ga stiče. Za te propise karakteristično je da se ponekad odstupa od pravila koja oni propisuju i da se ta odstupanja tolerišu. Od ovih propisa odstupaju ponekad i sami organi koji su ih doneli. Pretežan deo ovakvih propisa u stvari nije još ni dostigao nivo prave samoupravne norme, jer se njihova primena ne obezbeđuje doslednom i efikasnom sankcijom.

Anketa je pokazala da najveći autoritet imaju propisi o raspodeli čistog prihoda i sredstava za lične dohotke. Najpovoljnije ocene ove kategorije propisa radničkih saveta daju direktori preduzeća (svega 2,2% nepovoljnih ocena), dok su ocene sekretara organizacija Saveza komunista nepovoljne u 21,6% slučajeva, a rukovodioca službi za ekonomske analize i unapređivanje proizvodnje u 18%.

Autoritet propisa radničkih saveta o radnim odnosima i uslovima rada ocenjen je relativno povoljno. Propisi o organizaciji samoupravljanja u pogonima i ekonomskim jedinicama takođe su uglavnom povoljno ocenjeni. Strožu ocenu ovih propisa dali su sekretari organizacija Saveza komunista i predsednici radničkih saveta, dok su rukovodioci proizvodnje i tehničkih službi, rukovodioci kadrovskih i opštih službi i direktori preduzeća dali povoljniju ocenu.

Planski akti preduzeća povoljno su ocenjeni. Znatno se razlikuje ocena ove kategorije propisa u preduzećima bez ekonomskih jedinica (32,1% nepovoljnih i 5% krajnje nepovoljnih ocena) od ocena u preduzećima sa ekonomskim jedinicama (19,6% nepovoljnih i 1% krajnje nepovoljnih).

Mišljenje o autoritetu propisa koje donose radnički saveti potvrđeno je i dopunjeno ocenama o tome u kojoj oblasti su prekršaji samoupravnih normi najčešći. Najviše se navode prekršaji propisa o zaštiti pri radu, o ličnoj odgovornosti, prekovremenom radu, raspodeli stanova, kao i o prijemu i raspoređivanju radnika na bolje plaćena radna mesta. Značajne su i konstatacije o postojanju prekršaja u vezi s primenom merila za raspodelu čistog prihoda i ličnih dohodaka. Ove konstatacije najčešće potiču od sekretara organizacija SKJ i rukovodilaca službi za ekonomske analize i unapređivanje proizvodnje.

Anketirana lica smatraju da pojedini propisi radničkih saveta nemaju potpun autoritet zato što nije organizovana efikasna kontrola njihovog sprovođenja. Predstavnici svih funkcija, a naročito rukovodioci proizvodnje i tehničkih službi, smatraju da do ovakvog stanja dolazi i zbog toga što članovi kolektiva proizvođača, kao i jedan deo članova organa samoupravljanja, ne poznaju dovoljno svoja prava utvrđena propisima radničkih saveta, kao što ne poznaju

sasvim ni dužnosti koje su im određene. Ističe se mišljenje da je nerazvijenost autoriteta propisa radničkih saveta prouzrokovana slabošću sankcija. Ovo gledište iznose najčešće društveni funkcioneri i rukovodioci kadrovskih i opštih službi preduzeća. Manji broj rukovodilaca preduzeća smatra da je među osnovnim razlozima koji smanjuju autoritet propisa radničkih saveta i njihova slaba tehnička i stručna obrada.

ZAKONSKI OKVIRI SAMOUPRAVNE NORMATIVNE DELATNOSTI

Uvođenjem radničkog samoupravljanja (1950) postavljeni su i zakonski okviri normativne delatnosti radničkih saveta (Zakonom o predaji državnih privrednih preduzeća na upravljanje radnim kolektivima i propisima donesenim na osnovu njega). Kao rezultat težnje da se obezbedi jedinstveno regulisanje važnijih odnosa u preduzećima raznih grana privrede i na različitim područjima, sadržina propisa koje su mogli donositi radnički saveti pretežno je bila određena aktima državnih organa.

Jačanjem materijalne osnove radničkog samoupravljanja u preduzećima, nastali su novi oblici organizacije proizvodnje i raspodele, što je uslovlilo pojavu novih odnosa, koji zakonom ranije nisu bili uređeni. Stoga je nastala potreba da se prošire zakonski okviri normativne delatnosti radničkih saveta, tako da se zakonom postave samo osnovna načela, a preduzećima omogućiti da u okviru tih načela samostalno uređuju svoje unutrašnje odnose.

Zakonodavstvo iz oblasti privrede i radnih odnosa u periodu 1957—1960. proširilo je i podstaklo razvoj normativne delatnosti radničkih saveta (Zakon o radnim odnosima, Zakon o sredstvima privrednih organizacija, Uredba o odnosima koji proističu iz raspodele čistog prihoda privrednih organizacija, Zakon o stambenim odnosima, itd.). Ovim zakonima postavljena su osnovna načela i širi okviri za samostalno uređivanje odnosa u preduzećima putem propisa radničkih saveta. Međutim, ubrzo je razvoj odnosa u preduzećima prevazišao i ove zakonske okvire.

Potreba za proširivanjem zakonskih okvira kao uslova za efikasniju normativnu delatnost radničkih saveta više je izražena u preduzećima sa razvijenijim odnosima raspodele i, na toj osnovi, oblicima samoupravljanja u pogonima i ekonomskim jedinicama.

Od 500 anketiranih lica 51,6% smatra da zakonski okviri samoupravne normativne delatnosti nisu dovoljno široki i da ograničavaju razvoj društvenih odnosa u preduzećima. Jedan deo (28,6%) deli isto mišljenje u pogledu nekih oblasti društvenih odnosa u preduzećima, ali smatra da je u drugim oblastima još uvek potrebna jača intervencija zakona. Drugi deo anketiranih lica (17,4%) smatra da su zakonski okviri dovoljno široki i u skladu sa stvarnim društvenim potrebama. Neznatan deo anketiranih (0,4%) misli da su zakonski okviri čak i preširoki, tako da radnički saveti samostalno regulišu i ona pitanja koja bi trebalo da se regulišu zakonom.

Anketirana lica su takođe istakla da organi radničkog samoupravljanja treba samostalno da uređuju raspodelu čistog prihoda, kao i da treba proširiti samoupravne funkcije radnih kolektiva ekonomskih jedinica. (Tabela 2.)

Najnovijim razvojem privrednog sistema (zakoni od 1961) dalje su prošireni zakonski okviri za samostalno uređivanje odnosa u preduzećima propisima radničkih saveta. Na takav razvoj zakonodavstva uticala su i iskustva preduzeća, u kojima su se razvile ekonomske jedinice kao oblici neposrednog samoupravljanja radnika.

Zakonski okviri za samostalno uređivanje društvenih odnosa u preduzećima propisima radničkih saveta prošireni su naročito izmenama i dopunama Zakona o sredstvima privrednih organizacija i Zakona o radnim odnosima.

TABELA 2 — MIŠLJENJE ANKETIRANIH LICA O ZAKONSKIM OKVIRIMA U POJEDINIM OBLASTIMA NORMATIVNE DELATNOSTI RADNIČKIH SAVETA

(U procentima)

	Zakonski okviri nisu dovoljno široki			Zakonski okviri su preširoki		
	Ukupno	Rukovodioci	Društveni funkcioneri	Ukupno	Rukovodioci	Društveni funkcioneri
Raspodela čistog prihoda i korišćenje fondova	55,8	55,3	56,4	3,8	3,4	4,2
Raspodela ličnih dohodaka	53,4	54,5	52,1	4,6	3,8	5,5
Nagrađivanje za tehnička unapređenja	45,8	43,2	48,7	4,8	3,8	5,9
Delokrug i međusobni odnosi radničkog saveta, upravnog odbora i direktora preduzeća	42,0	38,6	45,8	6,0	7,6	4,2
Funkcija organa samoupravljanja u pogonima i ekonomskim jedinicama	37,4	30,7	44,9	4,2	6,8	1,3
Neposredno odlučivanje kolektiva proizvođača	37,6	31,8	44,1	4,2	6,1	2,1
Zasnivanje i otkazivanje radnog odnosa i raspoređivanje radnika	40,0	40,5	39,4	9,8	9,1	10,6
Radno vreme i prekovremeni rad	39,2	46,4	27,6	14,4	9,1	20,3
Dnevni, nedeljni i godišnji odmor	35,8	33,7	38,1	4,8	6,8	2,5
Izgradnja, raspodela i korišćenje stanova	42,8	40,1	45,8	4,0	4,5	3,4
Finansiranje i upravljanje radničkim restoranima, odmaralištima i sličnim ustanovama	41,8	33,8	45,8	4,4	4,2	4,7
Nema odgovora	2,4	2,6	2,1	36,6	39,0	31,0

Izmenama i dopunama Zakona o sredstvima privrednih organizacija postavljaju se samo najopštiji principi za raspodelu čistog prihoda privrednih organizacija. Sama raspodela se potpuno samostalno reguliše pravilnikom o raspodeli čistog prihoda, koji donosi radnički savet. Zakonom se omogućava da radnički saveti svojim pravilnicima prenesu odlučivanje o raspodeli jednog dela čistog prihoda na organe samoupravljanja i radne kolektive pogona i ekonomskih jedinica. Time se podstiče prenošenje i drugih važnijih samoupravnih funkcija koje proističu iz raspodele čistog prihoda (odlučivanje o ulaganjima za proširenje proizvodnje, o zajedničkoj potrošnji, o obrazovanju radnika, itd.).

Prema izmenama i dopunama Zakona o radnim odnosima, raspodelu dela čistog prihoda namenjenog ličnim dohodcima privredne organizacije vrše na osnovu pravilnika koje radnički saveti donose samostalno. Zakonom se radničkim savetima preduzeća omogućuje da najvažnije funkcije u oblasti raspodele ličnih dohodaka i uređenja radnih odnosa svojim pravilnikom mogu preneti na organe radničkog samoupravljanja i radne kolektive u pogonima i ekonomskim jedinicama. Radnički saveti mogu preneti na organe samoupravljanja i radne kolektive pogona i ekonomskih jedinica, pored ostalih, naročito sledeće funkcije: donošenje pravilnika o raspodeli ličnih dohodaka (uz saglasnost radničkog saveta) i odlučivanje o zasnivanju i otkazivanju radnih odnosa, o uvođenju prekovremenog rada, o pokretanju disciplinskog postupka i izricanju disciplinskih kazni. Prošireni su i zakonski okviri za regulisanje radnog vremena, kao i za neka druga pitanja radnih odnosa.

IZVOR: Dokumentacija Instituta društvenih nauka.

H. K.

IZBORI I SASTAV RADNIČKIH SAVETA I UPRAVNIH ODBORA

Osmi redovni izbori za radničke savete i upravne odbore privrednih preduzeća¹ održani su u prvoj polovini 1960. godine² posle isteka dvogodišnjeg mandata radničkih saveta i upravnih odbora, koji su izabrani 1958. godine.³

Ovi izbori za radničke savete i upravne odbore preduzeća održani su u vreme daljeg intenzivnog razvoja radničkog samoupravljanja, čemu je naročito doprineo proces uvođenja novih oblika učešća radnika u neposrednom upravljanju preduzećima i novih stimulativnijih oblika nagrađivanja. Radničko samoupravljanje je znatno demokratizovano jer su pojedine funkcije centralnih organa samoupravljanja decentralizovane i prenete na neposredne proizvođače (naročito funkcije u oblasti planiranja proizvodnje i raspodele čistog prihoda i ličnih dohodaka radnika). U mnogim, naročito većim, preduzećima bile su već obrazovane ili su se nalazile u procesu formiranja ekonomske jedinice (radne zajednice) kao novi oblici neposrednog učešća svih proizvođača u upravljanju preduzećima. U takvim uslovima, pred nove radničke savete i upravne odbore preduzeća postavljali su se sve složeniji zadaci, čije je rešavanje zahtevalo njihovu povećanu društveno-političku odgovornost prema radnom kolektivu, a takođe i prema komuni i široj društvenoj zajednici.

Stepen razvoja radničkog samoupravljanja u privrednim preduzećima i proces koji se odvijao, znatno su uticali na izbore za radničke savete i upravne odbore održane 1960. To se naročito odrazilo u procentualno većem učešću članova radnih kolektiva na izborima, poboljšanju kvalifikacione strukture članova radničkih saveta i upravnih odbora i većem izboru u ove organe neposrednih proizvođača, mladih radnika i žena u odnosu na izbore održane 1958.

IZBORI

Na izborima je u 10.987 privrednih preduzeća sa ukupno 1,910.882 zaposlena lica upisanih u biračke spiskove, izabrano 282.018 članova radničkih saveta i upravnih odbora ovih preduzeća ili skoro 15% svih birača.

Izbori za radničke savete. U biračke spiskove 7.335 preduzeća sa 30 i više zaposlenih bilo je upisano u 1960. godini 1,850.030 birača. Od toga je na izborima za radničke savete učestvovalo 1,631.587 ili 88,2% birača. Birači koji nisu učestvovali u izborima bili su uglavnom službeno odsutni iz preduzeća ili su se nalazili na bolovanju. U svim ovim preduzećima predloženo je ukupno 7.830 kandidatskih lista, na osnovu kojih je izabrano 153.454 člana novih radničkih saveta.

U 3.652 preduzeća sa 7 do 29 zaposlenih u biračke spiskove bilo je upisano 60.852 birača, što istovremeno predstavlja i broj članova radničkih saveta u ovim preduzećima.

Na izborima je u ukupno 10.987 privrednih preduzeća (bez preduzeća sa manje od 7 zaposlenih) izabrano 214.306 članova radničkih saveta ili 11,2% od svih upisanih birača.

¹ Vidi: »Sastav i aktivnost radničkog samoupravljanja«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 221—224 (61—64) i »Sastav organa radničkog samoupravljanja«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 288—290 (74—76).

² Izbori za radničke savete i upravne odbore u preduzećima železničkog transporta i poštansko-telegrafsko-telefonskim preduzećima održani su u prvoj polovini 1961. Kako podaci o izborima u ovim preduzećima još nisu sređeni, nisu ni obuhvaćeni u ovom prikazu.

³ Mandat radničkih saveta i upravnih odbora izabranih 1958. godine trebalo je da traje jednu godinu ali je posebnim zakonom produžen na dve godine.

Izbori za upravne odbore. U izborima za članove upravnih odbora preduzeća sa 30 i više zaposlenih učestvovalo je 90,6% od ukupnog broja članova radničkih saveta (153.454). U upravne odbore ovih preduzeća izabrano je 50.529 članova.

Članovi radničkih saveta preduzeća sa 7 do 29 zaposlenih (ukupno 60.852) učestvovali su u znatno većem broju u izborima za članove upravnih odbora (97,1%). U ovim preduzećima izabrano je ukupno 17.183 člana upravnih odbora.

KVALIFIKACIONA STRUKTURA ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA

Radnički saveti privrednih preduzeća izabrani 1960. pretežno su sastavljeni od radnika koji su zaposleni neposredno u proizvodnji, a manjim delom od službenika koji obavljaju tehničke i stručne poslove izvan neposredne proizvodnje.⁴

Učešće radnika u radničkim savetima izabranim 1960. relativno je veće nego ranijih godina. U preduzećima sa 30 i više zaposlenih procenat radnika izabranih u radničke savete iznosi 76,9% od ukupnog broja članova radničkih saveta (prema 74,5% u 1957. i 76,2% u 1958. godini, a u preduzećima sa 7 do 29 zaposlenih 81,0% (prema 75,5% u 1957. i 77,0% u 1958).

PREDUZEĆA SA 30 I VIŠE ZAPOSLENIH. U preduzećima sa 30 i više zaposlenih relativno najviše radnika ima u radničkim savetima zanatskih preduzeća (88,2% od ukupnog broja članova radničkih saveta u tim preduzećima), a najmanje u preduzećima kulturno-socijalne delatnosti (46,0%).

Više od polovine članova radničkih saveta u preduzećima sa 30 i više zaposlenih su kvalifikovani radnici (53,2%). Zajedno sa visokokvalifikovanim radnicima oni čine 72,8% ukupnog broja članova radničkih saveta. U odnosu na ranije godine ovo predstavlja znatno poboljšanje kvalifikacione strukture radnika-članova radničkih saveta, s obzirom da je u radničkim savetima izabranim 1957. i 1958. bilo više od polovine nekvalifikovanih i priučenih radnika (51,5% odnosno 52,1%).

Poboljšanje kvalifikacione strukture radnika-članova radničkih saveta nije, međutim, izvršeno ravnomerno u svim privrednim delatnostima, iako je, uglavnom, u svim granama došlo do znatnog izražaja. (Tabela 1.)

TABELA 1 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA RADNIKA-ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA PO DELATNOSTIMA

	Svega	Visoko-kvalifikovani	Kvalifikovani	Priučeni	Nekvalifikovani
Ukupno	117.965	23.133	62.785	20.805	11.242
Industrija i rudarstvo	46.404	8.267	24.333	9.422	4.382
Poljoprivreda	7.047	400	2.902	2.116	1.629
Šumarstvo	492	51	284	107	50
Gradevinarstvo	7.307	1.786	4.046	837	638
Saobraćaj i veze	4.143	1.247	2.171	569	156
Trgovina i ugostiteljstvo	26.517	4.643	15.282	4.631	1.961
Zanatstvo	22.713	6.018	12.305	2.493	1.897
Stambeno-komunalna delatnost	2.905	553	1.316	533	503
Kulturno-socijalna delatnost	437	168	146	97	26

⁴ Navedena podela članova radničkih saveta nije dovoljno precizna i samo je približno tačna, pa je treba uslovno uzeti, kao i same termine »radnik« i »službenik« jer je već u literaturi i zakonodavstvu uobičajeno da se termin »radnik« upotrebljava za svako lice koje je zaposleno u privrednom preduzeću.

U kvalifikacionoj strukturi radnika-članova radničkih saveta u poljoprivrednim preduzećima priučeni i nekvalifikovani radnici i dalje učestvuju sa više od polovine (53,1%). U radničkim savetima ovih preduzeća izabranim 1958. ovaj procenat je iznosio 62,5%.

Kao i po pojedinim privrednim delatnostima, kvalifikaciona struktura radnika-članova radničkih saveta različita je i po narodnim republikama. (Tabela 2.)

TABELA 2 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA RADNIKA-ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA PO REPUBLIKAMA

	Svega	Visokokvalifikovani	Kvalifikovani	Priučeni	Nekvalifikovani
Jugoslavija	117.965	23.133	62.785	20.805	11.242
Srbija	41.904	8.424	22.416	6.756	4.308
Hrvatska	32.931	6.343	17.188	6.084	3.316
Slovenija	18.615	4.150	10.186	3.041	1.238
Bosna i Hercegovina	14.084	2.312	7.732	2.528	1.512
Makedonija	8.127	1.498	3.995	1.955	679
Crna Gora	2.304	406	1.268	441	189

U radničke savete preduzeća sa 30 i više zaposlenih takođe je 1960. izabrano relativno manje *službenika* nego ranijih godina. Njih je u ukupnom broju članova radničkih saveta bilo 1957 — 25,5%, 1958 — 23,8%, a 1960 — 23,1%.

Kvalifikaciona struktura službenika-članova radničkih saveta je takođe poboljšana u odnosu na ranije godine. Od ukupnog broja službenika izabranih u radničke savete samo 2,6% otpada na pomoćne službenike, odnosno službenike koji nemaju ni nižu stručnu spremu.

Više od polovine službenika-članova radničkih saveta (bez pomoćnih službenika) ima srednju stručnu spremu (52,0%), a skoro jedna petina (18,2%) visoku ili višu stručnu spremu. U odnosu na 1958. broj službenika-članova radničkih saveta sa srednjom stručnom spremom je veći za 4,4%, a sa višom i visokom spremom za 4,9%. Broj službenika sa srednjom i višom spremom povećan je na štetu službenika sa nižom stručnom spremom, kojih sada u radničkim savetima ima 29,8% od ukupnog broja službenika-članova radničkih saveta.

Kvalifikaciona struktura službenika-članova radničkih saveta različita je po pojedinim granama privrednih delatnosti, kao i po narodnim republikama. Službenika-članova radničkih saveta sa visokom i višom stručnom spremom ima najviše u preduzećima kulturno-socijalne delatnosti, a najmanje u preduzećima stambeno-komunalne delatnosti. Ovih službenika je relativno najviše u Sloveniji (26,1%) a najmanje u Makedoniji (11,6%). (Tabela 3 i 4.)

TABELA 3 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA SLUŽBENIKA-ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA PO DELATNOSTIMA

	Svega	Sa visokom i višom stručnom spremom	Sa srednjom stručnom spremom	Sa nižom stručnom spremom	Pomoćni službenici
Ukupno	35.489	6.299	17.967	10.306	917
Industrija i rudarstvo	12.000	2.118	6.122	3.374	386
Poljoprivreda	2.008	278	856	792	82
Šumarstvo	373	39	167	160	7
Građevinarstvo	3.440	851	1.976	568	45
Saobraćaj i veze	1.943	344	826	746	27
Trgovina i ugostiteljstvo	11.243	2.123	5.716	3.190	214
Zanatstvo	3.049	286	1.630	1.018	115
Stambeno-komunalna delatnost	921	81	482	322	36
Kulturno-socijalna delatnost	512	179	192	136	5

TABELA 4 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA SLUŽBENIKA-ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA PO REPUBLIKAMA

	Svega	Sa visokom i višom stručnom spremom	Sa srednjom stručnom spremom	Sa nižom stručnom spremom	Pomoćni službenici
Jugoslavija	35.489	6.299	17.967	10.306	917
Srbija	13.991	2.266	6.881	4.503	341
Hrvatska	9.671	1.854	4.878	2.664	275
Slovenija	4.749	1.222	2.747	718	62
Bosna i Hercegovina	3.681	536	1.970	1.073	102
Makedonija	2.457	271	987	1.080	119
Crna Gora	940	150	504	268	18

PREDUZEĆA SA 7 DO 29 ZAPOSLENIH. Kvalifikaciona struktura *radnika-članova* radničkih saveta u preduzećima sa 7 do 29 zaposlenih drugačija je nego u preduzećima sa 30 i više zaposlenih. U ovim preduzećima (7 do 29 zaposlenih) priučeni i nekvalifikovani radnika-članova radničkih saveta ima 37,6%, a kvalifikovanih radnika 50,2% od ukupnog broja radnika-članova radničkih saveta. Udeo visokokvalifikovanih radnika u ukupnom broju radnika-članova radničkih saveta u ovoj kategoriji preduzeća znatno je manji (12,2%) nego u preduzećima sa 30 i više zaposlenih lica (19,6%).

Različita je i struktura radnika-članova radničkih saveta po pojedinim privrednim delatnostima. Relativno najviše visokokvalifikovanih i kvalifikovanih radnika-članova radničkih saveta ima u zanatstvu (76,2% od ukupnog broja radnika-članova radničkih saveta u zanatskim preduzećima) a najmanje u poljoprivredi, gde ove kategorije radnika učestvuju u ukupnom broju radnika-članova radničkih saveta sa svega 25,7%. (Tabela 5.)

TABELA 5 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA RADNIKA-ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA PO DELATNOSTIMA

	Svega	Visokokvalifikovani	Kvalifikovani	Priučeni	Nekvalifikovani
Ukupno	49.268	6.009	24.748	10.115	8.396
Industrija i rudarstvo	3.129	231	1.173	1.036	689
Poljoprivreda	1.137	31	261	374	471
Šumarstvo	13	3	6	3	1
Građevinarstvo	304	48	96	30	130
Saobraćaj i veze	752	126	390	117	119
Trgovina i ugostiteljstvo	21.022	1.456	9.873	5.621	4.072
Zanatstvo	21.513	3.954	12.441	2.532	2.586
Stambeno-komunalna delatnost	930	96	366	232	236
Kulturno-socijalna delatnost	468	64	142	170	92

Po republikama, od ukupnog broja radnika-članova radničkih saveta najveći procenat visokokvalifikovanih i kvalifikovanih radnika imaju radnički saveti preduzeća u Sloveniji (68,4%). (Tabela 6.)

TABELA 6 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA RADNIKA-ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA PO REPUBLIKAMA

	Svega	Visokokvalifikovani	Kvalifikovani	Priučeni	Nekvalifikovani
Jugoslavija	49.268	6.009	24.748	10.115	8.396
Srbija	14.275	1.879	6.605	3.041	2.750
Hrvatska	14.079	1.826	7.257	2.666	2.330
Slovenija	10.865	1.256	6.178	1.819	1.612
Bosna i Hercegovina	5.342	467	2.487	1.437	951
Makedonija	3.316	435	1.482	874	525
Crna Gora	1.391	146	739	278	228

U radničkim savetima preduzeća sa 7 do 29 zaposlenih *službenici* učestvuju sa 19,0%. Kvalifikaciona struktura službenika-članova radničkih saveta u ovim preduzećima je relativno povoljna, ali slabija nego u preduzećima sa

30 i više zaposlenih. Od ukupnog broja službenika u radničkim savetima ovih preduzeća 8,4% su pomoćni službenici, dok su ostali službenici sa nižom, srednjom, višom i visokom stručnom spremom. (Tabela 7.)

TABELA 7 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA SLUŽBENIKA-ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA PO DELATNOSTIMA

	Svega	Sa visokom i višom stručnom spremom	Sa srednjom stručnom spremom	Sa nižom stručnom spremom	Pomoćni službenici
Ukupno	11.584	1.644	5.128	3.836	976
Industrija i rudarstvo	696	55	287	258	96
Poljoprivreda	355	40	120	178	17
Šumarstvo	17	3	9	5	—
Građevinarstvo	1.574	524	739	208	103
Saobraćaj i veze	197	17	78	80	22
Trgovina i ugostiteljstvo	6.012	714	2.658	2.167	473
Zanatstvo	2.110	227	994	681	208
Stambeno-komunalna delatnost	276	16	98	139	23
Kulturno-socijalna delatnost	347	48	145	120	34

U ovoj grupi preduzeća procentualno najviše službenika-članova radničkih saveta sa višom i visokom stručnom spremom imaju preduzeća u Sloveniji (22,3% od ukupnog broja službenika-članova radničkih saveta bez pomoćnih službenika), a najmanje u Makedoniji (6,2%). (Tabela 8.)

TABELA 8 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA SLUŽBENIKA-ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA PO REPUBLIKAMA

	Svega	Sa visokom i višom stručnom spremom	Sa srednjom stručnom spremom	Sa nižom stručnom spremom	Pomoćni službenici
Jugoslavija	11.584	1.644	5.128	3.836	976
Srbija	3.957	551	1.625	1.411	370
Hrvatska	3.380	578	1.584	955	263
Slovenija	1.721	316	956	366	83
Bosna i Hercegovina	1.121	112	453	448	108
Makedonija	1.058	58	333	551	116
Crna Gora	347	29	177	105	36

KVALIFIKACIONA STRUKTURA ČLANOVA UPRAVNIH ODBORA

U upravne odbore svih 10.987 privrednih preduzeća izabrano je 67.712 lica. Od toga 47.290 ili 69,8% su radnici a 20.422 ili 30,2% službenici. U poređenju sa radničkim savetima, u upravne odbore je izabrano procentualno manje radnika, a više službenika.

PREDUZEĆA SA 30 I VIŠE ZAPOSLENIH. U upravnim odborima ovih preduzeća izabrano je 34.174 ili 67,6% radnika i 16.355 ili 32,4% službenika.

Kvalifikaciona struktura *radnika*-članova upravnih odbora znatno je povoljnija od kvalifikacione strukture radnika-članova radničkih saveta. U upravnim odborima je manji broj priučenih radnika (13,3%) i nekvalifikovanih (6,3%), a procenat visokokvalifikovanih osetno je veći (28,6% ukupnog broja radnika-članova upravnih odbora). U strukturi radnika-članova upravnih odbora u ovim preduzećima visokokvalifikovani i kvalifikovani radnici učestvuju sa preko četiri petine (80,4%).

Kvalifikaciona struktura *službenika*-članova upravnih odbora u preduzećima sa 30 i više zaposlenih takođe je znatno bolja od kvalifikacione strukture službenika-članova radničkih saveta. U upravnim odborima ovih preduzeća ima mali broj pomoćnih službenika, a sa nižom stručnom spremom ima ih samo 19,1% od ukupnog broja službenika u upravnim odborima (u radničkim savetima 29,0%). Broj službenika sa višom ili visokom stručnom spremom je skoro dva puta veći u upravnim odborima (34,2%) nego u radničkim savetima (17,7%). Srednju stručnu spremu imaju 46,1% službenika-članova upravnih odbora.

PREDUZEĆA SA 7 DO 29 ZAPOSLENIH. U upravnim odborima ovih preduzeća u odnosu na radničke savete radnika je procentualno manje od službenika. Od ukupno 17.183 članova upravnih odbora radnika ima 13.116 ili 76,3%, a službenika 4.067 ili 23,7%.

Međutim, kvalifikaciona struktura članova upravnih odbora (i radnika i službenika) i u ovoj kategoriji preduzeća, znatno je bolja od kvalifikacione strukture članova njihovih radničkih saveta. U kvalifikacionoj strukturi *radnika*-članova upravnih odbora visokokvalifikovani radnici učestvuju sa 24,8%, kvalifikovani sa 51,4%, priučeni sa 16,4%, a nekvalifikovani samo sa 7,4%. Pretežan deo *službenika*-članova upravnih odbora ima srednju (43,5%) i višu ili visoku stručnu spremu (30,4%), dok je samo 26,1% sa nižom stručnom spremom.

ČLANOVI RADNIČKIH SAVETA I UPRAVNIH ODBORA PREMA POLU

Najveći broj članova radničkih saveta i upravnih odbora su muškarci, što odgovara opštem sastavu zaposlenih lica u privrednim preduzećima. Od ukupno 214.306 članova radničkih saveta 168.322 ili 78,5% su muškarci, a 45.984 ili 21,5% žene. Učešće žena u upravnim odborima manje je od njihovog učešća u radničkim savetima. U preduzećima sa 30 i više zaposlenih u upravnim odborima je samo 12,2% žena. Ovaj procenat je veći u preduzećima sa 7 do 29 zaposlenih i iznosi 19,9% (1958. iznosio je 16,8%).

U preduzećima sa 30 i više zaposlenih u radničke savete je izabrano 27.143 ili 17,7% žena (u 1958. godini 15,8%).

U preduzećima sa 7 do 29 zaposlenih u radničke savete izabrano je 18.176 ili 29,9% žena (1958. godine 26,1%).

Po delatnostima, u preduzećima sa 30 i više zaposlenih žena ima procentualno najviše u radničkim savetima preduzeća kulturno-socijalne delatnosti (33,6%) a najmanje u šumarstvu (5,3%). U preduzećima sa 7 do 29 zaposlenih najviše ih je u radničkim savetima preduzeća kulturno-socijalne delatnosti (43,4%), a najmanje u preduzećima za saobraćaj i veze (7,0%).

Po republikama, najveći procenat žena u radničkim savetima preduzeća sa 30 i više zaposlenih, kao i u preduzećima sa 7 do 29 zaposlenih je u Sloveniji, a najmanji u obe kategorije preduzeća u Makedoniji.

ČLANOVI RADNIČKIH SAVETA I UPRAVNIH ODBORA PREMA GODINAMA STAROSTI

Radnički saveti i upravni odbori sastavljeni su pretežno od mladih ljudi.

U radničkim savetima preduzeća sa preko 30 zaposlenih, od ukupno 153.454 članova 16,4% imaju do 25 godina starosti, 47,8% od 26 do 35 godina, 22,6% od 36 do 45 godina, 11,4% od 46 do 55 godina, a samo 1,8% imaju 56 i više godina starosti.

Članovi upravnih odbora u ovoj kategoriji preduzeća su nešto stariji. Od ukupno 50.529 članova upravnih odbora 10,9% imaju do 25 godina, 44,5% od 26 do 35 godina, 28,1% od 36 do 45 godina, 14,4% od 46 do 55 godina, a samo 2,1% imaju 56 i više godina starosti.

U radničkim savetima preduzeća sa 7 do 29 radnika i službenika omladina je više zastupljena. Od ukupno 60.852 člana radničkih saveta u ovim preduzećima 22,8% imaju do 25 godina starosti, 37,1% od 26 do 35 godina, 20,3% od 36 do 45 godina, 14,8% od 46 do 55 godina, a 5,0% imaju 56 i više godina.

Članovi upravnih odbora u ovoj kategoriji preduzeća su takođe nešto stariji od članova radničkih saveta. Od ukupno 17.183 člana upravnih odbora 13,7% imaju do 25 godina, 37,6% od 26 do 35 godina, 25,9% od 36 do 45 godina, 18,4% od 46 do 55 godina, a 4,4% imaju 56 i više godina starosti.

IZVOR: Podaci Saveznog zavoda za statistiku.

D. P.—H. K.

SEDNICE SAVEZNE NARODNE SKUPŠTINE

18. I 19. APRILA 1961.

Na sednicama Savezne narodne skupštine od 18. i 19. aprila 1961. razmatran je Izveštaj Saveznog izvršnog veća za 1960. godinu, uz koji je potpredsednik Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj podneo ekspozé. Saslušan je takođe ekspozé člana Saveznog izvršnog veća dr Slavka Komara uz predlog Osnovnog zakona o šumama. Posle toga, Skupština je usvojila 9 zakona i 6 odluka, dok su Savezno veće i Veće proizvođača izabrali svoje predsebnike, potpredsebnike i zapisničare.

Osnovu ekspozéa o Izveštaju Saveznog izvršnog veća za 1960. činila su izlaganja o problemima i zadacima na području dalje izgradnje državnog i društvenog sistema, o promenama u sistemu raspodele dohotka i daljem povećanju materijalne osnove privrednih i drugih samoupravnih organizacija i komunā, kao i daljem razvijanju i usavršavanju sistema samoupravljanja u oblasti privrede i javnih službi.

Akti koje je Skupština usvojila:

Osnovni Zakon o šumama (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Šumska gazdinstva, koja su dosad poslovala kao ustanove sa samostalnim finansiranjem, prerastaju u privredne organizacije sa odgovarajućim organima radničkog samoupravljanja i posluju po principima dohotka. Novi Zakon o šumama polazi od načela da se šume u društvenoj svojini mogu dati na korišćenje šumskim, poljoprivrednim i drugim privrednim organizacijama kojima su potrebne da bi mogle izvršiti svoje zadatke. Na taj način likvidirani su ostaci administrativnog upravljanja šumama, napuštena je praksa da šume mogu koristiti samo šumske organizacije i omogućeno organizaciono povezivanje šumarsko-privrednih delatnosti sa drugim delatnostima koje su povezane s proizvodnjom i preradom drveta. Organizacije koje budu dobile šume na korišćenje imaju pravo da njima gazduju i od njihove volje će isključivo zavisiti koje će poslove iz te oblasti i u kojoj meri poveriti drugim privrednim organizacijama. Zakon, pored toga, omogućuje radnim kolektivima šumskih gazdinstava da samostalnice odlučuju o materijalnim uslovima privredivanja. Šumski radnici, koji će tek sada u većini gazdinstava dobiti status stalnih radnika, moći će kao i radnici u drugim privrednim organizacijama da samostalno ostvaruju i raspodele dohodak, pa će biti mnogo više zainteresovani za razvijanje i jačanje svojih privrednih organizacija. Zakon takođe daje komuni odnosno njenim organima mnogo šire nadležnosti u poslovima iz oblasti šumarstva. Znatno veći fondovi, kojima prema novom sistemu raspodele raspolažu sama šumska preduzeća, a naročito veći doprinosi ovih preduzeća komuni, treba da povećaju interes komune za razvoj šumskih privrednih organizacija. Zakon isto tako utvrđuje posebnu ulogu komune u organizovanom povezivanju individualnih šumskih proizvođača sa društvenim sektorom.

Zakon o izmeni Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Zakonom je predviđeno da, u slučaju da se na području autonomne jedinice ne obrazuje zajednica železničkih preduzeća, poslove te zajednice obavljaju zajednice železničkih preduzeća koje se obrazuju na teritoriji narodne republike. Na taj način železnička preduzeća autonomne jedinice vezuju se neposredno za republičku zajednicu železničkih preduzeća.

Zakon o izmeni Zakona o organizaciji Jugoslovenskih pošta, telegrafa i telefona (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Zakonom je predviđeno da ako se ne obrazuje zajednica poštansko-telegrafsko-telefonskih preduzeća na području autonomne jedinice, poslove te zajednice obavljaju zajednice PTT preduzeća koje se obrazuju na teritoriji narodne republike, tako da se PTT preduzeća autonomne jedinice vezuju neposredno za narodnu republiku odnosno njenu zajednicu PTT preduzeća.

Zakon o izmeni Zakona o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Zakon usklađuje odredbe Zakona o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi sa Zakonom o radnim odnosima, propisujući da se lični dohodi radnika zaposlenih u udruženju utvrđuju pravilnikom o raspodeli ličnih dohodaka udruženja prema osnovima i merilima kojima se utvrđuju lični dohodi radnika zaposlenih u privrednim organizacijama.

Zakon o izmenama Zakona o elektroprivrednim organizacijama (»Službeni list FNRJ«, 16/61). U skladu s nedavno donetim propisima kojima su izvršene izmene u Zakonu o sredstvima privrednih organizacija, Zakonu o radnim odnosima i drugim propisima o sistemu utvrđivanja i raspodele dohotka privrednih organizacija, ovim Zakonom vrše se odgovarajuće izmene i u Zakonu o elektroprivrednim organizacijama.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o načinu finansiranja naučnih ustanova (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Zakonom se saobraćavaju oredbe Zakona o načinu finansiranja naučnih

ustanova sa Zakonom o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija i drugim nedavno donetim propisima o sistemu utvrđivanja i raspodele dohotka privrednih organizacija.¹ Izmenama je utvrđeno da naučne ustanove ne plaćaju doprinos društvenim investicionim fondovima kao ni doprinos iz dohotka i da deo dohotka u visini doprinosa iz dohotka uplaćuju u svoj poslovni fond i fond za naučna istraživanja.

Zakon o izmenama Zakona o stambenim zadrugama (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Zakonom su izvršene odgovarajuće terminološke izmene u Zakonu o stambenim zadrugama saglasno odredbama Zakona o sredstvima privrednih organizacija.

Zakon o izmenama Zakona o poslovanju privrednih jedinica kazneno-popravnih ustanova (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Saglasno Zakonu o sredstvima privrednih organizacija i drugim propisima o novom sistemu utvrđivanja i raspodele dohotka privrednih organizacija, ovim Zakonom se predviđa da privredne jedinice kazneno-popravnih ustanova ne plaćaju kamatu na poslovni fond, doprinos iz dohotka privrednih organizacija i doprinos društvenim investicionim fondovima.

Zakon o izmeni Zakona o porezu na prihod od autorskih prava i o fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti (»Službeni list FNRJ«, 16/61). U skladu sa Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika (»Službeni list FNRJ«, 9/61), predviđa se da se i stopa poreza na prihode od autorskih prava poveća na 15%, a da i dalje ostaje stopa od 26% za prihode od autorskih prava ostvarene van redovnog radnog odnosa od izrade planova, skica, idejnih projekata.

Odluka o izmenama Odluke o načinu plaćanja amortizacije i kamate na osnovna sredstva privrednih organizacija posle izvršenja radova u inostranstvu (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Odlukom su izvršene terminološke izmene u Odluci o načinu plaćanja amortizacije i kamate na osnovna sredstva privrednih organizacija posle izvršenja radova u inostranstvu u skladu s novim propisima o raspodeli dohotka i o sredstvima privrednih organizacija.

Odluka o odobrenju završnog računa Opšteg investicionog fonda za 1959 (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Po završnom računu Opšteg investicionog fonda za 1959. višak utrošenih sredstava veći je od priliva sredstava fonda za iznos od 46,5 milijardi din. (ukupni prihodi 258,4 milijarde, a ukupni rashodi 304,9 milijardi). Višak utrošenih sredstava pokriven je bankarskim sredstvima Jugoslovenske investicione banke. Bilans Fonda na dan 31. decembra 1959. pokazuje da je plasman sredstava u odnosu na ukupna sredstva veći za 141,1 milijardu din. (ukupna sredstva u iznosu od 774,0 milijardi dinara, a ukupan plasman sredstava 915,4 milijardi dinara).

Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije za 1961 (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Odlukom se dodeljuje 1.600 miliona din. Opštem investicionom fondu za davanje zajmova poljoprivrednim organizacijama za pokrivanje gubitaka iskazanih u završnom računu za 1959. godinu, 800 miliona din. Saveznoj upravi za poslove veterinarstva za suzbijanje stočnih zaraza i 6.000 miliona din. Saveznom budžetu za davanje avansa po osnovu povećanja regresa za izgradnju prekomorskih brodova.

Odluka o sredstvima za davanje naknade saobraćajnim privrednim organizacijama za povlastice u putničkom saobraćaju u 1961 (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Umesto dosadašnjeg sistema povlastica u putničkom saobraćaju Odlukom se predviđa da isplatioći ličnih dohodaka učestvuju u davanju naknade saobraćajnim privrednim organizacijama. Naknada se obračunava primenom stope od 1% na osnovicu koju čine iznosi ličnih dohodaka, penzija i invalidskih prinadležnosti. Ukoliko ova sredstva ne bi bila dovoljna, razlika se podmiruje iz Saveznog budžeta za 1961.

Odluka o potvrdi uredbā Saveznog izvršnog veća (»Službeni list FNRJ«, 16/61). Odlukom se potvrđuju: Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o zemljoradničkim zadrugama (»Službeni list FNRJ«, 10/61), Uredba o izmeni i dopuni Uredbe o ugostiteljskim preduzećima i radnjama (»Službeni list FNRJ«, 12/61), Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o porezu na dohodak (»Službeni list FNRJ«, 13/61), Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o porezu na promet (»Službeni list FNRJ«, 13/61), Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o trgovinskoj delatnosti i trgovinskim preduzećima i radnjama (»Službeni list FNRJ«, 13/61) i Uredba o dopuni Uredbe o katastru zemljišta (»Službeni list FNRJ«, 13/61).

9. JUNA 1961.

Na sednicama Savezne narodne skupštine od 9. juna saslušan je ekspozé Svetislava Stefanovića, saveznog državnog sekretara za unutrašnje poslove, uz Predlog zakona o izvršenju krivičnih sankcija; Marina Cetinića, sekretara Saveznog izvršnog veća za saobraćaj i veze, uz Predlog zakona o iskorišćavanju luka i pristaništa; Predlog zakona o preduzećima za aerodromske usluge; i Nikole Minčeva, saveznog državnog sekretara za poslove finansija, uz Izveštaj o kretanju privrede u periodu januar—april 1961. Skupština je zatim usvojila 7 zakona i 4 odluke. Pored toga, Skupština je potvrdila statute Savezne građevinske komore, Savezne saobraćajne komore, Saveza trgovinskih komora i Saveza ugostiteljskih komora Jugoslavije.

¹ Vidi: »Sednice Savezne narodne skupštine«, »Jugoslovenski pregled«, 1961, str. 114—116 (30—32).

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija (»Službeni list FNRJ«, 24/61). Promene izvršene u toku 1959. u Krivičnom zakoniku i Zakoniku o krivičnom postupku iziskivale su i odgovarajuće izmene dosadašnjeg Zakona o izvršenju kazni, mera bezbednosti i vaspitno-popravnih mera od 1951. U vezi s tim, novi Zakon unosi odgovarajuće izmene u propisima o izvršenju krivičnih sankcija. Njime se regulišu niz pitanja do sada nereguliranih pravnim propisima, čije je rešavanje zahtevala sama praksa. Tako Zakon uvodi niz novih institucija koje su se u praksi kaznenih domova pokazale kao korisne (npr. formiranje otvorenih kazneno-popravnih domova, domova za mlada punoletna lica, puštanje osuđenih pre izdržane kazne, davanje odmora od 14 dana, i sl.). Zakonom se takođe vrši i uskladjivanje dosadašnjih propisa o izvršenju krivičnih sankcija sa pravilima koje je 1956. propisao Ekonomsko-socijalni savet Organizacije Ujedinjenih nacija.

Zakon o iskorišćavanju luka i pristaništa (»Službeni list FNRJ«, 24/61). Ovim Zakonom upravljanje lukama i pristaništima stavljeno je u nadležnost narodnih odbora opština. Radi privrednog iskorišćavanja luka i pristaništa, opštinski narodni odbori će osnivati specijalizovana preduzeća za održavanje i izgradnju luka i za lučko-pretovarne usluge. U lukama i pristaništima u kojima nema uslova za osnivanje ovakvih specijalizovanih preduzeća, opštinski narodni odbor na čijem se području nalazi luka odnosno pristanište može iskorišćavanje vršiti u sopstvenoj režiji, ili to poveriti nekoj samostalnoj ustanovi ili nekom drugom preduzeću luke sa područja druge opštine, odnosno nekoj drugoj privrednoj organizaciji koja za takvu luku može obrazovati poseban pogon. Ako u jednoj luci ili pristaništu postoje pored preduzeća luke i više preduzeća za lučko-pretovarne usluge, opštinski narodni odbor može, u cilju uskladjivanja poslovanja svih tih organizacija i unapređivanja rada luka ili pristaništa, osnovati zajednicu lučkih preduzeća. Zakonom se bliže regulišu pitanja sastava i rada organa upravljanja ove zajednice i utvrđuju uslovi poslovanja luka i pristaništa, kao i pitanja odnosa državnih organa prema ovim privrednim organizacijama.

Zakon o preduzećima za aerodromske usluge (»Službeni list FNRJ«, 24/61). Zakon, u skladu sa osnovnim koncepcijama društvenog i privrednog sistema, predviđa preduzeća za aerodromske usluge kao osnovni oblik organizacija za privredno iskorišćavanje vazduhoplovnih pristaništa. Preduzeće osniva opštinski narodni odbor na čijem se području nalazi vazduhoplovno pristanište. Takvo preduzeće mogu osnovati zajednički i dva ili više zainteresovanih opštinskih narodnih odbora. Delatnost preduzeća se sastoji u održavanju, rekonstrukciji i izgradnji aerodroma, kao i u vršenju usluga pri sletanju i poletanju vazduhoplova i prihvatanju i otpremanju putnika i robe. Pored toga, preduzeće se može baviti i drugim poslovima koji doprinose racionalnijem korišćenju njegovih osnovnih sredstava. Ako nema uslova za osnivanje preduzeća, opštinski narodni odbor može zaključiti ugovor sa nekim drugim preduzećem da organizuje posebne pogone za vršenje aerodromskih usluga ili za vazdušni saobraćaj. Opštinski narodni odbor može poveriti i nekoj samostalnoj ustanovi ili svom organu da vrši poslove u vezi sa korišćenjem i održavanjem aerodroma.

Zakon o ustanovljavanju obaveznih rezervi fondova (»Službeni list FNRJ«, 23/61). Obavezne rezerve fondova privrednih organizacija, društvenih investicionih fondova i fondova političko-teritorijalnih jedinica ustanovljavaju se u cilju obezbeđenja stabilnih odnosa i usmeravanja privrede. Uslove korišćenja tih rezervi utvrđuje Savezna narodna skupština svojom odlukom. Rezerve se obrazuju iz određenog procenta raspoloživih novčanih fondova koji se utvrđuje saveznim društvenim planom ili posebnom odlukom Savezne narodne skupštine.

Zakon o izmenama Zakona o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova (»Službeni list FNRJ«, 23/61). Ovim Zakonom vrši se usaglašavanje Zakona o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova sa novim privrednim propisima. Njime se vrše i odgovarajuće izmene u pogledu zajedničkih izvora prihoda koje u rezervne fondove republika i opština uplaćuju privredne organizacije na osnovu Zakona o obrazovanju i upotrebi sredstava republičkih i opštinskih rezervnih fondova.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Saveznom budžetu za 1961. godinu (»Službeni list FNRJ«, 23/61). U skladu sa merama koje se predviđaju za ograničenje raznih vidova potrošnje u 1961. ovim Zakonom se predviđa smanjenje nekih rashoda (npr. kod dotacija samostalnih ustanova i društvenih organizacija, kod sredstava za unapređivanje nekih privrednih oblasti, i dr.), dok se kod drugih rashoda predviđa usporjenje tempa njihovog izvršavanja (npr. kod investicija, kod sredstava za geološko-rudarska istraživanja, i dr.). Efekat mera koje se predviđaju ovim Zakonom iznosi nešto više od 6 milijardi din.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o administrativnim taksama (»Službeni list FNRJ«, 23/61). U dosadašnjoj primeni Zakona o administrativnim taksama (stupio na snagu 15. avgusta 1959) zapaženo je da su izvesna pitanja u vezi sa plaćanjem administrativnih taksa ostala nerešena ili nisu bila dovoljno jasno rešena. Ovim zakonom se otklanjaju takvi nedostaci i vrše izmene i dopune u odgovarajućim odredbama Zakona o administrativnim taksama i Taksenoj tarifi. Zakonom se uz to vrše i još neka oslobađanja od plaćanja taksa.

Odluka o izmenama i dopunama Saveznog društvenog plana za 1961. godinu (»Službeni list FNRJ«, 23/61). Odlukom se predviđa da železničko-transportna preduzeća mogu u ovoj

godini utrošiti 80% sredstava svojih fondova za potrebe izvršavanja plana investicija. Dalje, Odlukom se stope izdvajanja u obrtna sredstva iz Društvenog plana za 1961. povećavaju sa 25% na 35%. Pored toga, ukidaju se oslobađanja od ovog izdvajanja za sve društvene investicione fondove osim za Opšti investicioni fond. S obzirom na porast budžetske potrošnje narodnih republika i narodnih odbora, Odlukom se predviđa i da se od ukupno ostvarenih sredstava za budžetsku potrošnju u 1961. izdvoji 10% u posebnu budžetsku rezervu svake političko-teritorijalne jedinice.

Odluka o izmeni Odluke o određivanju privrednih organizacija koje su obavezne plaćati doprinos za eksploataciju rudnog blaga i o određivanju stope tog doprinosa (»Službeni list FNRJ«, 23/61). Zbog predloženog povećanja cena rude, Odlukom se ranije predviđeni doprinosi rudnika »Ljubija« povećavaju od 28% na 43%.

Odluka o ovlašćenju Saveznog izvršnog veća za donošenje propisa o korišćenju društvenih sredstava za putničke automobile (»Službeni list FNRJ«, 23/61). U cilju sprečavanja nepravilnog korišćenja automobila nabavljenih društvenim sredstvima, ovom Odlukom se ovlašćuje Savezno izvršno veće da donese propise o korišćenju društvenih sredstava za kupovinu, održavanje i upotrebu putničkih automobila, kao i o načinu i uslovima upotrebe putničkih automobila za službene potrebe od strane državnih organa, ustanova, privrednih i drugih organizacija.

Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije (»Službeni list FNRJ«, 23/61). Odlukom se omogućava davanje kredita poljoprivrednim organizacijama čiji su gubici u 1960. prouzrokovani elementarnim nepogodama, nedovoljnom izgrađenošću tih organizacija, kao i neusklađenošću tržišnih cena stočarskih proizvoda sa proizvodnim troškovima. Sredstva se odobravaju iz privrednih rezervi federacije.

28. JUNA 1961.

Na sednicama Savezne narodne skupštine od 28. juna saslušan je ekspozé Marina Cetinica, sekretara Saveznog izvršnog veća za saobraćaj i veze, uz Predlog zakona o javnim putevima i uz Predlog zakona o preduzećima za puteve, i ekspozé Josipa Kolara, državnog podsekretara za poslove finansija, uz Predlog zakona o osiguravajućim zavodima i zajednicama osiguranja. Skupština je zatim usvojila 5 zakona i 3 odluke.

Akti koje je Skupština usvojila:

Osnovni zakon o javnim putevima (»Službeni list FNRJ«, 27/61). Zakon polazi sa stanovišta da je putna mreža jedinstvena i da u osnovi treba da postoji isti režim kad je reč o uslovima građenja, održavanja i korišćenja puteva. Polazeći od toga da je javni put imovina u društvenoj svojini u opštoj upotrebi, Zakonom se regulišu tehnički, saobraćajni i drugi uslovi koje javni put mora ispunjavati u interesu bezbednosti saobraćaja, zaštite puta i razvoja savremenog drumskog saobraćaja. Stim u vezi, Zakonom su utvrđeni osnovni elementi i normativi za građenje, rekonstrukciju i održavanje puteva i regulisana su pitanja u vezi sa opremanjem puteva objektima za snabdevanje motornih vozila gorivom i za njihovu popravku, za odmor putnika, i sl. Zakonom se isto tako predviđa obrazovanje službe inspekcije javnih puteva u okviru organa uprave nadležnih za poslove saobraćaja, počev od komunne do federacije. Služba inspekcije vrši nadzor nad primenom tehničkih odredaba o izgradnji, rekonstrukciji i održavanju puteva, o uslovima saobraćaja na putevima i preduzimanju potrebnih mera za zaštitu puteva.

Zakon o preduzećima za puteve (»Službeni list FNRJ«, 27/61). Zakonom se predviđa uvođenje radničkog samoupravljanja u oblasti javnih puteva. Umesto dosadašnjih organa (uprave, direkcije i sl.) obrazovaće se posebna preduzeća za puteve. Takva preduzeća, po pravilu, osniva republiko izvršno veće za puteve I i II reda, a sreski i opštinski narodni odbori za puteve III i IV reda. Preduzeća za puteve sa teritorije narodne republike mogu se udruživati u zajednicu preduzeća za puteve. Sredstva potrebna za vršenje svoje delatnosti, preduzeća za puteve ostvaruju iz posebnih prihoda za upotrebu javnih puteva i prihoda koje ostvare svojom delatnošću. Pošto sadašnji razvoj javnih puteva i drumskog saobraćaja nije još takav da bi se iz prihoda od njihove upotrebe mogla obezbediti sva potrebna sredstva za održavanje, modernizaciju, izgradnju i unapređivanje javnih puteva, Zakonom se predviđa da će jedan deo sredstava za ovo morati da obezbede narodne republike i narodni odbori srezova i opština.

Zakon o osiguravajućim zavodima i zajednicama osiguranja (»Službeni list FNRJ«, 27/61). Zakonom se uvodi nova organizacija osiguranja, koje vrše samostalni zavodi obrazovani na principu društvenog samoupravljanja. Nova organizacija omogućava da se osiguranje što neposrednije uključi u privredni i društveni sistem, da se sredstva osiguranja decentralizuju i, kao bankarska sredstva, koriste na području gde su prikupljena. Osiguravajući zavodi se osnivaju za područje jedne ili više opština. Zavodi se udružuju u zajednice koje se obrazuju za teritoriju narodne republike i u Jugoslovensku zajednicu osiguranja. Zajednice se obrazuju u cilju izravnavanja razlika u naknadjivanju šteta nastalih na osiguranoj imovini i iznosa po osnovu osiguranja lica. Zavodima za osiguranje upravljaju predstavnici osiguranika i predstavnici društvene zajednice, a zajednicama osiguranja predstavnici udruženih zavoda i predstavnici društvene zajednice. Organi upravljanja u osigura-

vajućim zavodima i zajednicama osiguranja su: skupština, upravni odbor i direktor. Osiguranje može biti obavezno i dobrovoljno. Obavezno osiguranje se uvodi saveznim zakonom, a dobrovoljno zaključkom skupštine zavoda odnosno zajednice osiguranja. Zakonom se predviđa uvođenje novih vrsta obaveznih osiguranja, kao što su: osiguranje privrednih organizacija od poslovnih gubitaka, osiguranje nerazvijenih privrednih organizacija, naročito u zanatskim privrednim područjima, i sl.

Zakon o izmeni Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, 26/61). Zakonom se predviđa da doprinos iz dohotka koji plaćaju komunalne privredne organizacije, privredne organizacije uslužnog zanatstva, ugostiteljske privredne organizacije, manje trgovinske radnje i druge manje trgovinske privredne organizacije u udaljenim mestima, pripada opštinama, a ne federaciji, kojoj inače pripada doprinos iz dohotka.

Zakon o ratifikaciji Konvencije o unifikaciji izvesnih pravila u predmetu sudara brodova u unutrašnjoj plovidbi (»Službeni list FNRJ«, 27/61). Konvencijom se reguliše odgovornost za naknadu štete nastale usled sudara brodova u unutrašnjoj plovidbi ili usled pogrešnih manevra koji su prouzrokovali oštećenje drugih brodova ili imovine drugih lica. Obaveza za naknadu štete postoji samo ako je ona prouzrokovana krivicom koja je dokazana, dok štetu prouzrokovanu višom silom snosi onaj ko ju je pretrpeo. Konvencijom se reguliše i pitanje zastarelosti tužbe za naknadu štete.

SEDNICE REPUBLIČKIH NARODNIH SKUPŠTINA

NARODNA SKUPŠTINA NR SRBIJE

25. I 26. APRILA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Srbije od 25. i 26. aprila usvojeni su Izveštaj Izvršnog veća za 1960. godinu, Izveštaj Odbora za privredu Republičkog veća o problemima građevinarstva u NR Srbiji, Izveštaj Administrativnog odbora za I tromesečje 1961, zatim 5 zakona i 4 odluke. Pored toga, Skupština je izabrala narodnog poslanika Dušana Sekića za člana Izvršnog veća i 8 sudija okružnih sudova, a razrešila dužnosti jednog sudiju Vrhovnog suda NR Srbije, jednog sudiju Okružnog suda i jednog predsednika Okružnog privrednog suda. Skupština je zatim potvrdila Preporuku Odbora za privredne organizacije Veća proizvođača za dalje organizaciono i funkcionalno jačanje i usavršavanje društvenog upravljanja u zemljoradničkim zadrugama i donela Odluku o raspisivanju dopunskih izbora za upražnjeno mesto narodnog poslanika Republičkog veća u izbornom srezu Kikinda.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o osnivanju Privredne banke NR Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 20/61). Zakonom se osniva Privredna banka NR Srbije kao poslovna banka, koja se organizuje i radi po odredbama saveznog Zakona o bankama i ovog Zakona. Za obaveze Banke jamči Narodna Republika Srbija. Zakon predviđa da Banka prima oročene i druge depozite, izdaje obezbeđivačke i blagajničke zapise; daje garancije za društvena pravna lica; daje kredite neposredno ili preko komunalne banke; vrši kontrolu namenske upotrebe investicionih kredita datih neposredno ili preko komunalne banke; vodi sredstva Republičkog investicionog fonda i drugih republičkih fondova, Republičkog fonda za socijalno osiguranje i sredstva Republičkog budžeta i vrši i druge bankarske poslove koje mogu da vrše poslovne banke.

Zakon o zajedničkim fondovima i dopunskim sredstvima službe za zapošljavanje radnika (»Službeni glasnik NR Srbije«, 20/61). Zakonom se uređuju visina učešća Zavoda za zapošljavanje radnika NR Srbije u prihodima zavoda za područja opština ostvarenim iz doprinosa za zapošljavanje radnika, uslovi za dodeljivanje sredstava iz zajedničkih fondova, kao i obezbeđivanje dopunskih sredstava. Pored republičkog fonda, Zakonom se obrazuju i zajednički fondovi službe za zapošljavanje radnika za područja autonomnih jedinica. Sredstva za zajedničke fondove odvajaju se po jedinstvenoj stopi za sve zavode, koju svake godine utvrđuje Izvršno veće. Iz Zajedničkog fonda Republičkog zavoda podmiruju se višak rashoda nad prihodima rezervnog fonda opštinskih zavoda. Višak rashoda u fondu opštinskih zavoda koji se nije mogao pokriti iz njihovog rezervnog fonda niti iz Zajedničkog fonda Republičkog zavoda, podmiruje se iz dopunskih sredstava, koja u jednakim iznosima padaju na teret budžeta opštine i Republike. Zajednički fondovi autonomnih jedinica imaju iste zadatke na svom području kao i Zajednički fond Republičkog zavoda za ostalo

Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije (»Službeni list FNRJ«, 26/61). Odlukom se predviđa da se iz privrednih rezervi federacije dodeli Opštem investicionom fondu 200 miliona din. na ime avansa za istražne i projektantske radove za korišćenje vodnih snaga Dunava na Đerdapskom sektoru i Saveznom budžetu za 1961. godinu 8.703 miliona din. za potrebe Državnog sekretarijata za poslove narodne odbrane.

Odluka o vraćanju sredstava utrošenih u prvoj etapi izgradnje televizije u Jugoslaviji (»Službeni list FNRJ«, 26/61). Odlukom se reguliše pitanje vraćanja Opštem investicionom fondu sredstava u iznosu od 1.505.533.851 din. kojima je finansirana prva etapa izgradnje televizije u Jugoslaviji u toku 1959.

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o kamatnim stopama na fondove u privredi (»Službeni list FNRJ«, 26/61). Radi osiguranja rentabilnosti privrednih organizacija koje se bave proizvodnjom viskozne celuloze i preduzeća koja proizvode cel-vlakno, veštačku svilu i ostale viskozne proizvode, ovom Odlukom se predviđa sniženje kamatne stope na fondove u privredi od 6% na 4%. Odlukom se određuje i kamata na poslovni fond ugostiteljskih privrednih organizacija u 1962. i to za sezonsko pansionsko ugostiteljstvo 1%, a za ostalo ugostiteljstvo 2%.

P. A.

područje, s tim što se višak rashoda u fondovima opštinskih zavoda na području autonomnih jedinica pokriva iz Zajedničkog fonda Republičkog zavoda, ako se nije mogao pokriti iz rezervnog fonda opštinskog zavoda niti iz zajedničkog fonda autonomne jedinice.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Budžetu NR Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 21/61). Zakon predviđa povećanje prihoda i rashoda, tako da se za 1961. godinu planiraju prihodi od 38.833 miliona i rashodi od 38.445 miliona din., dok se za Rezervni fond NR Srbije izdvaja 388 miliona din.

Zakon o raspodeli doprinosa za društvene fondove za školstvo (»Službeni glasnik NR Srbije«, 20/61). Od doprinosa za društvene fondove za školstvo opštinskim fondovima pripada 75%, a Republičkom fondu 25%. Fondu za školstvo autonomne jedinice pripada 30% od dela Republičkog fonda koji je ostvaren na području autonomne jedinice.

Zakon o sahranjivanju i grobljima (»Službeni glasnik NR Srbije«, 20/61). Zakon postavlja osnovna načela i reguliše na jedinstven način pojedina važnija pitanja u vezi sa sahranjivanjem, upravljanjem, uređenjem i korišćenjem groblja prepuštajući regulisanje ostalih pitanja opštinskim narodnim odborima. Polazeći od toga da se sahranjivanje, upravljanje grobljima i spaljivanje posmrtnih ostataka smatra javnom službom, Zakon određuje da su groblja i objekti i uređaji koji služe opštinskom narodnom odboru, bez obzira u čijem je vlasništvu zemljište. Pokopavanje se vrši na groblju koje je u redovnoj upotrebi, ali se izuzetno, po odluci narodnog odbora odnosno odobrenju opštinskog organa uprave, može izvršiti i van groblja. Spaljivanje se vrši u krematorijumima, ali samo po nalogu lica koje se stara o sahranjivanju umrlog. Zakon određuje i na koga padaju dužnost i troškovi sahranjivanja.

Odluka o utvrđivanju ukupnog broja članova Upravnog odbora Republičkog fonda za školstvo i određivanju ustanova i organizacija koje delegiraju svoje predstavnike u Upravni odbor (»Službeni glasnik NR Srbije«, 20/61) predviđa da Upravni odbor Fonda ima 21 člana, od kojih 9 delegiraju ustanove i organizacije navedene u Odluci, a ostale imenuje Narodna Skupština NR Srbije.

Odluka o imenovanju članova Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Službeni glasnik NR Srbije«, 20/61). Odlukom se imenuje 12 članova u Upravni odbor Republičkog društvenog fonda za školstvo.

Odluka o potvrđivanju odluka o izmenama i dopunama statuta srezova (»Službeni glasnik NR Srbije«, 20/61). Odlukom je Republičko veće Narodne skupštine potvrdilo odluke narodnih odbora grada Beograda i srezova Valjevo, Kragujevac, Kraljevo, Kruševac, Leskovac i Titovo Užice o izmenama i dopunama statuta odnosnih odbora.

Odluka o odobravanju Statuta Poljoprivredno-šumarske komore NR Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 20/61). Odlukom se potvrđuje Statut Poljoprivredno-šumarske komore NR Srbije od 17. januara 1961.

23. JUNA 1961.

Na sednicama od 23. juna Narodna skupština NR Srbije pretresla je i usvojila 8 zakona i 10 odluka; Izveštaj Odbora za predstavke i žalbe o radu Odbora za period 10. septembar

1960 — 31. maj 1961, zatim izabrala po jednog člana Odbora za društveni nadzor, Administrativnog odbora, Komisije za tumačenje zakona i Komisije za narodne odbore, kao i jednog predsešnika i 2 sudije okružnih privrednih sudova, jednog sudiju Okružnog suda i 239 povremenih sudija Višeg privrednog suda u Beogradu, a razrešila 2 sudije okružnih sudova i jednog sudiju okružnog privrednog suda, dok su oba veća izabrala svoje predsešnike, podpredsešnike i zapisničare. Skupština je, na kraju, donela odluku da skupštinski letnji odmor traje od 1. jula do 31. avgusta.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenoj službi (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/61), uređuje zdravstvenu zaštitu građana i organizaciju zdravstvene službe u NR Srbiji polazeći od načela utvrdjenih Opštim zakonom o organizaciji zdravstvene službe. Zakon predviđa da zdravstvenu zaštitu neposredno sprovedu zdravstveni radnici i zdravstvene ustanove. Osnovni ciljevi zdravstvene zaštite ostvaruju se merama za čije propisivanje su ovlašćeni državni organi, pri čemu je opština osnovni nosilac brige za zdravstvenu zaštitu i razvijanje zdravstvenih ustanova. Republički organi propisuju samo one mere koje su od interesa za celu Republiku, a sve ostale propisuju opštinski narodni odbori. Sreski odbori imaju samo ulogu koordinatora rada opština na svom području u oblasti zaštite zdravlja i funkcionisanja službi. Samostalnost zdravstvenih ustanova ogleda se naročito u njihovom samostalnom donošenju planova rada, finansijskih planova, obračunavanju usluga, određivanju cena i samostalnoj raspodeli dohotka. Radni odnos između zdravstvenog radnika i ustanove zasniva se sporazumom. Članovi radnog kolektiva učestvuju u raspodeli dohotka prema rezultatima rada. Građanin ima pravo slobodnog izbora lekara i zdravstvene ustanove koja će mu za određeno vreme ukazivati zdravstvenu zaštitu. Zdravstvene ustanove mogu osnivati narodni odbori, izvršna veća i drugi ovlašćeni državni organi, ustanove za zdravstveno osiguranje, privredne i druge organizacije i ustanove, kao i ostala društvena pravna lica. Ustanovom upravlja savet, upravni odbor i upravnik. Da bi se obezbedilo međusobno povezivanje zdravstvenih ustanova i koordinacija njihovog stručnog rada, Zakon predviđa formiranje zdravstvenih centara na području svake političko-teritorijalne jedinice. Zdravstveni centar nije posebna ustanova, već funkcija koja se poverava određenoj zdravstvenoj ustanovi i koju ona obavlja pored svojih redovnih zadataka. Zakon garantuje samostalnost i nezavisnost zdravstvenih radnika u obavljanju stručnih poslova iz njihovog delokruga i istovremeno predviđa oblike unutrašnjeg stručnog nadzora, kao i povremenih stručnih pregleda koje vrši zdravstveni centar. Zakon predviđa da zdravstveni radnici ne mogu obavljati privatnu praksu, sem izuzetno na područjima na kojima opština nije u mogućnosti da obezbedi minimum zdravstvene zaštite i to samo do kraja 1962.

Zakon o Republičkom fondu za razvoj privredno nerazvijenog područja (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Zakonom se osniva Republički fond za razvoj privredno nerazvijenog područja, kao ustanova kojom se upravlja po načelima društvenog samoupravljanja i koja ima svojstvo pravnog lica. Zadatak Fonda je da akumulira sva raspoloživa sredstva namenjena za razvoj privredno nerazvijenog područja, da organizuje proučavanje uslova i mogućnosti razvoja tog područja i da pruža stručno-tehničku pomoć političko-teritorijalnim jedinicama i drugim investitorima na nerazvijenom području. Fondom upravlja Upravni odbor sastavljen od predsešnika i najmanje 10 članova, koje imenuje Izvršno veće. Direktor je član Upravnog odbora po položaju, a postavlja ga Izvršno veće na predlog Upravnog odbora. Nadzor nad zakonitošću rada Fonda vrši republički Državni sekretarijat za poslove finansija, a društveni nadzor nad izvršavanjem zadataka Narodna skupština NR Srbije.

Zakon o raspodeli, raspolaganju i upravljanju sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Sredstva zajedničkih rezervi privrednih organizacija dele se na jednake delove između opštinskih rezervnih fondova i Republičkog rezervnog fonda. Zakonom se ovlašćuju predstavnička tela autonomnih jedinica da mogu u svom rezervnom fondu obrazovati zajedničke rezerve privrednih organizacija, u kom slučaju im pripadaju sva sredstva koja se ostvare na tom području a koja bi se uplaćivala u Republički rezervni fond. Sredstvima zajedničkih rezervi upravlja i raspolaže upravni odbor, koji obrazuje Izvršno veće odnosno narodni odbor. Sredstva se koriste za pokriće poslovnih gubitaka, za sanaciju privrednih organizacija, i za davanje namenskih zajmova pod uslovima određenim ovim Zakonom.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Budžetu NR Srbije za 1961. godinu (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Zakonom se sprovede mere za ograničavanje trošenja budžetskih sredstava i izdvajaju određeni iznosi u posebnu budžetsku rezervu. Zakon sadrži i odgovarajuća ovlašćenja Izvršnom veću na osnovu kojih ono izuzetno može odobriti korišćenje izdvojenih sredstava pojedinih političko-teritorijalnih jedinica.

Zakon o Završnom računu o izvršenju Budžeta NR Srbije za 1960. godinu (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Zakonom se odobrava Završni račun za 1960. sa ostvarenim prihodima od 33.986.782.199 din., izvršenim rashodima od 31.566.556.751 din., izdvojenim sredstvima za Rezervni fond NR Srbije od 339.867.831 din. i viškom prihoda od 2.080.357.617 din. i ovlašćuje Izvršno veće da izvrši raspored viška prihoda.

Zakon o osnivanju Pravno-ekonomskog fakulteta u Prištini (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Zakonom se osniva Pravno-ekonomski fakultet u Prištini kao samostalna ustanova sa svojstvom pravnog lica, a u sastavu Univerziteta u Beogradu, koji će odrediti dan početka rada Fakulteta, matičarsku komisiju za izbor nastavnika i izvršiti druge pripreme za rad Fakulteta.

Zakon o Višoj školi društveno-političkih nauka u Beogradu (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Zakonom se osniva Viša škola društveno-političkih nauka sa sedištem u Beogradu. Zadatak škole je da obrazuje i osposobljava kadrove za rad u političkim, kulturnim, propagandnim, nastavnim i drugim ustanovama, organima i organizacijama. Nastava traje 2 godine odnosno 4 semestra. Škola organizuje i vanredno studiranje, a može razvijati i druge oblike posebne nastave. Školom upravlja Savet, nastavničko veće i direktor.

Zakon o izmeni Zakona o osnivanju Privredne banke NR Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). U Zakon je uneta izmena kojom se utvrđuje da Upravni odbor Banke sačinjavaju predsešnik, potpredsešnik i članovi.

Odluka o Završnom računu Rezervnog fonda NR Srbije za 1960. godinu (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Odlukom se, prema Završnom računu, koji je sastavni deo Odluke, iskazuje ostvarenje prihoda Rezervnog fonda NR Srbije za 1960. u iznosu od 548.138.988 din., koji se kao višak prenosi u Rezervni fond za 1961.

Odluka o visini doprinosa iz dohotka privrednih organizacija koji izdavačka preduzeća uplaćuju u Republički fond za unapređivanje izdavačke delatnosti (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/61). Izdavačka preduzeća dužna su da od 1. januara 1961. u Republički fond za unapređivanje izdavačke delatnosti uplaćuju 7,5% od ostvarenog dohotka.

Odluka o davanju saglasnosti na finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1961. godinu (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Odlukom je Skupština dala saglasnost na finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1961. godinu, koji je usvojilo Izvršno veće 12. juna 1961. sa ukupnim prihodima od 7.637.853.000 din. i isto tolikim rashodima.

Odluka o obrazovanju Republičke komisije za pripremu nacrtu novog Ustava NR Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/61). Komisija ima zadatak da pripremi nacrt novog Ustava do kraja mandatnog perioda Narodne skupštine ovog saziva. Pošto ga Skupština odbori, nacrt novog Ustava će se izneti na javnu diskusiju. Odlukom je predviđeno da se Komisija sastoji od predsešnika i potrebnog broja članova, koje Skupština bira na zajedničkoj sednici oba doma iz reda narodnih poslanika i naučnih radnika. Po usvajanju Odluke Skupština je izabrala predsešnika i 38 članova Komisije.

Odluka o imenovanju predsešnika i članova Upravnog odbora Republičkog fonda za razvoj privredno nerazvijenog područja (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Skupština je imenovala predsešnika i 11 članova Upravnog odbora ovog Fonda.

Odluka o razrešenju i imenovanju jednog člana Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Razrešen je dužnosti člana Upravnog odbora Soti Pal, potpredsešnik Izvršnog veća Narodne skupštine AP Vojvodine, a imenovan za člana Zamurović Stojan, predsešnik Pokrajinskog društvenog fonda za školstvo u Novom Sadu.

Odluka o potvrđivanju odluka sreskih narodnih odbora o izmenama i dopunama statuta srezova (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/61). Republičko veće Narodne skupštine potvrdilo je odluke sreskih narodnih odbora o izmenama i dopunama statuta srezova Leskovac, Niš i Svetozarevo.

Odluka o odobrenju Statuta Trgovinske komore NR Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Veće proizvođača Narodne skupštine odobrilo je Statut Komore, koji je Komora donela na svojoj skupštini 13. aprila 1961.

Odluka o odobrenju Statuta Zanatsko-komunalne komore Narodne Republike Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Veće proizvođača Narodne skupštine odobrilo je Statut Komore, koji je Komora donela na svojoj skupštini od 22. aprila 1961.

Odlukom o odobrenju Statuta Glavnog saveza zemljoradničkih zadruga Narodne Republike Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/61). Veće proizvođača Narodne skupštine odobrilo je Statut koji je donela skupština Glavnog saveza zemljoradničkih zadruga 16. januara 1961.

J. S.

SABOR NR HRVATSKE

4. I 5. MAJA 1961.

Na sednicama Sabora NR Hrvatske od 4. i 5. maja, usvojen je Izveštaj Izvršnog veća za 1960. godinu. Pored toga, Sabor je usvojio 3 zakona i 3 odluke i imenovao 7 članova Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo. Sabor je takođe izabrao odnosno razrešio dužnosti nekoliko sudija

Višeg privrednog suda NR Hrvatske, okružnih i okružnih privrednih sudova, zatim prihvatio Izveštaj Administrativnog odbora o finansijskom poslovanju u prvom tromesečju 1961. i odobrio Statut Komore za industriju i rudarstvo, saobraćaj i građevinarstvo NR Hrvatske.

Akti koje je Sabor usvojio:

Zakon o zdravstvenoj zaštiti i organizaciji zdravstvene službe. (»Narodne novine NR Hrvatske«, 19/61). Glavne karakteristike ovog Zakona su: potpunije uređenje pitanja zdravstvene zaštite i mera za njeno sprovođenje; određivanje organizacionih oblika zdravstvenih ustanova i njihovih zadataka; dalje osamostaljivanje i podrštavljanje zdravstvene službe uz omogućavanje šireg uticaja građana i zainteresovanih društvenih faktora na organizaciju i rad zdravstvene službe; usklađivanje zdravstvene službe s načelima komunalnog uređenja; obezbeđivanje prava građana na slobodan izbor lekara i zdravstvene ustanove i uvođenje zdravstvenog centra kao stručnog organa zdravstvene službe s određenim zadacima u cilju usklađivanja rada zdravstvenih ustanova na području opština, srezova i Republike, unapređivanja stručnog rada zdravstvenih ustanova i zdravstvenih radnika i sprovođenja nadzora nad njihovim radom.

Zakon o urbanističkom i regionalnom prostornom planiranju (»Narodne novine NR Hrvatske«, 20/61). Zakon određuje sadržaj urbanističkog plana i regulišne pripreme, izradu i donošenje urbanističkih planova i regionalnih prostornih planova na teritoriji Hrvatske. Zakon odvaja i posebno tretira urbanistički plan od urbanističkog projekta, pošto je priprema i donošenje urbanističkih planova, kojima se usmerava izgradnja naselja na duži vremenski rok, rezultat rada upravnih organa i svih zainteresovanih društvenih i privrednih faktora, dok je izrada urbanističkih projekata tehnička razrada već usvojenih urbanističkih planova. Dosljednno tome, priprema plana data je u isključivu nadležnost upravnog organa komune, dok se njegova tehnička izrada, po pravilu, poverava stručnim organizacijama. Za naselja koja odredi Izvršno veće Sabora izrada i donošenje urbanističkog plana vrši se u tri faze, i to: urbanistički program, generalni (osnovni) urbanistički plan i detaljni (sprovođbeni) urbanistički plan. Sva tri dela urbanističkog plana donosi opštinski narodni odbor. Za prva dva dela potrebna je saglasnost sreskog narodnog odbora. Izvršno veće određuje za koja se naselja urbanistički programi i generalni urbanistički planovi pre usvajanja moraju dostaviti na ocenu Sekretarijatu Izvršnog veća za građevinarstvo, urbanizam i komunalne poslove i Zavodu za privredno planiranje NR Hrvatske.

Zakon o dopuni Zakona o Republičkom fondu za neprivredne investicije (»Narodne novine NR Hrvatske«, 20/61). Zakonom o Republičkom fondu za neprivredne investicije nije bilo predviđeno da se sredstva Fonda mogu davati i u obliku kredita. Da bi se sredstva Fonda racionalno koristila i obnavljala, dopunom je predviđeno da se mogu davati i u obliku kredita.

Odluka o osnovici i stopi doprinosa koji plaćaju privatne radnje i o delu doprinosa koji pripada opštinskim fondovima za školstvo (»Narodne novine NR Hrvatske«, 21/61). Osnovica za određivanje doprinosa koji plaćaju privatne radnje je porez na dohodak po stopi od 4%. Opštinskim fondovima za školstvo pripada 60% ukupnog iznosa doprinosa za društvene fondove, a ostatak od 40% Republičkom društvenom fondu za školstvo.

Odluka o utvrđivanju broja članova Upravnog odbora i određivanju organizacija i ustanova koje biraju predstavnike u Upravni odbor Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Narodne novine NR Hrvatske«, 20/61). Prema odredbama Odluke, Upravni odbor Republičkog društvenog fonda za školstvo ima 40 članova. Od toga 7 članova imenuje Sabor iz redova narodnih poslanika, 10 članova imenuju narodni odbori srezova, a 23 člana razne ustanove i organizacije.

Odluka o obaveznom udruživanju određenog dela sredstava opštinskih društvenih fondova za školstvo na području grada Zagreba i srezova Koprivnica, Krapina i Split (»Narodne novine NR Hrvatske«, 25/61). Radi podmirivanja zajedničkih potreba za obrazovanje kadrova, od sredstava opštinskih fondova za školstvo unosi se u sreske fondove za školstvo na području grada Zagreba 80%, sreza Koprivnica 90%, sreza Krapina 20% i sreza Split 50%.

23. I 24. JUNA 1961.

Na sednicama Sabora NR Hrvatske od 23. i 24. juna usvojen je Izveštaj Izvršnog veća Sabora o kretanju privrede u periodu januar-april 1961. Pored toga usvojeno je i 9 zakona i 5 odluka kao i jedna preporuka (o unapređenju fizičke kulture). Sabor se isto tako saglasio sa Finansijskim planom Republičkog društvenog fonda za školstvo, zatim odobrio statute Trgovinske komore NR Hrvatske i Znanstsko-komunalne komore NR Hrvatske i zaključio da se izvrše dopunski izbori za upražnjena mesta narodnih poslanika u izbornim srezovima Kistanje i Osijek—Donji grad.

Akti koje je Sabor usvojio:

Zakon o visokoškolskom obrazovanju (»Narodne novine NR Hrvatske«, 27/61). Zakon određuje da se univerziteti osnivaju samo Zakonom. Inicijativu za osnivanje imaju visokoškolske ustanove, kad utvrde da je među njima potrebna koordinacija rada i obavljanje zajedničkih poslova. Za osnivanje univerziteta moraju se udružiti najmanje tri fakulteta, umetničke

akademije ili visoke škole. Zakon utvrđuje načela višestepene nastave i propisuje način organizovanja studija prvog, drugog i trećeg stupnja. Zakon takođe predviđa i organizaciju nastave za stručno usavršavanje lica koja već rade u praksi. Regulirajući način utvrđivanja nastavnih programa Zakon naglašava da nastava mora biti prilagođena potrebama pojedinih grana privrede i društvenih službi. Zakon posvećuje posebnu pažnju organizaciji nastave za vanredne studente i posebno normira obavezu svake visokoškolske ustanove da organizuje određene oblike nastave za njih. Upis studenata u visokoškolske ustanove po pravilu je neograničen.

Zakon o Jugoslovenskoj akademiji znanosti i umjetnosti (»Narodne novine NR Hrvatske«, 29/61). Zakonom su izvršene neke izmene u unutrašnjoj organizaciji Akademije i u postupku biranja novih članova. Pored toga proširena su i prava dopisnih članova. Zakon predviđa da nove članove mogu predlagati visokoškolske ustanove, naučne ustanove i društvene organizacije naučnika i umetnika. Dopisni članovi imaju na početku ista prava i dužnosti kao i stalni članovi. Oni mogu birati i biti birani u organe Akademije, ukoliko pojedinim odredbama Zakona nije drukčije određeno. Počasnim članovima Zakon priznaje sva prava stalnih članova. Novina u ovom Zakonu je i to da broj stalnih članova nije ograničen.

Zakon o specijalnim školama (»Narodne novine NR Hrvatske«, 29/61). Specijalne škole i predškolske ustanove su posebno organizovane ustanove, koje pružaju deci i omladini ometenoj u fizičkom ili psihičkom razvoju predškolsko vaspitanje i osnovno opšte stručno obrazovanje. Zakon predviđa više vrsta ustanova za vaspitanje i obrazovanje dece i omladine ometene u razvoju: specijalne predškolske ustanove, specijalne osnovne škole i specijalne stručne škole. Pored toga, predviđaju se i specijalna odeljenja u sastavu ustanova odnosno škola za zdravu decu, a osim toga i u određenim zdravstvenim i socijalnim ustanovama. U Zakonu su unesene i odredbe iz kojih proizilazi da su specijalne škole sastavni deo opšteg školskog sistema i da je njihov pravni status kao samostalnih ustanova izjednačen sa statusom ostalih redovnih škola. Predškolske ustanove i specijalne škole mogu se osnivati kao samostalne ustanove ili u sastavu odgovarajućih zdravstvenih i socijalnih ustanova.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Budžetu NR Hrvatske (Republičkom budžetu) za 1961. godinu (»Narodne novine NR Hrvatske«, 28/61). S obzirom da su doneseni propisi o finansiranju školstva i formiran Republički društveni fond za školstvo, ovim Zakonom se sva sredstva koja su u Budžetu NR Hrvatske bila određena za finansiranje viših i visokih škola i fakulteta dodeljuju neposredno Republičkom društvenom fondu za školstvo, koji će ubuduće finansirati pojedine ustanove.

Zakon o Republičkom fondu za naučni rad (»Narodne novine NR Hrvatske«, 28/61). Republički fond za naučni rad svojim sredstvima podstiče i pomaže naučni rad od prvostepenog značenja za ostvarivanje zadataka društvenog plana i za opšti društveni napredak. Fond deluje potpuno samostalno, kao pravno lice. Fondom se upravlja po načelima društvenog upravljanja i on ima svoj upravni odbor i svoj finansijski plan. Sredstva Fonda osiguravaju se u Republičkom budžetu (iz dotacija privrednih i drugih organizacija i ustanova, od kamata na sredstva i iz drugih izvora). Sredstva Fonda služe, po pravilu, za dopunsko finansiranje naučno-istraživačkih radova za koje odgovarajuća sredstva osiguravaju političko-teritorijalne jedinice, državni organi, Savezni fond za naučni rad, naučne ustanove, privredne i druge organizacije.

Zakon o eksploataciji ciglarske i lončarske gline, peska, šljunka i kamena (»Narodne novine NR Hrvatske«, 28/61). Odredbe ovog Zakona primenjuju se na eksploataciju mineralnih sirovina kad se ona obavlja za građevinske ili zanatske svrhe. Pod mineralnim sirovinama Zakon podrazumeva sve vrste ciglarske, lončarske i druge vrste gline, sve vrste peska i šljunka i sve vrste kamena koji se upotrebljavaju kao građevinski materijal ili materijal za izradu zanatskih proizvoda. Zakon dalje određuje ko se može baviti eksploatacijom mineralnih sirovina i pod kojim uslovima; ko vrši nadzor nad tom eksploatacijom i regulišne pitanja naknade štete koju korisnici nanesu drugome obavljanjem radova na eksploataciji, i dr.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organima uprave u NR Hrvatskoj (»Narodne novine NR Hrvatske«, 27/61). Izmene se odnose na broj republičkih saveta, tako da ih sada ima 5 (za prosvetu, kulturu, naučni rad, narodno zdravlje i socijalnu zaštitu), zatim na način biranja članova u Savet za kulturu i u Savet za naučni rad, kao i na određivanje poslova koji spadaju u nadležnost Saveta za naučni rad.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o teritorijalnoj nadležnosti i sedišta sreskih i okružnih sudova na području NR Hrvatske (»Narodne novine NR Hrvatske«, 27/61). S obzirom na izdvajanje opštine Jastrebarsko i sreza Karlovac i pripajanja gradu Zagrebu, ovim Zakonom čitavo područje Sreskog suda u Jastrebarskom pripojeno je Okružnom sudu u Zagrebu.

Zakon o načinu upravljanja i raspolaganju sa sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija (»Narodne novine NR Hrvatske«, 28/61). Sredstva koja privredne organizacije uplaćuju u opštinske rezervne fondove odnosno u Rezervni fond NR Hrvatske, vode se na posebnim računima kod Narodne banke kao zajedničke rezerve privrednih organizacija. Sa sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija sakupljenim u rezervnom fondu opštine raspolaze upravni

odbor koji imenuje opštinski narodni odbor, a sa sredstvima u Rezervnom fondu NR Hrvatske upravni odbor koji imenuje Izvršno veće. Zakon dalje određuje u koju se svrhu mogu upotrebiti ova sredstva. Sredstva iz ovih fondova po odredbi Zakona mogu se davati po pravilu samo u vidu zajma.

Odluka o utvrđivanju procenta koji pripada Rezervnom fondu NR Hrvatske od iznosa sredstava izdvojenih za zajedničke rezerve privrednih organizacija (»Narodne novine NR Hrvatske«, 28/61). Rezervnom fondu NR Hrvatske pripada 75% od iznosa sredstava koji privredne organizacije izdvajaju za zajedničke rezerve prema stavu 1. čl. 2. Zakona o formiranju i upotrebi sredstava republičkih i opštinskih rezervnih fondova za potrebe privrednih organizacija.

Odluka o ustupanju dela doprinosa za eksploataciju rudnog blaga investicionom fondu sreza Kutina (»Narodne novine NR Hrvatske«, 29/61). Deo doprinosa za eksploataciju nafte na području sreza Kutina, koji pripada Investicionom fondu NR Hrvatske, ustupa se u celosti Investicionom fondu sreza Kutina. Ova sredstva mogu se upotrebiti za namene koje utvrdi Narodni odbor sreza u saglasnosti s Izvršnim većem.

Odluka o uplati dela dohotka izdavačkih preduzeća u Fond za unapređivanje izdavačke delatnosti (»Narodne novine NR Hrvatske«, 29/61). Izdavačka preduzeća uplaćuju u Fond za unapređivanje izdavačke delatnosti 50% iznosa doprinosa iz dohotka koji bi plaćala po stopi iz tačke 1. Odluke o stopama doprinosa iz dohotka privrednih organizacija.

Odluka o oslobođenju novinsko-izdavačkih preduzeća od plaćanja dela doprinosa u Investicioni fond NR Hrvatske (»Narodne novine NR Hrvatske«, 29/61). Novinsko-izdavačka preduzeća: »Vjesnik«, »Slobodna Dalmacija«, »Novi list«, »Glas Slavonijek«, i »Borba«—pogon u Zagrebu, oslobađaju se u 1961. potpuno od plaćanja dela doprinosa u Investicioni fond NR Hrvatske. Ova sredstva navedena preduzeća unose u svoje poslovne fondove.

Odluka o potvrdi izmena i dopuna statuta narodnih odbora sreza (»Narodne novine NR Hrvatske«, 29/61). Odlukom se potvrđuju izmene i dopune statuta narodnih odbora sreza Split i grada Zagreba, kao i Statutarne odluke narodnog odbora sreza Kutina.

E. K.

NARODNA SKUPŠTINA NR SLOVENIJE

28. MARTA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije od 28. marta usvojeno je 4 zakona i 5 odluka. Pored toga, predstavnik Izvršnog veća odgovorio je na pitanje jednog narodnog poslanika (o finansiranju deficitarnih fondova zdravstvene zaštite poljoprivrednih proizvođača u srezovima Kopar i Gorica).

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o zdravstvenoj zaštiti i o organizaciji zdravstvene službe u NR Sloveniji. (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). Prema Zakonu, svrha zdravstvene zaštite je obezbeđivanje telesnog i duševnog zdravlja građana i unapređivanje zdravstvenog stanja stanovništva putem sprečavanja i pravovremenog otkrivanja bolesti, rehabilitacijom, readaptacijom i resocijalizacijom, zdravstvenim prosvetavanjem i fizičkim vaspitanjem građana, kao i drugim zdravstvenim merama. Zdravstvenu zaštitu građana neposredno sprovodi zdravstvena služba koju vrše zdravstvene ustanove i zdravstveni radnici. Građani imaju pravo slobodnog izbora lekara i zdravstvene ustanove. Opštine se staraju o organizovanju svih vidova zdravstvene zaštite i o obezbeđenju materijalnih sredstava, srezovi o organizovanju zdravstvene službe i onih vidova zdravstvene zaštite koje opština ne može obezbediti, a Republika o organizaciji i razvoju zdravstvene službe na području Republike. Radi koordinacije rada zdravstvenih ustanova i drugih organizacija koje učestvuju u sprovođenju zdravstvene zaštite, kao i radi celishodne upotrebe sredstava, na predlog zdravstvenog centra utvrđuje se program zdravstvene zaštite za područje opštine i sreza. Zdravstvene ustanove su samostalne, imaju svoje organe društvenog upravljanja i donose svoja pravila i pravilnike. One mogu formirati svoje zajednice. Zdravstvenu ustanovu mogu osnivati Izvršno veće, narodni odbor, ustanova za zdravstveno osiguranje i privredne i druge društvene organizacije i ustanove. Poslove zdravstvenog centra vrši u opštini odnosno srezu zdravstvena ustanova koju za to odredi opštinsko odnosno sresko veće narodnog odbora, a u Republici Republički zavod za zdravstvenu zaštitu. Svaki zdravstveni centar ima svoj stručni savet, koji raspravlja o svim važnijim stručnim pitanjima.

Zakon o načinu upravljanja i raspolaganju sredstvima ukupnih rezervi privrednih organizacija. (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). Sredstva koja na osnovu saveznog Zakona o stvaranju i upotrebi sredstava republičkih i opštinskih rezervnih fondova za potrebe privrednih organizacija uplaćuju privredne organi-

zacije u opštinske rezervne fondove, odnosno u Republički rezervni fond, vode se na posebnom računu kod Narodne banke kao ukupne rezerve privrednih organizacija. Sredstva se smeju upotrebljavati samo za potrebe privrednih organizacija i njima raspolazu posebni upravni odbori. Ukupne rezerve opštinskih rezervnih fondova mogu se upotrebiti za isplatu ličnih dohodaka radnika i službenika privrednih organizacija ako one ne mogu pokriti takve isplate iz čistog dohotka odnosno iz sredstava svojih fondova, zatim za pokriće drugih poslovnih gubitaka i za sanaciju, kao i za unapređivanje poslovanja privrednih organizacija. Ukupne rezerve Republičkog rezervnog fonda mogu se trošiti za davanje zajmova opštinskim rezervnim fondovima, za zajedničko učešće sa opštinskim rezervnim fondovima i privrednim i drugim organizacijama u pokrivanju gubitaka, odnosno saniranju pojedinih privrednih organizacija i za unapređivanje poslovanja privrednih organizacija. Privredne organizacije su obavezne da vrate sredstva dobivena iz ovih fondova.

Odluka o procentu doprinosa koji se uplaćuje u Rezervni fond NR Slovenije za potrebe privrednih organizacija (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). U Rezervni fond NR Slovenije organizacije uplaćuju doprinos u visini od 1,5% od postignutog čistog dohotka umanjenog za isplaćene lične dohotke i za sredstva koja se obavezno unose u rezervni fond privrednih organizacija. Od ovog doprinosa oslobođene su privredne organizacije koje plaćaju paušalni doprinos iz dohotka.

Odluka o utvrđivanju stope doprinosa za Društveni investicioni fond NR Slovenije (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). U Društveni investicioni fond NR Slovenije privredne organizacije sa područja Republike plaćaju doprinos u visini od 10% od čistog dohotka raspodeljenog u poslovni fond i u fond ukupne potrošnje.

Zakon o osnivanju Fonda NR Slovenije za školstvo (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). Sredstva ovog društvenog fonda su: deo dohodaka koji odredi Narodna skupština NR Slovenije po čl. 22. Osnovnog zakona o finansiranju školstva, deo doprinosa koji prema istom Zakonu privredne organizacije i samostalne ustanove plaćaju u društvene fondove za školstvo, kao i druga sredstva. Sredstva Fonda mogu se upotrebljavati: za obezbeđivanje sredstava za osnovnu delatnost škola, za davanje pomoći opštinskim društvenim fondovima za školstvo, za davanje pomoći ili zajmova za gradnju i opremu ustanova u kojima se spremaju učitelji za osnovne ili druge škole, za unapređivanje vaspitavanja stručnih kadrova u NR Sloveniji, za pokriće dela troškova za osnovnu delatnost škola za koje po odluci arbitraže doprinos mora davati Republika. Fond je pravno lice i ima svoja pravila. Fondom upravlja upravni odbor čije članove imenuju Narodna skupština NR Slovenije, privredne komore, visokoškolske ustanove i društvene organizacije.

Odluka o osnovi i stopi doprinosa u društvene fondove za školstvo koja pripada opštinskim fondovima za školstvo (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). Opštinskim fondovima za školstvo pripada 60% ukupnog doprinosa u društvene fondove za školstvo koji plaćaju privredne organizacije, samostalne ustanove i privatno zanatstvo sa područja opštine.

Odluka o osnovi i stopi doprinosa u društvene fondove za školstvo koje plaća privatno zanatstvo (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). Privatne zanatske i ugostiteljske radnje, vlasnici privatnih dramskih motornih vozila koji se bave javnim transportom, kao i sopstvenici privatnih brodova koji se bave javnim transportom u pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, plaćaju doprinos u društvene fondove za školstvo po stopi od 5% od osnovice po kojoj plaćaju porez na dohodak.

Zakon o izmenama Zakona o upravnim organima u NR Sloveniji (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). Izmenama se utvrđuje da republički saveti vrše poslove društvenog upravljanja od opšteg značaja, zatim izvršne poslove i one upravne poslove koji su izričito stavljeni u njihovu nadležnost. Upravne poslove vrše sekretarijati saveta. Određen broj članova saveta biraju samoupravne ustanove, zatim stručne i društvene organizacije, po jednog člana saveta biraju nadležni saveti sreskih narodnih odbora, a ostale članove imenuje Izvršno veće iz redova građana koji su se istakli radom na određenom području. Republički saveti prate stanje i potrebe na svojim područjima i daju Izvršnom veću predloge za donošenje potrebnih propisa i mera; raspravljaju pitanja od opšteg značaja i daju preporuke narodnim odborima, ustanovama i organizacijama; donose pravilnike, naredbe i uputstva; razmatraju predloge propisa koje sekretarijati saveta predlažu Izvršnom veću; postavljaju i razrešavaju dužnosti starišine i članove organa društvenog upravljanja samostalnih ustanova, odnosno daju saglasnost za njihovo imenovanje. Sekretarijati saveta stručno obrađuju pitanja o kojima odlučuju Narodna skupština, Izvršno veće ili republički savet.

Odluka o osiguranju sredstava za Zavod NR Slovenije za zapošljavanje radnika i o načinu upotrebe tih sredstava (»Uradni list LR Slovenije«, 9/61). Opštinski zavodi za zapošljavanje radnika odvajaju u korist Republičkog zavoda 5% od doprinosa za zapošljavanje koji se izdvaja na njihovom području. Pored toga, opštinski zavodi su dužni da od ukupnih sredstava koje prikupie u toku godine, odvoje u korist Republičkog zavoda deo koji se izračunava na osnovu godišnjeg republičkog proseka zaposlenih radnika (broj zaposlenih u toku godine u Republici podeljen sa brojem opštinskih zavoda).

23. MAJA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije od 23. maja usvojeni su Izveštaj Izvršnog veća za 1960. godinu, Izveštaj Odbora za društveni nadzor o stručnom obrazovanju kadrova za privredne organizacije, Izveštaj Skupštinskog odbora za predstavke i žalbe i Izveštaj Administrativnog odbora. Skupština je takođe usvojila 4 zakona, i 2 odluke, razrešila dužnosti nekoliko sudija okružnih sudova i izabrala nekoliko novih i potvrdila Statut komore za industriju, rudarstvo, građevinarstvo i saobraćaj NR Slovenije.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o završnom računu o izvršenju predračuna NR Slovenije (republičkog predračuna) za 1960 (»Uradni list LR Slovenije«, 14/61). Odobrava se završni račun za 1960. po kome je od predviđenih 13.003.000.000 din. prihoda ostvareno 12.292.047.258. Rashodi iznose 12.003.000.000 koliko je bilo predviđeno budžetom. Višak prihoda u iznosu od 289.047.258 din. prenosi se kao prihod u 1961.

Odluka o završnim računima Rezervnog fonda NR Slovenije, Vodnog fonda NR Slovenije i Putnog fonda NR Slovenije za 1960 (»Uradni list LR Slovenije«, 14/61). Odobravaju se završni računi Rezervnog fonda sa prihodima 72.326.521 din. i rashodima od 72.200.000 din. (višak prihoda 126.521 din.), zatim Vodnog fonda sa prihodima od 634.740.857 din. i rashodima od 656.004.701 din. (višak prihoda 8.736.156 din.), Putnog fonda sa prihodima od 1.974.461.387 din. i rashodima od 1.521.081.079 din. (višak prihoda sa ograničenjima 453.380.308 din.). Višak prihoda Rezervnog i Putnog fonda prenosi se kao njihov prihod u 1961, dok se višak prihoda ukinutog Vodnog fonda prenosi u republički predračun.

Zakon o higijeni proizvodnje i prometa mlekom (»Uradni list LR Slovenije«, 14/61). Radi čuvanja narodnog zdravlja u Sloveniji se mleko za ljudsku ishranu može prodavati samo ako su ispunjeni higijensko-tehnički uslovi koje određuje ovaj Zakon. Mleko mora biti od zdravih grla iz higijenskih štala ili muzlišta; mora se sakupljati, prevoziti i držati u sudovima i prostorijama uređenim u skladu sa higijensko-tehničkim propisima. Na proizvodnji i prometu mlekom moraju raditi zdrava lica. Narodni odbori opština mogu propisivati da se na području opštine može stavljati u promet samo pasterezovano mleko. Nadzor nad izvršenjem ovog Zakona vrše organi sanitarne, tržišne i poljoprivredne inspekcije ovih opština.

Zakon o osnivanju Udruženja visokoškolskih ustanova u Mariboru (»Uradni list LR Slovenije«, 14/61). Zakon povezuje u jedinstveno udruženje Višu komercijalnu školu, Višu tehničku školu, Višu agronomsku školu, Višu pravnu školu i Višu stomatološku školu u Mariboru.

Zakon o izmenama Zakona o područjima opština i srezova u NR Sloveniji (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61). Dosadašnje opštine Bled, Bohinj i Radovljica spojene su u novu jedinstvenu opštinu Radovljica. Opštine Železniki i Škofja Loka spojene su u novu opštinu Škofja Loka, a opštine Žiri i Logatec u novu opštinu Logatec. Ukinute opštine prestaju a nove počinju sa radom 1. juna 1961.

Odluka o novom utvrđenju mesnih područja nekih sreskih sudova u NR Sloveniji (»Uradni list LR Slovenije«, 14/61). Zbog izmena teritorija nekih opština određuju se nova mesna područja sreskih sudova u srezovima Domžale, Kočevje, Metlika, Tolmin, Trebnje, Grosuplje, Novo Mesto, Radovljica, Škofja Loka, Videm Krško i Ljubljana.

26. JUNA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije od 26. juna usvojeni su Izveštaj Izvršnog veća o kretanju privrede u periodu januar—april 1961, kao i 6 zakona i 2 odluke. Pored toga, Skupština je rešila da letnji skupštinski odmor traje od 1. jula do 31. avgusta 1961, dok su oba doma izabrala svoje predsednike, potpredsednike i zapisničare.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o doprinosu za unapređivanje šuma u građanskoj svojini (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61). Zakon određuje da se, u svrhu unapređivanja šuma u građanskoj svojini, avodi doprinos koji se plaća na drvo posećeno u tim šumama, osim na drvo koje vlasnik seče za potrebe svog poljoprivrednog gazdinstva ili koje namerava da pokloni za društveno korisne svrhe. Tarifu za plaćanje doprinosa propisuje Izvršno veće. Doprinos se uplaćuje u opštinske šumske fondove. Sredstva tih fondova mogu se upotrebljavati samo za unapređivanje šuma u građanskoj svojini (gajenje, čuvanje, obnavljanje i rekonstrukciju šuma, nova pošumljavanja, izgradnju i održavanje šumskih puteva, sprava i drugih objekata). Šumski fond NR Slovenije i sreski šumski fondovi prelaze u likvidaciju.

Zakon o žičarama (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61). Zakon određuje da se izgradnja i održavanja žičara i vučara moraju vršiti na način kojim se osigurava puna bezbednost prevoza ljudi i bezbednost imovine na njihovom području. Tehničke propise za izgradnju, održavanje i rad javnih žičara i za obezbeđenje njihovog područja propisuje Sekretarijat Izvršnog

veća za saobraćaj u saglasnosti sa Sekretarijatom za industriju i zanatstvo, dok tehničke propise za druge žičare propisuje Sekretarijat Izvršnog veća za industriju i zanatstvo u saglasnosti sa nadležnim sekretarijatom u čiji domen spada privredna grana kojoj je žičara namenjena. Svaka žičara mora imati svoj pravilnik o poslovanju, koji propisuje organ upravljanja žičarom a potvrđuje nadležni opštinski nadzorni organ. Javne žičare dužne su osigurati putnike protiv nesreće. Nadzor nad održavanjem i radom javnih žičara vrši opštinski organ nadležan za saobraćaj, a nad radom ostalih žičara opštinska inspekcija rada. Javne i druge putničke žičare moraju biti podvrgnute stručnotehničkom pregledu svakih 6 meseci, kao i posle svake veće opravke.

Zakon o dopuni Zakona o izmenama člana 51. Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji u NR Sloveniji (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61). Dopunom se ne priznaju prisvajanja ili samovoljne raspodele zemljišta: koja su okružena zemljištima u društvenoj svojini; koja smetaju komunikacijama; koja se prema važećim propisima smatraju vodnim zemljištima; i koja su s obzirom na lokalne prilike prevelika. Međutim, prisvajanja se priznaju ako je zemljište do 6. aprila 1941. već bilo prisvojeno, kao i u slučajevima kad postoji pravosnažna odluka suda donesena pre stupanja na snagu Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta.

Zakon o urbanističkoj inspekciji (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61). Zakon predviđa organizovanje službe urbanističke inspekcije koja će vršiti nadzor nad izvršavanjem propisa o urbanističkim projektima i o upotrebi zemljišta za građevinske svrhe. Urbanističku inspekciju vrše organi sreske urbanističke inspekcije i Urbanistički inspektorat NR Slovenije. Svaka odluka o lokaciji u građevinskom području za koje još nije primljen nacrt uređenja prema urbanističkim projektima, šalje se na mišljenje nadležnoj urbanističkoj inspekciji zajedno sa odgovarajućom dokumentacijom, i to pre uručivanja stranki. Opštinski organ uprave izdaje odluku o lokaciji u saglasnosti sa primedbama urbanističke inspekcije. Ako se sa primedbama ne slaže ovaj organ ustupa predmet na odlučivanje nadležnom sreskom organu uprave. Na odluku sreskog organa uprave organ urbanističke inspekcije ima pravo žalbe, koja odlaze izvršenje odluke.

Zakon o osnivanju Pedagoške akademije u Mariboru (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61). Osniva se Pedagoška akademija sa sedištem u Mariboru, koja vaspitava i obrazuje učitelje sa višom i visokom spremom. Akademija organizuje i razvija naučni rad u oblasti vaspitanja i obrazovanja. Nastava se izvodi u dva stupnja. Izvršno veće će imenovati privremeni savet Pedagoške akademije za period dok se organi rukovodstva akademije ne organizuju u saglasnosti sa statutom. Savet vrši sva prava i dužnosti koje na osnovu propisa o visokom školstvu imaju organi visokoškolskih zavoda.

Zakon o izmenama Zakona o područjima srezova i opština u NR Sloveniji (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61). Dosadašnje opštine Dobrova, Kanal i Nova Gorica spajaju se u novu opštinu Nova Gorica, a opštine Bovec, Kobarid i Tolmin u novu opštinu Tolmin. Spojene opštine prestaju i nove počinju sa radom 1. jula 1961.

Odluka o proglašenju Doline sedam jezera za nacionalni park (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61) Zakon proglašava navedenu dolinu za nacionalni park pod nazivom Triglavski narodni park. Odluka detaljno određuje granice nacionalnog parka, koji obuhvata i područje Komarče sa vodopadom i potokom Savica. Triglavskim nacionalnim parkom upravlja odgovarajući organ opštinskog narodnog odbora u Radovljici.

Odluka o određivanju dela dohotka koji moraju plaćati izdavačka preduzeća u Fond NR Slovenije za unapređivanje izdavačke delatnosti (»Uradni list LR Slovenije«, 18/61). Odluka propisuje da izdavačka preduzeća plaćaju u republički Fond za unapređivanje izdavačke delatnosti doprinos po stopi od 7,5%. Odluka se primenjuje od 1. januara 1961.

Dr M. P.

NARODNA SKUPŠTINA NR BOSNE I HERCEGOVINE

14. APRILA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine od 14. aprila usvojeni su Izveštaj Izvršnog veća za 1960. godinu, Izveštaj Odbora za predstavke i žalbe i Izveštaj Administrativnog odbora o materijalnom i finansijskom poslovanju Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine za II polugode 1960. Pored toga, Skupština je usvojila 4 zakona i 8 odluka i potvrdila Odluku Narodnog odbora sresa Jajce o izmenama i dopunama Odluke o utvrđivanju organa uprave. Skupština je izabrala i 3 sudije Vrhovnog suda NR Bosne i Hercegovine i jednog sudiju Višeg privrednog suda NR Bosne i Hercegovine, kao i predsednike nekoliko okružnih i okružnih privrednih sudova. Posebnim odlukama Skupština je odobrila Statut Glavnog saveza zemljoradničkih zadruga NR Bosne i Hercegovine i Statut Komore za industriju i rudarstvo, građevinarstvo i saobraćaj NR Bosne i Hercegovine.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o zdravstvenoj zaštiti i organizaciji zdravstvene službe. (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 18/61). Osnovne karakteristike Zakona su: dalje podružljivanje i ekonomsko i društveno osamostaljivanje zdravstvene službe; suštinsko menjanje odnosa između organa vlasti i zdravstvenih ustanova; omogućavanje građanima da neposredno utiču na materijalni položaj zdravstvenih ustanova i primena principa slobodnog izbora lekara i zdravstvene ustanove. Značajnu novinu u organizaciji zdravstvene službe predstavlja ustanova zdravstvenog centra kao stručnog organa zdravstvene službe za vršenje određenih stručnih poslova na području političko-teritorijalnih jedinica i za vršenje nadzora nad stručnim radom zdravstvenih ustanova i zdravstvenih radnika. Novi položaj koji se daje zdravstvenim radnicima pretpostavlja njihovo puno učešće u svim delatnostima zdravstvene službe, pa se zato Zakonom ukida privatna praksa zdravstvenih radnika.

Zakon o radnim odnosima poljoprivrednih radnika kod privatnih poslodavaca (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 18/61). Zakonom se pitanja radnih odnosa poljoprivrednih radnika kod privatnih poslodavaca regulišu na način koji bolje odgovara karakteru i uslovima rada poljoprivrednih radnika.

Zakon o specijalnim školama (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 18/61). Zakon donosi odredbe o mestu, ulozi, zadacima, ciljevima i vrstama specijalnih škola. Zakonom su posebno regulisana pitanja specijalnih ustanova za dnevni boravak dece, stručnih škola, ustanova za vaspitanje i radno obrazovanje dece, i dr.

Zakon o osnivanju Više ekonomsko-komercijalne škole u Brčkom (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 18/61). Zakonom se osniva Viša ekonomsko-komercijalna škola u Brčkom sa zadatkom da osposobljava ekonomsko-komercijalne kadrove.

Odluka o određivanju dela doprinosa za društvene fondove za školstvo koji pripada opštinskim društvenim fondovima za školstvo (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 17/61). Opštinskim društvenim fondovima za školstvo pripada 65% od naplaćenog doprinosa budžetima iz ličnog dohotka pre njegove raspodele na političko-teritorijalne jedinice.

Odluka o sredstvima Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 17/61). Republičkom društvenom fondu za školstvo u 1960. pripada iznos od 2.026.270.000 din. iz Budžeta NR Bosne i Hercegovine. Iz ovih sredstava finansiraće se osnovna delatnost škola čiji su osnivači republički organi.

Odluka o obaveznom udruživanju u Sreski društveni fond za školstvo sreza Sarajeva dela sredstava opštinskih društvenih fondova za školstvo koja potiču od doprinosa za društvene fondove za školstvo (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 17/61). Odluka je doneta pošto je zbog specifične situacije u srezu Sarajevo postojala potreba za udruživanjem dela sredstava opštinskih društvenih fondova za školstvo. Narodni odbor sreza Sarajevo izdvojio je ovom odlukom 638.175.000 din., ili 2,2% od svih rashoda svoga budžeta, za osnovnu delatnost škola.

Odluka o određivanju osnovice i stope doprinosa za društvene fondove za školstvo koje plaćaju privatne radnje (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 17/61). Doprinos se naplaćuje i obračunava na osnovicu poreza na dohodak, i to: od privatnih radnji po stopi od 4% a od privatnih ugostiteljskih radnji i od privatnih vlasnika dramskih motornih vozila koji se bave javnim prevozom po stopi od 5%.

Odluka o visini doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača u 1960 (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 17/61) utvrđuje da visina doprinosa koji plaćaju poljoprivredni proizvođači iznosi 3% od osnovice koja služi za oporezivanje dohotka.

Odluka o sastavu Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 17/61) utvrđuje da Upravni odbor ima 25 članova.

Odluka o izboru članova Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 17/61). Narodna skupština imenovala je ovom odlukom 13 novih članova u Upravni odbor Republičkog fonda za školstvo.

Odluka o izboru članova Saveta Advokatske komore (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 17/61). Ovom odlukom izabrano je 6 novih članova Saveta Advokatske komore NR Bosne i Hercegovine.

13. JUNA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine od 13. juna saslušani su i usvojeni izveštaji Izvršnog veća o kretanju privrede za januar — april 1961. i Izveštaj o radu Poljoprivredno-šumarske, Trgovinske, Ugostiteljske i Zanatsko-komunalne komore NR Bosne i Hercegovine. Skupština je zatim izabrala Iliju Materića za novog člana Izvršnog veća, zatim jednog novog člana Administrativnog odbora Narodne skupštine, dvojicu sudija Vrhovnog suda NR Bosne i Hercegovine i jednog sudiju Višeg privrednog suda. Pored toga, Skupština je usvojila 6 zakona i 4 odluke, a domovi su izvršili izbor novih predsednika, potpredsednika i zapisničara.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o eksploataciji ciglarske i gručarske gline, peska, šljunka i kamena (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61). Široko korišćenje gline, peska, šljunka i kamena, naročito u građevinarstvu i zanatstvu, nametnulo je potrebu da se eksploatacija ovih sirovina posebno reguliše, što je učinjeno ovim zakonom. U Zakonu je određen širok krug korisnika koji se mogu baviti eksploatacijom ovih sirovina.

Zakon o domovima učenika (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61). Zakon reguliše načelna pitanja o domovima učenika i o njihovom finansiranju. Domove mogu osnivati narodni odbori, privredne i društvene organizacije, Zakonom su organima upravljanja doma (koje sačinjavaju odbor doma, veće i upravnik) data široka ovlašćenja, čime se obezbeđuje puno društveno upravljanje domovima.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o obrazovanju odraslih u stručnim školama (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61). Zakonom je predviđena mogućnost osnivanja posebnih dopisnih stručnih škola za odrasle, kao i mogućnost da se u stručne škole i odeljenja za odrasle pri redovnim školama mogu upisati i lica bez prakse, osim ako se u školama pored teorijske vrši i praktična nastava. Prema Zakonu, nastavne planove i programe za ove škole utvrđivaće njihov organ upravljanja u saglasnosti sa osnivačem. Zakonom su svi poslovi iz oblasti obrazovanja odraslih u stručnim školama preneseni iz nadležnosti Saveta za prosvetu NR Bosne i Hercegovine u nadležnost Saveta za stručno obrazovanje.

Zakon o osnivanju Visoke škole političkih nauka (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61). Zakonom se osniva Visoka škola političkih nauka u Sarajevu, koja će spremati stručnjake prvenstveno za društveno-političku delatnost, za naučno-istraživački rad i za nastavu u oblasti nauke o društvu.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o pomoći žrtvama fašističkog terora (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61). Zakonom se, u skladu sa opštim povećanjem prinadležnosti radnika i službenika, povećavaju iznosi osnovne pomoći žrtvama fašističkog terora.

Zakon o dopunama Zakona o organizaciji uprave u narodnim odborima (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61). Pošto se prilikom sprovođenja Zakona o organizaciji uprave u narodnim odborima ustanovilo da predviđena organizacija organa uprave ne odgovara u potpunosti potrebama efikasnog delovanja i uspešnog rukovođenja organa uprave nadležnih za unutrašnje poslove, ovim zakonom su izvršene potrebne izmene.

Odluka o izmeni Odluke o osnivanju, ukidanju, sedištu i teritorijalnoj nadležnosti sreskih i okružnih sudova (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61) usklauđuje teritorijalnu nadležnost pojedinih sreskih i okružnih sudova sa izvršenim izmenama teritorijalne nadležnosti narodnih odbora opština.

Odluka o oslobođenju novinskih i izdavačkih preduzeća od plaćanja doprinosa Republičkom investicionom fondu (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61). Omogućuje se ovim preduzećima jačanje njihovih poslovnih fondova, jer se oslobađaju plaćanja doprinosa Republičkom investicionom fondu.

Odluka o uplaćivanju dela dohotka izdavačkih preduzeća u Republički fond za unapređivanje izdavačke delatnosti (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61) određuje da izdavačka preduzeća plaćaju deo svog dohotka u Republički fond za unapređivanje izdavačke delatnosti, čime će se ojačati sredstva ovog fonda.

Odluka o davanju saglasnosti na finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1961 (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 25/61). Odlukom se daje saglasnost na raspored sredstava ovog fonda u 1961.

10. JULA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine od 10. jula usvojena su 3 zakona i 6 odluka. Posebnom odlukom utvrđeno je da skupštinski odmor traje od 15. jula do 15. septembra.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o određivanju građevinskih rejonu (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 29/61). Zakonom se reguliše način i postupak za određivanje zemljišta na kojima se mogu podizati stambene i privredne zgrade i drugi građevinski objekti. Donošenjem ovog Zakona omogućena je planska izgradnja naselja na koja se ne odnose odredbe Zakona o urbanističkom planu (odredbe Zakona o urbanističkom planu odnose se samo na gradska naselja).

Zakon o načinu upravljanja i raspolaganja sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 29/61). Sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija upravljaju i raspolazu odbori koje imenuju opštinski narodni odbori odnosno Izvršno veće. Sredstva zajedničkih rezervi su strogo namenskog karaktera i mogu se upotrebiti samo za pokriće poslovnih gubitaka i za sanaciju privrednih organizacija, kao i za unapređenje njihove delatnosti (zajedničke rezerve opštinskih rezervnih fondova) i za davanje zajmova ili dotacija opštinskim rezervnim fondovima (Republički rezervni fond).

Zakon o visokom školstvu (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 29/61). Ustanove visokog školstva obuhvaćene su jedinstvenim nazivom — visokoškolske ustanove — i za njih su po pravilu predviđene istovetne odredbe. Prema Zakonu, fakulteti se mogu udruživati u univerzitete. Pojedine visoke škole mogu biti u sastavu univerziteta. Zakonom je predviđeno da se visokoškolske ustanove, osim zakonom, mogu osnivati i aktima srezova i opština, univerziteta, privrednih i drugih organizacija. Stepenovanje nastave prilagođeno je u Zakonu svim vrstama visokoškolskih ustanova.

Odluka o oslobađanju privrednih jedinica kazneno-popravnih ustanova od uplate dela čistog prihoda u Budžet NR Bosne i Hercegovine (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 28/61). Zakon utvrđuje dužnost ovih jedinica da uplate u Republički budžet 15% od dela ostatka svog čistog prihoda, što prema završnim računima tih jedinica za 1960. iznosi 69,03 miliona din. Ova sredstva se ustupaju kazneno-popravnim ustanovama u korist Fonda za unapređenje, velike opravke i izgradnju objekata kazneno-popravnih ustanova.

Odluka o utvrđivanju procenta koji pripada Rezervnom fondu NR Bosne i Hercegovine od sredstava izdvojenih za zajedničke rezerve privrednih organizacija (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 28/61). Odlukom se predviđa da stopa učešća Rezervnog fonda NR Bosne i Hercegovine u sredstvima zajedničkih rezervi iznosi 50% od obaveznog ulaganja.

Odluka o upotrebi neutrošenih sredstava fondova za unapređenje šumarstva (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 28/61). Neutrošena sredstva fondova za unapređenje šumarstva (Republičkog i sreskih) mogu se trošiti za radove i namene po odobrenim finansijskim planovima fondova za 1961. Sredstva fondova za unapređenje šumarstva ostvarena u 1961. mogu se trošiti u ovoj godini, a prvenstveno za obrtna sredstva privrednih organizacija u oblasti šumarstva.

Odluka o načinu obrazovanja šumsko-privrednih područja i o davanju na korišćenje šuma i drugog zemljišta u društvenoj svojini u okviru šumsko-privrednih područja (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 28/61). Odlukom se predviđa obrazovanje jedinstvenih šumsko-privrednih područja koja treba da gazduju kao privredne organizacije.

Odluka o ovlašćenju Izvršnog veća NR Bosne i Hercegovine za davanje dozvola za korišćenje dela izdvojenih sredstava posebne budžetske rezerve u 1961 (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 28/61). Odlukom se ovlašćuje Izvršno veće da može dozvoliti pojedinim opštinama korišćenje dela izdvojenih sredstava posebne budžetske rezerve u smislu glave XX Saveznog društvenog plana za 1961, tj. do iznosa od 20% od ukupnog iznosa obrazovane posebne budžetske rezerve svih političko-teritorijalnih jedinica na području NR Bosne i Hercegovine.

Odluka o potvrđivanju odluka o izmenama statuta srezova Sarajevo i Mostar i odluka narodnih odbora srezova Sarajevo i Doboj o izmenama odluka o utvrđivanju njihovih organa uprave (»Službeni list NR Bosne i Hercegovine«, 28/61). Odlukom se potvrđuju ove izmene.

B. Lj.

NARODNO SOBRANIE NR MAKEDONIJE

20. I 21. APRILA 1961.

Na sednicama Narodnog sabora NR Makedonije od 20. i 21. aprila usvojeni su Izveštaj Izvršnog veća za 1960, izveštaji republičkih komora za 1960 (Poljoprivredno-šumarske, Trgovinske, Znanstvene i Ugostiteljske), zatim Izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna prihoda i rashoda za prvo tromesečje 1961. kao i 5 zakona i 4 odluke. Posebnom odlukom, Veće proizvođača je odobrilo Statut Industrijske komore NR Makedonije od 16. januara 1961. Pored toga, Sabor je pretrpelo analizu o problemima građevinarstva i njegovim predstojećim zadacima.

Akti koje je Saborie usvojilo:

Zakon o Republičkom fondu za neprivredne investicije (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 15/61). Sredstva ovog fonda obrazuju se dotacijom iz Republičkog budžeta, otplatama zajmova dobijenih iz Fonda sa obavezom vraćanja i iz kamate na sredstva Fonda uložena kod banke. Visina dotacije iz Republičkog budžeta određuje se svake godine zakonom. Sredstva Fonda upotrebljavaju se za finansiranje neprivrednih investicija na osnovu i u granicama programa za izvođenje ovih investicija, koji utvrđuje Izvršno veće na predlog Upravnog odbora Fonda.

Zakon o ukidanju Republičkog fonda voda (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 15/61). Zakonom se ukida ovaj fond s tim da se njegova neutrošena sredstva iz 1960. imaju iskristiti najkasnije do 1. jula 1961. od strane Sekretarijata za poljoprivredu i šumarstvo Izvršnog veća, posle čega će se ustupiti Republičkom budžetu za 1961.

Zakon o izmeni Zakona o Budžetu NR Makedonije za 1961 (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 15/61). Izvršene su metodološke izmene u prikazivanju rashoda Republičkog budžeta za

1961. u nekim razdelima, partijama i pozicijama. Ovu potrebu je izazvalo ukidanje nekih fondova (Fond voda i Fond za unapređenje poljoprivrede), kao i obrazovanje Republičkog fonda za finansiranje školstva.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti i organizaciji zdravstvene službe (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 17/61). Zakon sadrži odredbe o zdravstvenoj zaštiti i njenom ostvarivanju, o zdravstvenim ustanovama, njihovom načinu osnivanja i upravljanja, o ulozi zdravstvenog centra, o nadzoru nad zakonitošću rada zdravstvenih ustanova i regulišu prava i dužnosti državnih i društvenih organa u odnosu na ustanove zdravstvene zaštite. U skladu sa Opštim zakonom o organizaciji zdravstvene službe, obezbeđuje se pravo građana na slobodan izbor lekara i zdravstvene ustanove; zdravstvene ustanove smatraju se samostalnim ustanovama kojima se upravlja prema načelima društvenog upravljanja; uvodi se zdravstveni centar kao stručni organ za zdravstvenu službu na području opštine, sreza, odnosno Republike, kao i novi način nagrađivanja zdravstvenih radnika u zavisnosti od njihovog ličnog iskustva, radnog mesta, kvaliteta rada i obima poslova i obezbeđuje dosledno sprovođenje principa samostalnog finansiranja zdravstvenih ustanova.

Zakon o odmaralištima za decu i omladinu (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 15/61). Zakon propisuje uslove za organizovanje odmora dece i omladine u odmaralištima, prava i dužnosti osnivača odnosno organizatora odmarališta, kao i način upravljanja odmaralištima. Predviđena je mogućnost obrazovanja stalnih ili sezonskih odmarališta. Odmaralištima se smatraju domovi za odmor, letovališta, zimovališta, logori, izletišta i drugi objekti namenjeni za odmor i razonodu dece i omladine.

Odluka o stopama doprinosa i paušalnim iznosima za osnovno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača za 1961 (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 15/61). Domaćinstva koja plaćaju porez na dohodak iz poljoprivrede plaćaju doprinos po opštoj stopi od 5% od katastarskih prihoda i drugih privrednih delatnosti u poljoprivredi koje podležu plaćanju poreza; 200 din. paušalno po korisniku plaćaju poljoprivredni proizvođači-sopstvenici, sasopstvenici ili plodouživaoci poljoprivrednog zemljišta; 700 din. paušalno po korisniku plaćaju poljoprivredni proizvođači koji nemaju sopstvenu zemlju niti pravo plodouživanja poljoprivrednog zemljišta i, najzad, 650 din. paušalno po osiguraniku plaća narodni odbor opštine.

Odluka o određivanju osnovice i normi za doprinos društvenim fondovima za školstvo koji plaćaju privatne radnje (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 15/61). Odlukom je predviđeno da su privatne zanatske i ugostiteljske radnje, privatni sopstvenici dramskih motornih vozila koji se bave javnim prevozom, kao i privatni sopstvenici brodova koji vrše javni prevoz dužni uplaćivati doprinos za fondove za školstvo po stopi od 2% od poreske osnovice prema kojoj plaćaju porez na dohodak od samostalnih zanimanja.

Odluka o raspoređivanju doprinosa za društvene fondove za školstvo (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 15/61). Odlukom se predviđa uplaćivanje u opštinski fond za školstvo 75% od doprinosa naplaćenog na području opštine, a 25% u Republički fond za školstvo od doprinosa naplaćenog na području Republike.

Odluka o visini doprinosa Republičkom društvenom fondu za finansiranje školstva, koji će se izdvojiti iz dela doprinosa budžetima iz ličnog dohotka (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 15/61). Iz sredstava koja po ovom osnovu pripadaju budžetu Republike izdvaja se 3% na ime doprinosa Republičkom fondu za finansiranje školstva.

29. I 30. MAJA 1961.

Na sednicama Narodnog sabora NR Makedonije od 29. i 30. maja usvojeni su 2 zakona i jedna odluka. Posebnim odlukama Veće proizvođača odobrilo je Statute Zanatsko-komunalne komore NR Makedonije od 10. maja 1961. i Ugostiteljske komore od 14. marta 1961. Pored toga, Saborie je pretrpelo Analizu o zdravstvenoj zaštiti majke i dece i donelo Preporuku o poboljšanju zdravstvene zaštite majke i dece u NR Makedoniji. Saborie je takođe pretrpelo i Analizu o primenivanju Zakona o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača i Analizu o aktuelnim problemima korišćenja sistema za navodnjavanje.

Akti koje je Saborie usvojilo:

Zakon o visokom školstvu u NR Makedoniji (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 20/61). Zakon visokoškolskim ustanovama smatra: univerzitete, fakultete, visoke škole, umetničke akademije, više škole i pedagoške akademije i tretira ih kao samostalne ustanove zasnovane na načelima društvenog upravljanja. Ovim ustanovama zagarantovana je sloboda nastavnog i naučnog rada, a nastava i ispiti u njima su javni. Zakon omogućuje i univerzitetu osnivanje nastavnih i naučnih ustanova. Odredbe o nastavi regulišu tri nastavna stepena koja su samostalna i međusobno povezana. U odredbama o režimu studija za redovne studente predviđa se mogućnost upisa u narednu godinu ako su položeni statutom predviđeni ispiti prethodne godine. Za vanredne studente predviđene su olakšice u pogledu upisa i overe semestara i u pogledu polaganja ispita. Zakon dalje regulišu pitanja osnivanja centara za pružanje pomoći vanrednim studentima, disciplinske odgovornosti studenata, organizacije naučnog rada na fakultetima i statusa nastavnika i saradnika u visokoškolskim ustanovama.

Zakon o Republičkom fondu za unapređenje izdavačke delatnosti (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 20/61). Fond se osniva u cilju obezbeđivanja stalnih sredstava za unapređenje izdavačke delatnosti. Po pravilu, sredstva Fonda služe za dopunsko finansiranje onih publikacija za koje sredstva obezbeđuju izdavačka preduzeća, zainteresovane ustanove, privredne, društvene i stručne organizacije i državni organi. Publikacije u kojima se prikazuje celokupni društveni razvitak finansiraju se u potpunosti iz Fonda. Sredstva Fonda podstiču se i pomagati izdavanje umetničke, političke i naučno-popularne literature i publikacija od interesa za društveni razvitak. Zakon, najzad, predviđa odredbe o finansijskom planu Fonda, o načinu i postupku za dodeljivanje sredstava iz Fonda i o načinu upravljanja Fondom.

Odluka o doprinosu izdavačkih preduzeća Republičkom fondu za unapređenje izdavačke delatnosti (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 20/61). Odluka utvrđuje ovaj doprinos koji se plaća po stopi od 7,5% od ostvarenog prihoda izdavačkih preduzeća.

Preporuka o poboljšanju zdravstvene zaštite majki i dece u NR Makedoniji (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 19/61). Preporučuje se narodnim odborima opština i srezova, kao i zdravstvenim ustanovama za zaštitu majki i dece, ulaganje većih napora i preduzimanje efikasnijih mera za dalje poboljšanje zdravstvenog stanja majki i dece. Naročito se ukazuje na potrebu aktivnijeg učešća društveno-političkih organizacija, prosvetnih ustanova, privrednih organizacija i svih drugih zainteresovanih faktora u komuni u rešavanju pitanja zdravstvene zaštite majki i dece.

22. JUNA 1961.

Na sednicama od 22. juna Narodno sobranje NR Makedonije usvojilo je 3 zakona, 4 odluke, 2 preporuke, 2 izveštaja i potvrdilo Obavezno tumačenje člana 45a stav 2. Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji na teritoriji NR Makedonije. Sobraće je takođe usvojilo Izveštaj Izvršnog veća o kretanju privrede u periodu januar—april 1961. i Izveštaj Odbora za predstave i žalbe za period januar—jun 1961. Pored toga, posebnom Odlukom data je saglasnost na finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo u 1961, čija ukupna sredstva iznose 2.071.819,262 din. Na kraju, Sobraće je usvojilo Odluku o određivanju letnjeg odmora Sobraćia u vremenu od 1. jula do 31. avgusta.

Akti koje je Sobraće usvojilo:

Zakon o organizaciji škola u kojima se nastava izvodi na jezicima nacionalnih manjina (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 24/61). Zakon pruža mogućnost osnivanja pomenutih škola kao posebnih ustanova, zatim kao posebnih odeljenja u sastavu škola u kojima se nastava izvodi na makedonskom jeziku i, najzad, kao zajedničkih škola za pripadnike svih nacionalnosti na određenom području. Zakonom se predviđa obezbeđivanje izvođenja nastave na maternem jeziku određene manjine ne samo u osnovnim školama, već i u gimnazijama, učiteljskim i stručnim školama, pod uslovima koje propisuje Republički savet za prosvetu. Osnivanje škola sa dvojezičnom nastavom vrši se u skladu sa željama učenika i njihovih roditelja odnosno staratelja. Odredbe o organizaciji i radu škola primenjuju se i na organizaciju i rad ustanova za predškolsko vaspitanje dece pripadnika nacionalnih manjina.

Zakon o Republičkom fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 24/61). Izvori prihoda ovog Fonda su deo poreza na prihode od autorskih prava, dotacije, kamate na sredstva Fonda, i dr. Sredstva se dodeljuju za organizovanje masovnih kulturnih manifestacija koje su od naročito značaja, kao i za javna istupanja umetnika, naučnika i drugih kulturnih radnika u zemlji i inostranstvu; za važnije akcije u oblasti kulture, kao i za popularisanje umetničkih, naučnih i drugih dostignuća u oblasti kulture. Po pravilu, Fond služi za dopunsko finansiranje navedenih delatnosti, za koje odgovarajuća sredstva obezbeđuju zainteresovani organi, ustanove, organizacije i pojedinci.

Zakon o upravljanju i raspolaganju sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 24/61). Sredstva zajedničkih rezervi privrednih organizacija čine, prema odredbama ovog zakona, sredstva Republičkog rezervnog fonda i rezervnih fondova opština. Zakon predviđa da se sredstva rezervnih fondova opština mogu trošiti za pokrivanje gubitaka, za sanaciju i za unapređivanje delatnosti privrednih organizacija, dok se sredstva Republičkog rezervnog fonda mogu upotrebljavati za davanje pozajmica odnosno dotacija rezervnim fondovima opština za navedene ciljeve. Sredstvima upravlja i raspolaze upravni odbor.

Odluka o procentu koji pripada Rezervnom fondu NR Makedonije iz sredstava zajedničkih rezervi privrednih organizacija (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 23/61). Odluka predviđa za Rezervni fond 25% od iznosa sredstava koje privredne organizacije izdvajaju za zajedničke rezerve prema odredbama saveznog Zakona o obrazovanju i upotrebi sredstava republičkih rezervnih fondova za potrebe privrednih organizacija.

Odluka o doprinosu Republičkom investicionom fondu (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 23/61). Stopu ovog doprinosa, koji privredne organizacije plaćaju prema saveznom Zakonu o doprinosu društvenim investicionim fondovima, ova odluka utvrđuje na 10%.

Preporuka o daljem razvijanju privrednih načela u stambenoj izgradnji (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 23/61). Preporuka ukazuje na određene zadatke opštinskih fondova za stambenu izgradnju u vezi sa racionalnijim korišćenjem njihovih sredstava i na zadatke opštinskih narodnih odbora u vezi sa dugoročnijim planiranjem stambene izgradnje. Preporuka ističe i potrebu brže orijentacije na industrijski način stambene izgradnje i zadatke kućnih saveta u vezi sa održavanjem stambenog fonda.

Preporuka o daljim merama za unapređivanje školstva (»Služben vesnik na NR Makedonija«, 23/61). Preporuka tretira pitanja nastave tehničkog obrazovanja i proizvodnog rada, probleme nastave društvenih nauka i stranih jezika, probleme rada zajednice učenika i probleme higijene u školama i zdravstvenog stanja učenika. Preporuka sadrži i niz mera i predloga upućenih narodnim odborima, organima društvenog upravljanja u oblasti školstva, društveno-političkim organizacijama, a posebno organizaciji Narodne omladine, i privrednim organizacijama, za ostvarivanje još većih rezultata u rešavanju svih problema školstva.

P. K.

NARODNA SKUPŠTINA NR CRNE GORE

19. MAJA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Crne Gore od 19. maja usvojeni su Izveštaj Izvršnog veća za 1960. godinu, kao i 5 zakona i 10 odluka. Skupština je takođe usvojila Izveštaj Trgovinske komore NR Crne Gore o radu za period 25. jun 1960—10. april 1961, izabrala po jednog sudiju Vrhovnog suda NR Crne Gore i Višeg privrednog suda NR Crne Gore i više sudija okružnih sudova i razrešila dužnosti nekoliko sudija okružnih sudova. Republičko veće je prihvatilo Izveštaj Mandatno-imunitetskog odbora o dopunskim izborima u izbornom srezu Kotor III, izvršilo verifikaciju mandata jednog novoizabranog narodnog poslanika i izabralo jednog novog člana Odbora za socijalnu politiku i narodno zdravlje, dok je Veće proizvođača prihvatilo Izveštaj Mandatno-imunitetskog odbora o ostavi na poslanički mandat 3 narodna poslanika i odredilo dopunske izbore.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o merama za unapređenje stočarstva (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Zakon predviđa sledeće mere za unapređenje stočarstva: izbor rasa stoke prema prirodnim i ekonomskim uslovima i postavljenom smeru proizvodnje na određenom području, odabiranje stoke i kontrolu njenih proizvodnih svojstava; određivanje držanja najmanjeg broja stočnih jedinica na određenoj jedinici površine obradivog zemljišta; veštačko osemenjivanje stoke. Ove mere uvode opštinski narodni odbori svojim odlukama, vodeći računa da se one ne mogu primenjavati bez ekonomsko-tehničke dokumentacije o uslovima za držanje stoke i primenu pojedinih zootehničkih mera.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenoj službi (»Službeni list NR Crne Gore«, 17/61). Zdravstvenu zaštitu obezbeđuje i sprovodi zdravstvena služba preko zdravstvenih ustanova i zdravstvenih radnika, uz učešće državnih organa, privrednih i drugih organizacija, ustanova i građana koji neposredno ili preko svojih predstavnika učestvuju u organima društvenog upravljanja zdravstvenim ustanovama. Zdravstvene ustanove su samostalne ustanove. Građani slobodno biraju lekara i zdravstvenu ustanovu koja će im ukazivati medicinsku pomoć ili drugi vid zdravstvene zaštite. U Zakonu je posebno istaknuta zaštita žena, učenika, ostale omladine i radnika. Zdravstvene ustanove mogu osnivati (ako su ispunjeni određeni uslovi), opštinski narodni odbori, Izvršno veće i drugi državni organi, ustanove za zdravstveno osiguranje, privredne i druge organizacije i ustanove, kao i ostala društvena pravna lica. Zdravstvenu ustanovu mogu osnovati i više osnivača, u kom slučaju se njihovi međusobni odnosi regulišu ugovorom. Organi društvenog upravljanja zdravstvenim ustanovama su: savet, upravni odbor i upravnik ustanove. Zakon, pored toga, predviđa i savetodavne organe, koji razmatraju pitanja od važnosti za rad određene zdravstvene ustanove, daju mišljenja i predloge savetu zdravstvene ustanove, odnosno radnom kolektivu privredne organizacije, za unapređivanje rada te zdravstvene jedinice. Zakon reguliše i instituciju zdravstvenog centra. Centar prati i proučava zdravstveno stanje i higijenske prilike na određenom području, organizuje saradnju zdravstvenih ustanova i predlaže nadležnim organima donošenje propisa i preduzimanje određenih mera za unapređenje zdravstvene službe. Poseban zadatak zdravstvenog centra je pružanje stručne pomoći zdravstvenim ustanovama i vršenje nadzora nad njihovim stručnim radom. Nadzor nad zakonitošću rada zdravstvenih ustanova vrši organ uprave nadležan za poslove narodnog zdravlja opštinskog narodnog odbora na čijem se području nalazi sedište ustanove. Savet za narodno zdravlje NR Crne Gore vrši nadzor nad zakonitošću rada zdravstvene ustanove u pogledu poslova koje ona obavlja kao zdravstveni centar na teritoriji Republike.

Zakon o muzejima (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Muzeji su prema Zakonu samostalne ustanove koje prikupljaju, sređuju, čuvaju i izlažu građu od značaja za kulturu i umetnost, nauku i prosvetu. Predviđeni su opšti i specijalni, odnosno mesni i republički muzeji. Muzej je pravno lice čija se unutrašnja organizacija i rad bliže određuju njegovim statutom. Muzeje mogu osnivati Izvršno veće i opštinski narodni odbori, privredne i društvene organizacije. Organi upravljanja muzejom su savet i direktor, a u muzejima sa razvijenijom unutrašnjom organizacijom predviđa se i stručni kolegijum kao savetodavni organ. Zakonom je regulisano na koji način muzeji pribavljaju muzejski materijal, kao i način čuvanja i korišćenja materijala. Pored muzeja kao samostalne ustanove, Zakon predviđa i mogućnost osnivanja muzejske zbirke. Muzejska zbirka predstavlja početni vid muzejske ustanove i osniva se u slučaju kada postoji muzejski materijal ali nisu ispunjeni uslovi za osnivanje muzeja.

Zakon o zaštiti prirode (»Službeni list NR Crne Gore«, 17/61). Zakonom se, u cilju njihovog očuvanja, zaštićuju svi objekti prirode koji su zbog svoje naučne, istorijske, kulturno-prosvetne ili privredne vrednosti ili naročite prirodne lepote, od naročitog značaja za društvenu zajednicu. Zakon predviđa osiguranje i sprovođenje stvarne i organizovane zaštite odgovarajućih delova prirode, u koju svrhu reguliše i obavezu imalaca zaštićenih objekata. Službu zaštite prirode vrši Zavod za zaštitu prirode NR Crne Gore, kao samostalna ustanova, organizovana na načelima društvenog upravljanja.

Zakon o Republičkom fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Sredstva Fonda upotrebljavaju se kao dopunska sredstva za unapređivanje kulturnih delatnosti, a naročito: za izvršenje određenih kulturnih zadataka od šireg značaja; za popularizaciju kulturnih i umetničkih vrednosti; za organizovanje i održavanje javnih nastupa umetnika, naučnih i drugih kulturnih radnika u zemlji i inostranstvu; za nagrađivanje autora značajnih ostvarenja u oblasti književnosti i umetnosti; za uzdizanje i usavršavanje kadrova u oblasti kulture; za vršenje konzervatorskih i restauratorskih radova na spomenicima kulture; za nabavku tehničke i druge opreme neophodne ustanovama i organizacijama koje deluju u oblasti kulture. Izvori prihoda Fonda su: deo prihoda od poreza na prihode od autorskih prava koji se uplaćuju u Fond po saveznim propisima; dotacije, zaveštanja i pokloni; kamate na sredstva Fonda uložena kod banke. Fondom se upravlja po načelima društvenog upravljanja.

Odluka o dodeli sredstava opštini Bar iz Rezervnog fonda NR Crne Gore (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Odlukom se opštini Bar dodeljuje 25 miliona din., pošto joj je ranije donesenim Zakonom o dopunskim sredstvima opština za toliko bila umanjena dotacija.

Odluka o obezbeđivanju sredstava iz Republičkog budžeta za osnovnu delatnost škola i drugih ustanova za vaspitanje i obrazovanje (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Odlukom se obezbeđuju sredstva iz Republičkog budžeta za osnovnu delatnost škola i drugih ustanova za vaspitanje i obrazovanje čiji je osnivač Narodna Republika Crna Gora u visini od 390.400.000 din. i ova sredstva dodeljuju Republičkom društvenom fondu za školstvo.

Odluka o određivanju osnovice i stopa doprinosa po kojima će privatne radnje plaćati doprinos za društvene fondove za školstvo (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Privatne radnje su obavezne da plaćaju doprinos za društvene fondove za školstvo od osnovice prema kojoj plaćaju porez na dohodak, po sledećim stopama: privatne zanatske i privatne ugostiteljske radnje po stopi od 6%; privatni vlasnici drumskih vozila koji se bave javnim prevozom kamionima po stopi od 15%, a koji se bave javnim prevozom sa taksi-automobilima po stopi od 4%; privatni vlasnici brodova koji se bave javnim prevozom u pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi po stopi od 10%.

Odluka o određivanju najnižih stopa doprinosnog prireza budžetima iz ličnog dohotka radnika i opštinskog prireza po kojima se sredstva iz tih izvora uplaćuju u opštinski društveni fond za školstvo (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Od doprinosnog doprinosa budžetima iz ličnog dohotka radnika koji zavodi opštinski narodni odbor, opštinskom društvenom fondu za školstvo pripada najmanje 30%, a od opštinskog prireza na dohodak koji pripada opštini — najmanje 10%.

Odluka o raspodeli doprinosa na društvene fondove za školstvo (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Od naplaćenog doprinosa budžetima iz ličnog dohotka koji se izdvaja za društvene fondove za školstvo i doprinosa koji plaćaju privatne radnje za društvene fondove za školstvo, Republičkom društvenom fondu za školstvo pripada 30%, a opštinskim društvenim fondovima za školstvo 70%.

Odluka o formiranju Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Odlukom se obrazuje Upravni odbor Republičkog društvenog fonda za školstvo od 25 članova. Odlukom se takođe određuju privredne organizacije, komore, društvene organizacije i škole koje će odrediti po jednog predstavnika u ovaj Upravni odbor. Istom odlukom Skupština je imenovala 6 lica u Upravni odbor.

Odluka o utvrđivanju stopa doprinosa za Društveni investicioni fond NR Crne Gore (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Ovom odlukom stopa doprinosa Republičkom društvenom investicionom fondu utvrđuje se u iznosu od 5% od iznosa čistog prihoda izdvojenog za poslovni fond i fond zajedničke potrošnje privredne organizacije, dok se za 5% povećava stopa investicionom fondu opštine.

Odluka o utvrđivanju procenta doprinosa koji pripada Rezervnom fondu NR Crne Gore za potrebe privrednih organizacija (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Iz sredstava koja privredna organizacija izdvaja iz zajedničke rezerve po članu 2. stav 1. saveznog Zakona o obrazovanju i upotrebi sredstava republičkih i opštinskih rezervnih fondova za potrebe privrednih organizacija, ovom odlukom izdvaja se 20% u Rezervni fond NR Crne Gore.

Odluka o određivanju stopa doprinosa iz dohotka koji plaćaju izdavačka preduzeća u Republički fond za unapređivanje izdavačke delatnosti (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Izdavačka preduzeća uplaćuju u Republički fond za unapređivanje izdavačke delatnosti doprinos iz dohotka po stopi od 5%.

Odluka o izmenama Društvenog plana NR Crne Gore za 1961 (»Službeni list NR Crne Gore«, 16/61). Pošto deo doprinosa iz dohotka po novim propisima ne pripada više Republičkom društvenom investicionom fondu, te odredbe Društvenog plana NR Crne Gore su brisane.

12. JULA 1961.

Na sednicama Narodne skupštine NR Crne Gore od 12. jula usvojen je Izveštaj Izvršnog veća NR Crne Gore o kretanju privrede u periodu januar—april 1961, kao i 3 zakona i jedna odluka. Skupština je, pored toga, razrešila dužnosti dosadašnjeg člana Izvršnog veća i državnog sekretara za robni promet Dragišu Maksimovića zbog odlaska na novu dužnost i odobrila statute Znanstveno-komunalne i Ugostiteljske komore NR Crne Gore. Posebnom odlukom Skupština je utvrdila da letnji skupštinski odmor traje od 15. jula do 15. septembra.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o načinu upravljanja i raspolaganja sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija (»Službeni list NR Crne Gore«, br. 21/61). Sredstva koja uplaćuju privredne organizacije u rezervne fondove opština i Rezervni fond NR Crne Gore mogu se upotrebljavati samo za potrebe privrednih organizacija. Iz opštinskog rezervnog fonda isplaćivače se lični dohodi radnika i službenika onih privrednih organizacija koje nisu u mogućnosti da isplate lične dohotke svojim radnicima i službenicima iz čistog prihoda ili svojih fondova. Sredstva ovog fonda koristeće se takođe za pokriće poslovnih gubitaka i saniranje privrednih organizacija, kao i za unapređivanje njihove poslovne dalatnosti. Iz Republičkog rezervnog fonda daveće se potrebni krediti opštinskim rezervnim fondovima. Sredstva Republičkog rezervnog fonda upotrebljavaće se i za učešće u pokrivanju gubitaka, kao i za sanaciju privrednih organizacija odnosno za unapređivanje njihove poslovne dalatnosti.

Zakon o smeštaju dece u druge porodice (»Službeni list NR Crne Gore«, br. 21/61). Deca bez roditelja i deca lišena roditeljskog staranja, pored smeštaja u nekoj od vaspitnih ustanova, mogu biti smeštena i predata na negu i čuvanje drugim porodicama. Kao deca bez roditeljskog staranja smatraju se deca roditelja koji su lišeni roditeljskih prava, deca oduzeta od roditelja na osnovu zakona i napuštena deca. Porodični smeštaj može se odrediti i za decu čiji roditelji nisu u mogućnosti da se o njima staraju, zbog čega bi njihov razvoj i vaspitanje bili ugroženi. Međutim, slabo materijalno stanje roditelja ne može biti razlog za određivanje smeštaja njihove dece u druge porodice.

Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (»Službeni list NR Crne Gore«, br. 21/61). Prema Zakonu kao prekršaji smatraju se sve radnje kojima se ometa normalan rad i život građana, kretanje i saobraćaj na ulicama i drugim javnim mestima, unošenje nemira među građane, ometanje pravilnog korišćenja javnih objekata i stambenih zgrada, odmora građana ili na drugi način narušavanje društvene discipline i mira građana. Zakon dalje precizira sve ove vrste prekršaja i određuje za sve inkriminisane radnje administrativne kazne i zaštitne mere.

Zakon o dopunama Zakona o organizaciji uprave u narodnim odborima opština (»Službeni list NR Crne Gore«, br. 21/61). Zakonom se daje mogućnost narodnim odborima da mogu osnivati urede za katastar kao svoje posebne ustanove ili kao zajedničke ustanove za dva ili više narodnih odbora.

Odluka o davanju saglasnosti na Finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1961 (»Službeni list NR Crne Gore«, br. 21/61). Ovom odlukom daje se saglasnost na Finansijski plan pomenutog fonda.

A. P.

SEDNICE SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA

9. MAJA 1961.

Savezno izvršno veće razmotrilo je i usvojilo: Nacrt zakona o izvršenju krivičnih sankcija, Nacrt osnovnog zakona o javnim putevima, Nacrt zakona o iskorišćavanju luka i pristaništa, Nacrt zakona o preduzećima za aerodromske usluge, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o administrativnim taksama i Nacrt zakona o izmenama Zakona o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova. Prihvaćeni nacrti zakona upućuju se Saveznoj narodnoj skupštini.

Na sednici su prihvaćene sledeće uredbe: Uredba o dopunama Uredbe o radnim odnosima i nagrađivanju umetničkog osoblja (zaključeni ugovori o angažmanu za stalan umetnički rad i ugovori o angažmanu na godinu dana (probni staž) važe do donošenja novih propisa o radnim odnosima i nagrađivanju umetničkog osoblja, kojima će se utvrditi prestanak njihove važnosti); Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji Državnog sekretarijata za poslove narodne odbrane i Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o platama počasnih, oficira i vojnih službenika sa Odlukom o platama oficira u činu generala armije odnosno admirala flote i general-pukovnika odnosno admirala.

Pored toga, Savezno izvršno veće usvojilo je i niz odluka i rešenja.

Iz oblasti saobraćaja prihvaćeni su: Odluka o određivanju visine naknada za javne puteve koje se plaćaju za drumska vozila; Odluka o oslobodenju od plaćanja carine odnosno sniženju carinske stope za uvoz opreme potrebne za saobraćaj; Odluka o davanju kredita preduzećima poštansko-telegrafskog i telefonskog saobraćaja za ulaganje u osnovna sredstva, zatim Rešenje o upotrebi sredstava Opšteg investicionog fonda u oblasti saobraćaja u 1961.; Rešenje o odobrenju investicionog programa za izgradnju puta Županja — Tuzla — Semizovac — Sarajevo — Metković i Rešenje o upotrebi sredstava Opšteg investicionog fonda u 1961. za izgradnju plovinih objekata u pomorskom i rečnom saobraćaju.

Iz oblasti finansija prihvaćene su: Odluka o ograničenju korišćenja viška sredstava kod poslovnih banaka (poslovne banke, kod kojih se posle prenosa poslova s Narodne banke i odvajanja obavezne rezerve pokaže višak ukupnih sredstava u odnosu na stanje ukupnih kredita, ne mogu taj višak upotrebiti za davanje kredita); zatim Odluka o dopunama Odluke o uslovima i rokovima za vraćanje određenih kredita za trajna obrtna sredstva (izdavačka preduzeća, novinsko-izdavačka preduzeća i preduzeća za proizvodnju učila izvršuju se u grupi privrednih organizacija, koja će kredite za trajna obrtna sredstva vraćati u roku od 35 godina; Odluka o prestanku važenja Odluke o načinu i uslovima trošenja sredstava rezervnih fondova političko-teritorijalnih jedinica; Odluka o izmeni Odluke o zajmovima koje Jugoslovenska investiciona banka odobrava za nabavku određene uvozne opreme; Odluka o odobrenju završnog računa za 1960. Fonda za kadrove u privredi pri Upravi za poslove vojne industrije Državnog sekretarijata za poslove narodne odbrane; Odluka o prestanku važenja (sa 1. julom 1961.) Odluke o davanju premija sezonskim pansionskim ugostiteljskim preduzećima i radnjama; Odluka o davanju regresa za grež; Odluka o davanju regresa preduzećima prehrambene industrije za beli lim i šećer i Odluka o prestanku važenja Odluke o odobravanju regresa za uvezenu sumpornu kiselinu.

Savezno izvršno veće prihvatilo je takođe Odluku o otpisivanju razlike u cenama pojedinih vrsta robe (privredne organizacije na teret svog ukupnog prihoda u roku od 5 godina mogu otpisati razlike u ceni nastale prilikom prodaje robe po nižim cenama); Odluku o propisima o finansiranju privrednih organizacija koji se ne primenjuju na zdravstvene ustanove; Odluku o izmenama Odluke o davanju regresa pri prodaji goriva i maziva za potrebe poljoprivrede, šumarstva i rudarstva i Odluku o izuzimanju pojedinih društvenih organizacija od primene određenih privrednih propisa (društvene organizacije koje redovno i trajno ostvaruju dohodak iz delatnosti predviđenih njihovim pravilima — udruženja pravnika, inženjera, knjigovođa, ekonomista i dr., a ostvareni dohodak koriste za postizanje svojih zadatka, ne smatraju se privrednim organizacijama u smislu postojećih propisa i oslobađaju se plaćanja doprinosa društvenoj zajednici).

Prihvaćeno je takođe Rešenje o rasporedu korišćenja sredstava predviđenih Saveznim društvenim planom za 1961. za garantovane investicije na teritoriji NR Crne Gore i Obavezno objašnjenje čl. 47, tač. 1. pod b/, Uredbe o sprovođenju Zakona o zdravstvenom osiguranju radnika i službenika.

Savezno izvršno veće usvojilo je, na kraju, Odluku o otvaranju ambasade FNRIJ u Lagosu (Nigerija) i ratifikovalo više međunarodnih sporazuma.

19. MAJA 1961.

Na sednici je razmatrano kretanje privrede u prvim mesecima 1961. Konstatovano je da je u ovom periodu došlo do umerenijeg porasta proizvodnje i produktivnosti rada, kao i da su visoko porasli svi vidovi potrošnje, što se nepovoljno odrazilo na stabilnost privrede, kretanje cena i troškove života. Međutim, i pored toga, konstatovano je da postoje povoljni materijalni i drugi uslovi da se razvojem proizvodnje u narednim mesecima nadoknadi trenutno zaostajanje, pa čak i premaši planirani obim proizvodnje. Takođe je konstatovano da investicionu i opštu potrošnju treba zadržati u granicama planskih predviđanja, a porast ličnih dohodaka uskladiti s povećanjem produktivnosti rada.

Radi bržeg i stabilnijeg privrednog razvoja u narednom periodu usvojeni su Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o saveznom budžetu za 1961. i Nacrt zakona o ustanovljavanju obaveznih rezervi fondova, kao i niz odluka i predloga odluka kojima se regulišu neki problemi kreditne politike, i to: Predložiti dveju odluka o izmenama i dopunama Saveznog društvenog plana za 1961.; Odluka o davanju avansa građevinskim preduzećima i proizvođačima opreme (investitori mogu davati avans izvođačima građevinskih objekata i proizvođačima opreme u visini koju međusobno ugovore); Predlog odluke o dopuni Odluke o sredstvima koja se smatraju centralnim depozitima (deo čistog prihoda koji privredne organizacije izdvajaju na poseban račun, po čl. 24. Zakona o sredstvima privrednih organizacija; zatim sredstva koja se polažu za dobijanje saglasnosti za zaključenje kredita i zajmova kao i obavezna budžetska rezerva; povlače se kod Narodne banke kao centralni depoziti koji se mogu u toku godine koristiti samo u iznosu predviđenom kreditnim bilansom ili posebnim odlukama Saveznog izvršnog veća); Predlog odluke o upotrebi u 1961. dela čistog prihoda za obrtna sredstva (privredne organizacije mogu koristiti kao obrtna sredstva 30% sredstava čistog prihoda koja im preostanu po upotrebi u smislu čl. 24. stava 2. Zakona o sredstvima privrednih organizacija); Predlog odluke o načinu i uslovima polaganja dinarske protivvrednosti za inostrane zajmove i kredite (investitori koji koriste inostrane zajmove i kredite obavezno, u svim slučajevima, unapred polažu banci odgovarajuću dinarsku protivvrednost najkasnije do momenta uvoza robe).

Predložene izmene zakona i predlozi odluka upućuju se Saveznoj narodnoj skupštini.

Savezno izvršno veće je donelo Uredbu o organizaciji i zadacima Saveznog zavoda za produktivnost rada, čije će sedište biti u Beogradu (Zavod kao samostalna ustanova ostvaruje svoje prihode iz delatnosti koju obavlja za račun saveznih organa i ustanova i društvenih i privrednih organizacija. Zavod prati uticaj društvenih, ekonomskih i drugih mera za produktivnost rada, proučava osnove i merila za raspodelu čistog prihoda, organizaciju preduzeća, kretanje produktivnosti rada, pomaže radnim kolektivima u unapređivanju tehnološkog procesa proizvodnje i dr.).

Na sednici su prihvaćene takođe sledeće odluke: Odluka o davanju regresa Direkciji za ishranu za svinjsku mast u 1961 (Direkciji se odobrava regres do iznosa od 1.120 miliona din. za pokriće troškova i razlike između nabavne i prodajne cene svinjske masti koja je u državnim materijalnim rezervama zatečena na dan 31. decembra 1960, a podataka i isporučena iz tih rezervi u toku 1961.); Odluka o finansiranju investicija železničko-transportnih preduzeća iz sredstava poslovnog fonda ostvarenih u 1961.; Odluka o izmenama i dopunama Odluke o određivanju najviših prodajnih cena za proizvode crne metalurgije; Odluka o izmeni Odluke o određivanju privrednih organizacija koje su obavezne plaćati doprinos za eksploataciju rudnog blaga i o određivanju stope tog doprinosa i Odluka o izmeni Odluke o određivanju najviših prodajnih cena za pojedine proizvode (staro železo).

Savezno izvršno veće je prihvatilo i Rešenje o rasporedu korišćenja sredstava predviđenih Saveznim društvenim planom za 1961. za garantovane investicije na području Autonomne Kosovsko-Metohijske Oblasti; Rešenje o rasporedu korišćenja sredstava predviđenih Saveznim društvenim planom u 1961. za garantovane investicije na teritoriji NR Makedonije i Rešenje o načinu plaćanja dinarske vrednosti određene uvozne opreme Jugoslovenskih železnica.

Savezno izvršno veće je zatim ratifikovalo više međunarodnih sporazuma.

8. JUNA 1961.

Savezno izvršno veće razmatralo je i usvojilo Nacrt zakona o preduzećima za puteve i Nacrt zakona o osiguravajućim zavodima i zajednicama osiguranja. Oba nacrtu upućuju se Saveznoj narodnoj skupštini.

Na sednici su zatim usvojene sledeće uredbe:

Uredba o posebnom dodatku za sudije i službenike u redovnim i privrednim sudovima i javnim pravobranilaštvima (ustanovljava poseban dodatak za sudije Saveznog vrhovnog suda, sudije Vrhovnog privrednog suda i pomoćnike saveznog javnog pravobraniloca u iznosu do 15.000 din. mesečno i poseban dodatak za stručne saradnike u Saveznom vrhovnom sudu, Vrhovnom privrednom sudu i u Saveznom javnom pravobranilaštvu u izno-

su do 10.000 din. mesečno koji će se isplaćivati od 1. jula ove godine. Narodnim republikama omogućeno je da u okviru ovih raspisa ustanove svojim propisima posebne dodatke za službenike ove vrste u republikama i srezovima).

Uredba o posebnom dodatku za javne tužioce, njihove zamenike i stručne službenike u javnim tužilaštvima (ustanovljava posebni dodatak za određene javne tužioce, zamenike javnih tužilaca, stručne saradnike u javnim tužilaštvima u iznosu do 12.000 din. mesečno);

Uredba o posebnom dodatku za građevinske inspektore, Uredba o posebnom dodatku za elektroenergetske inspektore i Uredba o posebnom dodatku za inspektore parnih kotlova (predviđaju da se za ove inspektore mogu ustanoviti posebni dodaci u visini do 8.000 din. mesečno);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o naknadama putnih i drugih troškova javnih službenika (dnevnice za službenike saveznih organa raspoređene zaključno do V platnog razreda i tehničko osoblje iznose 1.700 din. a za službenike raspoređene od IV platnog razreda pa na više 2.000 din.);

Uredba o izmeni i dopuni Uredbe o pristupu, plovidbi i boravku stranih jahta i sportskih jedrilica u obalnom moru FNRJ (strane jahte dužne su da se pri ulasku u obalno more FNRJ prijave pomorskom organu u najbližoj od luka: Bar, Zelenika, Dubrovnik, Korčula, Split, Šibenik, Zadar, Rijeka, Mali Lošinj, Pula i Kopar);

Uredba o izmenama Uredbe o posebnom dodatku službenika organa uprave narodne odbrane i službenika koji rade na poslovima narodne odbrane u drugim organima uprave i ustanovama i Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o Privremenoj opštoj carinskoj tarifi.

Savezno izvršno veće usvojilo je takođe više odluka, i to:

Odluku o načinu finansiranja nabavke uvozne opreme za drugu etapu izgradnje televizije u Jugoslaviji i Odluku o prenošenju u Opšti investicioni fond sredstava predviđenih u saveznom budžetu za 1961. za opremu televizije i odobravanju kredita iz tih sredstava. (Odlukama je regulisano dalje finansiranje izgradnje televizije čime se omogućava izgradnja osnovne mreže televizijskih predajnika za veći deo zemlje i nabavka dopunske opreme za televizijske centre u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani);

Odluku o davanju kredita poljoprivrednim organizacijama za pokrivanje gubitaka iskazanih u završnim računima za 1960 (Jugoslovenska poljoprivredna banka će preko komunalnih banaka davati pod određenim uslovima kredite poljoprivrednim organizacijama za pokrivanje gubitaka iskazanih u završnim računima za 1960, nastalih usled objektivnih uzroka u poljoprivrednoj proizvodnji);

Odluku o plaćanju naknada za usluge koje vrši Savezni hidrometeorološki zavod i o načinu korišćenja prihoda ostvarenih od ovih usluga.

Na kraju je prihvaćena Odluka o podizanju ranga konzulata FNRJ u Kalkuti na stepen generalnog konzulata i ratifikovano više međunarodnih sporazuma.

27. JUNA 1961.

Savezno izvršno veće je prihvatilo Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija. Nacrt se upućuje Saveznoj narodnoj skupštini.

Na sednici su razmatrane i usvojene sledeće uredbe:

Uredba o Zavodu za tehničku pomoć (dosadašnja Uprava za tehničku pomoć nastavlja sa radom kao upravna ustanova pod nazivom Zavod za tehničku pomoć sa sedištem u Beogradu. Zavod za tehničku pomoć će istraživati i proučavati uslove i oblike pomoći i tehničke saradnje Jugoslavije sa inostranstvom, organizovati izvršavanje međunarodnih sporazuma iz oblasti tehničke saradnje i starati se, pratiti i usklađivati korišćenje i pružanje tehničke pomoći ako tu pomoć ili saradnju ostvaruju drugi organi, ustanove i organizacije);

Uredba o korišćenju društvenih sredstava za putničke automobile (putnički automobili u društvenoj svojini mogu se upotrebljavati samo za obavljanje službenih poslova koji se s obzirom na značaj, prirodu ili hitnost ne mogu uspešno obaviti sredstvima javnog saobraćaja ili je njihovo izvršenje putničkim automobilom ekonomičnije; takođe se reguliše korišćenje društvenih sredstava za kupovinu i upotrebu putničkih automobila u ličnoj svojini za rukovodeće službenike u državnoj upravi, ustanovama, privrednim organizacijama i drugim samostalnim organizacijama);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o trgovinskoj delatnosti i trgovinskim preduzećima i radnjama (ubuduće privrednim organizacijama neće biti dozvoljeno da se sporazumevaju o cenama, podeli tržišta itd., ako takvi sporazumi dovode do monopolističkog položaja pojedinih organizacija na tržištu. Međutim, neće se smatrati zabranjenim oni sporazumi koji imaju za cilj sniženje cena, sprečavanje povišenja cena,

stabilizaciju tržišta, bolju organizaciju prometa robom, odnosno kada je sporazum postignut prema posebnim saveznim propisima);

Uredba o kreditnim poslovima sa inostranstvom (banke i privredne organizacije mogu davati ili uzimati zajmove i kredite u inostranstvu samo u okvirima određenim opštim kreditnim bilansom i planom bilansa plaćanja. Narodna banka i specijalizovane banke mogu u izuzetnim slučajevima zaključivati kreditne poslove izvan planom predviđenih okvira samo uz prethodnu saglasnost Saveznog izvršnog veća. Privredne organizacije mogu zaključivati kreditne poslove sa inostranstvom uz prethodnu saglasnost Narodne banke ili specijalizovanih banaka koje im daju garanciju, osim u slučajevima kada privredna organizacija uzima kredit sa rokom vraćanja kraćim od godinu dana i kada taj kredit vraća iz sopstvenih deviznih sredstava). U vezi sa ovom Uredbom doneti su još i Odluka o uslovima za davanje kredita za unapređenje i proširivanje delatnosti kojima se obezbeđuje povećanje izvoza ili smanjenje uvoza, Odluka o dopuni Odluke o načinu i uslovima polaganja dinarske protivvrednosti za inostrane zajmove i kredite, Odluka o načinu i uslovima kreditiranja investitora za uvoz određene opreme koji se vrši korišćenjem inostranih zajmova i kredita i Rešenje o odobravanju kredita za nabavku uvozne opreme;

Uredba o izmenama Tarife poreza na promet (smaruje se stopa poreza na promet kod nekih vrsta cementa i rezane građe jele i smrče, a povećava kod salonita).

Savezno izvršno veće je zatim prihvatilo više odluka, i to:

Odluku o davanju kredita za obrtna sredstva u drugom polugodi. 1961 (utvrđuje se visina kredita koje će Narodna banka odobravati poslovnim bankama za finansiranje ulaganja u obrtna sredstva privrede u cilju ostvarivanja ukupnog obima i strukture proizvodnje i prometa predviđenih u Saveznom društvenom planu za 1961. Takođe su utvrđeni uslovi pod kojima će Narodna banka odobravati ove kredite poslovnim bankama, kao i uslovi pod kojima će poslovne banke odobravati kredite za obrtna sredstva privrednim organizacijama). U vezi sa ovom Odlukom donete su još Odluka o tarif i provizije i naknadi za usluge po određenim bankarskim poslovima, Odluka o izmenama Odluke o najvišim kamatnim stopama Narodne banke i specijalizovanih banaka. Odluka o najvišoj stopi kaznene kamate na kredite kod banaka, rešenje o visini kamatne stope na sredstva uloga na štednju koja poštanska štedionica drži kod Narodne banke i Rešenja o kamatnim stopama na kredite kod Narodne banke FNRJ.

Odluku o regulisanju odnosa u vezi sa prenosom poslova između banaka (reguliše imovinsko-pravne odnose u vezi sa prenosom poslova između banaka kao i kreditne odnose između Narodne banke, specijalizovanih banaka i komunalnih banaka po osnovu izvršenog prenosa poslova i sredstava);

Odluku o visini sredstava Opšteg investicionog fonda za izgradnju stanova za potrebe radnika i službenika rudnika uglja i o uslovima upotrebe ovih sredstava (Jugoslovenska investiciona banka će u 1961. davati kredite za dovršenje stambenih zgrada za smeštaj radnika i službenika u rudnicima uglja do visine od 650.000.000 din.);

Odluku o načinu upotrebe sredstava Opšteg investicionog fonda u 1961. predviđenih za investicije u naučno-istraživačkoj delatnosti (iz Opšteg investicionog fonda prenosi se bez obaveze vraćanja u Savezni fond za naučni rad iznos od 1.200.000.000 din. za finansiranje investicija u naučno-istraživačkoj delatnosti);

Odluku o dopuni Odluke o određivanju premija za pšenicu roda 1961 (daje se premija i za raž roda 1961. u istoj visini kao i za pšenicu);

Odluku o izmenama i dopunama Odluke o kamatnim stopama za fondove u privredi (ugostiteljske privredne organizacije u 1962. plaćaću kamate na poslovni fond po fiksnim stopama i to sezonsko-pansionsko ugostiteljstvo po stopi od 1%, a ostalo ugostiteljstvo od 2%);

Odluku o izmeni i dopuni Odluke o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika saveznih organa (predviđa se povećanje položajnih plata za pripravnike, daktilografe i računovodstvene službenike);

Odluku o merilima za obračunavanje i uplaćivanje i o bližoj nameni amortizacije za regeneraciju šuma u 1961; Odluku o smernicama i okvirima za ugovaranje investicionih zajmova iz Opšteg investicionog fonda za izgradnju plovinih sredstava u pomorskom i rečnom saobraćaju sa Rešenjem o upotrebi sredstava Opšteg investicionog fonda u 1961. za izgradnju plovinih sredstava u pomorskom i rečnom saobraćaju; Odluku o određivanju najviših prodajnih cena za viskoznu celulozu, cel-vlakno i veštačku svilu; Odluku o određivanju najviših prodajnih cena za trupe za rezanje, celulozno, rudničko i tehničko drvo jele i smrče; Odluku o primeni odredaba Opšteg zakona o organizaciji zdravstvene službe na vojne zdravstvene ustanove i zdravstvene radnike u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i Odluku o obrazovanju posebnih disciplinskih sudova za službenike organa uprave nadležnih za poslove narodne odbrane.

Na kraju, Savezno izvršno veće je ratifikovalo više međunarodnih sporazuma.

J. M.

PORAST ZAPOSLENOSTI 1957 — 1960.

U periodu od 1957. do 1960. ostvaren je do sada najbrži razvitak privrede u Jugoslaviji. Petogodišnji plan razvoja narodne privrede od 1957. do 1961. ostvaren je u svojim osnovnim i najvažnijim komponentama u toku te četiri godine. Brz porast ekonomske aktivnosti i neprivrednih delatnosti zahtevao je i odgovarajuće povećanje zaposlenosti.

Ukupan broj zaposlenih narastao je sa ispod 2,5 miliona u martu 1957. na blizu 3 miliona u martu 1960.¹ uključujući i učenike u privredi, a bez lica zaposlenih u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i u resoru unutrašnjih poslova². (Tabela 1.)

TABELA 1 — STRUKTURA ZAPOSLENOSTI 1957 I 1960

Kategorije	Broj zaposlenih u hiljadama		Struktura u %	
	1957	1960	1957	1960
Ukupno zaposlenih	2.474	2.978	100,0	100,0
U redovnom radnom odnosu	2.307	2.872	94,0	96,4
Od toga:				
radnici	1.597	2.005	64,3	67,3
službenici	710	867	28,7	29,1
Honorarno zaposleni i drugi				
van redovnog radnog odnosa	62	—	2,5	—
Učenici u privredi	104	106	4,2	3,6

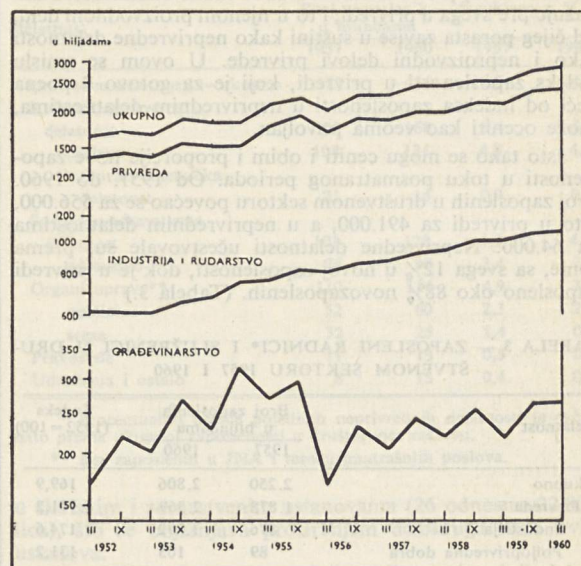
Od 1957. do 1960. nastale su sledeće glavne promene u obimu i strukturi zaposlenosti: a) ukupna zaposlenost je porasla za oko 24%; b) broj radnika se povećao za 25%, a službenika za 22%; c) praktički je nestalo ranije kategorije lica van redovnog radnog odnosa; d) broj učenika u privredi je sasvim neznatno porastao (svega oko 2%); e) udeo radnika i službenika u ukupnoj zaposlenosti povećao se; i f) udeo učenika u privredi je opao. Relativno opadanje udela učenika u privredi i neznatan porast njihovog broja (za svega oko 2.000) je neosporno pojava koja ne pogoduje formiranju budućih kadrova, a samim tim ni budućem razvoju privrede.

Krajem marta 1957. bilo je ukupno 2.370.000 zaposlenih radnika i službenika, od kojih u društvenom sektoru 2.250.000 ili 96%. Do marta 1960. ukupan broj radnika i službenika je narastao na 2.872.000, dok je u društvenom sektoru taj broj povećan na 2.806.000, odnosno na 98% od ukupnog broja zaposlenih radnika i službenika. To znači da je društveni sektor dalje povećao svoju ulogu na području zaposlenosti i da je praktički samo od njegovog porasta zavisilo ukupno povećanje broja zaposlenih lica. U privatnom sektoru je, prema zvaničnim podacima, broj zaposlenih radnika i službenika opao sa 120.000 u 1957. na 66.000 u 1960. Smanjenje broja zaposlenih u privatnom sektoru objašnjava se pre svega porastom društvenog sektora u zanatstvu, zatim razvijanjem lokalne industrije, a u izvesnoj meri i teškoćama da se o zaposlenosti na privatnom sektoru dobiju tačni podaci.

¹ Svi podaci koji se navode u napisu uzeti su iz Biltena Saveznog zavoda za statistiku br. 83, 86, 107, 143 i 168. Podaci za 1960. su takođe uzeti iz materijala Saveznog zavoda za statistiku, koji se pripremaju za publikovanje.

² O kretanju i strukturi zaposlenosti od 1952. do 1957. vidi: »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 26—30 (6—10). Da bi se omogućilo praćenje razvoja zaposlenosti u dužem vremenskom razdoblju, u ovoj informaciji su podaci grupisani na isti način kao i u informaciji iz 1958. Definicije zaposlenosti i njenih posebnih kategorija su u obe informacije identične, a i obuhvat i vreme razmatranja su isti, što omogućava čitaocu da bez ikakvih preračunavanja podataka može analizirati razvoj zaposlenosti od 1952. do 1960, koristeći se podacima objavljenim u obe informacije.

GRAFIKON 1 — KRETANJE ZAPOSLENOSTI U DRUŠTVENOM SEKTORU 1952—1960

Godišnje povećanje broja zaposlenih radnika i službenika u društvenom sektoru od 1957. do 1960. dostiže u proseku 185.000, dok u periodu od 1952. do 1960. iznosi oko 157.000. Ubrzani porast zaposlenosti u posmatranom periodu odgovara uglavnom bržem razvoju proizvodnje i prometa, kao i javnih službi. U razdoblju između dva popisa stanovništva — 1953. i 1961, koje odgovara po svojim karakteristikama razdoblju od 1952. do 1960. za koje su navedeni podaci o zaposlenosti — aktivno stanovništvo se godišnje povećavalo prosečno za 90.000. Društveni sektor je prema tome zapošljavao skoro dva puta više lica nego što iznosi priraštaj radne snage. Ovaj veoma povoljan proces, kako u društvenom tako i u ekonomskom pogledu, bio je intenzivniji u periodu od 1957. do 1960, kada je stopa porasta zaposlenosti bila viša nego u periodu od 1952. do 1956.

PORAST ZAPOSLENOSTI U DRUŠTVENOM SEKTORU 1957 — 1960.

Povoljno kretanje zaposlenosti od 1957. do 1960. ne izražava se samo u povećanju broja zaposlenih lica, već i u pozitivnim tendencijama razvika strukture zaposlenosti, a pre svega u tome što je počev od 1958. broj novozaposlenih u privrednim delatnostima relativno rastao nešto brže od broja lica koja su se zapošljavala u neprivrednim delatnostima. (Tabela 2.)

TABELA 2 — ZAPOSLENI RADNICI I SLUŽBENICI U PRIVREDNIM I NEPRIVREDNIM DELATNOSTIMA DRUŠTVENOG SEKTORA 1957—1960

(U hiljadama)					
Godina	Ukupno zaposlenih u društvenom sektoru	U privredi	U neprivrednim delatnostima	Indeks (1952=100) privreda	neprivredne delatnosti
1957	2.250	1.878	372	135,7	139,2
1958	2.406	2.023	383	143,5	143,4
1959	2.560	2.154	406	152,8	152,1
1960	2.806	2.369	436	171,2	163,3

Na sadašnjem stupnju razvoja jugoslovenske privrede računa se da privreda treba da zapošljava ne samo u apsolutnom već i u relativnom smislu veći broj lica nego neprivredne delatnosti. Dohodak po stanovniku od oko 149.000 din., sa koliko je ocenjen za 1960, dopušta, doduše, i određen

porast neprivrednih delatnosti i zaposlenosti u njima, ali ubrzan razvoj privrede zahteva da se radno stanovništvo angažuje pre svega u privredi, i to u njenom proizvodnom delu, od čijeg porasta zavise u suštini kako neprivredne delatnosti tako i neproizvodni delovi privrede. U ovom se smislu indeks zaposlenosti u privredi, koji je za gotovo 8 poena veći od indeksa zaposlenosti u neprivrednim delatnostima, može oceniti kao veoma povoljan.

Isto tako se mogu ceniti i obim i proporcije nove zaposlenosti u toku posmatranog perioda. Od 1957. do 1960. broj zaposlenih u društvenom sektoru povećao se za 556.000, i to u privredi za 491.000, a u neprivrednim delatnostima za 64.000. Neprivredne delatnosti učestvovala su, prema tome, sa svega 12% u novoj zaposlenosti, dok je u privredi zaposleno oko 88% novozaposlenih. (Tabela 3.)

TABELA 3 — ZAPOSLENI RADNICI* I SLUŽBENICI U DRUŠTVENOM SEKTORU 1957 I 1960

Delatnost	Broj zaposlenih u hiljadama		Indeks (1952=100)
	1957	1960	
Ukupno	2.250	2.806	169,9
Privreda	1.878	2.369	171,2
Industrija	876	1.072	174,6
Poljoprivredna dobra	89	105	131,2
Poljoprivredne zadruge	87	141	306,5
Šumarstvo	37	41	157,7
Građevinarstvo	204	294	171,9
Saobraćaj	180	184	107,6
Trgovina i ugostiteljstvo	205	239	157,2
Zanatstvo	128	183	247,3
Ostalo	72	110	220,0
Neprivredne delatnosti	372	436	163,3
Budžetske ustanove	236	272	117,7
Ustanove sa samostalnim finansiranjem	130	154	616,0
Društvene organizacije	6	10	90,9

* Bez učenika u privredi.

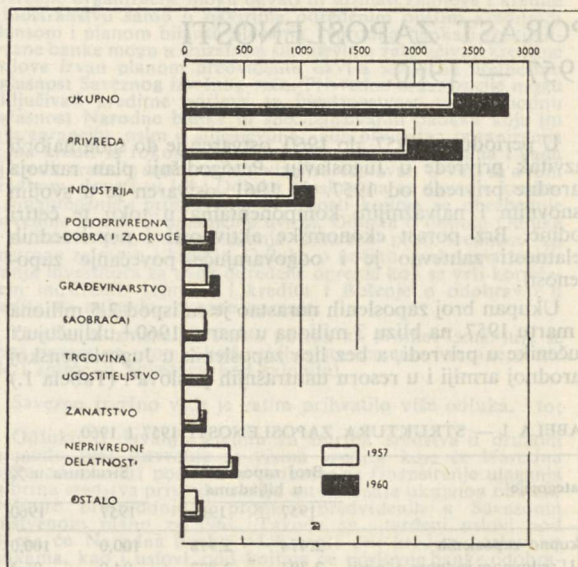
Među *privrednim delatnostima* po tempu porasta zaposlenosti ističu se poljoprivredne zadruge, zanatstvo i industrija. Prve dve oblasti su ranije zaostajale i tek poslednjih nekoliko godina dobijaju više mesta u planovima privrednog razvoja. Poljoprivredne zadruge umnožavaju i šire svoje funkcije, te otuda zaposlenost u njima raste relativno veoma brzo. Slična je situacija i u zanatstvu, u okviru kojeg se naročito brzo razvija uslužno zanatstvo (građevinski zanati i zanatstvo koje vrši usluge domaćinstvima i stanovništvu). Industrija je takođe i u toku protekle četiri godine zadržala jedno od vodećih mesta u porastu zaposlenosti, jer je stopa porasta industrijske proizvodnje bila visoka u celom proteklom periodu. Posle ove tri oblasti, po brzom tempu povećanja zaposlenosti, ističe se i građevinarstvo usled njegovih povećanih zadataka, posebno, ubrzanja stambene izgradnje.

Po doprinosu ukupnom porastu zaposlenosti u privredi na prvom mestu nalazi se industrija, koja je zaposlila dve petine novozaposlenih radnika i službenika. Industrija je uopšte stvorila najviše mogućnosti za zapošljavanje i određivala je tempo i karakter celokupnog porasta zaposlenosti. Na drugom mestu u ovom pogledu stoji građevinarstvo sa manje od jedne petine od ukupnog porasta zaposlenosti u privredi. Posle njega dolaze poljoprivredno zadrugarstvo i zanatstvo sa približno istim doprinosom novoj zaposlenosti, koji zajedno inozose oko jednu petinu ukupnog broja novoupisanih. Sve ostale privredne delatnosti učestvuju sa nešto preko jedne petine u porastu zaposlenosti u privredi.

Doprinos mnogih privrednih grana ukupnom povećanju privredne aktivnosti bio je, međutim, veći nego što pokazuju podaci o porastu zaposlenosti, jer je u njima povećana tehnička opremljenost rada zahvaljujući obimnim investicijama tokom petogodišnjeg plana 1957—1961. U ovom pogledu valja istaći društvena poljoprivredna dobra, čiji je udeo

GRAFIKON 2 — STRUKTURA ZAPOSLENOSTI U DRUŠTVENOM SEKTORU PO DELATNOSTIMA 1957 I 1960

(U hiljadama)

u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji znatno narastao uz relativno skroman porast zaposlenosti zahvaljujući ulaganjima u mašine i opremu. Na određeni način to se odnosi i na građevinarstvo, a delimično i trgovinu na malo, čija se organizacija i poslovanje počinje postepeno menjati i dobijati savremenije oblike.

U *neprivrednim delatnostima* ističu se po tempu porasta zaposlenosti ustanove sa samostalnim finansiranjem, a po obimu povećanja zaposlenosti ustanove koje su finansirane iz budžeta. (Na ovome se, međutim, nije potrebno detaljnije zadržavati, jer reforme finansiranja javnih službi izvršene početkom 1961. ukidaju smisao razlikovanja ustanova prema načinu finansiranja.)

KRETANJE ZAPOSLENOSTI U INDUSTRIJI. Tokom čitavog posleratnog perioda, kao i od 1957. do 1960. industrija je imala odlučujuće mesto u formiranju zaposlenosti. Industrija, uključiv rudarstvo, učestvuje u 1960. sa preko 38% u ukupnom broju zaposlenog osoblja u društvenom sektoru. (Tabela 4.)

U proteklom periodu došlo je do značajnih promena u zaposlenosti u industriji. Te promene su delimično rezultat ekonomske politike, koja je tokom Petogodišnjeg plana privrednog razvoja 1957—1961. stavila naglasak na porast proizvodnje potrošnih dobara i posebno trajnih potrošnih dobara, a delimično mera tehničke i organizacione prirode koje su rezultirale u povećanju produktivnosti. U ovom razdoblju broj zaposlenih je porastao u svim granama industrije, sem u proizvodnji i preradi uglja i u industriji papira. Razlog smanjenja zaposlenosti u ovim dvema granama nije u smanjenju proizvodnje, jer su od 1957. do 1960. povećane proizvedene količine svih vrsta uglja, kao i papira i drvenjače, već u pomenutim tehničkim i organizacionim merama i povećanju produktivnosti rada.

Među industrijskim granama u kojima je zaposlenost porasla ističe se metalna industrija (s porastom od 50 000 radnika i službenika), zatim industrija tekstila (35.000), prehrambena industrija (22.000), hemijska industrija (12.000) i industrija električnih proizvoda (11.000). U odnosu na broj zaposlenog osoblja u 1957. neznatno je povećana zaposlenost u drvnjoj industriji i industriji građevinskog materijala (po 6.000 zaposlenih i više), industriji duvana (2.000) i industriji obojenih metala (oko 1.000).

Posledice ovakvog kretanja zaposlenosti ogledaju se i u izvesnim, doduše ne mnogo naglašenim, promenama strukture. Pet grana industrije sa najvećom zaposlenošću

TABELA 4 — ZAPOSLENI* U INDUSTRIJI 1957 I 1960

Grana	Broj zaposlenih u hiljadama		Struktura u %	
	1957	1960	1957	1960
Industrija i rudarstvo	905	1.099	100,0	100,0
Elektroprivreda	24	32	2,6	2,9
Ugalj	94	89	10,4	8,1
Nafta	7	9	0,8	0,8
Crna metalurgija	41	49	4,5	4,5
Obojena metalurgija	41	42	4,5	3,8
Nemetali	37	47	4,0	4,3
Metalna industrija	142	192	15,8	17,6
Brodogradnja	16	21	1,8	1,9
Elektroindustrija	29	42	3,2	3,8
Hemijska industrija	30	42	3,3	3,8
Industrija građevinskog materijala	42	48	4,6	4,4
Drvena industrija	144	150	15,9	13,6
Industrija papira	12	10	1,3	0,9
Tekstilna industrija	116	151	12,8	13,7
Industrija kože i obuće	27	35	3,0	3,2
Industrija gume	3	5	0,4	0,4
Prehrambena industrija	56	78	6,2	7,1
Grafička industrija	18	28	2,0	2,5
Industrija duvana	25	27	2,8	2,5
Filmska industrija	1	2	0,1	0,2

* U ovoj su tabeli navedeni podaci o radnicima, službenicima i učenicima u privredi, dok su u prethodnoj obuhvaćeni samo radnici i službenici bez učenika u privredi. U podacima za 1957. sadržano je zaposleno osoblje »u redovnom radnom odnosu« kao i »van redovnog radnog odnosa«, tj. honorarno zaposlena lica i dr.

sada su izmjenile svoj redosled po broju zaposlenih. U 1957. je najveći broj lica (144.000) zapošljavala drvena industrija, a zatim metalna, tekstilna, industrija uglja i prehrambena industrija. U 1960. metalna industrija je sa 192.000 zaposlenih izbila na prvo mesto, a za njom su sledile: tekstilna i drvena industrija, industrija uglja i prehrambena industrija. U periodu 1957—1960. od ukupno 20 grana industrije, 11 su povećale svoje učešće u strukturi zaposlenih u industriji; 3 grane imaju isto učešće kao i ranije (nafta, crna metalurgija i industrija gume), a 6 grana učestvuju u 1960. sa manje zaposlenih nego 1957 (ugalj, obojena metalurgija, industrija građevinskog materijala, drvena industrija, industrija papira i industrija duvana).

ZAPOSLENOST U NEPRIVREDNIM DELATNOSTIMA. U svim jedinicama koje se prema postojećim pravnim propisima smatraju ustanovama bilo je u martu 1960. zaposleno oko 535.000 lica. Od toga broja u ustanovama koje se bave privrednim delatnostima zaposleno je 59.000 lica, a u finansijsko-kreditnim ustanovama oko 40.000. Ove dve grupe zaposlenog osoblja pripadaju u stvari privredi, mada su jedinice u kojima one rade u pravnom pogledu smatrane ustanovama, tj. takvim organizacionim oblikom koji po postojećim merilima odgovara neprivrednim delatnostima. U neprivrednim delatnostima u pravom smislu bilo je, kao što je već navedeno, zaposleno oko 436.000 lica, tj. oko 15% od ukupnog broja zaposlenih u društvenom sektoru. Po svom obimu, zaposlenost u neprivrednim delatnostima je znatno veća nego u bilo kojoj od pojedinih privrednih delatnosti, sem industrije i rudarstva, te stoga zasluhuje posebnu pažnju.

Neprivredne delatnosti su po svojoj prirodi veoma različite zbog funkcija koje se u njima obavljaju. Stoga će u sledećoj tabeli broj zaposlenog osoblja u njima biti razvrstan prema važnijim granama ovih delatnosti. (Tabela 5.)

Sve neprivredne delatnosti, izuzev kulturno-umetničke delatnosti organa uprave sreza, beleže lagan uspon zaposlenog osoblja. Smanjenje osoblja u organima uprave sreza je kompenzirano porastom osoblja zaposlenog u opštinskim organima, što je izraz decentralizacije nadležnosti koja je nastavljena u ovom razdoblju. Manji broj zaposlenih u kulturno-umetničkim delatnostima je posledica reorganizacije i ukidanja nekih manjih ustanova koje nisu imale uslova za normalan rad. Najveći broj novozaposlenih je

TABELA 5 — ZAPOSLENO OSOBLJE U NEPRIVREDNIM DELATNOSTIMA 1957 I 1960

Delatnost	Broj zaposlenih u hiljadama		Struktura u % *	
	1957	1960	1957	1960
Neprivredne delatnosti — ukupno	372	436	16,7	14,8
Kulturno-prosvetna delatnost	193	168	6,4	5,8
školstvo	108	134	4,8	4,6
kulturno-umetnička delatnost	21	14	0,9	0,5
Socijalno-zdravstvena delatnost	101	128	4,5	4,4
zdravstvo	76	98	3,4	3,4
Organi uprave**	110	114	4,9	3,9
opštine	52	60	2,3	2,1
sreza	32	25	1,4	0,9
Pravosude	11	13	0,5	0,4
Udruženja i ostalo	8	13	0,4	0,3

* Procentualno učešće pojedinih neprivrednih delatnosti je računato prema ukupnoj zaposlenosti u društvenom sektoru.

** Bez zaposlenih u JNA i resoru unutrašnjih poslova.

u školskim i zdravstvenim ustanovama (26 odnosno 22.000 lica), što se objašnjava proširenjem delokruga rada ovih ustanova.

Smanjenje procentualnog učešća svih neprivrednih delatnosti u ukupnom broju zaposlenih u društvenom sektoru (sem zdravstva koje ima isti procenat u 1960. kao i u 1957) može se oceniti kao korisno i stimulatino za privredni razvoj. Sve do 1958. neprivredne delatnosti su se znatno brže razvijale, čak i onda kada je zaposlenost u privredi stagnirala. To je neposredno dovelo do izvesnih deformacija u strukturi radne snage, koje su pravdane zahtevom da se obezbedi nužan standard i pravilno funkcionisanje neprivrednih ustanova. U stvari se često pokušavalo da se kvalitet osoblja naknadi brojem, što nije predstavljalo perspektivno ili čak i trajnije rešenje. Od 1958. brz porast zaposlenosti u privredi je bio u stanju da ispravlja te strukturalne neujednačenosti. Pored toga, pristizanje novih kvalifikovanih kadrova omogućilo je da se poboljša kvalitet osoblja, te da se sa relativno mnogobrojnijim kadrom obavljaju zadaci većeg obima.

PROMENE U KVALIFIKACIONOJ STRUKTURI ZAPOSLENIH U PRIVREDI

Društveni plan privrednog razvoja 1957—1961. stavio je iz više razloga veoma jak naglasak na poboljšanje kvalifikacione strukture radne snage. Nova industrija zahteva kvalifikovaniji kadar da bi povećanje produktivnosti rada išlo paralelno sa porastom novih kapaciteta, složeniji tehnološki procesi takođe zahtevaju raznovrsniji i kvalifikovaniji sastav radne snage, a izgradnja socijalističkih proizvodnih odnosa ima takođe jako uporište u kvalifikovanijim proizvođačima. Radi toga su tokom proteklih godina preduzete brojne i raznovrsne mere da se obezbedi priliv kvalifikovane radne snage i da se istovremeno poveća stepen kvalifikovanosti već zaposlene radne snage.³ (Tabela 6.)

TABELA 6 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA RADNIKA 1957 I 1960

Godina	(U procentima)			
	Visokokvalifikovani	Kvalifikovani	Polukvalifikovani	Nekvalifikovani
1957	8,8	39,1	25,5	26,6
1960	10,1	38,4	25,0	26,5

³ O promenama u kvalifikacionoj strukturi zaposlenih radnika teško je precizno govoriti, jer su statistički podaci o tome neuporedivi zbog menjanja kriterija za razvrstavanje radnika u kvalifikacione skupine. Pored toga, postojeća podela u kvalifikacione razrede često ne odgovara unutrašnjoj situaciji u preduzećima, naročito ako je proizvodni proces zasnovan na savremenoj tehnologiji.

Sudeći po navedenim podacima, kvalifikacioni sastav radnika se u periodu 1957—1960. samo neznatno popravio. Na to je neosporno uticao transfer radne snage iz poljoprivrede u nepoljoprivredne delatnosti, zbog čega se i postotak nekvalifikovanih radnika održao u 1960. gotovo na istoj visini na kojoj je bio i 1957. Na svoj način na to utiče i napuštanje privredne aktivnosti od strane starih, po pravilu, kvalifikovanih radnika usled penzionisanja, smrti i sl. Neznatna pomeranja između ostale tri kvalifikacione skupine, mada na prvi pogled ohrabrujuća, ne mogu se odlučno komentarisati, jer nije izvesno da li podaci prikazuju stvarne promene ili su pak posledica različitih kriterija prilikom statističkog iskazivanja radnika. Ipak, sudeći i po informacijama iz drugih izvora, može se zaključiti da je iskazano povećanje procenta visokokvalifikovanih radnika i pad procenta kvalifikovanih realno. U 1960. je ispit za kvalifikovane radnike položilo 47.000 lica, a za visokokvalifikovane 11.400. To znači da se kategorija kvalifikovanih radnika ne obnavlja na zadovoljavajući način, delimično zbog nedovoljnog broja učenika u privredi i učenika u industrijskim školama, a delimično zbog toga što nisu dovoljno podsticani naporu pojedinaca da od polukvalifikovanog ili nekvalifikovanog radnika postanu kvalifikovani.

U sastavu službenika zaposlenih u privrednim preduzećima opaža se znatno poboljšanje stručnih kvalifikacija. (Tabela 7.)

TABELA 7 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA SLUŽBENIKA U PRIVREDI 1957 I 1960

Godina	(U procentima)				
	Sa visokom spremom	Sa višom spremom	Sa srednjom spremom	Sa nižom spremom	Pomoćni službenici
1957	16,0		41,4	30,7	11,9
1960	11,9	8,6	39,6	27,4	12,5

Znatno povećanje procenta službenika sa visokom i višom spremom je povoljno, kao i smanjenje procenta službenika sa nižom spremom. Međutim, smanjenje procenta službenika sa nižom spremom trebalo bi da bude veće, a službenici sa srednjom spremom da u većoj meri učestvuju u ukupnom broju službenika.

I pored ostvarenog poboljšanja u kvalifikacionoj strukturi službenika, privreda je još uvek daleko od toga da je podmirila svoje potrebe za rukovodećim i stručnim saradničkim osobljem. Industrija je stalno privlačila i privlači veći broj lica sa visokom i višom školom, kao i sa srednjim stručnim školama nego ostale grane privrede. U njoj je 1960. bilo sa univerzitetskom spremom 14,1% službeničkog kadra, sa višom 7,5%, sa srednjom 43,6% i sa nižom 22,1%. Međutim, i pored toga broj službenika u industriji sa univerzitetskim i drugim stručnim obrazovanjem je još uvek mali. U 2.474 industrijska preduzeća, u kojima je 1960. bilo zaposleno preko milion radnika i službenika, radilo je svega 9.366 lica sa univerzitetskom spremom, odnosno prosečno ispod 4 po jednom preduzeću. Među njima je bilo oko 6.500 inženjera (prosečno 2,5 na preduzeće), zatim oko 1.400 ekonomista (na otprilike 2 preduzeća jedan ekonomist), 800 pravnika, itd. Većina ovih kadrova zaposlena je u velikim preduzećima, tako da znatan broj srednjih i malih preduzeća ima ili 1 do 2 visokokvalifikovana stručnjaka ili je uopšte bez njih.

KRETANJE PRODUKTIVNOSTI RADA

Iz tabele 2. vidi se da se zaposlenost na društvenom sektoru uopšte, a posebno u privredi, nije ravnomerno povećavala. Od 1956. do 1957. broj zaposlenih u privredi porastao je za 161.000, a od 1957. do 1958. za 145.000, od 1958. do 1959. za 131.000, a od 1959. do 1960. za 215.000 lica. Mada je porast zaposlenosti posmatran u dužem vremenskom razdoblju u suštini bio u srazmeri sa porastom proizvodnje

i prometa, u pojedinim godinama to nije bio slučaj. Otuda je i kretanje produktivnosti rada pokazivalo izvesne oscilacije.

Ove oscilacije su naročito uočljive u industriji, koja bi, po prirodi proizvodnih procesa, trebalo da pokazuje stabilniju tendenciju porasta produktivnosti. O tome rečito govore lančani indeksi produktivnosti rada, koji su prikazani u drugoj koloni tabele 8.

TABELA 8 — INDEKSI PRODUKTIVNOSTI RADA U INDUSTRIJI 1952—1960

Godina	Bazni indeks	Lančani indeks
1952	100,0	—
1953	106,1	106,1
1954	106,1	100,0
1955	109,2	102,8
1956	112,9	103,4
1957	122,7	108,7
1958	123,9	101,0
1959	130,6	105,4
1960	138,9	106,4

Godišnja odstupanja indeksa produktivnosti u 1957. i 1958. su jako naglašena (razlika od 7,7 poena u lančanom indeksu). U toku 1959. i 1960. indeks produktivnosti je znatno stabilniji. Objašnjenje ove pojave je više u kretanju industrijske proizvodnje nego u kretanju zaposlenosti. Lančani indeks industrijske proizvodnje 1957. iznosio je 117, 1958. svega 111, 1959 — 113, a 1960 — 115. To znači da je sa bržim ili sporijim porastom proizvodnje brže ili sporije povećavana produktivnost rada. Ali na formiranje indeksa produktivnosti ima očigledan uticaj i porast zaposlenosti u pojedinim godinama, što potvrđuju razlike u porastu indeksa produktivnosti i indeksa industrijske proizvodnje. Stope porasta produktivnosti rada u industriji su veće od 1956. do 1960. nego one od 1952. do 1956, mada nisu u celosti dostigle planom predviđeni nivo. To u osnovi važi i za većinu industrijskih grana. (Tabela 9.)

TABELA 9 — INDEKS PRODUKTIVNOSTI RADA PO GRANAMA INDUSTRIJE 1960

Grana	Indeks	
	1952=100	1957=100
Industrija i rudarstvo — ukupno	138,9	113,2
Elektroprivreda	208,5	140,6
Ugalj	135,7	116,4
Nafta	246,3	151,4
Crna metalurgija	202,2	119,6
Obojena metalurgija	143,8	117,9
Nemetali	112,9	113,6
Metalna industrija	138,1	112,4
Elektroindustrija	163,8	127,4
Hemijska industrija	157,9	115,0
Industrija građevinskog materijala	123,3	115,9
Drvena industrija	105,9	115,4
Industrija papira	162,2	109,2
Tekstilna industrija	116,4	105,5
Industrija gume	94,8	99,3
Prehrambena industrija	150,4	103,7
Industrija duvana	68,6	102,2

Faktori koji su uticali na brži ili sporiji porast produktivnosti rada u pojedinim granama su po svojoj prirodi veoma raznovrsni i uticali su sa različitim intenzitetom na obim proizvodnje po zaposlenom radniku. Otuda tolike razlike u porastu produktivnosti, koje se kreću od 246,3 (industrija nafte) do 68,6 (industrija duvana) u osmogodišnjem razdoblju, odnosno od 151,4 (opet industrija nafte) do 99,3 (industrija gume) u razdoblju od 1957. do 1960.

OPŠTE KARAKTERISTIKE RAZVOJA ZAPOSLTENOSTI

Politika brzog porasta zaposlenosti van poljoprivrede i promena profesionalne i ekonomske strukture radne snage, koja je usvojena u Planu privrednog razvoja 1957—1961, dala je zadovoljavajuće rezultate. Kao što je plan proizvodnje i prometa ostvaren tokom svega četiri godine, tako je i zaposlenost rasla, pa i brže od onoga što je Plan predvideo. Po Planu je u toku pet godina, od 1957. do 1961, trebalo povećati ukupnu zaposlenost za oko 700.000, s tim da se u društvenom sektoru zaposli 600.000 lica, od čega u privrednim organizacijama 534.000, a u neprivrednim delatnostima oko 68.000. Za četiri godine zaposlenost na društvenom sektoru je, međutim, porasla za 745.000, od čega u privredi za 652.000, a u neprivrednim delatnostima za oko 93.000. Time je društveni sektor za četiri godine zaposlio više novih radnika i službenika nego što je bilo predviđeno Planom da cela privreda i sve neprivredne delatnosti uposle tokom pet godina. Veći porast zaposlenosti uticao je na blago sniženje stope porasta produktivnosti rada u poređenju sa planiranom. Ovo je svakako jedna od negativnih pojava u kretanju zaposlenosti od 1957. do 1960. Međutim, kako je zaposlenost u nepoljoprivrednim delatnostima privatnog sektora lagano opala, može se smatrati da je u celini porast zaposlenosti na zadovoljavajući način ostvaren.

Insistiranje Petogodišnjeg plana na poboljšanju kvalifikacione strukture jače je angažovalo preduzeća i odgovorne društvene organe na ostvarenje ovog važnog zadatka.

Tipovi i oblici osposobljavanja radne snage su se proširili. Rezolucija Savezne narodne skupštine o stručnom osposobljavanju radne snage, usvojena 1960, podržala je ovu praksu. Njome su školski i vanškolski metodi pripremanja i osposobljavanja radne snage stavljeni u ravnopravan položaj i treba da doprinesu brzom poboljšanju kvalifikacione strukture. Značajno je da su načela Rezolucije usvojena ne samo od društvenih organa, koji su u 1960. osnovali brojne nove fakultete i visoke škole, već i od mnogih privrednih organizacija i njihovih udruženja, u kojima je formiranju kadrova i kadrovskim pitanjima uopšte posvećena odgovarajuća pažnja. Ali mere preduzete do sada, iako perspektivno pomažu školovanju visokokvalifikovanih stručnjaka, još uvek ne rešavaju potpuno problem kvalifikovanih radnika i srednjih stručnjaka.

U poslednje četiri godine porast zaposlenosti nije nailazio na prepreke pravnog ili ekonomskog karaktera. Naprotiv, decentralizacija nadležnosti i fondova i ukidanje ranijih ograničenja administrativne prirode pomagali su porast neagrarne zaposlenosti, ponekad sa manjim ili većim negativnim pojavama. Jedna od takvih pojava, sporiji porast produktivnosti rada, predstavljala je neosporno problem koji zahteva hitno i dugoročnije rešenje. U tom cilju su proteklih godina preduzimane mere za stvaranje stimulativnijeg i doslednijeg sistema nagradivanja. Sve je to rezultiralo u pomenutom porastu zaposlenosti i dovelo do brojnih ekonomskih i demografskih promena, koje su u krajnjoj liniji pozitivno uticale na privredni razvoj.

Dr M. M.

REGRESI U PRIVREDI (IZ SREDSTAVA FEDERACIJE)

Regresi u privredi koji se isplaćuju iz sredstava Federacije (ranije iz Fonda regresa i dotacija, a od 1958. iz Saveznog budžeta) su jedan od oblika¹ subvencioniranja izvesnih privrednih organizacija u cilju postizanja određenih rezultata.

Regresi u privredi ustanovljeni su 1951/52, kada je napušten administrativni sistem upravljanja privredom i kada su stvoreni osnovni preduslovi za tržišnu privredu i slobodno formiranje cena. Međutim, novi sistem privređivanja nije bio potpun i konsekvantno neposredan za sve privredne organizacije. Zbog toga su ustanovljene i odgovarajuće mere sa ciljem da pojedinim privrednim granama, a nekad i pojedinim privrednim organizacijama omoguće nesmetano i rentabilno poslovanje. Među te mere spadaju i regresi u privredi.

Višestruki su razlozi zbog kojih su regresi ustanovljeni i postoje. Tako, na primer, u poljoprivredi regresima se omogućuje brže unapređenje ove privredne oblasti upotrebom mehanizacije i primenom savremenih agrotehničkih mera, a takođe i formiranje cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda na nivou koji je u skladu sa nivoom ličnih dohoda. Regresi konzervnoj industriji i za grež obezbeđuju proizvođačima konzervi i prediva od prirodne svile proizvodnju i plasman ovih proizvoda po cenama koje im omogućuju rentabilno poslovanje. Regresi za proizvode crne metalurgije (železari u Nikšiću) i cel-vlakno imali su za cilj da se održe stabilne cene osnovnih sirovina. Regresi za pansionско ugostiteljstvo i putnički saobraćaj omogućuju

radnim ljudima korišćenje godišnjeg odmora pri postojecem nivou ličnih dohoda, itd.

Regresi u privredi imali su neposredan uticaj na *obim proizvodnje i potrošnje* regresiranih artikala. Relativno niske cene mineralnih đubriva održavane pomoću regresa uticale su na povećanje potrošnje tog đubriva, koja je od 1953. do 1960. povećana za preko 9 puta². Takav su efekat imali i regresi za priplodnu stoku. Regres za poljoprivrednu opremu je ubrzao upotrebu mehanizacije u poljoprivredi i delovao na strukturu mehanizacije u skladu sa politikom korišćenja najproduktivnijih i najrentabilnijih mašina i sprava. Regresi konzervnoj i uopšte prehrambenoj industriji omogućili su povećanje proizvodnje i potrošnje konzervi mesa, voća i povrća, a istovremeno i racionalnije korišćenje voća i povrća. Samo od 1956. do 1959. proizvodnja konzervi mesa i voća i povrća povećana je za 78%. Regres za lignit i mrki ugalj za potrebe široke potrošnje omogućio je veću potrošnju i proizvodnju uglja i odgovarajuće uštede u potrošnji ogrevnog drveta, itd.

S obzirom na osnove i ciljeve radi kojih su ustanovljeni i postoje, regresi su načelno *vremenski ograničeni*. Ovine ne protivreči činjenica što su neki regresi dugoročnijeg karaktera i predstavljaju stalnu subvenciju za pojedine privredne oblasti i grane (poljoprivreda, na primer). Međutim, i kod ovih regresa su vršene razne izmene. One su se odnosile na obim i visinu, kao i na način i uslove korišćenja regresa. Osim toga, u periodu 1952—1961. regresi za neke proizvode su ukinuti, a u čitavom periodu je vođena politika sniženja visine i sužavanja obima regresa u pogledu kruga korisnika i asortimana regresiranih proizvoda.

Ova politika je odraz činjenice da regresi, pored pozitivnog dejstva, u izvesnom stepenu nestimulativno utiču na korisnike, naročito u pogledu napora za sniženje troškova proizvodnje, ostvarenje boljeg kvaliteta proizvoda, ekonomičnijeg i rentabilnijeg poslovanja. Zbog toga se nastoji da se režim, obim i visina regresa stalno saobražavaju stvarnim potrebama i razvoju privrede sa krajnjim ciljem

¹ Osim regresa iz sredstava Federacije, pojedine privredne organizacije uživaju i druge subvencije: dotacije, premije, olakšice u doprinosima društvenoj zajednici (niže kamate na osnovna i obrtna sredstva, oslobađanje od doprinosa iz dohotka itd.), itd. Pojedine privredne organizacije uživaju i direktne ili indirektno regrese i dotacije iz lokalnih fondova i budžeta.

² Detaljnije o potrošnji mineralnih đubriva vidi u ovom broju »Jugoslovenskog pregleda«, str. 326-328 (78-80).

da se ostvari takav način privređivanja u kome regresi neće biti potrebni.

Regresi u privredi iz sredstava Federacije povećani su od 1952. do 1960. za oko 12 puta. Povećanje je nastalo usled povećanja proizvodnje i potrošnje regresiranih artikala i usluga, usled uvođenja novih regresa (mada su u međuvremenu neki regresi i ukinuti), kao i usled toga što su neke povlastice koje su privredne organizacije ranije dobijale putem instrumenata raspodele ukinute i zamenjene regresom.

Regresi su dosad odobravani za poljoprivredu, industriju i rudarstvo, promet i saobraćaj. U periodu od 1952. do 1960. iz sredstava Federacije dato je za regrese u privredi 284.784 miliona din., od čega za regrese u poljoprivredi 64,2%, u industriji i rudarstvu 11,4%, u oblasti prometa 15,2% i u oblasti saobraćaja 9,2%. (Tabela 1.)

TABELA 1 — REGRESI IZ SREDSTAVA FEDERACIJE PO PRIVREDNIM OBLASTIMA 1952—1960

(U milionima din.)

Godina	Ukupno	Poljoprivreda	Industrija	Promet	Saobraćaj
1952	6.109	5.619	—	490	—
1953	26.423	15.664	479	10.280	—
1954	14.501	11.296	1.520	1.685	—
1955	19.952	16.583	1.401	1.968	—
1956	21.569	17.569	1.266	2.734	—
1957	37.623	28.844	4.975	3.206	—
1958	33.474	24.930	5.028	3.516	—
1959	52.959	30.324	5.330	7.908	9.397
1960	72.772	31.878	12.358	11.527	17.009
1952—1960	284.784	182.707	32.357	43.314	26.406
Struktura u %	100,0	64,2	11,4	15,2	9,2

REGRESI U POLJOPRIVREDI. Ostvarenje veće produktivnosti rada i unapređenje proizvodnje osnovnih poljoprivrednih kultura i proizvoda stočarstva pretpostavljalo je primenu agrotehničkih mera i savremenih metoda u proizvodnji, tj. upotrebu odgovarajuće mehanizacije i osnovnih reprodukcionih materijala, i to po cenama koje bi omogućile: 1) rentabilno poslovanje poljoprivrednih proizvođačkih organizacija i, 2) održavanje cena za osnovne poljoprivredne proizvode na nivou koji bi bio u skladu sa nivoom ličnih dohodaka. Ovaj cilj se nije mogao ostvariti bez regresa za nabavku opreme i reprodukcionog materijala za poljoprivredu zbog dispariteta cena između poljoprivrednih i industrijskih proizvoda neophodnih poljoprivredi.

Ali regresi za opremu i osnovne reprodukционе materijale za poljoprivredu ujedno su i regresi domaćoj indu-

striji koja proizvodi ove artikle, a čiji su troškovi proizvodnje relativno visoki. Tako su preko regresa poljoprivredi omogućeni povećanje i usavršavanje proizvodnje i bolji plasman proizvoda domaće industrije, a istovremeno ubrzana mehanizacija i hemizacija poljoprivrede i ostvaren određen nivo cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda.

Regresi u poljoprivredi daju se za poljoprivrednu opremu i određene reprodukционе materijale, a u ranijem periodu odobravani su i za nabavku priplodne stoke.

Asortiman poljoprivredne opreme za koju je odobran regres manjan je u skladu sa sve većom primenom agrotehničkih mera i modernizacijom tehnološkog procesa proizvodnje u poljoprivredi. U poslednjim godinama sve je izrazitija orijentacija na proizvodnju i upotrebu težih i savremenijih mašina i oruđa, što se i putem regresa stimulira. U međuvremenu je ukinut regres za mašine i sprave i oruđa na zaprežni i ručni pogon, kao i za neke manje motorne mašine.

Regres za poljoprivrednu opremu odobrava se sada samo za domaću proizvodnju, jer domaća industrija poljoprivrednih mašina može u celini da zadovolji potrebe poljoprivrede. Mašine za poljoprivredu koje se proizvode na osnovu inostranih licenci regresiraju se u obimu koji je u funkcionalnoj zavisnosti od stepena osvojenosti delova i proizvodnje pojedinih mašina i sa povećavanjem tog stepena povećavaju se i regresi. Na ovaj način utiče se i preko regresa na ubrzanje osvajanja proizvodnje.

Posle regresa za poljoprivrednu opremu najvažniji je regres za mineralna đubriva. On se daje za određena domaća i uvezena mineralna đubriva, pri čemu se nastoji da se uvoz uskladi sa domaćom proizvodnjom mineralnih đubriva (na primer, u 1961. ukinut je regres na uvezani superfosfat, pošto to đubrivo proizvodi u dovoljnim količinama domaća industrija).

Regres u poljoprivredi daje se zatim za gorivo i mazivo. Pomoću ovog regresa deluje se na smanjenje troškova poslovanja poljoprivrednih organizacija i olakšava upotreba mehanizacije u poljoprivrednoj proizvodnji. Asortiman regresiranog goriva i maziva je takođe stalno sužavan, tako da se u 1961. odobrava samo za nabavku plinskog ulja za potrebe poljoprivredne proizvodnje.

Regres u poljoprivredi obuhvata i regres za neke artikle i usluge potrebne ribarstvu. Regresiraju se motori za ribarske brodove, đubrivo za uzgoj ribe u veštačkim slatkovodnim ribnjacima, gorivo i mazivo za čamce i brodove koji se koriste za ulov ribe na moru i slatkovodnim vodama (osim u jezerima) i ribnjacima, zatim razne vrste mreža, konac za mreže i pluta. Ribarstvo takođe ima regres i za opravke

TABELA 2 — REGRESI U POLJOPRIVREDI 1952—1960

(U milionima din.)

Godina	Ukupno	Oprema i rezervni delovi	Mineralna đubriva i sredstva za zaštitu bilja	Gorivo i mazivo	Industrijski proizvodi za ribarstvo	Priplodna stoka	Sojine sačme i pogače i seme hibridnog kukuruza	Industrijski proizvodi za pčelarstvo	Tov stoke
1952	5.619	2.717	1.539	1.157	206	—	—	—	—
1953	15.664	9.267	4.339	1.661	385	12	—	—	—
1954	11.296	3.037	5.725	2.177	231	93	—	33	—
1955	16.583	6.909	6.730	2.490	237	127	—	90	—
1956	17.569	7.498	7.172	2.297	322	225	—	55	—
1957	28.844	12.545	12.463	2.800	434	523	—	79	—
1958	24.930	8.842	12.301	2.606	392	509	17	13	250
1959	30.324	11.151	13.417	3.206	324	561	400*	—	1.265
1960	31.872	10.554	13.743	3.045	311	1.398	121	—	2.706
1952—1960	182.707	72.520	77.429	21.439	2.842	3.448	538	270	4.221
Struktura u %	100,0	39,6	41,4	11,7	1,5	1,8	0,2	0,1	2,3

* Od toga za seme hibridnog kukuruza 243 miliona dinara.

ribarskih brodova i kočara. Regres za ribarstvo daje se ribarskim privrednim organizacijama i zadrugama. Zbog nedovoljne tehničke opremljenosti troškovi ulova ribe u zemlji su relativno visoki. Oni se preko regresa delom kompenziraju, čime se ribarskim organizacijama omogućuje rentabilno poslovanje, a konzervnoj industriji nabavka ribe po nižim cenama.

Od 1954. do 1958. regres je imalo i *pčelarstvo* za nabavku nekih industrijskih proizvoda. Iz sredstava Federacije odobran je od 1953. *regres za kupovinu priplodne stoke*, a od 1958. do 1960. i *za tov stoke*.

U periodu od 1952. do 1960. dato je iz sredstava Federacije za regres u poljoprivredi 182.707 miliona din., i to za poljoprivrednu opremu 39,6%, za mineralna đubriva i sredstva za zaštitu bilja 41,4%, a za ostale proizvode i namene 19% ukupnih regresa u poljoprivredi. (Tabela 2.)

REGRESI U INDUSTRIJI. U oblasti industrije odobravaju se regresi za šećer, dekstrozu i glikozu i ambalažu prehrambenoj (konzervnoj) industriji, zatim za sumpornu kiselinu, roto-hartiju, koks, grež, itd.

U periodu od 1952. do 1960. iz sredstava Federacije dato je za regrese u industriji 32.357 miliona din., od čega samo za prehrambenu industriju 47%. (Tabela 3.)

Prehrambena industrija ima regres za šećer koji upotrebljava u proizvodnji preradevina voća, zatim za ambalažu (limenu od belog lima i staklenke) za preradevine voća i povrća i za riblje i mesne konzerve. Fabrike skroba uživale su od 1959. regres za isporučenu dekstrozu i glikozu preduzećima konzervne i uopšte prehrambene industrije u svrhu zamene šećera u proizvodnji prehrambenih artikala. U 1961. ovaj regres je ukinut, jer domaća proizvodnja šećera obezbeđuje dovoljne količine šećera i za potrebe prehrambene industrije.

Nekoliko godina odobran je regres šećeranama u Čupriji i Bitoli u cilju pokrivanja povećanih troškova pri transportu šećerne repe sa udaljenijih područja. Šećerana u Čupriji preuzimala je šećernu repu sa područja šećerane u Bitoli dok je ova bila u izgradnji, a kasnije su ove obe šećerane preuzimale šećernu repu sa područja šećerane u izgradnji u Peći. Ovaj regres je privremenog karaktera.

Regres za sumpornu kiselinu odobran je domaćim proizvođačima do 1961. u cilju izjednačenja cena domaće i uveze sumporne kiseline.

Regres za roto-hartiju ustanovljen je 1959. i odobrava se novinsko-izdavačkim preduzećima u načelu samo za dnevne listove. Ovim regresom sniženi su troškovi poslo-

vanja novinsko-izdavačkih preduzeća i omogućena je prodaja dnevnih listova u 1959. i 1960. bez povećanja prodajnih cena. (U 1961. regresira se samo roto-hartija iz uvoza.)

Regres za grež uživaju proizvođači prediva od prirodne svile. Cena proizvodnje prediva od prirodne svile je za oko 60% veća od cena proizvodnje prediva od veštačke svile. Ova razlika se regresom znatno ublažuje, čime se omogućava proizvodnja prediva od prirodne svile i njegov plasman po cenama koje proizvođačima omogućuju rentabilno poslovanje.

REGRESI U OBLASTI PROMETA. U oblasti prometa najznačajniji su *regresi za sezonsko-pansionsko ugostiteljstvo* i *za lignit i mrki ugalj* za porebe široke potrošnje. Regresi u oblasti prometa su od 1952. do 1960. iznosili 43.314 miliona dinara, od čega je za sezonsko-pansionsko ugostiteljstvo i za lignit i mrki ugalj dato 28.149 miliona dinara ili 64,9% ukupnih sredstava za regres u oblasti prometa. (Tabela 4.)

TABELA 4 — REGRESI U OBLASTI PROMETA 1952—1960

(U milionima din.)

Godina	Ukupno	Lignit i mrki ugalj za široku potrošnju	Sezonsko-pansionsko ugostiteljstvo	Tekstil	Sirova koža iz uvoza	Žitarice i mast	DDT za suzbijanje malarije i dr.	Ostalo
1952	490	—	486	—	—	—	—	4
1953	10.280	2.128	1.196	—	—	6.946	—	10
1954	1.685	1.641	—	—	—	—	—	44
1955	1.968	1.781	—	—	—	—	—	187
1956	2.734	2.582	—	—	—	—	—	93
1957	3.206	2.845	250	—	—	—	—	111
1958	3.516	2.946	339	—	—	—	—	168
1959	7.908	5.152	407	3.208	—	—	—	74
1960	11.527	6.770	630	—	2.568	1.533	—	26
1952-1960	43.314	24.841	3.308	3.208	2.568	8.479	193	717
Struktura u %	100,0	57,3	7,6	7,4	5,9	19,5	0,2	1,6

U 1953. bio je odobren *regres mlinovima i preduzećima za promet žitarica* kao kompenzacija za nedovoljnu razliku između otkupnih i prodajnih cena žitarica i preradevina od žitarica. U 1959. bio je dat *regres trgovini za sniženje cena određenim tekstilnim proizvodima*. Oba ova regresa trajala su samo godinu dana i predstavljali su jednokratnu intervenciju društvene zajednice u pogledu nivoa cena. Privremenog karaktera bio je i *regres za DDT prah* za suzbi-

TABELA 3 — REGRESI U INDUSTRIJI 1952—1960

(U milionima din.)

Godina	Ukupno	Šećer, beli lim, limenke i staklenke	Sumporna kiselina	Glikoza	Koks	Šećerane (za razliku u transportu repe)	Željeza Nikšić	Valjaonica lima Zemun i rafinerije	Viskoza i celuloza	Grež	Roto-hartija (novinsko-izdavačka preduzeća)
1952	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1953	479	307	—	—	—	—	—	—	—	—	172
1954	1.520	1.125	—	—	—	—	—	301	—	—	94
1955	1.401	1.092	—	—	—	—	—	309*	—	—	—
1956	1.266	1.163	—	—	—	—	—	103	—	—	—
1957	4.975	1.839	—	—	2.845	37	—	87	—	—	167
1958	5.028	2.372	61	—	2.032	66	307	—	—	—	190
1959	5.330	2.954	256	13	—	18	866	—	—	439	784
1960	12.358	4.366	209	11	—	10	—	—	6.642**	215	815
1952—1960	32.357	15.218	626	24	4.877	131	1.173	800	6.642	654	2.112
Struktura u %	100,0	47,0	1,9	0,0	15,0	0,4	3,6	2,4	20,5	2,0	6,5

* Valjaonica 10, rafinerije 200 miliona din.

** Za celulozu u Banja Luci 500 miliona din. Regres za viskozu u 1959. isplaćen u 1960.

janje malarije i drugih zaraznih bolesti odobran 1956, 1958. i 1959. Od 1960. ovaj regres je ukinut.

REGRESI U OBLASTI SAOBRAĆAJA. U 1959. ustanovljen je regres brodarskim preduzećima za kupovinu prekomorskih brodova kod domaćih brodogradilišta. Osnov za uvođenje ovog regresa je u tome da domaća broderska preduzeća ostvaruju prihode pod uslovima svetskog tržišta za korišćenje broskog prostora, a cena ovakvih brodova u domaćim brodogradilištima je viša od svetske cene. Regresom broderska preduzeća kompenziraju razliku između cena domaće brodogradnje i svetskih cena. Kao osnovica za utvrđivanje visine ovog regresa uzima se cena prekomorskog broda po kojoj bi domaća brodogradilište takav brod isporučilo stranom naručiocu.³

Ukupna sredstva za ovaj regres utvrđena su na osnovu odobrenog programa izgradnje prekomorskih brodova za domaća broderska preduzeća za period 1957—1961.

Regres za povlastice u prevozu putnika utvrđene saveznim propisima. Određene kategorije putnika i za određene svrhe uživaju povlastice u svim ili samo u nekim vrstama saobraćaja. Visina povlastice izražena je u procentu od propisanih tarifnih stavova. Povlastice smanjuju prihode transportnih preduzeća, pa im se to smanjenje nadoknađuje na odgovarajući način. Do 1960. naknada pomorskom, rečnom i vazdušnom transportu za povlastice u putničkom saobraćaju bila je sadržana u dotaciji kojom se pokriva i eksploatacioni gubitak nastao usled održavanja određenih saobraćajnih linija. Železničkom saobraćaju do 1960. naknada za povlastice u prevozu putnika davana je putem povoljnijih instrumenata za raspodelu ukupnog prihoda, a naknade autobuskim preduzećima pokrивane su do 1960. iz sredstava republika kojima su ta sredstva obezbeđivana prilikom utvrđivanja opšte raspodele narodnog dohotka.

U 1960. železnici je dat regres od 10.000 miliona din., a preduzećima drumskog saobraćaja 1.709 miliona din. kao kompenzacija za povlastice u prevozu putnika ustanovljene saveznim propisima.⁴ (Tabela 5.)

TABELA 5 — REGRESI U SAOBRAĆAJU 1952—1960

(U milionima din.)

Godina	Ukupno	Za prekomorske brodove	Za povlastice u putničkom saobraćaju
1952—1958	—	—	—
1959	9.397	9.397	—
1960	17.009	5.300	11.709
1952—1960	26.406	14.697	11.709
Struktura u %	100,0	55,6	44,4

UTVRĐIVANJE VISINE I IZVORI SREDSTAVA ZA REGRES. Visina regresa utvrđuje se u procentu od određene osnovice ili u fiksnom apsolutnom iznosu po komadu, jedinici mere i sl. Primena jednog ili drugog načina zavisi od prirode artikla koji se regresira. Na primer, bilo bi praktično teško utvrditi regres u apsolutnom iznosu po komadu ili jedinici mere za rezervne delove za poljoprivrednu opremu, s obzirom na veliki broj delova i proizvođača, kao i na to da težina istih vrsta rezervnih delova

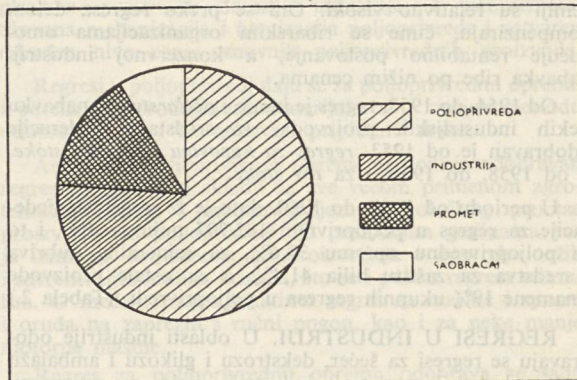
³ Domaća brodogradilišta za brodove isporučene inostranim naručiocima dobijaju izvozni koeficijent, odnosno premiju u visini koja kompenzira razliku između svetske cene brodova i troškova izgradnje tih brodova u domaćim brodogradilištima.

⁴ U 1961. izvršene su bitne izmene u režimu povlastica za prevoz u putničkom saobraćaju. Sva sredstva za pokriće povlastica u načelu obezbeđuje onaj ko je povlasticu propisao. Naknadu za povlastice korisnicima godišnjeg odmora u prevozu železničkim, drumskim, pomorskim i vazdušnim saobraćajem obezbeđuju svi isplatioci ličnih dohoda, penzija i invalidnina. Ta naknada iznosi 1% od osnovice koju čine bruto iznosi ličnih dohoda, penzija i invalidnina. Lica slobodnih profesija sama preko svojih profesionalnih organizacija uplaćuju ovu naknadu u paušalnom iznosu ako žele da zadrže pravo na povlasticu u prevozu prilikom korišćenja godišnjeg odmora. Sredstva formirana na ovaj način služe transportnim preduzećima za pokriće povlastice u putničkom prevozu ustanovljene saveznim propisima.

Od 1961. dotacije koje se daju transportnim preduzećima pokrivaju samo eksploatacioni gubitak koji nastaje zbog održavanja određenih linija na kojima prihodi po određenim tarifama ne obezbeđuju pokriće svih troškova.

GRAFIKON — STRUKTURA REGRESA U PRIVREDI IZ SREDSTAVA FEDERACIJE 1952 — 1960

(U procentima)

nije ista kod raznih proizvođača. Zato se u ovom slučaju regres odobrava u procentu od cene. Osim za rezervne delove, visina regresa za poljoprivredu utvrđuje se u procentu i za sredstva za zaštitu bilja, ribarske mreže, konac za mrežu, plutu i opravku ribarskih brodova. Visina regresa u procentu utvrđivana je i za ranije važeće regrese za priplodnu stoku i industrijske proizvode za potrebe pčelarstva. Visina regresa u procentu utvrđuje se za lignit i mrki ugalj za potrebe široke potrošnje⁵ i za sezonsko pansionsko ugostiteljstvo. Do 1956. visina regresa u procentu od određene osnovice utvrđivana je za mnogo veći broj proizvoda, među kojima i za poljoprivrednu opremu i za mineralna dubriva.

Kao osnovica za utvrđivanje regresa u procentu po pravilu služi prodajna cena proizvođača, a za uvozne artikle nabavna cena preduzeća za uvoz, utvrđena na bazi obračunskog kursa franko jugoslovenska granica ili jugoslovenska luka. Prodajna cena proizvođača uključuje i dobit koju je prodavac ostvario u ceni.

Pri utvrđivanju regresa u procentu, svako povećanje prodajnih cena povlači i povećava mase regresa. Ovo ima negativno dejstvo na korišćenje društvenih sredstava namenjenih za regres, pa se zbog toga ovaj način utvrđivanja visine regresa napušta gde god je to moguće bez teškoća sprovesti.

Utvrdjivanje regresa u apsolutnom iznosu po komadu ili po jedinici mere ekonomski je stimulativnije, jer podstiče proizvođača na uštede i na postizanje boljeg kvaliteta. Na ovaj način oni proizvođači koji posluju ekonomičnije, čiji su proizvodi boljeg kvaliteta i koji ostvaruju veći plasman svojih proizvoda ostvaruju povoljniji položaj, jer visina regresa ostaje ista bez obzira na sniženje troškova proizvodnje.

Regres se isplaćuje na taj način što kupac regresiranih proizvoda podnosi banci dokumentaciju o isporuci i prijemu robe, a banka na osnovu dokumentacije dostavlja odgovarajuća sredstva prodavcu.

Od 1952. do 1954. regresu u privredi isplaćivani su iz Saveznog budžeta, a od 1955. do 1957. iz Fonda regresa i dotacija. Sredstva za ovaj fond obezbeđivana su Saveznim društvenim planom. U 1958. fondovi Federacije su ukinuti, pa i Fond regresa i dotacija, i od tada sredstva za regrese u privredi predviđaju se Saveznim budžetom. Međutim, ukoliko se u toku godine ukaže potreba da se poveća ranije predviđena masa sredstava za regrese, dodatna sredstva se obezbeđuju iz privrednih rezervi Federacije. O novim sredstvima za regrese odlučuje isključivo Savezna narodna skupština, a Savezno izvršno veće donosi propise o visini i uslovima korišćenja regresa.

IZVOR: Dokumentacija Saveznog sekretarijata za poslove finansija.

Dr B. S.

⁵ Regres po toni uglja nabavljen od aprila do jula iznosi 45% od prodajne cene, a od avgusta do marta 35%. Time se utiče na ravnomernije snabdevanje i rasterećenje saobraćaja u mesecima velikog opterećenja.

SPROVOĐENJE STAMBENE REFORME

U finansiranju izgradnje, raspodeli i korišćenju stanova administrativni odnosi zadržali su se duže no u drugim oblastima. Pored ostalih razloga to je bilo uslovljeno niskom produktivnošću i dohocima zaposlenih lica u odnosu na troškove stambene izgradnje, zbog čega ni stanarina nije mogla biti formirana na ekonomskim osnovama. Dosta dugo vršena je distribucija stanova, a njihova izgradnja zavisila je uglavnom od budžetskih mogućnosti. Od 1953. uvedeno je društveno upravljanje velikim stambenim zgradama, a 1955. formirani su prvi opštinski fondovi za kreditiranje stambene izgradnje. To su bile prve mere u pravcu novog sistema stambene privrede, koji je uskoro i konkretnije formulisan u Rezoluciji Savezne narodne skupštine o osnovnim principima stambenog zakonodavstva¹. Tek nekoliko zakona donetih krajem 1958. i 1959. uneli su suštinske promene u politiku izgradnje i korišćenja stanova².

Te su promene bile omogućene opštim ekonomskim i društvenim razvojem zemlje, a napose porastom ličnih dohodaka i broja zaposlenih lica. Naime, uz relativno stabilne cene na tržištu, takvim kretanjem osetno je povećan broj porodica koje su bile sposobne da ne samo podnesu realne troškove stanovanja, već i da svojim sredstvima, uz pomoć društvenih kredita, učestvuju u finansiranju stambene izgradnje. Dalji bitan preduslov za uvođenje novog sistema ostvaren je nacionalizacijom najamnih stambenih zgrada kao i građevinskog zemljišta³. Ove promene značile su ukidanje administrativnog regulisanja odnosa u oblasti stanovanja, koja se ranije tretirala isključivo kao socijalna oblast društvenog standarda.

Donošenjem pomenutih zakona iz stambene oblasti postavljeni su pravni okviri stambene reforme, a celokupna delatnost u vezi sa izgradnjom, upravljanjem i korišćenjem stanova postala je samostalna privredna grana.

Suština ovih promena, odnosno glavni ciljevi stambene reforme su:

- korisniku stana i članovima njegovog domaćinstva obezbediti nesmetano i trajno korišćenje stana i sprečiti dalje stvaranje sustanarskih odnosa;

- troškove stanovanja putem stanarine preneti u celosti na lične dohotke korisnika stanova i omogućiti uredno održavanje i amortizaciju stambenih zgrada;

- ojačati ulogu stanarine kao instrumenta raspodele stanova i stvoriti ekonomsku zainteresovanost stanara za racionalno korišćenje stambenog prostora;

- pojačati materijalnu bazu društvenog upravljanja stambenim zgradama odvajanjem dovoljnih sredstava za njihovo održavanje;

- povećati stambenu izgradnju i obezbediti stalan porast standarda stanovanja u skladu sa porastom nacionalnog i ličnog dohotka;

¹ Rezolucija Savezne narodne skupštine o osnovnim principima stambenog zakonodavstva doneta je u februaru 1957.

² 28. XII 1958. donet je Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta (»Službeni list FNRJ«, 52/58); 22. IV 1959. doneti su: Zakon o stambenim odnosima (»Službeni list FNRJ«, 16/59); Zakon o poslovnim zgradama i prostorijama (»Službeni list FNRJ«, 16/59); Opšti zakon o stambenim zajednicama (»Službeni list FNRJ«, 16/59); Zakon o svojini na delovima zgrada (»Službeni list FNRJ«, 16/59); Zakon o stambenim zadrugama (»Službeni list FNRJ«, 16/59); 23. XI 1959. donet je Zakon o finansiranju stambene izgradnje (»Službeni list FNRJ«, 47/59).

³ Vidi: »Nacionalizacija najamnih zgrada i građevinskog zemljišta« »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 408—411 (84—87).

- uz dalji porast društvenih ulaganja u stambenu izgradnju aktivirati što više i sredstva građana — budućih korisnika stanova;

- kroz politiku komune i fondova za stambenu izgradnju na ekonomskim i demokratskim principima organizovati i usmeravati saradnju svih učesnika u stambenoj izgradnji;

- stvoriti uslove za likvidaciju ostataka distribucije stanova i administrativnog regulisanja u stambenoj privredi, razvijajući demokratske oblike i metode u stambenim odnosima.

Iako se neki zakoni ili njihovi pojedini delovi primenjuju već u 1959. stambena reforma izvršena je 1960. U toj godini naročito su bili značajni napor na utvrđivanju novih stanarina, na celishodnijem korišćenju fondova zgrada, na poboljšanju finansijskog poslovanja kućnih saveta, zatim na daljem razvijanju društvenog upravljanja stambenim zgradama i formiranju sredstava za stambenu izgradnju. Neke od tih mera predstavljaju početak procesa koji će doći do izražaja tek u nekoliko narednih godina. Stoga se za sada ne može dati neka potpunija analiza funkcionisanja novog sistema, već samo osvrt na prve karakteristike i rezultate izvršenih promena u stambenoj oblasti.

STANARINA. Centralno mesto u stambenom finansiranju zauzima stanarina. Formirana iz amortizacije, dela za opravke i dela za upravljanje, ona predstavlja funkciju vrednosti stana koja je podložna stalnim korekcijama u skladu sa kretanjem tržišnih cena u građevinarstvu.

Određivanje novih stanarina predstavljalo je dosta obiman zadatak, naročito u velikim gradovima. Opštinski narodni odbori su u celini ovaj zadatak uspešno završili zahvaljujući umnogome dobrim pripremama i pomoći SSRNJ i Saveza sindikata, koji su organizovali diskusije o društveno-ekonomskom i političkom značaju stambene reforme.

Početkom 1960. narodni odbori opština utvrdili su svojim odlukama kriterijume za određivanje vrednosti stana na bazi bodovanja, sa prosečnom vrednošću jednog boda od 450 din. i vekom amortizacije zgrade od oko 100 godina. Na tim osnovama zatim je utvrđena stanarina za svaki stan. Neki narodni odbori su koristili mogućnost propisivanja zonske razlike, tj. posebnog dodatka na stanarinu zbog povoljnijeg položaja stana. Zonska razlika uvedena je u većim naseljima, obuhvatajući u velikim gradovima celo gradsko područje. Povećanje stanarine po ovom osnovu kreće se od 2% do 10%, a izuzetno i do 12%. Narodni odbori su koristili ova sredstva za finansiranje komunalnih radova.

U proseku, nove stanarine su 2,5 puta veće od starih. Znatniji porast ostvaren je jedino u naseljima koja su ranije imala izrazito niske administrativno određene stanarine. Ovakav način utvrđivanja stanarina uneo je realnije i objektivnije kriterije, naročito u smislu boljeg usklađivanja stanarine sa veličinom, kvalitetom i udobnošću stana. Ovim je znatno povećan i raspon između najnižih i najviših stanarina.

Istovremeno su kao kompenzacija povećane zarade, plate i slična primanja. Povećanje je iznosilo 6,5% za lica u radnom odnosu, oko 9% za penzionere i invalide rada i rata od 1. I 1960. a 250 din. po detetu počev od drugog deteta (korisnicima dodatka koji nemaju drugih prihoda osim iz radnog odnosa) od 1. VII 1960. U globalu lica u radnom odnosu, penzioneri i invalidi dobili su dvaput veće povećanje dohotka no što je iznosilo povećanje stanarina (ukupno povećanje dohodaka po ovoj osnovi u 1960. iznosi oko 49 milijardi). Veoma je mali broj lica koji je zbog povećanja stanarine vršio razmenu stana ili za prvih 6 meseci koristio mogućnost da plaća umanjenu stanarinu, i to u vrlo retkim pojedinačnim slučajevima kada naknada nije pokrivala razliku nastalu iz povećanja ličnih dohodaka i drugih primanja.

Kompenzacija za povećanje stanarine data je i vlasnicima stanova ili porodičnih stambenih zgrada u bonovima.

U 1960. izdato je bonova u vrednosti od 16.543 miliona din., od čega su vlasnici namenski iskoristili za plaćanje kućarina⁴, održavanje i izgradnju stanova 2.363 miliona din.

Stanarina u zgradama koje su dovršene posle 1. I 1960. određuje se prema stvarnom koštanju izgradnje. Kako su cene građenja porasle, stanarina u novim zgradama je znatno viša no u ranije dovršenim zgradama. Ova pojava zahteva da se stanarina s vremena na vreme usklađuje sa promenama građevinskih cena, što je i predviđeno novim sistemom stambene privrede.

Izvesnu sliku o nivou stanarina pre i posle reforme pruža anketa o troškovima života radničkih i službeničkih porodica koju vodi Savezni zavod za statistiku. Prema njoj, prosečna stanarina radničkih porodica iznosila je u 1959 — 612 din. ili 2,5% ukupnih troškova života, a u 1960 — 1.321 din. (4,6%). Kod službeničkih porodica ovi proseci iznosili su 850 u 1959 (2,8%), odnosno 1.950 din. u 1960 (5,4%)⁵.

FONDOVI STAMBENIH ZGRADA. Po pravilu, polovina stanarine ide na plaćanje amortizacije zgrade, u korist fondova za stambenu izgradnju ili posebnih investitora. Druga polovina stanarine, deli se na fondove zgrade, kojima raspolaže njen organ upravljanja. Svaka zgrada pod društvenim upravljanjem obavezno ima fond za opravke i fond za upravljanje (kome je radi jednostavnijeg poslovanja priključen raniji fond za tekuće održavanje). Sredstva iz fonda za opravke ne mogu se prelivati u fond za upravljanje, dok je obrnuto dopušteno. Raspodela sredstava u fondove zgrade vrši se prema ključu koji propisuje opštinski narodni odbor i unosi se u svako rešenje o stanarini. Po pravilu, od dela stanarine koja ostaje kućnim savetima polovina se unosi u fond za upravljanje iz koga se podmiruju troškovi održavanja, a polovina u fond za opravke. Kod slabijih zgrada, u skladu sa troškovima održavanja, taj iznos pomećen je u korist fonda za upravljanje, a kod boljih zgrada u korist fonda za opravke. Na taj način prikupljena su veća sredstva za buduće opravke zgrada koje imaju manje rashoda za tekuće održavanje.

Slabo stanje stambenih zgrada, nedostatak uslužnih radnica i skupe građevinske usluge uslovlili su da najveći broj zgrada ipak ne raspolaže dovoljnim sredstvima za održavanje i opravke. Kod najslabijih stambenih zgrada postoje teškoće i u pogledu podmirivanja samih troškova upravljanja i tekućeg održavanja.

Zato su sve češći primeri da sami stanari pokrivaju razlike koje su potrebne za održavanje i upravljanje zgrade, ili za otplate zajmova za izvršene opravke, odnosno da preuzimaju na sebe opravke unutar svog stana. Te su tendencije u skladu sa sve većim osamostaljenjem kućnih saveta i osnovnom intencijom reforme da se smanje administrativne intervencije u stambenoj oblasti.

FINANSIJSKO POSLOVANJE STAMBENIH ZGRADA

Propisi o finansijskom poslovanju stambenih zgrada stupili su na snagu krajem februara 1960. a faktički su počeli da se primenjuju tek sredinom godine. U praksi se pokazalo da je tehnika naplate stanarina i vođenja evidencije oko njene naplate i trošenja često isuviše komplikovana za kućne savete. Zato se sve više ovi tehnički poslovi prenose na finansijske servise stambenih zajednica ili komunalnih banaka.

Servisi stambenih zajednica u ovom pogledu nisu u 1960. imali dovoljno uspeha. Njihove usluge bile su skupe, pa ih dobar deo zgrada nije ni mogao koristiti. Osim toga, servisi u stvari nemaju poslovnog interesa da postoje gde

im nije obezbeđen odgovarajući prihod. Tako servisi uopšte nisu ni osnovani u manjim i retko naseljenim mestima. Isto tako komunalne banke, kod kojih se obavezno drže sredstva zgrada i preko kojih se obavlja platni promet, oformile su u 1960. specijalne finansijske servise samo u većim centrima i samo za stambene zgrade koje su imale sredeno finansijsko poslovanje.

Po Zakonu o stambenim odnosima predviđena je mogućnost da zgrada, ukoliko je to potrebno, može imati i plaćenog službenika-upravitelja zgrade. Međutim, nisu uvek mogli biti pronađeni dovoljno stručni službenici za ove poslove. Stoga i dalje prevladuje dobrovoljan rad stanara, naročito članova kućnih saveta, i u čisto tehničkim poslovima. To se, međutim, ne može smatrati konačnim rešenjem. Zato se ulažu napore da se ubrza stvaranje servisa i angažovanje stručnih domoupravitelja. Na taj način se kućni saveti oslobađaju tehničkih poslova u korist svoje osnovne funkcije organa društvenog upravljanja.

U pogledu kontrole nad korišćenjem sredstava zgrada postojale su dve mogućnosti. Jedna, da se u potpunosti ostvari finansijska kontrola kakva postoji u trošenju sredstava privrednih organizacija, i druga — preko opštinskog organa nadležnog za stambene poslove (koji po Zakonu o stambenim odnosima vrši tehnički nadzor nad radom kućnih saveta). Međutim, u 1960. uglavnom nijedan od ovih oblika kontrole nije ostvaren. Osnovni razlog bio je u tome što ni banke, ni organi narodnog odbora nisu imali dovoljno stručnih kadrova za ovaj veoma obiman posao⁶.

Stanje sredstava zgrada ostvarenih iz stanarina i zakupnina, kao i njihova raspoređenost na pojedine fondove znatno se popravilo u 1960. (Tabela 1.)

TABELA 1 — NOVČANA SREDSTVA STAMBENIH ZGRADA IZ STANARINA I ZAKUPNINA U 1960

(U milionima din.)

Na kraju meseca	Ukupno uplaćeno u banku	Raspoređeno		Neraspoređeno	% neraspoređenih sredstava od ukupno uplaćenih
		u opštinske fondove	u fondove zgrade		
Juna	6.135	1.313	1.769	2.855	46,8
Decembra	16.865	5.042	5.003	2.375	14,3

Podaci: Izveštaj Saveznog izvršnog veća o sprovođenju stambene reforme.

DRUŠTVENO UPRAVLJANJE STAMBENIM ZGRADAMA

Društvenim stambenim zgradama upravljaju stanari⁷. Jačanjem sistema društvenog upravljanja sve više se ispoljava težnja osamostaljenja zgrada i proširenja ovlašćenja njihovih organa upravljanja. U ovim uslovima najznačajnije je dalje razvijanje osnove društvenog upravljanja. Samostalnost u odlučivanju skupa stanara i kućnih saveta proširivana je postepeno na obavljanje onih poslova koji neposredno utiču na poboljšanje forme rada na održavanju zgrada, uz istovremeno nastojanje da se kod stanara razvija svest o potrebi učešća u društvenom upravljanju zgradama.

Ukazuje se potreba za pomoć opštinskih organa radi usmeravanja društvenog upravljanja u stambenim zgradama u pravcu ostvarivanja zadataka predviđenih stambenom reformom, a zatim pomoć stambenih zajednica i društvenih političkih organizacija. Stambene zajednice, koje su neposredno zainteresovane za rad kućnih saveta, nisu uvek pružale dovoljnu pomoć u poslovima upravljanja. U nekim mestima su izostali čak i najnužniji kontakti

⁴ Kućarina je porez na dohodak koji plaćaju vlasnici stanova i porodičnih stambenih zgrada.

⁵ Prema podacima Komiteta za stanovanje Evropske ekonomske komisije (ECE), procenti učešća stanarine u ukupnim troškovima života iznosili su: Belgija 13,1%, Danska 6,7%, Francuska 4,8%, Italija 3,4%, Holandija 7,6%, Norveška 7,9%, Portugalija 7,0%, Švedska 9,5%, Velika Britanija 9,2%, SAD 13,2%, itd.

⁷ Vidi: »Društveno upravljanje stambenim zgradama«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 45—51 (11—17).

u pogledu izbora kućnih saveta i sprovođenja raznih akcija prema uputstvima opštinskih narodnih odbora.

FORMIRANJE SREDSTAVA ZA STAMBENU IZGRADNJU

Jedan od ciljeva stambene reforme bio je da fondovi za stambenu izgradnju postanu osnovna snaga masovnije, racionalnije i jeftinije stambene izgradnje, odnosno da se prikupljanjem svih raspoloživih sredstava na široj osnovi ostvari savremena gradnja stanova. Fondovi nisu zamišljeni kao organizacije koje će administrativnim i upravnim merama usmeravati rad drugih organizacija i privatnih investitora. Oni prvenstveno poslovnim metodima udružuju svoja sredstva sa sredstvima za stambenu izgradnju iz drugih izvora. Zakon o finansiranju stambene izgradnje je baš u tom smislu sankcionisao stvaranje »stambene privrede« i novih oblika gazdovanja stambenim zgradama. Stambena reforma dovela je do reprodukovanja vrednosti stambenih zgrada, do uvođenja ekvivalentnih vrednosti u naknadu za korišćenje stana, za jačanje fondova zgrada, do organizovanja štednje za izgradnju stanova, itd. U toj situaciji, fondovi za stambenu izgradnju našli su se u ulozi isključivo poslovnih organizacija sa jasno izraženim tendencijama daljeg usavršavanja ekonomskih formi poslovanja.

Prethodnih godina fondovi su stekli izvesna iskustva. Ali činjenica da su oni u ime opštine u stvari vršili javnu službu, nije im omogućavala da razviju sopstvenu poslovnu inicijativu. Preokret se nije toliko razlikovao po suštini poslova na kojima je trebalo raditi, koliko u stilu samoga rada. Fondovi nisu mogli da se pasivno odnose prema faktorima koji prouzrokuju poremećaje u oblasti stambene izgradnje (na primer: prikupljanje sredstava, racionalnost građenja, cena i asortiman građevinskog materijala, snabdevanje tržišta dovoljnim brojem stanova, itd.). Predmet njihovog rada postalo je ne samo kreditiranje, već i stvaranje uslova da se sredstva prikupe i najracionalnije troše.

Međutim, fondovi su iz ranije prakse zadržali mnoge slabosti koje im u prvoj godini rada nisu omogućavale

da se brzo i bez poremećaja preorijentišu na nove oblike poslovanja.

Njihova osnovna slabost ispoljena je u daljem preovladavanju distribucije raspoloživih društvenih sredstava — u prvom redu iz stambenih doprinosa — odnosno u nedovoljnoj preorijentaciji na veće mobilisanje ličnih i drugih izvora. Međutim, ovo je u prvoj godini bilo donekle neizbežno, jer je pretežan deo sredstava fondova bio angažovan obavezama iz ranijih godina.

Učešće privrednih i drugih organizacija, državnih organa i ustanova u izgradnji stanova u 1960. ostalo je prvorazredni faktor za ostvarenje planskih zadataka u izgradnji stanova. Investicije u ovom sektoru u 1960. održale su se na nivou prethodnih godina.

Ukupan priliv i utrošak sredstava za stambenu izgradnju u 1960. u odnosu na 1959. pokazuje tabela 2.

Pored društvenih sredstava u finansiranju stambene izgradnje raste i udeo iz ličnih sredstava i ušteda građana. Jedan od glavnih zadataka fondova je da prikupljaju i usmeravaju ova sredstva na izgradnju stanova. Raznorsnim formama učešća u izgradnji fondovi mogu da uvećaju masu sredstava iz koje se finansira građenje za duži vremenski period. Međutim, odziv korisnika zajmova na nove forme ulaganja (prvenstveno stanarsko pravo) u 1960. nije bio veliki.

Struktura prihoda fondova u 1960. izmenjena je u skladu sa Zakonom o finansiranju stambene izgradnje. Kao prihodi fondova predviđena su dva nova izvora: amortizacija stambenih zgrada u društvenoj svojini (sem od zgrada posebnih investitora koje su podignute njihovim sredstvima počev od 1. I 1956) i kućarina. Doprinos za stambenu izgradnju, koji je predstavljao stalni izvor prihoda i za ranije fondove za kreditiranje stambene izgradnje i koji je uplaćivan u visini od 10% svih nete ličnih dohodaka radnika i službenika, ostao je prihod fondova, ali u umanjenom iznosu i plaća se u visini od 4% na bruto iznose ličnih dohodaka radnika i službenika⁸.

Priliv sredstava po izvorima u 1960. pokazuje da doprinosi učestvuju sa 57% od ukupnih sredstava fondova. Ostali izvori učestvuju u mnogo manjoj meri. (Tabela 3.)

TABELA 2 — SREDSTVA ZA STAMBENU IZGRADNJU PO REPUBLIKAMA 1959 I 1960

(U milijardama din.)

	Fondovi						Utrošak iz ostalih izvora						Ukupni utrošak
	republički		opštinski		ukupno		budžeti			sredstva privrednih organizacija	sredstva amortizacije		
	priliv	utrošak	priliv	utrošak	priliv	utrošak	savezni	republički	lokalni				
Jugoslavija													
1959	11,5	6,2	65,9	58,7	77,4	64,9	9,2	1,1	5,0	17,8	4,0	102,0	
1960	13,0	7,2	65,7	78,0	78,7	75,2	8,2	0,8	9,9	30,7	0,0	134,8	
Srbija													
1959	4,6	3,7	21,8	19,7	26,4	23,4	7,7	0,5	2,0	6,3	1,2	41,1	
1960	5,3	4,9	24,2	27,0	29,5	31,9	5,8	0,5	4,3	12,2	0,0	54,7	
Hrvatska													
1959	2,7	1,2	18,4	15,2	21,1	16,4	0,3	—	1,0	3,6	1,5	22,8	
1960	3,0	0,8	16,8	21,7	19,8	22,5	0,2	—	2,4	5,7	0,0	30,8	
Slovenija													
1959	2,0	0,3	12,8	12,3	14,8	12,6	0,2	0,0	0,6	3,6	0,6	17,6	
1960	2,5	0,7	12,6	14,9	15,1	15,6	0,3	0,2	1,5	6,8	0,0	24,4	
Bosna i Hercegovina													
1959	1,3	0,6	8,5	7,5	9,8	8,1	0,6	0,1	0,7	2,9	0,5	12,9	
1960	1,4	0,6	8,2	9,5	9,6	10,1	0,5	0,0	1,2	3,8	0,0	15,6	
Makedonija													
1959	0,8	0,3	3,4	3,0	4,2	3,3	0,4	0,0	0,5	0,8	0,1	5,1	
1960	0,8	0,2	3,0	3,6	3,6	3,8	0,3	0,0	0,4	1,1	0,0	5,6	
Crna Gora													
1959	0,1	0,1	1,0	1,0	1,1	1,1	0,0	0,5	0,2	0,3	0,1	2,2	
1960	0,2	0,1	0,9	1,3	1,1	1,4	1,1	0,1	0,1	0,3	0,0	2,0	

Podaci: Statistički bilten Narodne banke FNRJ.

⁸ Zakon o doprinosu za stambenu izgradnju (»Službeni list FNRJ«, 48/59).

TABELA 3 — PRILIV SREDSTAVA U FONDVE ZA STAMBENU IZGRADNJU PO IZVORIMA U 1960

(U milijardama din)

Izvori sredstava	Ukupno	Od toga fondovi	
		opštinski	republički
Sveukupno	75,8	61,1	11,7
Doprinos za stambenu izgradnju:			
od privrede	25,8	20,1	5,7
od poljoprivrede	1,7	1,3	0,4
od budžetskih i sličnih ustanova	10,6	8,3	2,3
od železnice, PTT i sl.	2,2	0,2	2,0
od ostalih	3,1	2,5	0,6
Svega doprinos	43,4	32,4	11,0
Amortizacija	3,9	3,9	—
Kućarina	2,8	2,8	—
Deo zakupnine za poslovne prostorije	4,0	4,0	—
Zonska razlika	0,1	0,1	—
Kamate na zajmove:			
u korišćenju	1,1	1,0	0,1
u otplati	2,0	1,8	0,2
Svega kamata	3,1	2,8	0,3
Dotacije:			
iz budžetskih sredstava	0,9	0,9	0,0
iz fondova zajedničke potrošnje privrednih organizacija	0,2	0,2	—
iz ostalih izvora	0,6	0,6	—
Svega dotacije	1,7	1,7	0,0
Zajmovi:			
iz republičkih fondova	7,2	6,8	0,4
ostali	1,9	1,9	—
Svega zajmovi	9,1	8,7	0,4
Prikupljena sredstva od individualnih korisnika:			
za pretplatu na zajam	3,0	3,0	—
uplate za kupovinu stanova	2,2	2,2	—
uplate na stanarsko pravo	0,8	0,8	—
Svega prikupljenih sredstava	6,0	6,0	—
Ostala sredstva	1,7	1,7	—

Podaci: Završni račun fondova za stambenu izgradnju za 1960, Jugoslovenska investiciona banka.

Od individualnih graditelja prikupljeno je u 1960. ukupno 5.972 miliona din. Od toga: u Srbiji 4.539 miliona, u Hrvatskoj 231, u Sloveniji 363, u Bosni i Hercegovini 812, u Makedoniji 26 i u Crnoj Gori jedan milion din. Veći napor na prikupljanju sredstava individualnih graditelja učinjeni su jedino u Srbiji, i to uglavnom u Beogradu (78,8% od ukupnih sredstava u Srbiji). U Sarajevu je prikupljeno 67,6 ukupnih sredstava individualnih graditelja u Bosni i Hercegovini.

OBIM STAMBENE IZGRADNJE U 1960.

U 1960. povećan je broj završenih stanova⁹. (Tabela 4.)

TABELA 4 — IZGRADNJA STANOVA U 1959 I 1960

	Ukupno	Društveni sektor	Privatni sektor
1959	60.614	31.150	29.464
1960	75.330	35.225	40.105

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1961.

Od ukupnog broja izgrađenih stanova u 1960, izgrađeno je u pojedinim republikama (tabela 5):

⁹ Vidi: »Stambena izgradnja«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 245—248 (55—58).

TABELA 5 — IZGRAĐENI STANOVU U 1960 PO REPUBLIKAMA

Republika	Ukupno	Društveni sektor	Privatni sektor
Srbija	26.303	11.725	14.578
Hrvatska	15.431	7.279	8.152
Slovenija	8.080	5.926	2.154
Bosna i Hercegovina	18.573	6.962	11.611
Makedonija	5.373	2.293	3.080
Crna Gora	1.570	1.040	530

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1961.

Izgradnja stanova u 1960. veća je od planirane za oko 5%. Izgradnja u društvenom sektoru imala je neznatan porast, dok je izgradnja u privatnom sektoru bila znatno veća no u 1959, delom i zbog bolje evidencije o broju izgrađenih stanova na selu u 1960.

STAMBENO ZADRUGARSTVO

U prikupljanju sredstava i organizovanju stambene izgradnje posebno mesto pripada stambenom zadrugarstvu. I pored toga što opštinski fondovi za stambenu izgradnju u novom sistemu postaju osnovni faktor za okupljanje svih interesata izgradnje, stambene zadruge, kao specifične privredne organizacije u koju se građani udružuju radi sticanja stana u svojini, imaju i u novim uslovima posebno mesto. Pošto je Zakon o stambenim zadrugama donet pre utvrđivanja principa finansiranja stambene izgradnje, u interpretaciji uloge i karaktera zadruga pojavila su se razna shvaćanja. Otuda u komunama u proteklom periodu nije bila izgrađena jedinstvena politika prema stambenom zadrugarstvu.

Najveći broj stambenih zadruga okupljao je podjednako fizička i pravna lica, što je i predviđeno Zakonom o stambenim zadrugama. Ali u praksi su neke zadruge poslovale oslanjajući se uglavnom samo na odgovarajuću privrednu organizaciju. Naime, državni organi, ustanove, privredne i društvene organizacije obično su materijalno pomagali zadruge koje su osnovali njihovi radni kolektivi. Te zadruge su u odnosu na ostale imale izvesne prednosti: ostvarivale su veću masu sredstava iz režije, imale su veći procenat gotovinskog učešća u izgradnji, dobijale su bezamatne pozajmice, pa su se i kod fondova kao zajmotražioc pojavljivale sa znatno većim procentom sopstvenog učešća (često preko 50% predračunske vrednosti objekta). Mada ovakve zadruge mogu ubrzati izgradnju stanova za članove odgovarajućeg radnog kolektiva, neprihvatljivo je njihovo nedovoljno zalaganje da više angažuju i njihova lična sredstva.

Gotovo svi narodni odbori opština u gradovima raspravljali su u 1960. o ovim pojavama i o uslovima daljeg razvitka stambenog zadrugarstva. Ovi problemi razmatrani su i na zborovima birača. Pošto su zapažene tendencije da se stambene zadruge razvijaju prvenstveno kao privremene organizacije i formiraju unutar jednog radnog kolektiva, prevladuje shvaćanje da ubuduće treba pomagati samo velike stambene zadruge koje više angažuju sredstva građana.

U protekloj godini stambena izgradnja u režiji stambenih zadruga bila je jeftinija u odnosu na ostalu izgradnju. To je ostvareno upotrebom sredstava zadrugara kao obrtnih sredstava zadruge i radom zadrugara na građenju, na izradi projekata i na obavljanju drugih poslova koji smanjuju režijske troškove. Ali bilo je i slučajeva da su zadruge imale veće pogone za koje nisu plaćale određene obaveze, što je takođe uticalo na cenu izgradnje.

Uzev u celini, u 1960. ostvaren je veoma značajan zaokret od administrativnih ka ekonomsko-demokratskim metodima poslovanja u stambenoj oblasti. Mnoga pitanja nisu do kraja mogla biti rešena, ali se to nije ni očekivalo već u prvoj godini. Stambena reforma sračunata je na duži rok, pa je 1960. samo početak u razvijanju novih odnosa u stambenoj oblasti.

B. P.

VETERINARSKA SLUŽBA

Osnovni zadatak veterinarske službe je da obezbedi punu biološku ravnotežu svakog proizvodnog zapata pojedinih vrsta stoke i tako osigura jedan od osnovnih uslova za kvantitativno i kvalitativno unapređenje stočarstva.¹

Radi ostvarenja svojih zadataka veterinarska služba deluje u sledećim osnovnim pravcima:

— na preveniranju, suzbijanju i iskorenjivanju stočnih zaraznih i parazitarних bolesti;

— na kontroli sprovođenja mehanizma veterinarsko-sanitarnih mera od strane poljoprivrednih organizacija, individualnih proizvođača i privrednih organizacija koje proizvode, drže ili trguju stokom, stočnim proizvodima i sirovinama;

— na higijenskoj kontroli životnih namirnica životinjskog porekla;

— na preveniranju i suzbijanju koitalnih i industrijskih bolesti;

— na uvođenju veštačkog osemenjavanja kao jedne od važnih mera za što bržu izmenu rasnog sastava stoke sa većim proizvodnim svojstvima; i

— na lečenju stoke od raznih oboljenja.

ORGANIZACIJA I DELATNOST VETERINARSKJE SLUŽBE

Na rešavanju ovih zadataka rade Savezna uprava za poslove veterinarstva, veterinarske uprave ili inspektorati narodnih republika i autonomnih jedinica i veterinarske inspekcije narodnih odbora srezova i opština, preko operativnih ustanova: veterinarskih stanica, veterinarske službe poljoprivrednih dobara i zadružnih organizacija, kao i naučne službe na veterinarskim fakultetima i drugim samostalnim institutima i laboratorijama.

UPRAVNA SLUŽBA. *Savezna uprava za poslove veterinarstva* vrši nadzor nad organizacijom i radom veterinarske službe i inspekciju nad sprovođenjem veterinarsko-sanitarnih mera na celom području Jugoslavije, organizuje i rukovodi sprovođenjem veterinarsko-sanitarnih mera za suzbijanje i iskorenjivanje stočnih bolesti, vrši graničnu veterinarsku službu i kontrolu lekova i cepiva, saraduje sa veterinarskim službama drugih zemalja, učestvuje u zaključivanju veterinarsko-sanitarnih konvencija s drugim zemljama, vodi statistiku i evidenciju o stanju i kretanju stočnih bolesti, priprema razne propise, i dr.

Veterinarske uprave (ili inspektorati) narodnih republika i autonomnih jedinica su samostalni organi koji vrše upravne i inspeksijske poslove iz nadležnosti republika ili autonomnih jedinica i rade na pripremanju raznih propisa iz ove oblasti.

Veterinarske inspekcije narodnih odbora organizuju zaštitu stočnog fonda od zaraznih i parazitarних bolesti u srezovima i opštinama i vrše kontrolu životnih namirnica životinjskog porekla na svom području.

VETERINARSKJE USTANOVE. Veterinarska služba obavlja operativne i naučne zadatke preko veterinarskih fakulteta, naučno-istraživačkih instituta i zavoda, dijagnostičkih i veterinarskih stanica, veterinarske službe na poljoprivrednim dobrima i u zadrugama, centara i punktova

za veštačko osemenjavanje i zavoda za proizvodnju veterinarskih lekova i cepiva, kao i preko ustanova koje stoje pod njenim nadzorom, kao što su: industrijske i eksportne klanice, lokalne klanice, stočne pijace, stočna groblja i kafilerije.

U 1960. u Jugoslaviji je bilo 10 naučno-istraživačkih zavoda i instituta, 15 dijagnostičkih stanica, 891 veterinarska stanica, 39 centara za veštačko osemenjavanje i 4 zavoda za proizvodnju veterinarskih lekova i cepiva. U toku poslednjih nekoliko godina naročito se povećao broj veterinarskih stanica (za preko 100 od 1957).

Raspored veterinarskih ustanova po republikama uslovljen je u prvom redu brojem stoke, njenim kvalitetom i nivoom razvoja stočne proizvodnje na pojedinim područjima. (Tabela 1.)

TABELA 1 — VETERINARSKJE USTANOVE PO REPUBLIKAMA
U 1960

	Instituti i zavodi	Dijagnos- tičke stanice	Veterinar- ske stanice	Centri za veštačko osemenja- vanje	Proiz- vodni zavodi
Jugoslavija	10	15	891	39	4
Srbija	3	6	452	13	2
Hrvatska	3	2	212	11	2
Slovenija	1	3	37	6	—
Bosna i Hercegovina	2	2	114	5	—
Makedonija	1	1	58	3	—
Crna Gora	—	1	18	1	—

Veterinarske stanice su nastale u uslovima kad su harale mnogobrojne i ekonomski opasne stočne zaraze, parazitarne i uzgojne bolesti, koje su nametale potrebu kvalitetnije zdravstvene zaštite stoke putem koncentracije sredstava i udruživanja veterinarskih kadrova u savremeno uređene stručne ustanove. Prve stanice su osnovane 1948. sa zadatkom da obavljaju sve stručne veterinarske poslove na području sreza odnosno opštine. One su odigrale krupnu ulogu u poboljšanju kvaliteta veterinarskih usluga, a naročito u potpunoj eradikaciji nekih ekonomski opasnih stočnih zaraza i svođenju velikog broja drugih zaraza na snošljivu meru.

Poslednjih godina mreža stanica prekrila je čitavu zemlju. U 1960. u njima je radilo 62% veterinaru i 53% veterinarskih tehničara od ukupnog broja ovih kadrova. Njihov rad na rešavanju problema zdravstvene zaštite stoke, kao i uvođenju novih tehničkih rešenja u savremenoj stočarskoj proizvodnji, dao je zadovoljavajuće rezultate. One se postepeno preorijentišu od kurative i preventivne na direktno učešće u stočnoj proizvodnji, ne zanemarujući i dalje rad na preventivi i suzbijanju zaraznih, parazitarних i drugih bolesti stoke. Te promene ilustruju podaci o broju i vrsti pojedinih intervencija veterinarskih stanica u poslednje tri godine. (Tabela 2.)

TABELA 2 — IZVRŠENI PREGLEDI I INTERVENCIJE U VETERINARSKIM STANICAMA PO VRSTAMA
1958—1960

	Broj pregleda i intervencija		
	1958	1959	1960
Ukupno	25,304.432	29,119.896	29,018.347
Kurativni zahvati	1,587.378	2,019.350	2,522.926
Cepljenja	22,039.004	24,819.685	24,459.951
Suzbijanje steriliteta	170.430	182.482	169.500
Veštačko osemenjavanje krava i ovaca	1,507.620	2,098.379	1,865.970

¹ Vidi: »Stočarstvo 1957—1959«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 206—210 (34—38) i »Stočarstvo 15. januara 1961«, »Jugoslovenski pregled«, 1961, str. 170—172 (42—44).

U cilju što efikasnijeg uključivanja veterinarskih stanica u proces stočarske proizvodnje veterinarski kadrovi u pojedinim republikama stimulišu se i posebnim dodacima prema efektu rada. Menja se i struktura prihoda veterinarskih stanica. U ukupnom iznosu prihoda stalno se povećava učešće prihoda od suzbijanja steriliteta i veštačkog osemenjavanja. (Tabela 3.)

TABELA 3 — STRUKTURA PRIHODA VETERINARSKIH STANICA 1958—1960
(U hiljadama din.)

Vrsta prihoda	1958	1959	1960
Ukupno	2,028.584	3,885.371	4,596.748
Pregledi i lečenja	472.979	783.334	847.944
Cepjenja	560.837	1,042.064	1,172.649
Suzbijanje steriliteta i veštačko osemenjavanje	71.461	307.647	472.369
Pregled stoke za klanje	60.747	417.344	427.340
Lekovi, cepiva i dr. materijali	474.080	969.521	1,013.223
Ostale usluge	388.480	355.462	676.443

Veterinarska služba na krupnim poljoprivrednim dobrima. Uvođenje industrijskog načina proizvodnje u stočarstvu nameće potrebu koncentracije stoke na jednom mestu, prostorno ograničenom, kako bi se mehanizovao proces proizvodnje. Ovakav način proizvodnje sve se više uvodi na mnogim krupnim poljoprivrednim gazdinstvima, što stvara nove probleme za veterinarsku službu, jer s velikom aglomeracijom stoke dolazi i nova patologija zapata, a to, pored zaraznih i parazitarnih bolesti, znači i nove, takozvane industrijske bolesti. Zato su veća poljoprivredna dobra, a naročito kombinati, postepeno formirali vlastitu veterinarsku službu. Broj veterinaru na njima se stalno povećava. (Tabela 4.)

TABELA 4 — VETERINARI NA POLJOPRIVREDNIM DOBRIMA 1957—1960

	1957	1958	1959	1960
Broj veterinaru	108	169	268	358
% od ukupnog broja veterinaru u Jugoslaviji	4,5	6,2	9,1	11,5

Veterinarska služba na poljoprivrednim dobrima je svojim merama znatno uticala na sukcesivno povećavanje broja stoke, naročito visokokvalitetnih rasplodnih goveda i belih svinja mesnog tipa, i na smanjenje gubitaka usled raznih oboljenja. Međutim, ona se još uvek bori s nizom faktora koji negativno deluju na proizvodnju, kao što su još nedovoljni smeštajni kapaciteti stoke, nedovoljno obezbeđenje kvalitetne ishrane prema nameni proizvodnje, itd.

Naučno-istraživačke ustanove. Broj ovih ustanova je povećan, a njihova opremljenost savremenim sredstvima i potrebnim kadrovima znatno je poboljšana. U toku poslednjih godina rad naučno-istraživačkih i dijagnostičkih ustanova usmeren je u pravcu proučavanja i usavršavanja dijagnostičkih metoda i sredstava, kao i rešavanja problema nastalih u vezi sa sve većom aglomeracijom stoke i intenziviranjem stočne proizvodnje.

Ove ustanove su znatno proširile delokrug svoga rada, orijentišući se u pravcu aktuelnih problema iz oblasti zdravstvene zaštite stoke i pregleda životnih namirnica. U 1950. izvršena su 1,099.372 razna dijagnostička pregleda i pregleda životnih namirnica, a 1960. godine 1,145.461 pregled.

Veterinarski proizvodni zavodi proizvode biološke, hemofarmaceutske i dijetetske preparate za potrebe veterinarske službe. Postoje 4 takva zavoda: Serum zavod u Kalinovici—Zagreb, veterinarski zavodi za proizvodnju, unapređenje i kontrolu cepiva u Zemunu i u Subotici i Vetserum-zavod

u Zagrebu. Proizvodnja u tim zavodima je u stalnom porastu i po obimu i po broju raznih vrsta veterinarskih preparata. Vrednost ostvarene proizvodnje veterinarskih proizvodnih preparata u poslednje tri godine iznosila je u proseku oko 9% od ukupne proizvodnje veterinarskih zavoda, što predstavlja znatan porast u poređenju s ranijim godinama.

Zavodi se sve više orijentišu na proizvodnju hemofarmaceutskih i dijetetskih preparata. Proizvodnja dijetetskih preparata u poslednje tri godine iznosila je u proseku oko 9% od ukupne proizvodnje veterinarskih zavoda, što predstavlja znatan porast u poređenju s ranijim godinama.

Pored povećanja postojeće proizvodnje, znatna pažnja poklanja se i osvajanju proizvodnje novih preparata. (Tabela 5.)

TABELA 5 — PROIZVODNJA PREPARATA PO VRSTAMA 1958—1960

	Broj proizvedenih preparata			Broj novoosvojenih preparata		
	bio-loških	hemofarmaceutskih	dijetetskih	bio-loških	hemofarmaceutskih	dijetetskih
1958	70	212	32	4	48	9
1959	66	263	34	1	43	3
1960	68	283	72	2	20	38

Zavodi se orijentišu i na izvoz pojedinih preparata. Za sada se biološki preparati najviše izvoze u Belgiju, Zapadnu Nemačku, Holandiju i Englesku.

Veterinarske inspekcije su razvile obiman rad na sprovođenju protivepizootskih i profilaktičkih mera u cilju suzbijanja stočnih bolesti i na obezbeđenju kvalitetne kontrole nad životnim namirnicama životinjskog porekla. (Tabela 6.)

TABELA 6 — BROJ PREGLEDANIH MESTA I OBJEKATA KOJ PODLEŽU VETERINARSKOM NADZORU 1958—1960

	Razni objekti za preradu, pro- met i prodaju mleka i riba	Kafilrije, str- viništa i jame grobnica	Dizinfekcione stanice, uo- varne rampe i stočni trgovi	Privredne organizacije	Razni drugi pregledi	Svega
Pregledano						
1958	6.610	654	2.965	2.304	2.615	15.148
1959	17.603	818	3.203	2.656	7.317	31.697
1960	16.036	1.355	2.629	2.810	2.791	25.802
Nađeno neispravnih						
1958	950	219	269	275	230	1.944
1959	2.088	316	265	266	798	3.723
1960	2.017	500	381	392	22	3.311
Procenat neispravnih od pregledanih						
1958	14,3	39,4	9,0	12,1	8,8	
1959	11,8	37,4	8,3	10,0	10,7	
1960	12,5	37,0	14,1	13,9	0,7	

Obim rada veterinarske inspekcije u oblasti veterinarsko-sanitarne kontrole u unutrašnjem prometu takođe se povećava. (Tabela 7.)

TABELA 7 — VETERINARSKI PREGLEDI U UNUTRAŠNJEM PROMETU 1958—1960

Godina	Životinje u hiljadama komada	Životne namirnice u tonama	Stočni proizvodi i sirovine u hiljadama kg
1958	3.016	214.169	53.915
1959	6.126	339.474	73.380
1960	8.367	277.391	109.444

Broj veterinarskih inspektora nije se povećavao u dovoljnoj meri da bi inspekcije mogle potpuno izvršiti svoje zadatke. Stoga su u nekim srezovima i opštinama angažovani i honorarni veterinarski inspektori, kojih je po broju bilo znatno više od stalnih. Broj veterinarskih inspektora u 1960. se nešto povećao u odnosu na 1959 (od 280 na 332), ali je još nedovoljan.

RAD NA SUZBIJANJU STOČNIH BOLESTI I UNAPREĐIVANJU STOČARSTVA

SUZBIJANJE ZARAZNIH I UZGOJNIH BOLESTI. Posle oslobođenja mnoge stočne zaraze su gotovo desetkovale ionako opustošeni stočni fond za vreme rata. U toku sprovođenja mera za suzbijanje pojedinih naročito opasnih stočnih zaraza izgrađena je savremena veterinarska služba, koja je do danas uspešla da potpuno likvidira sledeće zaraze: durinu, ovčije boginje, sakagiju, zaraznu uzetost svinja i dve epizootije svinjaka i šapa. Pored toga, tuberkuloza, bruculoza, svinjska i kokošija kuga, kao i druge zarazne i uzgojne bolesti svedene su na najmanju moguću meru, tako da se Jugoslavija u tom pogledu nalazi na nivou svetskog proseka.

Slinavka i šap još uvek predstavlja za Evropu, Afriku, Aziju i zemlje Južne Amerike najtežu zaraznu stočnu bolest. Jedna od najvećih epizootija slinavke i šapa bila je u Evropi od 1949. do 1955. Posle kraćeg jenjavanja do 1958, ponovo se počela širiti, tako da je sada zahvatila gotovo sve zemlje Evrope. U toku obe ove epizootije zahvaćena je i Jugoslavija, ali zahvaljujući energičnim merama i materijalnim sredstvima koja je dala društvena zajednica, veterinarska služba je uspešla da likvidira obe epizootije u najkraćem vremenu. Likvidacijom poslednje epizootije početkom ove godine, Jugoslavija se ponovo uvrstila u red zemalja u kojima nema slinavke i šapa, kao što su: Švedska, Finska, Norveška i Švajcarska.

Radi suzbijanja ove bolesti u Jugoslaviji preduzimane su sledeće mere: ubijanje svih zaraženih i sumnjivih životinja na slinavku i šap i njihovo neškodljivo uklanjanje, kao i sprovođenje pooštrene dezinfekcije; potpuna blokada zaraženih dvorišta sa zabranom svakog kretanja ljudi i obustavljanje svakog prometa sa papkarima i njihovim proizvodima u zaraženom području; stalna pooštrena kontrola sve stoke i stočnih proizvoda u ugroženom području; svakodnevni pregledi svih papkara u zaraženom i ugroženom području od strane ekipa veterinarskih stručnjaka; i sprovođenje vakcinacije papkara u području oko žarišta zaraze.

Svinjska kuga se posle rata znatno proširila i nanosila velike štete svinjarstvu. Za suzbijanje i iskorenjivanje ove zaraze donesen je 1955. savezni plan. Na osnovu ovog plana sistematski je vršeno preventivno cepljenje velikog broja svinja, a preduzimane su i druge veterinarsko-sanitarne mere. Samo 1955. cepljeno je oko 3,750.000 svinja. Borba protiv svinjske kuge dovela je do smanjenja broja zaraženih dvorišta i štete koje ova bolest pričinjava svinjarstvu. (Tabela 8.)

U cilju suzbijanja *crvenog vetra* vršeno je, takođe, opsežno preventivno cepljenje svinja na svim područjima gde se ova zaraza stalno ili povremeno pojavljuje, čime je smanjen broj zaraženih dvorišta i broj svinja obolelih od ove bolesti. Tako je broj zaraženih dvorišta u 1959. manji za gotovo 30% u odnosu na 1955. U 1960. došlo je do blagog porasta broja zaraženih dvorišta usled povećanja ukupnog broja svinja, ali se paralelno s tim povećavao i broj preventivno cepljenih svinja. (Tabela 8.)

Kokošija kuga je unesena u Jugoslaviju za vreme rata i nanela je živinarstvu velike štete. Stoga je 1955. donesen savezni plan za eradikaciju ove zaraze. Sprovođenjem tog programa preduzete su sve veterinarske sanitarne mere kako bi se ova zaraza iskorenila i tako stvorili sanitarni uslovi za prelaz na industrijsku proizvodnju u živinarstvu. (Tabela 8.)

TABELA 8 — SUZBIJANJE SVINJSKE KUGE, CREVNOG VETRA I KOKOŠIJE KUGE 1957—1960

	Svinjska kuga		Crveni vetar		Kokošija kuga	
	cepljeno svinja	zaraženih dvorišta	cepljeno svinja	zaraženih dvorišta	cepljeno živine	zaraženih dvorišta
1957	1,924.463	569	2,083.502	5.175	11,635.154	2,253
1958	2,790.798	633	2,926.850	5.890	11,157.460	3,287
1959	3,994.710	2.083	3,677.964	6.917	13,054.604	1.806
1960	4,875.251	3.497	3,843.396	7.205	14,937.866	1.628

U proteklom periodu preduzimane su opsežne mere i u borbi protiv *prostrela* i *besnila*, bolesti od kojih obolevaju domaće životinje i ljudi. Najznačajnija mera za suzbijanje i iskorenjivanje ovih bolesti bilo je zaštitno cepljenje. U toku poslednje četiri godine protiv prostrela cepljeno je godišnje preko 2 miliona životinja. Masovna cepljenja su dovela do opadanja broja zaraženih dvorišta i obolelih životinja.

Radi suzbijanja *tuberkuloze* (tabela 9) kao uzgojne bolesti, stalno se vrše dijagnostička ispitivanja goveda. Goveda obolela od tuberkuloze sistematski se isključuju iz stada, tako da je broj grla obolelih od tuberkuloze u stalnom opadanju i pored stalnog porasta broja goveda. U 1960. od ukupno ispitivanih goveda bilo je svega 0,54% tuberkuliziranih.

Poslednjih godina unesena je u zemlju *bruculoza* (tabela 9), koja predstavlja opasnost naročito za stoku na krupnim gazdinstvima. Stoga se vrše sistematska ispitivanja i sva grla za koja se ustanovi da boluju od ove bolesti privode se klanju.

TABELA 9 — SUZBIJANJE UZGOJNIH BOLESTI 1957—1960

	Tuberkuloza			Bruculoza		
	broj tuberkuliziranih goveda	broj pozitivnih	% pozitivnih od pregledanih	ispitivano goveda	broj pozitivnih	% pozitivnih od pregledanih
1957	1,302.114	12.516	0,96	354.744	1.512	0,42
1958	836.062	5.770	0,69	460.000	1.094	0,23
1959	1,098.458	6.051	0,56	467.000	774	0,16
1960	1,217.151	6.070	0,54	569.737	675	0,11

SUZBIJANJE STOČNIH PARAZITARNIH BOLESTI. Pre rata, kao i u toku prvih nekoliko posleratnih godina, nije se poklanjala potrebna pažnja suzbijanju bolesti prouzrokovanih raznim parazitima jer su zarazne bolesti bile veoma raširene i štete koje su one nanosile stočarstvu bile su znatno veće od šteta prouzrokovanih parazitarnim bolestima. Štete od parazitarnih bolesti nisu bile direktne, jer su češće dovodile do smanjenja produktivnosti stoke nego do uginuća. Poslednjih godina usled brzog porasta broja stoke i intenziviranja stočne proizvodnje, preduzimaju se planske mere za suzbijanje i ovih bolesti.

Borba protiv *metiljavosti* odvija se putem medikamentoznog tretiranja životinja, melioracionih radova i uništavanja klaničnih konfiskata. Međutim, i pored preduzetih mera, ova bolest još uvek predstavlja opasnost za stočarstvo, što se vidi i po velikim količinama konfiskovanih životinjskih jetara na javnim klancima (1957. konfiskovano je 832.000, 1959 — 925.000, a 1960 — 574.534 kg jetre).

Borba protiv *ehinokokoze* vrši se putem uništavanja ili lečenja pasa i uništavanja klaničnih konfiskata. Podaci o ustanovljenim slučajevima ehinokokoze kod zaklanih životinja govore da je stanje u pogledu ove bolesti i dalje ozbiljno. Pored uobičajenih mera za suzbijanje ove bolesti preduzimaju se i mere za podizanje prosvetćenosti stočara (predavanja, popularne publikacije, i sl.).

U cilju suzbijanja *plućne sprongiloze* preduzimaju se mere lečenja stoke na područjima gde se ova bolest pojavljuje.

Pored toga, veterinarska služba se borila i protiv *piroplazmoze* i *želudačno-crevne sprongiloze*, koje takođe predstavljaju opasnost za stočarstvo.

UNAPREĐENJE STOČARSTVA PUTEM VEŠTAČKOG OSEMENJAVANJA I BORBOM PROTIV STEKILITETA. *Veštačko osemenjavanje krava* kao zooveterinarska mera počelo se primenjivati u čisto eksperimentalne svrhe odmah posle oslobođenja, i to prvenstveno u Sloveniji, gde je 1947. veštački osemenjeno 937 krava. U toku poslednjih godina veštačko osemenjavanje je uzelo šire razmere i primenjuje se kao vrlo važna zootehnička mera (tabela 10). Sve narodne republike donele su zakone o primeni veštačkog osemenjavanja, na osnovu kojih su narodni odbori srezova odnosno opština ovlašćeni da mogu donositi odluke o obaveznom sprovođenju veštačkog osemenjavanja krava i ovaca u određenim rejonima.

TABELA 10 — OSEMENJENE KRAVE I JUNICE PO REPUBLIKAMA 1957—1960

	1957	1958	1959	1960
Jugoslavija	234.996	368.521	510.938	691.808
Srbija	65.624	115.000	180.119	258.489
Hrvatska	68.707	85.000	119.947	192.353
Slovenija	80.814	134.300	161.823	187.716
Bosna i Hercegovina	11.707	24.262	33.010	32.925
Makedonija	6.897	7.593	13.857	16.296
Crna Gora	1.157	2.366	2.182	4.029

Iako je broj osemenjenih krava i junica u stalnom porastu, on je još uvek nedovoljan u odnosu na njihov ukupan broj (u 1959. osemenjeno je 20,9%, a u 1960. godini 24,3%).

Uporedo s proširivanjem veštačkog osemenjavanja povećava se i broj podmlatka sa boljim proizvodnim svojstvima jer centri za veštačko osemenjavanje raspolažu bikovima visokomlečnih rasa goveda (simentalske, frizijske, crveno-danske, montafonske, pingavske, oberntalske i dr.).

Radi poboljšanja kvaliteta i povećanja prinosa vune kod domaćih neplemenitih rasa sprovodi se i *veštačko osemenjavanje (merinizacija) ovaca*. (Tabela 11.)

TABELA 11 — OSEMENJAVANJE OVACA PO REPUBLIKAMA 1957—1960

	1957	1958	1959	1960
Jugoslavija	801.053	1.150.531	1.588.641	1.179.941
Srbija	183.058	281.500	435.234	375.296
Hrvatska	20.278	24.630	100.651	60.000
Bosna i Hercegovina	135.572	288.724	406.733	338.867
Makedonija	457.926	538.177	625.824	394.778
Crna Gora	4.219	17.500	20.199	11.000

Broj osemenjenih ovaca opao je u 1960. u odnosu na 1959, što je posledica nezainteresovanosti proizvođača za poboljšanje vune u tipu merino, jer tekstilna industrija nedovoljno plaća kvalitetniju vunu.

Za osemenjavanje ovaca uvoze se priplodni ovnovi plemenitih rasa raznih tipova merino. Do 1960. uvezeno je ukupno 6.110 priplodnih ovnova.

DELATNOST VETERINARŠKE SLUŽBE U OBLASTI ČUVANJA LJUDSKOG ZDRAVLJA

SUZBIJANJE ZOOZOZA. Veterinarska služba je razvila obiman rad i na suzbijanju zaraznih i parazitar-

bolesti koje se sa životinja mogu direktno ili putem životnih namirnica preneti na ljude (zoonoze). Sa sistematskim suzbijanjem raznih zaraznih i parazitar-
nih bolesti broj životinja obolelih od ovih bolesti je u stalnom opadanju, a uporedo sa tim smanjuje se i broj od zoonoza obolelih i umrlih ljudi.

Prostrel (antraks) je dugi niz godina bio najrasprostranjenija zoonoza u zemlji. Kao rezultat zaštitnih cepljenja i sprovođenja većih melioracija, broj obolelih grla stoke kao i broj obolelih i umrlih ljudi od ove bolesti u stalnom je opadanju. U 1951. bilo je 1.023 oboljenja ljudi od prostrela, od kojih su 33 umrla, a 1960. godine 700 oboljenja i samo jedno umrlo lice.

Sistematske mere su preduzete i u borbi protiv *besnila*, koje je posle prostrela predstavljalo najznačajniju zoonozu u zemlji. Broj oboljenja od ove bolesti je takođe u stalnom opadanju, kao i broj smrtnih slučajeva. Dok je u 1951. od prostrela umrlo 35 lica, u 1960. je zabeležen samo jedan takav slučaj.

U cilju iskorenjivanja pojedinih zoonoza koje su ugrožavale zdravstveno stanje stoke i ljudi, angažovana su znatna materijalna sredstva. Pored suzbijanja prostrela i besnila, rezultat ovih mera je i iskorenjivanje *sakagije*, koja je donedavno predstavljala težak problem za zdravstveno stanje ljudi u područjima većeg gajenja konja.

Suzbijanju zoonoza prouzrokovanih zooparazitima, kao što su *ehinokokoza*, *tenijaza*, *trihineloz* i *kala-azar*, poklanja se takođe znatna pažnja. U cilju suzbijanja ehinokokoze preduzimaju se opsežne mere za lečenje pasa, koji su prenosio-
ci ove bolesti na ljude.

VETERINARSKO-SANITARNA KONTROLA NAMIRNICA ŽIVOTINJSKOG POREKLA. U cilju sprečavanja prenošenja bolesti sa životinja na ljude putem životnih namirnica, kao i obezbeđenja da namirnice stignu do potrošača u higijenski ispravnom stanju i odgovarajućeg kvaliteta, veterinarska inspekcija vrši veterinarsko-sanitarni nadzor na životnim namirnicama životinjskog porekla. (Tabela 12.)

TABELA 12 — ZAKLANE ŽIVOTINJE NA JAVNIM KLANICAMA I ZAPLENJENO MESO 1957—1960

(U hiljadama komada)						
Godina	Goveda	Telad	Kopitari	Svinje	Ovce i jagnjad	Zaplenjeno meso u kg
1957	615	714	24	1.069	1.793	3.330
1958	572	599	34	1.514	1.870	2.000
1959	602	387	33	1.508	2.181	2.600
1960	612	224	21	3.000	1.900	1.112

Vršeći pregled stoke za klanje i mesa na klanicama veterinarska inspekcija je zaplenila veliku količinu mesa (celih životinja ili delova) koje je iz raznih razloga bilo nepodesno za ljudsku ishranu. Pored toga, velike količine mesa su deklarirane kao uslovno neupotrebljive za ljudsku ishranu.

VETERINARSKI KADROVI

Iako još uvek daleko od toga da zadovolji potrebe, broj veterinarskih i visokokvalifikovanih stručnjaka i veterinarskog pomoćnog kadra se posle rata takođe znatno povećao. U 1960. bilo je 3.367 veterinar-
a prema 846 u 1947, a veterinarskih tehničara 699 prema 47 u 1947. (Tabela 13.)

Sa povećanjem broja veterinar-
a smanjivao se broj stoke i površina na jednog veterinara. Dok je pre rata na jednog veterinara dolazilo 381 km² teritorije, u 1960. taj obim se smanjio na 76 km², što je u znatnoj meri omogućilo efikasniju

TABELA 13 — VETERINARSKO OSOBLJE 1957—1960

Godina	Broj veterinar- nara	Broj veterinarskih tehničara	Savezna i republičke uprave i inspektorati	Broj veterinara zaposlenih u pojedinim ustanovama							
				Veterinarske inspekcije	Veterinarske stanice i ambulate	Poljopriv- redna dobra i zadruge	Centri za veštačko oseme- njavanje	Instituti i dijagnostič- ke stanice	Veterinarski fakulteti i škole	Proiz- vodni zavodi	Druge ustanove
1957	2 419	615	37	299	1.494	175	—	138	246	28	2
1958	2.741	554	39	348	1.604	169	52	141	233	31	124
1959	2.947	609	40	280	1.671	268	71	149	252	29	187
1960	3.367	699	42	307	1.915	358	66	127	267	36	249

i kompletniju zaštitu stoke i unapređenje stočarstva uopšte. (Tabela 14.)

TABELA 14 — POVRŠINA I BROJ POJEDINIH VRSTA STOKE NA JEDNOG VETERINARA 1957—1960

Godina	Km ²	Goveda	Svinje	Ovce	Konji	Pernata živina
1957	106	2.045	1.540	4.391	540	10.745
1958	93	1.774	1.548	3.879	472	10.399
1959	87	1.709	1.919	3.816	432	9.406
1960	76	1.700	1.720	3.228	363	8.601

Raspored veterinara po republikama i užim područjima (tabela 15) takođe je uslovljen brojem i kvalitetom stoke, kao i intenzitetom stočne proizvodnje. Najveći broj veterinara se nalazi u ravničarskim rejonima Srbije i Hrvatske.

TABELA 15 — BROJ VETERINARA PO REPUBLIKAMA 1957—1960

	1957	1958	1959	1960
Jugoslavija	2.419	2.741	2.947	3.367
Srbija	1 152	1.341	1.478	1.647
Uže područje	651	718	764	806
AP Vojvodina	467	585	671	786
AKMO	34	38	43	55
Hrvatska	701	760	802	976
Slovenija	213	242	254	268
Bosna i Hercegovina	242	276	285	330
Makedonija	83	87	96	107
Crna Gora	28	35	32	39

Za obrazovanje visokokvalifikovanih veterinarskih kadrova postoje 4 fakulteta (u Zagrebu, Beogradu, Sarajevu i Ljubljani). Pored redovnih studija, na fakultetima se razvio i intenzivan rad na usavršavanju diplomiranih veterinara putem održavanja raznih kursova i seminara i rad na podizanju naučnog podmlatka. (Tabela 16.)

TABELA 16 — STUDENTI, DIPLOMIRANI VETERINARI I ODBRANJENE DISERTACIJE NA VETERINARSKIM FAKULTETIMA 1957—1960

Godina*	Broj studenata	Broj diplomiranih studenata	Broj odbranih disertacija
1957	1.162	281	12
1958	7.231	308	16
1959	1.274	329	17
1960	1.217	341	17

* Školska godina.

Odnos broja veterinarskih tehničara prema broju veterinara je nepovoljan — na 5 veterinara dolazi samo 1 veterinarski tehničar. Uz to, ovaj odnos se stalno pogoršava jer mnogi veterinarski tehničari odlaze na studije, kao i stoga što sada postoji samo jedna srednja veterinarska škola (u Bitoli). Zbog potrebe za većim brojem veterinarskih tehničara, preduzimaju se mere za ponovno osnivanje srednjih veterinarskih škola.

Pored veterinara i veterinarskih tehničara, u raznim veterinarskim ustanovama i na poljoprivrednim dobrima rade kao pomoćno veterinarsko osoblje i veterinarski bolničari i higijeničari. U poslednje vreme poklanja se naročita pažnja njihovom školovanju preko škola i kursova koji se osnivaju pri veterinarskim centrima.

VETERINARSKA ŠTAMPA

Veterinarska štampa je dosta razvijena. U njoj se tretiraju stručna i naučna problematika i tehnička dostignuća, te korisno služi operativnim organima na terenu. U Jugoslaviji izlaze sledeći časopisi: »Veterinarski glasnik«, organ Saveza društava veterinara i veterinarskih tehničara Jugoslavije, Beograd; »Veterinarstvo«, časopis za pregled stručne literature, Zagreb; »Veterinarija«, zbornik radova iz animalne proizvodnje, u izdanju Udruženja veterinara NR Bosne i Hercegovine u Sarajevu; »Veterinarski arhiv«, naučni časopis Veterinarskog fakulteta u Beogradu.

Sem u ovim časopisima, veterinarski stručnjaci objavljuju svoje stručne i naučne radove i u »Stočarstvu«, »Arhivu za poljoprivredne nauke« i drugim časopisima.

DRUŠTVENE ORGANIZACIJE VETERINARA

Prvo republičko društvo veterinara osnovano je u Sloveniji (1947), a uskoro zatim su osnovana i republička društva u Hrvatskoj (1948), Srbiji i Bosni i Hercegovini (1949), Makedoniji (1950) i Crnoj Gori (1952). U okviru većih republičkih društava u srezovima su osnovane sekcije koje danas prerastaju u društva veterinara.

Savez društava veterinara i veterinarskih tehničara Jugoslavije osnovan je u martu 1952. Dosad su održana dva kongresa — Prvi od 3. do 6. decembra 1953. u Zagrebu, a Drugi od 17. do 19. novembra 1959. u Beogradu.

MEĐUNARODNE VEZE

U cilju regulisanja mnogih pitanja u oblasti međunarodnog prometa stokom i stočnim proizvodima Jugoslavija je sklopila veterinarske sporazume s nizom zemalja. Do 1. juna 1961. sklopljene su konvencije sa Italijom, Austrijom, Mađarskom, Rumunijom, Bugarskom, Grčkom, Čehoslovačkom, Poljskom, Turskom, Belgijom i Saveznom Republikom Nemačkom, a posebni aranžmani sa SAD i Engleskom. Ovim međudržavnim ugovorima regulisan je promet i kontrola svih pošiljaka stoke, stočnih proizvoda, sirovina i otpadaka. Njima su određeni uslovi pod kojima je omogućen uvoz, izvoz i prevoz robe koja podleže veterinarskoj kontroli, a uz to i obaveze država u slučaju pojave kakve zaraze na teritoriji ugovornica. Sporazumima se predviđaju stalni kontakti predstavnika veterinarske službe u cilju razmene iskustava i dogovora o daljoj stručnoj saradnji. U skladu sa tim svake godine se održavaju sastanci između predstavnika jugoslovenske veterinarske službe i veterinarskih službi zemalja-ugovornica.

Veterinarska služba sarađuje sa istim službama stranih zemalja i preko međunarodnih organizacija, kao što su Otis — međunarodni ured za epizootije u Parizu i Evropska komisija za slinavku i šap pri FAO, u kojoj je jugoslovenski predstavnik dr Sava Mihajlović potpredsednik. Preko ovih organizacija Jugoslavija vrlo aktivno učestvuje u rešavanju pitanja iz oblasti suzbijanja stočnih zaraza na međunarodnom planu.

IZVOR: Dokumentacija Savezne uprave za poslove veterinarstva.

Dr S. A. — D. P.

POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA

U sklopu mera koje su preduzete za unapređenje poljoprivrede, naročito posle 1957, hemizacija zauzima značajno mesto. U tom periodu bitno je porasla potrošnja i proizvodnja veštačkih đubriva.

Kao rezultat mera preduzetih u cilju brzog povećanja nivoa poljoprivredne proizvodnje, došlo je i do porasta domaće proizvodnje veštačkih đubriva. Ta proizvodnja je u 1960, iznosila 423.266 tona i bila je za oko 6 puta veća nego u 1939. Međutim, i ovako povećana proizvodnja u sadašnjim uslovima zadovoljava jedva oko 35% potreba u veštačkim đubrivima. Radi toga se znatne količine uvoze (654.982 t u 1960). Najviše se uvoze azotna đubriva (oko 42% ukupno uvezenih količina), zatim kalijeva, koja se ne proizvode u zemlji (oko 30%), dok uvoz fosfornih đubriva stagnira zbog povećanja domaće proizvodnje (oko 28%).

U izgradnju kapaciteta za proizvodnju veštačkih đubriva ulažu se znatna sredstva. Dovršenjem fabrika veštačkih đubriva u Kosovskoj Mitrovici, Pančevu, Prahovu i Kutini, koje se sada nalaze u izgradnji, proizvodnja veštačkih đubriva iznosiće u 1965. oko 2.000.000 tona. Time će se uglavnom pokriti sve veće potrebe poljoprivrede, a uvoz ograničiti samo na one vrste đubriva koje se neće proizvoditi u zemlji.

UKUPNA POTROŠNJA I POTROŠNJA PO HEKTARU

Sa količinama iz domaće proizvodnje i uvoza, poljoprivredi je u poslednje 3 godine stajalo na raspoloženju prosečno preko milion tona veštačkih đubriva godišnje.¹ (Tabela 1.)

TABELA 1 — POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA PO VRSTAMA*
1939—1960

(U tonama)						
	Ukupno	Azotna	Fosforna	Kalijeva	Mešana	Po ha obrađive površine kg
1939	30.695	11.775	18.900	—	20	3
1956	447.721	192.000	201.000	54.721	80.900	44
1957	761.542	282.000	353.542	136.000	125.300	75
1958	982.213	361.500	444.713	169.000	122.000	96
1959	1.136.867	384.767	576.100	176.000	164.000	111
1960	1.197.724	383.272	467.112	203.613	143.727	116

Podaci u tabelama od 1 do 6: Statistički godišnjak FNRJ 1960, a za 1960, »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 3/61.

Potrošnja po hektaru obrađive površine u 1960. iznosila je oko 116 kg prema 3 kg u 1939. i 8 kg u 1948. I pored ovako brzog povećanja, potrošnja veštačkih đubriva je u odnosu na obrađive površine još uvek ispod evropskog nivoa.

Ukupna potrošnja veštačkih đubriva, kao i potrošnja po hektaru variraju u zavisnosti prvenstveno od strukture površina u pojedinim delovima zemlje, naročito obra-

¹ Zbir količina domaće proizvodnje i uvoza ne daje ukupno raspoložive količine, već je veći. Razlika se odnosi na količine mešanih đubriva u domaćoj proizvodnji koja su proizvedena iz jednog dela količina iz uvoza.

² Sve količine veštačkih đubriva u ovoj informaciji izražene su u komercijalnim težinama, a preračunate na aktivnu supstancu čine: azotna 20% N, fosforna 17% P₂O₅, kalijeva 40% K₂O i mešana 26% NPK čistih asimilata.

dih. Najveći deo veštačkih đubriva troši se na oraničnim površinama za proizvodnju žitarica. Pored toga, na potrošnju utiču i razvijenost društvenog sektora, gde se troše velike količine veštačkih đubriva, kao i stepen uključivanja individualnih proizvođača u primenu savremene tehnologije u ratarskoj proizvodnji. (Tabela 2.)

TABELA 2 — POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA PO REPUBLIKAMA 1956—1960

(U tonama)					
	1956	1957	1958	1959	1960
Jugoslavija	448.000	761.542	982.213	1.136.867	1.197.724
Srbija	188.000	389.987	591.820	666.321	660.430
Uže područje	48.000	77.302	132.138	122.592	157.073
AP Vojvodina	133.000	299.990	441.474	518.544	479.193
AKM Oblast	7.500	12.695	18.198	25.185	24.164
Hrvatska	175.000	255.718	253.926	283.781	315.477
Slovenija	51.000	73.334	64.528	79.676	85.754
Bosna i Hercegovina	15.000	21.557	41.581	58.706	78.390
Makedonija	17.900	19.724	28.046	45.152	53.447
Crna Gora	1.160	1.160	2.322	3.231	4.226

Po hektaru obrađive površine najveća potrošnja veštačkih đubriva je u žitornim krajevima — Vojvodini, zatim Sloveniji, Hrvatskoj (uglavnom u Slavoniji) i užem području Srbije.

U proseku za celu zemlju potrošnja po ha povećala se u poslednje 4 godine za 262%. Potrošnja se procentualno najviše povećala u onim područjima gde je 1956. bila niska. U NR Srbiji za poslednje 4 godine potrošnja se povećala za 3,5 puta, u Bosni i Hercegovini za 5 puta, itd. Sadašnja potrošnja veštačkih đubriva u Vojvodini približava se evropskom proseku potrošnje. (Tabela 3.)

TABELA 3 — POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA PO HEKTARU PO REPUBLIKAMA 1956—1960

(Kg na 1 ha)					
	1956	1957	1958	1959	1960
Jugoslavija	44	75	96	111	116
Srbija	39	80	122	137	136
Uže područje	17	27	23	44	59
AP Vojvodina	79	178	264	311	285
AKM Oblast	21	35	50	67	64
Hrvatska	79	115	114	128	141
Slovenija	90	130	114	142	153
Bosna i Hercegovina	9	13	25	35	46
Makedonija	26	27	18	64	76
Crna Gora	6	6	10	17	22

U cilju stimulacije na što veću upotrebu veštačkih đubriva, a time i povećanje proizvodnje, od 1952. uveden je regres koji se plaća iz sredstava Federacije. Regres za veštačka đubriva kretao se u pojedinim godinama od 30% do 80% cene koštanja.

POTROŠNJA PO VRSTAMA GAZDINSTAVA

Na individualnim gazdinstvima, koja raspolažu sa blizu 90% ukupnih obrađivih površina, utrošeno je u 1956. oko 65% ukupnih količina veštačkih đubriva. Ostale količine su koristila društvena gazdinstva, koja su posedovala oko 11% ukupnih obrađivih površina. Zbog brzog porasta potrošnje na društvenim gazdinstvima od 1957. dolazi do promena u odnosu potrošnje društvenih i privatnih gazdinstava. U 1960. društvena gazdinstva su sa oko 11% ukupnih obrađivih površina utrošila oko 57% ukupno utrošenih količina veštačkih đubriva. (Tabela 4.)

TABELA 4 — POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA PO VRSTAMA GAZDINSTAVA 1956—1960

Vrsta gazdinstva	1956	1957	1958	1959	1960
Ukupna potrošnja u hiljadama tona					
Ukupno	448	762	982	1 137	1.198
društvena	164	404	573	651	696
individualna	283	358	409	486	502
Potrošnja po ha obradive površine u kg					
Ukupno	44	75	96	111	130
društvena	211	488	674	713	693
individualna	30	38	44	52	54

Potrošnja veštačkih đubriva po hektaru obradive površine povećala se u periodu od 1956. do 1960. na društvenim gazdinstvima za 4,2 puta, a na individualnim gazdinstvima za 2 puta.

Potrošnja po hektaru na društvenim gazdinstvima u 1960. bila je na nivou potrošnje zemalja čija je poljoprivreda na najvišem tehničkom nivou.

Po republikama i užim područjima potrošnja veštačkih đubriva na društvenim gazdinstvima varira u zavisnosti od razvijenosti društvenog sektora i strukture proizvodnje na ovim gazdinstvima. Pošto je društveni sektor u Vojvodini najrazvijeniji, on troši oko 50% svih količina koje se utroše na društvenim gazdinstvima. Prema obradivoj površini, najveće količine đubriva troše takođe društvena gazdinstva u Vojvodini, zatim u Hrvatskoj (uglavnom Slavoniji), Sloveniji, itd. (Tabela 5.)

TABELA 5 — POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA PO REPUBLIKAMA 1956—1960

	1956	1957	1958	1959	1960
Ukupna potrošnja u tonama					
Jugoslavija	164.000	403.947	573.480	650.642	695.685
Srbija	87.000	143.435	339.280	423.378	437.430
Uže područje	11.300	28.200	48.108	62.371	84.713
AP Vojvodina	75.000	213.443	347.854	353.243	344.573
AKM Oblast	1.080	1.792	3.318	7.764	8.144
Hrvatska	54.800	125.252	129.754	150.572	163.777
Slovenija	10.000	17.969	16.724	26.738	26.954
Bosna i Hercegovina	3.250	8.914	16.485	23.291	32.470
Makedonija	8.460	7.996	9.772	25.374	34.007
Crna Gora	589	381	1.465	1.289	1.047
Potrošnja po ha obradive površine u kg					
Jugoslavija	211	488	674	713	694
Srbija	173	268	634	767	742
Uže područje	102	207	397	465	635
AP Vojvodina	196	557	889	885	788
AKM Oblast	98	112	255	409	421
Hrvatska	428	808	754	784	822
Slovenija	189	513	478	704	631
Bosna i Hercegovina	79	154	279	358	469
Makedonija	223	200	217	437	358
Crna Gora	147	127	293	161	156

Na područjima gde je potrošnja đubriva po hektaru bila na visokom nivou, došlo je u 1960. do stagnacije pa i pada potrošnje. Uzrok tome je, pored ostalog, i to što je hemizacija zemljišta samo jedan od faktora koji se primenjuje u tehnologiji procesa proizvodnje i što postoji u određenim uslovima i optimalna granica primene veštačkih đubriva. Ta optimalna granica se pomera u zavisnosti od tehnoloških postupaka i rešenja u proizvodnom procesu.³ Nova tehnološka rešenja, njihovo poboljšanje,

³ Na smanjenje potrošnje veštačkih đubriva po hektaru u 1960. uticalo je i naglo povećanje ukupnih korišćenih površina na društvenim gazdinstvima, koje su porasle od 1,344.871 ha u 1959. na 1,697.404 ha u 1960. ili za oko 26%.

zahtevaće i dalje povećanje potrošnje veštačkih đubriva po hektaru.

Na potrošnju veštačkih đubriva na individualnim gazdinstvima (tabela 6) odlučujuće utiče proizvodna kooperacija sa zemljoradničkim zadrugama. Kroz kooperaciju individualni proizvođači dobijaju preko zadrugnih stručnjaka i uputstva za njegovu racionalnu upotrebu.

TABELA 6 — POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA NA INDIVIDUALNIM GAZDINSTVIMA PO REPUBLIKAMA 1956—1960

	1956	1957	1958	1959	1960
Ukupna potrošnja u tonama					
Jugoslavija	283.000	357.595	408.733	486.225	502.039
Srbija	100.200	146.552	192.530	242.943	223.000
Uže područje	36.000	49.102	84.030	60.221	72.360
AP Vojvodina	58.000	86.546	93.620	165.301	134.620
AKM Oblast	6.400	10.904	14.880	17.421	16.020
Hrvatska	120.000	130.528	124.172	133.209	151.700
Slovenija	41.000	55.365	47.804	52.938	58.800
Bosna i Hercegovina	11.800	12.644	25.096	35.415	45.920
Makedonija	9.400	11.728	18.274	19.778	19.440
Crna Gora	571	728	857	1.942	3.179
Potrošnja po ha obradive površine u kg					
Jugoslavija	30	38	44	52	54
Srbija	23	34	45	56	52
Uže područje	13	18	31	22	27
AP Vojvodina	45	67	73	130	106
AKM Oblast	18	7	42	49	45
Hrvatska	57	63	60	66	74
Slovenija	80	104	90	101	112
Bosna i Hercegovina	7	8	15	22	28
Makedonija	14	18	28	31	30
Crna Gora	3	4	5	10	17

Najveću potrošnju po hektaru na individualnim gazdinstvima imaju Slovenija, Vojvodina i Hrvatska, a najnižu Crna Gora i Bosna i Hercegovina.

Potrošnja veštačkih đubriva na selu postaje sve masovnija. Pored ekonomskog momenta, koji ima odlučujući uticaj, na sve veću primenu veštačkih đubriva na individualnim gazdinstvima utiču i nove navike i odnos prema tehničkim dostignućima. Upotreba veštačkih đubriva na individualnim gazdinstvima pre rata bila je retkost, dok ih je 1955. upotrebljavalo oko 21% individualnih gazdinstava, a 1959. oko 34%. (Tabela 7.)

TABELA 7 — INDIVIDUALNA GAZDINSTVA — POTROŠAČI VEŠTAČKIH ĐUBRIVA PO REPUBLIKAMA 1956—1959

	(U %)			
	1956	1957	1958	1959
Jugoslavija	28	32	31	34
Srbija	27	34	33	33
Uže područje	24	30	31	27
AP Vojvodina	34	40	36	41
AKM Oblast	17	38	34	..
Hrvatska	35	40	39	43
Slovenija	42	49	48	48
Bosna i Hercegovina	11	15	16	19
Makedonija	24	26	32	35
Crna Gora	6	8	14	14

Podaci: Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 180

Procenat individualnih gazdinstava koja troše veštačka đubriva najveći je takođe u Sloveniji, Hrvatskoj i Vojvodini, a najmanji u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini.

Uporedo sa povećanjem broja individualnih gazdinstava koja troše veštačka đubriva povećao se i broj onih potrošača koji troše veće količine. Taj proces je najuočljiviji u Vojvodini. (Tabela 8.)

TABELA 8 — OBIM POTROŠNJE VEŠTAČKIH ĐUBRIVA NA INDIVIDUALNIM GAZDINSTVIMA U AP VOJVODINI 1956—1959

	(U %)			
	Gazdinstva koja troše			
	do 100 kg	100—200	200—300	preko 300 kg
1956	18	24	17	41
1957	17	20	16	47
1958	12	18	16	54
1959	11	15	12	62

Podaci: Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 180.

U Vojvodini je 1955. veštačka đubriva trošilo 23% od ukupnog broja gazdinstava, a najveći deo njih trošio je do 200 kg u toku godine (28% do 100 kg i 27% od 100 do 200 kg). U 1959. veštačka đubriva trošilo je 41% gazdinstava, a najveći deo njih preko 200 kg godišnje (74%). Slične tendencije su i u ostalim područjima i one ukazuju na to da se individualna gazdinstva orijentišu na širu primenu savremenih agrotehničkih mera.

UTICAJ VEŠTAČKIH ĐUBRIVA NA POVEĆANJE PRINOSA

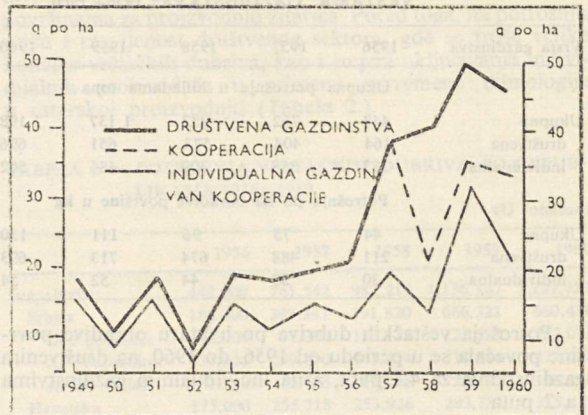
Uporedo sa sve većom upotrebom veštačkih đubriva, uz ostale postupke koji prate njihovu upotrebu, povećavaju se i prinosi, a smanjuje uticaj prirodnih faktora na visinu proizvodnje. Ova kretanja mogu se sagledati na primerima prinosa pšenice i kukuruza, u čijoj se proizvodnji najviše primenjuje veštačko đubrivo.

GRAFIKON 1 — PRINOS PŠENICE PO HA 1949—1960

U kretanju prinosa po vrstama gazdinstava razlikuju se dva perioda. U prvom, do 1955, prinosi na društvenim i privatnim gazdinstvima zavisili su uglavnom od vremenskih prilika. U povoljnim vremenskim uslovima prinosi

GRAFIKON 2 — PRINOS KUKURUZA PO HA 1949—1960

su bili visoki i obrnuto. Posle 1955, a naročito od 1957, na društvenim gazdinstvima, na kojima je upotreba veštačkih đubriva mnogo porasla, postoji tendencija stalnog i naglog povećavanja prinosa i pored toga što su tri godine (1956, 1958. i 1960) bile nepovoljne (sušne). Prinosi na ovim gazdinstvima su manje zavisni od vremenskih prilika. Na individualnim gazdinstvima, gde je upotreba veštačkih đubriva i drugih agrotehničkih mera manja, prinosi su i dalje pod presudnim uticajem vremenskih prilika i oscilacije u prinosisima su zato veće. Međutim, i na ovim gazdinstvima postoji blaga tendencija stalnog povećavanja prinosa.

RAZVOJ PREDVIĐEN PETOGODIŠNJIM PLANOM 1961—1965.

Društvenim planom privrednog razvoja 1961—1965. predviđeno je dalje povećanje potrošnje veštačkih đubriva. Pored toga, znatno će se izmeniti i struktura potrošnje. Predviđa se da u strukturi potrošnje fosforna đubriva iznose 46,6%, azotna 36,7% i kalijeva 16,7%, dok su u 1960. fosforna đubriva činila 44,0%, azotna 36,0%, i kalijeva 20,0%.

Pri planiranju povećanja potrošnje mineralnih đubriva polazilo se od realne pretpostavke da će u narednom periodu doći do daljeg i bržeg povećanja zemljišta u društvenom sektoru (otkupom i zakupom zemljišta), uz sve veću koncentraciju kompletne primene agrotehnike. Predviđa se takođe i povećanje obima kooperacije, a time i neprekidno uključivanje sve većeg broja individualnih gazdinstava u potrošnju veštačkih đubriva. Znatno veću upotrebu veštačkih đubriva zahtevaće i predviđeni obim ukupne poljoprivredne proizvodnje.

IZVOR: Statistički godišnjak FNRI 1960, »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 3/61, Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 180.

Inž. V. P.

JUGOSLOVENSKI PREVODI DELA V. I. LENJINA

Početak 1961. objavljeno je u Jugoslaviji do sada najobimnije izdanje spisa V. I. Lenjina. »Izabrana dela« V. I. Lenjina u izdanju izdavačkog preduzeća »Kultura« prezentirana su u 15 tomova (16-ti tom sadržavaće registre i biće štampano do kraja ove godine) na 7.500 štampanih strana sa 526 naslova, od kojih, u odnosu na celokupno dosadašnje prevođenje, 137 novih. Na srpskohrvatski je ovom prilikom ponovo prevedeno od već prevedenih radova oko 3.500 strana, a prvi put 1.300 strana teksta.

U ovo izdanje su uključeni Lenjinovi spisi koji u postojećim uslovima imaju najveću društveno-političku, naučno-teorijsku i obrazovnu vrednost, kao i radovi kojima su obeleženi događaji iz istorije revolucionarnog i socijalističkog pokreta.

Pripremanje ovog izdanja »Izabranih dela« V. I. Lenjina zasnivalo se na celokupnom dosadašnjem prevođenju i izdavanju njegovih spisa u Jugoslaviji, a njihovo pojavljivanje u toku 1961. poklapa se sa proslavom dvadesetogodišnjice ustanka i socijalističke revolucije naroda Jugoslavije.

Od prvog prevoda 1904. do 1960. od celokupnog Lenjinovog opusa, koji sadrži preko 10.000 naslova dela, referata, govora, pisama i drugih pisanih dokumenata, objavljeno je u Jugoslaviji 1.350 naslova. Od toga polovina su pisma i telegrami a ostalo članci, veći radovi i dela. Iz 1919. datira 206 naslova, 1918 — 156, 1917 — 139, 1920 — 98, itd. Najraniji Lenjinov rad koji je objavljen u Jugoslaviji »Nova privredna kretanja u seljačkom životu« (napisan u proleće 1893), štampan je u ediciji »Izabrana dela« V. I. Lenjina, tom 1, 1960.

Istorija prevođenja i objavljivanja Lenjinovih dela na jezicima jugoslovenskih naroda (i nacionalnih manjina) tesno je vezana s novijom nacionalnom, političkom i kulturnom istorijom jugoslovenskih naroda, a posebno sa istorijom razvoja teorijske misli jugoslovenskog revolucionarnog radničkog pokreta.

PRVI PREVODI

U pojedinim etapama razvitka jugoslovenskog radničkog pokreta Lenjinova dela su prevedena prema mogućnostima. Prvi prevod na srpskom jeziku (i prvi kod jugoslovenskih naroda uopšte) objavljen u listu »Radničke novine« 11. decembra 1904, bio je odeljak »Šta znači sloboda kritike?« iz dela »Šta da se radi?«, u kome Lenjin, braneći revolucionarni marksizam, razotkriva socijaldemokratski oportunizam. Do prvog svetskog rata srpska socijalistička štampa objavila je još tri puta Lenjinove tekstove i to: »Engels o zajednici borbe« — odeljak iz dela »Šta da se radi?« objavljen u »Radničkim novinama« od 25. decembra 1904; »Kako da se iz bavimo siromaštine?« — fragment iz II glave dela »Seoskoj sirotinji«, objavljen u kragujevačkom »Radniku« 15. januara 1905. i »Strašan zločin ruskog carizma« — što je, u stvari, Lenjinov članak »O socijal-demokratskoj frakciji II dume« — objavljen u »Radničkim novinama« 10. i 12. decembra 1911.

Prvi hrvatski i slovenački prevod Lenjinovih dela su »Teze o buržoaskoj demokratiji i diktaturi proletarijata« u izdanju Izvršnog odbora Komunističke internacionale — Moskva, 1919. Prvi Lenjinov rad objavljen u Sloveniji »Tretja internacionala in njena uloga v istoriji« izašao je u listu »Rdeči prapor« 7, 11. i 14. avgusta 1920, a u Hrvatskoj »Prvobitni nacrt teza o nacionalnom i kolonijalnom pitanju« u listu »Novi svijet« od 7. i 10. avgusta

1920. Prvi Lenjinov rad štampan u Bosni i Hercegovini je »Budućnost sovjeta« — intervju šefu američke misije Crvenog krsta pukovniku Rejmonu Robinsu, objavljen u sarajevskom listu »Glas slobode« od 30. oktobra 1919. U Makedoniji prvo je objavljen na srpskom Lenjinov »Prvobitni nacrt teza o nacionalnom i kolonijalnom pitanju« u listu »Socijalistička zora«, br. 54 i 56, 1920. Prvi prevod Lenjinovog dela na makedonskom jeziku — »Za selskata siromaštija«, pojavio se 1945. u izdanju Odeljenja za agitaciju i propagandu pri CK KP Makedonije. Pred izbore za Konstituantu 1920, Lenjin je uputio telegram Komunističkoj partiji Jugoslavije s pozivom da se založi »za popravku položaja radnog naroda Crne Gore«. Glavni odbor Partije iz Beograda poslao je telegram u Crnu Goru, gde ga je pokrajinska partijska organizacija pred same izbore štampala kao letak sa pozivom radnom narodu da glasa za komunističku listu. To je prvi Lenjinov tekst štampan u Crnoj Gori.

PREVODI IZMEĐU DVA RATA

IZDANJA U ZEMLJI. *Legalna izdanja (posebna).* Prvi period legalnog izdavanja marksističke literature trajao je do proglašenja »Obznane« (1920) i donošenja Zakona o zaštiti države (1921), kada je KPJ bila prinuđena da pređe u ilegalnost koja je trajala 20 godina. U periodu velikih uspeha jugoslovenskih komunista postignutih u legalnoj borbi štampano je klasično delo naučnog socijalizma Marks-Engelsov »Komunistički manifest« u Zagrebu (1919) i u Beogradu i Ljubljani (1920). Kada su komunisti na izborima za Ustavotvornu skupštinu i opštinske uprave, 1920, postigli značajne uspehe, u izdanju »Socijalističke izdavačke knjižare 'Tucović'« u Beogradu je izašlo Lenjinovo delo »Država i revolucija«, u prevodu prvog sekretara KPJ Filipa Filipovića, a u Zagrebu »Imperijalizam kao najnovija etapa kapitalizma«, u prevodu Vladimira Čopića.¹ Iste godine su, u prevodu sa francuskog (štampala »Narodna štamparija« u Zemunu), izašla »Načela i direktive Treće internacionale sa 22 Lenjinove teze o buržoaskoj demokratiji i proleterskoj diktaturi«. Knjižara »Tucović« je u Beogradu 1920. izdala brošuru »Osnutak Treće internacionale«, u kojoj je objavljen i Lenjinov referat s Osnivačkog kongresa Komunističke internacionale.

U prvih 15 godina ilegalnog rada jugoslovenskih komunista (1921—1935) nije posebno legalno izdato nijedno Lenjinovo delo. Tek 1935. u Zagrebu se legalno štampa »Agrarno pitanje u Rusiji« (krajem XIX veka) u prevodu R. P. Junovskog (Miroslava Juma). Naslovi dela su u ovom periodu skraćivani ili modifikovani, a Lenjinovo autorstvo označavano nepotpuno ili pseudonimima. Da bi se zadovoljile aktuelne potrebe za idejnim pripremanjem komunista za delovanje u tadašnjim uslovima, u Zagrebu je 1940. u izdanju knjižare »Kultura« (osnovane po nalogu CK KPJ), s potpisom Vladimir Ilić i u prevodu Ognjena Price, izašlo delo »Imperijalizam kao najviši stadij kapitalizma«, u kome je Lenjin, otkrivši društveno-ekonomsku zakonitost neravnomernog razvitka kapitalizma, ukazao na mogućnost pobeđe socijalizma u jednoj, uz to, industrijski nerazvijenoj zemlji. Tiraž ove knjige od 14.000 primeraka rasprodat je za 8 dana a isto toliki tiraž ovog izdanja štampan početkom 1941. propao je dolaskom fašista u zemlju. Lenjinova studija »Karl Marks« štampana je 1940. pod pseudonimom V. Iljin i sa izmenjenim naslovom »Istorijski materijalizam i dijalektika« u prevodu D. Cvetkovića (preštampano iz časopisa »Pravna misao«, Beograd, br. 5—6, 1937). U Ljubljani je 1941. pod pseudonimom N. Tulin štampan kratki zbornik Lenjinovih radova »Marx in marksizam«.

Period uoči drugog svetskog rata, kada je na čelo KP došao J. B. Tito, jeste period organizacione i ideološko-političke konsolidacije KP Jugoslavije, što se odrazilo i na pojačanom izdavanju i propagiranju dela klasika marksizma.

¹ Za skoro sva izdanja iz perioda između dva rata tiraž je nepoznat.

Ilegalna izdanja (posebna i zbirna). Prelaskom Komunističke partije u ilegalnost dvadesetih godina započeti rad na izdavanju Lenjinovih dela bio je usporen ali ne i prekinut. U različitim okolnostima i raznim tehnikama u ovom periodu su ilegalno, u teškim uslovima, objavljivana i širena dela klasika marksizma. »Mladi radnik« je 1924. polulegalno izdao Lenjinov referat »Uloga proleterske omladine«. Da bi ilegalna literatura, radi lakšeg korišćenja, prolazila kao legalna, izdavači su često menjali autentične naslove. Tako je 1926. izašla brošura pod naslovom »Kalemljenje voća«² u izdanju tobožnjeg časopisa »Narodna privreda«, u kojoj su objavljeni Lenjinov rad »Vojni program proleterske revolucije« i dva članka o pitanjima rata i ustanka. Lenjinov »Referat o porezu u prirodi«, održan na X kongresu RKP(b) 15. marta 1921, pojavio se u ilegalnom izdanju (Zagreb, 1927) sa dva izmenjena naslova: na koricama »Zimski sport« i na kraju teksta »Odnos radničke klase prema seljaštvu«. Ovaj drugi naslov je u stvari deo prve rečenice referata kojim se htelo da popularno izrazi njegova osnovna ideja. Kratko ilegalno izdanje zbornika s naslovom »Lenjin kao konspirator« (1932) imalo je na koricama naslov »Vojislav Benković. Veliki organizator«. U periodu pre tridesetih godina izašlo je ilegalno izdanje Lenjinovog rada »Dve taktike« s još dva njegova članka. Partijska organizacija u Somboru je za potrebe ideološkog rada svojih članova 1932. ilegalno umnožila u nekoliko primeraka Čopićev prevod dela »Imperijalizam kao najnovija etapa kapitalizma«. Sredinom tridesetih godina Stevan Konjović je preveo s nemačkog delo »Država i revolucija«, a somborska organizacija ga ilegalno umnožila (u 5—6 primeraka).

U istoriji jugoslovenske revolucionarne misli poseban značaj imaju »Izabrana dela« Lenjina, koja su rukom ispisivali i primitivnom ilegalnom tehnikom umnožavali komunisti-osuđenici u kaznionu u Sremskoj Mitrovici. Sačuvane su četiri »knjige«. Pojedina obimnija dela kao: »Šta da se radi?«, »Dve taktike socijal-demokratije u demokratskoj revoluciji«, »Dečja bolest 'levičarstva' u komunizmu«, i dr. posebno su umnožavana, obično u 6 primeraka koliko je bilo zatvoreničkih soba. Neke knjige su bile povezane u robijaško platno. Ujesen 1930. u Lepoglavi i 1933. u Sremskoj Mitrovici Jovica Trajković je na osnovu sećanja »napisao« »Državu i revoluciju« koju su zatvorenici prepisivali i proradivali. Lenjinova dela su u kaznionu sa engleskog i francuskog jezika prevodili Moša Pijade i Ognjen Prica.³

IZDANJA U INOSTRANSTVU. *Zbirna izdanja.* Značajna su Lenjinova »Izabrana dela u 12 knjiga« koja je na srpskohrvatskom od 1933. do 1939. izdalo »Izdavačko preduzeće inostranih radnika u SSSR«. Preduzećem su neposredno rukovodile nacionalne sekcije Kominterne. U kolektivnom prevodu su učestvovali: Rodoljub Čolaković, Vladimir Čopić, Rudolf Hercigonja-Mironov, Kamilo Horvatin-Petrovski, Božidar Maslarić, Gregor Vujović, i dr. U nacionalnoj redakciji glavni urednik je bio Dobrovoljski (Veljko Ribar). Redaktori su bili Voja Vujović i Radomir Vujović-Liht. Slovenačka izdanja su prevodili: Aleš Bebler-Hartman, Dragotin Gustinčič i Ivan Regent-Mateo. Danas ova izdanja predstavljaju retkost, tako da se o postojanju nekih zaključuje na osnovu posrednih izvora.

Posebna izdanja. U izdanju Izvršnog odbora Komunističke internacionale i Jugoslovenske sekcije RKP(b)⁴, u Moskvi su od 1919. do 1921. štampana posebno u srpskom,

² Jedini poznati primerak čuva se u Muzeju narodnooslobodilačkog rata u Mariboru.

³ Prevodi i ilegalna literatura su prilikom premetačina i seoba delom otkriveni i uništeni, pa je, s obzirom na intenzivan ideološki rad zatvorenika, potreba prevodenja i umnožavanja stalno bila vrlo aktuelna.

⁴ Oko 30.000 Jugoslovena zarobljenih u Rusiji uzelo je aktivnog učešća u oktobarskoj revoluciji na strani boljševika. Na inicijativu pojedinih zarobljenika, starih aktivista socijal-demokratskog pokreta, 15. marta 1918. u Moskvi je osnovana Jugoslovenska sekcija RKP(b), sa sekretarom Vladimirom Čopićem. Ona je u redovima zarobljenika jugoslovenskih nacionalnosti razvijala i organizovala komunističku aktivnost. Pored drugih nacionalnih sekcija i jugoslovenska je uzela učešća u pripremanju za stvaranje III internacionale.

hrvatskom i slovenačkom izdanju Lenjinova dela i referati: »Teze o buržoaskoj demokratiji i proleterskoj diktaturi« (1919), »O srednjem seljaštvu« (1919 — referat na VIII kongresu RKP(b)), »Proleterska revolucija i renegat Kaucki« (1920 — samo hrvatsko izdanje), »Država i revolucija« (1921 — samo hrvatsko izdanje) i još četiri rada. Ova izdanja danas predstavljaju veliku bibliofilsku retkost.

U Beču je 1921. štampana Lenjinova brošura »Aktuelni zadaci sovjetske vlasti« u izdanju Jugoslovenskog odeljenja Radničke knjižare. Iste godine Socialna matica u Trstu izdala je »Govore« V. I. Uljanova.

Jugoslovenska radnička knjižara izdala je u Čikagu Lenjinova dela: »Dečja bolest 'levičarstva' u komunizmu« (1929), studiju »Karl Marks« s predgovorom Bele Kuna, u prevodu s mađarskog (1927) i »Državu i revoluciju« (1937).

Desetak značajnijih dela objavljenih u »Izabranim delima« moskovskog izdanja štampana su i posebno, i to naročito na slovenačkom.

PARTIJSKA I OSTALA NAPREDNA PERIODIKA. Između dva svetska rata partijski legalni i ilegalni kao i ostali napredni listovi i časopisi objavili su fragmentarno ili u celini oko 110 puta Lenjinove radove.

U zemlji. Od 35 listova i časopisa na srpskohrvatskom i slovenačkom jeziku koji su objavljivali Lenjinove radove, najviše puta su njegove tekstove doneli listovi: »Radničke novine«, Beograd — 15 puta; »Delavsko-kmetijski list«, Maribor—Ljubljana — 5 puta; »Borba«, Zagreb i »Rdeći prapor«, Ljubljana — po 4 puta, itd.; a od časopisa: »Književna republika«, Zagreb — 5 puta između 1923. i 1927, a »Kritika«, Zagreb — 1928, »Stožer«, Beograd — 1932. i »Pregled«, Sarajevo — 1941. po 2 puta, itd.

U inostranstvu Lenjinovi radovi su objavljivani u 10 listova na srpskohrvatskom i slovenačkom jeziku, i to: »Čelija« (Pariz, 1925) — jedanput; »Delo« (Trst, 1920, na slovenačkom) — 4 puta; »Komuna« (Irkutsk, 1920) — jedanput; »Naša sloga« (Beč, 1921) — jedanput; »Oslobođenje radnika je delo samih radnika« (Beč, 1921) — jedanput; »Radnička borba« (Klivilend — SAD, 1924, 1925. i 1926) — 5 puta; »Slobodna misao« (Toronto — Kanada, 1937) — 5 puta; »Srp i čekić« (Beč, 1926) — jedanput; »Svetska revolucija« (Moskva, 1918) — jedanput; »Znanje« (Čikago — SAD, 1919) — jedanput.

Problematika. Najviše su objavljivani tekstovi koji razmatraju nacionalno pitanje — 20 puta (»Prvobitni nacrt teza o nacionalnom i kolonijalnom pitanju«, koji je Lenjin napisao 5. juna 1920. za II kongres Komunističke internacionale, objavljen je jedino 1920. i to 6 puta); tekstovi o Lavu Tolstoju su objavljeni 8 puta; o III internacionali 7 puta; o nazivu partije, diktaturi proletarijata, prelaznom periodu, odumiranju države, zadacima omladine po 4 puta, itd.

Posebno značajnu ulogu u razvoju marksističke misli u jugoslovenskom revolucionarnom radničkom pokretu i njegovoj borbi protiv reakcionarne buržoaske filozofije i revizionističkih skretanja unutar radničkog pokreta, imalo je delimično prevođenje Lenjinovog kapitalnog filozofskog dela »Materijalizam i empiriokriticizam«. Peta glava ovog Lenjinovog dela »Najnovija revolucija u prirodnim naukama i filozofski idealizam« objavljena je u časopisima »Književna republika«, br. 2—7, 1923—1924. godine⁵ i »Stožeru« krajem 1932. i početkom 1933. (u nastavcima). Pokušaji da se ovo Lenjinovo delo objavi u celini na slovenačkom i srpskohrvatskom jeziku nisu ostvareni.⁶

⁵ Redakcija je uz prevod stavila napomenu da prevodilac Vladimir Čopić »prema prevod čitave knjige«, ali on to nije uspeo da obavi jer je 1925. bio prinuđen da emigrira u SSSR.

⁶ »Materijalizam i empiriokriticizam« preveo je na slovenački u celini Edvard Kardelj, ali se rukopis poslat iz Moskve ilegalnoj partijskoj knjižari u Parizu 1936, po sećanju prevodioca i podacima Ivana Regenta, izgubio.

Ognjen Prica je takođe preveo ovo delo u celini na srpskohrvatski jezik 1940. Pri vršenju korektura poslednjih stranica prevoda uhapšen je od mačkovske policije i kasnije streljan od ustaša. Prevod je izgubljen.

Frekvencija po periodima. U periodu legalnog izdavanja marksističke literature (zaključno sa 1921), legalna partijska štampa je 52 puta donela priloge iz Lenjinovih dela. Do zavođenja monarhofašističke diktature 1928, legalna, ilegalna i ostala napredna štampa je Lenjinove radove objavila još 45 puta (u godini Lenjinove smrti — 14 puta). U uslovima cenzure i progona 1932, 1933, 1937, 1940. i 1941. napredni časopisi: »Graficar« — Beograd, »Izraz« — Zagreb, »Književnost« — Ljubljana, »Literatura« — Zagreb, i dr. 14 puta su objavili razne Lenjinove tekstove.

IZDANJA U TOKU NARODNO-OSLOBODILAČKOG RATA

Za vreme narodnooslobodilačke borbe i revolucije od dela klasika marksizma najviše su izdavana Lenjinova dela.

ZBIRNA IZDANJA. U toku rata izašlo je izdanje »Lenjinova djela« u tri sveske (74 str.), koje obuhvata desetak radova.⁷

Posebnu važnost imali su 5 tematskih zbornika-hrestomatija (»Učenje o partiji«, »Nacionalno pitanje«, »Seljačko pitanje«, »Strategija i taktika«, »Boljševički stil u radu«) u izdanju Oblasnog komiteta KPJ za istočnu Bosnu (leto 1943), u kojima su zastupljeni brojni odlomci iz Lenjinovih radova. Zbornik je na inicijativu Rodoljuba Čolakovića priredio i tekstove preveo dr Dušan Nedeljković. Do kraja rata ovi zbornici su imali 63 izdanja na srpskohrvatskom jeziku.

Na slovenačkom su izašla 4 izdanja zbornika »O agrarnem in kmečkom vprašanju« s Lenjinovim tekstovima i predgovorom Stanka Dornika (Boris Zihlerl).

Zbornik »Učenje o partiji« štampan je za vreme rata u štampariji »Sava« u Kranju na nemačkom (»Worte über die partei«), a Lenjinov rad »Zadaci revolucionarne vojske« takođe je na nemačkom (»Die aufgaben der revolutionären Armee«) umnožen oktobra 1944. u slovenačkoj partizanskoj tehnici »Obir« u 320 primeraka.

POSEBNA IZDANJA. Za vreme rata mnoga Lenjinova dela su u celini ili fragmentarno doživela oko 120 posebnih izdanja u prosečno malim tiražima i raznim tehnikama (šapirograf, ciklostil, pisaača mašina, i dr.), koje su, kao i oružje, otimane od neprijatelja.

Prvo posebno izdanje Lenjinovog dela u NOB »Seoskoj sirotinji« izašlo je 1941. u selu Prigradina—Velimlje u Crnoj Gori, a već 9. marta 1942. Narodnooslobodilački odbor Velimlja objavio je raspis o dodeljivanju zemlje bezemljašima, što predstavlja prvi pokušaj nove narodne vlasti da ostvari proletersku lozinku: »Zemlja pripada onima koji je obrađuju«.

Sistematskije umnožavanje Lenjinovih dela za vreme NOB počelo je u Sloveniji juna i u Hrvatskoj oktobra 1942. a 1943. se proširilo na teritoriju gotovo čitave Jugoslavije.

Od Lenjinovih dela i članaka su posebno umnožavani: »Marksizam i ustanak« — 4 puta; »Šta da se radi?« — 8 puta; »Seoskoj sirotinji« — 12 puta (između ostalih⁸ u izdanjima: Kotarskog komiteta Komunističke partije Hrvatske za Gračac, Agitpropa Pokrajinskog komiteta KP Hrvatske za Dalmaciju, Artiljerijske brigade XVII udarne divizije, Agitpropa Oblasnog komiteta KP Hrvatske za Istru i Hrvatsko primorje, Odeljenja za agitacija i propaganda pri CK KP Makedonije); »Revolucionarna vojska i revolucionarna vlada« zajedno sa člancima »Zadaće odreda revolucionarne vojske« i »Vojska i revolucija« — po 18 puta (u izdanjima, pored ostalih: Agitacijsko-propagandistične komisije Centralnoga komiteta Komunističke partije Slovenije — jun 1942, Agitpropa Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske — januar 1943, »Naše borbe« — organa narodnooslobodilačkog pokreta

u Vojvodini — 1943, Tehnike XXVI divizije NOVJ — maj 1944, Okružnog komiteta KPJ za Majevidu, Kotarskog komiteta Slunj, i dr.); »Karl Marks« — 17 puta (u izdanjima: Agitprop komisije pri Oblasnom komitetu KP Slovenije za Slovenačko primorje, Agitpropa SK KPJ Šavnik, Okružnog komiteta KP Hrvatske Pokuplje, Agitpropa Ibarskog partizanskog odreda, i dr.); »Uloga proleterske omladine« — 20 puta (preštampano po izdanju »Mladog radnika« iz 1924 — u izdanjima: Agitpropa Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku, Okružnog komiteta KPJ Prozor—Konjic, Okružnog komiteta KP Hrvatske Čazma, i dr.); »Treća internacionala i njeno mesto u istoriji« — 17 puta (od toga 8 puta na slovenačkom; uz to ovaj rad je objavljen 8 puta u zbornicima), itd.

IZDANJA POSLE RATA

Posle rata nastao je najplodniji period u izdavanju marksističke literature u Jugoslaviji. Pored brojnih izdanja dela Marksa i Engelsa, u posleratnom periodu Lenjinova dela su posebno i u zbirnim izdanjima štampana na jezicima jugoslovenskih naroda i nacionalnih manjina u ukupnom tiražu od preko 2,200.000 primeraka. (Tabela 1.)

TABELA 1 — IZDAVANJE DELA V. I. LENJINA U JUGOSLAVIJI 1945—1960*

Jezik	Posebna dela	Dela u zbirnim izdanjima	Tiraž
Srpskohrvatski**	30	29	1.915.000
Slovenački	18	11	151.300
Makedonski	11	5	76.500
Mađarski	11	2	41.500
Šiptarski	4	—	17.500
Rumunski	4	—	6.000
Slovački	1	1	2.500
Ukupno	79	48	2.210.300

* Uključena »Izabrana dela« izašla 1961.

** Sva dela posebno štampana na srpskohrvatskom, kao neki zbornici, imali su po dva i više izdanja.

ZBIRNA IZDANJA. Pre pojave Lenjinovih »Izabranih dela«, koja je 1961. izdala »Kultura« u 15 tomova i tiražu od 12.500 primeraka, najznačajnije posleratno izdanje su bila »Izabrana dela« koja su izašla od 1948. do 1950. u 321.000 primeraka na srpskohrvatskom (ćirilicom i latinicom) u izdanju »Kulture« i na slovenačkom u izdanju »Cankarjeve založbe«.

Od 1.350 naslova (raznih kategorija) Lenjinovih dela objavljenih u Jugoslaviji gotovo polovinu sadrže edicije »Izabrana pisma« (»Kultura«, 1956) i »Vojna prepiska 1917—1920« (Vojno-izdavački zavod MNO, 1948).

Pored »Izabranih dela« objavljenih 1948—1950. i 1961, znatan deo naslova sadrže i zbornici-hrestomatije sa isključivo Lenjinovim radovima (u tiražu od 306.800 primeraka), kao što su: »Društvena reprodukcija i privredni ciklus« (»Rad«, 1957), »Filozofske sveske« (»Kultura«, 1955), »Lenjin 1917« (»Kultura«, 1957), »Lenjin o književnosti« (»Kultura«, 2 izdanja 1949. i jedno 1957; na slovenačkom 1950, makedonskom 1959. i mađarskom 1951), »Lenjin o religiji« (»Kultura«, 1953), »Nova ekonomska politika in socijalistična graditev« (»Cankarjeva založba«, 1947), »O nacionalnom i kolonijalnom pitanju« (»Kultura«, 1958; objavljeno i na slovenačkom 1951. i makedonskom 1959), »Pisma Gorkemu« (preštampano iz časopisa »Novi svet«, Ljubljana, 1946), »Treća internacionala« (»Rad«, u 2 knjige, ćirilicom i latinicom, 1951), »U odbranu socijalističke otadžbine« (Glavna politička uprava JA, 1951), i dr.

U ovom periodu veliki broj Lenjinovih radova objavljen je u tematskim zbornicima u kojima se nalaze i radovi drugih autora (u tiražu od 214.000 primeraka), na primer: »Materijali za ideološko-političko vaspitanje« (izdanje CK KP Srbije, 1946. u 7 sveski), »O oktobarskoj revoluciji« (»Kultura«, ćirilicom i latinicom na srpskohrvatskom,

⁷ Izdanje je štampao nepoznati izdavač ćirilicom na formatu 29 × 21.

⁸ Kod većine ratnih izdanja (1941—1944) izdavač mesto i godina izdanja, kao i tiraž nisu poznati.

1947, na slovenačkom 1947. i makedonskom 1957), »O omladini« (»Kultura«, latinicom i ćirilicom 1948), »O sindikatima« (»Rad«, ćirilicom i latinicom, 1949; »Cankarjeva založba« na slovenačkom, 1949), »O socijalističkom takmičenju« (»Kultura«, ćirilicom i latinicom, 1946. i na slovenačkom »Cankarjeva založba«, 1949), i dr.

Hrestomatije radova Marksa, Engelsa i Lenjina štampane su u 77.000 primeraka (što nije uračunato u ukupni tiraž u tabeli 1), na primer: »Klasici marksizma-lenjinizma o partizanskoj borbi« (»Naklada literature na inostranim jezicima«, Moskva, 1945; Politička uprava Jugoslovenske armije, 1947; na mađarskom u izdanju »Testvérség-Egység«, 1952), »Socijalizam i oslobođenje zemlje« (»Kultura«, 1958; »Cankarjeva založba«, 1960), »Za religijata« (»Kultura«, Skopje, 1952; na mađarskom 1953), »Vodič kroz dela Marksa, Engelsa i Lenjina« (»Kultura«, 1958; ova hrestomatija sadrži tekstove iz dela klasika marksizma, koji služe za proučavanje Programa SKJ).

POSEBNA IZDANJA. Posebno su štampana u 1.356.000 primeraka sva važnija i obimnija Lenjinova dela, kao: »Razvoj kapitalizma u Rusiji«, »Šta da se radi?«, »Agrarno pitanje i 'kritičari' Marksa«, »Seoskoj sirotinji«, »Materijalizam i empiriokriticizam«, »Korak napred — dva koraka nazad«, »Imperijalizam kao najviši stadij kapitalizma«, »Država i revolucija«, »Dečja bolest 'levičarstva' u komunizmu«, i dr.

RAZNE PUBLIKACIJE. Izvestan broj Lenjinovih radova objavljen je u izdanjima dela drugih autora (kao prilozi), na primer: uz »Kapital« Karla Marksa, uz neka dela Tolstoja, Hercena, i dr., u zbornicima »Marksizam i revizionizam« (»Naprijed«, 1958) i »Utopijski socijalisti« (»Školska knjiga«, 1959), uz materijale kongresa Treće internacionale, itd. Ove publikacije su štampane u tiražu od 450.000 primeraka (što takođe nije uračunato u ukupni tiraž u tabeli 1).

PERIODIKA. *Listovi i časopisi na nacionalnim jezicima.* U periodu od 1945. do 1960. 64 lista i 30 časopisa su 249 puta objavili razne članke i odlomke iz Lenjinovih radova i to: 1945 — 6 puta, 1946 — 37 puta, 1947 — 45 puta, 1948 — 35 puta, 1949 — 26 puta, 1950 — 25 puta, 1951 — 14 puta, 1952 — 9 puta, 1953, 1954. i 1955. — jedanput,

1956 — 11 puta, 1957 — 26 puta, 1958 — 8 puta, 1959 — 4 puta i 1960 — 2 puta.

Od listova najviše puta su objavili Lenjinove tekstove: »Borba« — 35 puta, »Ljudska pravica« i »Vprašanja naših dni« — po 19, »Narodna armija« — 11, »Naprijed« — 10, »Slovenski poročevalec«, »Nova Makedonija« i »Pobjeda« — po 9, »Oslobođenje« — 6, »Politika« — 5 puta, itd.

Časopisi su obično objavili Lenjinove tekstove jedan do dva puta.

Problematika. Najčešće su objavljivani tekstovi: o omladini — 25 puta, o zadrugarstvu i marksizmu — po 14, socijalističkom takmičenju — 12, birokratizmu — 11, oktobarskoj revoluciji — 9, o državi, ženama, štampi i narodnom obrazovanju — po 8, samoupravljanju, produktivnosti rada, Tolstoju i religiji po 6 puta, itd.

Listovi i časopisi nacionalnih manjina. Od listova i časopisa nacionalnih manjina Lenjinove radove su štampali po jednom: »Isjusag szava«, Novi Sad, 1946. i 1950; »La voce del lavoratori«, Rijeka, 1948; »La voce del popolo«, Rijeka, 1951; »Lumina«, Vršac, 1951; »Maguar szo«, Novi Sad, 1949. i 1951; »Rilindja«, Priština, 1957; »Scuola nuova«, Rijeka, 1949.

NAJVIŠE IZDAVANA LENJINOVA DELA

Potpuni tekstovi pojedinih Lenjinovih radova i dela štampani su desetinama puta posebno i u zbirnim izdanjima, kao i u raznim materijalima, listovima i časopisima. Od 1904, kada je izašao prvi prevod Lenjinovog dela u Jugoslaviji, zaključno sa 1960. najviše puta su štampana sledeća Lenjinova dela: »Uloga proleterke omladine« — 48 puta, »Tri izvora i tri sastavna dela marksizma« — 46 puta, »Treća internacionala i njeno mesto u istoriji« — 37 puta, »Karl Marks« — 35 puta, »Istorijska sudbina učenja Karla Marksa« — 29 puta, »Marksizam i revizionizam« — 26 puta, »Država i revolucija« i »Imperijalizam kao najviši stadij kapitalizma« — po 25 puta, »O zadrugarstvu« i »O našoj revoluciji« — po 24 puta, »Velika inicijativa« — 17 puta, »O nacionalnom ponosu Velikorusa« — 16 puta, »Seoskoj sirotinji« — 15 puta, itd.

D. K.

SAVREMENA JUGOSLOVENSKA LIKOVNA UMETNOST

(POVODOM PRVOG TRIJENALA LIKOVNIH UMETNOSTI)

I

Izložbe jugoslovenske likovne umetnosti¹ u daljoj i bližoj prošlosti afirmisale su ideju o integraciji jugoslovenske kulture i doprinosile da se u širem preseku prikaže sve ono što je bilo živo i progresivno u jugoslovenskom slikarstvu i skulpturi. Posle 1904. godine, kada je u Beogradu održana Prva jugoslovenska umetnička izložba, likovne manifestacije jugoslovenskog karaktera nisu potpuno zamlrle, iako se često, iz raznih objektivnih i subjektivnih razloga, gubio kontinuitet ravnomernog izlaganja.

Tradicija, zatim nesumnjivo pozitivan razvoj jugoslovenske likovne umetnosti za poslednjih nekoliko godina, priznanja i uspehi koje je ona stekla u inostranstvu, kao i sve veći priliv mladih umetnika, izazvali su potrebu za obnovom ovakvih izložbi. Uviđajući ovu potrebu, Narodni odbor grada Beograda, na inicijativu Saveza likovnih umetnika Jugoslavije i fonda »Moša Pijade«, doneo je odluku o osnivanju »Stalne izložbe jugoslovenske umetnosti« kao samostalne ustanove (koja ima svoj savet i statut) sa zadatkom da svake treće godine organizuje javna izlaganja pod nazivom »Trijenale likovnih umetnosti«.

Ostvarujući ovu zamisao, ustanova je organizovala u Beogradu Prvi trijenale likovnih umetnosti od 25. maja do 25. juna. Pošto je to bila prva takva manifestacija u Jugoslaviji, ispoljila se opravdana želja da se ne zaborave i ona dela iz međuratnog perioda koja su odigrala određenu ulogu u formiranju novih shvatanja i novih navika. Tako je Prvi trijenale dobio dva dela. Prvi je predstavljao istorijski uvod, posebnu izložbu pod nazivom »Prisutnost«, na kojoj je izloženo 50 slika i 9 skulptura 59 autora, nastalih u vremenu između dva svetska rata. Sastavljen od vrhunskih dela tog vremena, ovaj deo Trijenala omogućio je »upoređivanje jučerašnjeg i današnjeg, proveravanje starih i stvaranje novih zaključaka i ocena«.

Drugi savremeni deo Trijenala bio je znatno obimniji i kompaktiji. Za njegovo postavljanje usvojen je ovaj princip: jednoj grupi umetnika upućen je direktan poziv za učestvovanje na izložbi (bez žiriranja radova), ali je ostavljena mogućnost i svim ostalim umetnicima da svoje radove pošalju žiriju. Pozvana su 103 umetnika (od toga se pozivu nije odazvalo 15), a preko žirija su bili primljeni radovi 72 slikara i vajara. Ukupno je na ovom delu Trijenala učestvovalo 160 umetnika, koji su izložili 347 slika i 72 skulpture.

Prilikom otvaranja Prvog trijenala dodeljene su ove nagrade za najbolja ostvarenja:

Zlatna plaketa — posebno priznanje: Krsti Hegedušić, slikaru i Gabrijelu Stupici, slikaru.

Nagrada od 600.000 din.: Janezu Berniku, slikaru, Ordanu Petlevskom, slikaru, Mladenu Srbinoviću, slikaru, Dragu Tršaru, skulptoru, Dušanu Džamonji, skulptoru.

Na jednake delove ova nagrada je podeljena skulptorima Olgi Jančić i Olgi Jevrić.

Nagrada od 400.000 din.: Ljubi Ivančiću, slikaru, France Miheliću, slikaru, Edi Murtiću, slikaru, Miodragu Protiću, slikaru, Lazaru Vozareviću, slikaru.

Na jednake delove ova nagrada je podeljena slikarima Biserki Baretić i Bogoljubu Ivkoviću.

II

Izložena dela na Prvom trijenalu, a i ostalo jugoslovensko likovno stvaralaštvo, pokazuju da se osnovna kretanja savremene jugoslovenske umetnosti mogu grupisati oko problema predmeta i oko njegovog tretmana u umetnosti, jer je i dalje ostala aktuelna stara dilema: zadržati predmet i time vezu sa prirodom, ili odstraniti predmet i time prekinuti sve veze sa prirodom. Posmatrajući razvoj jugoslovenskog likovnog stvaralaštva sa ovog stanovišta, problemi mogu da se svedu na nekoliko celina, na nekoliko osnovnih shvatanja koja jasno ilustruju negaciju ili afirmaciju prirode.

Prva koncepcija — *figuralna* — ima i najdužu tradiciju u jugoslovenskoj umetnosti. Njene veze sa prirodom nisu deskriptivne, već slobodne u interpretaciji i određene karakterom umetničke emocije. To je i uzrok različitih stilskih orijentacija. Tu se na prvom mestu ističu slikari ljudske figure koji pokušavaju da uspostave vezu savremenog sa tradicijom. U slikama Lazara Vozarevića iz ranijih godina, na primer, oseća se vizuelna simbolika srednjovekovnog slikarstva, a srednjovekovna umetnost inspiriše i Lazara Vujakliju, s tim što u njegovim slikama elementi nadgrobničkih spomenika izrastaju do simbola života i smrti. Pored ove težnje stoji i ekspresionističko slikarstvo koje naročito akcentuje humane probleme, kako to pokazuju dela Franca Mihelića, Marija Pregelja i naročito Gabrijele Stupice, jednog umetnika starije generacije u čijem se stvaralaštvu ljudska figura kreće u svetu fantastike i automatizma.

Za razliku od slikara ljudske figure, druga grupa umetnika obratila je veću pažnju poeziji gradskog enterijera i malim stvarima kojima je čovek svakodneвно okružen. Ovu, *intimističku umetnost* započeli su još majstori starije generacije: Milo Milunović, Marko Čelebonović, Marino Tartalja, Nedeljko Gvozdenović, Peda Milosavljević i drugi, ali su je i mladi prihvatili i dalje razvili u pravcu izgradivanja valerske osetljivosti (Mladen Srbinović, Miodrag Protić). Od njih se odvajaju slikari čiste boje. Oni teže poletnoj kolorističkoj organizaciji slike i slobodnijoj emociji (Milan Konjović, Zora Petrović, Lazar Ličenoski i drugi).

Primitivna ili naivna umetnost predstavlja specifičan vid figuralnog slikarstva u Jugoslaviji, sa dugom tradicijom, koja je i danas vrlo živa. Primitivističko slikarstvo deluje svojom poezijom i posebnim doživljajem prirode. Umetnik primitivac ne slika ono što vidi nego ono što dobro poznaje, on se bavi stvarima koje je upoznao još u detinjstvu i proučavao ih na svoj način. Viđeni svet i priroda nisu odlučujući faktori, oni su samo ambijent u kome se odigrava naivna drama sahranjivanja, davljenja, potopa, požara itd.; sve to pokazuje da realistički metod ustupa mesto potpuno slobodnoj interpretaciji sopstvenog doživljaja, koji je doveden na granicu simbolike. Ovakav metod prvi je prihvatio Krsto Hegedušić, inicijator primitivne umetnosti u Jugoslaviji. I kod Ivana Generalića, najizrazitijeg seljaka slikara živi simbolična poezija sela, brežuljaka, enterijera i scena iz seljačkog života. Ambijent seljačkog i radničkog života prisutan je i kod ostalih naivnih slikara (Vojislav Stanić).

Poseban oblik jugoslovenskog figuralnog slikarstva čini *nadrealizam*, koji se, produživši svoj život u delu velikog broja mladih umetnika, pokazao kao vrlo vitalna koncepcija. Pored klasičnog nadrealističkog izraza (Miljenko Stanić, Spase Kunoski), u okviru nadrealističkog metoda pojavili su se i neki sasvim novi momenti: insistiranje na fakturi i materiji (Miodrag Nagorni), isticanje dramatičnog izraza (Vladislav Veličković), nova poezija odnosa između stvari (Svetozar Samurović, Marko Šuštaršić, Branko Miljuš) i naglašena fantastika (Milić Stanković).

¹ Vidi: »Jugoslovenska likovna umetnost u inostranstvu«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 205—206 (25—26); »Jugoslovenska likovna umetnost u inostranstvu i inostrana u Jugoslaviji«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 322—323 (34—35).

GOSTOVANJA JUGOSLOVENSKIH KULTURNO-UMETNIČKIH DRUŠTAVA U INOSTRANSTVU

Gostovanja kulturno-umetničkih društava u inostranstvu i učešće amaterskih kulturno-umetničkih kolektiva na internacionalnim festivalima predstavljaju značajnu komponentu kulturne saradnje Jugoslavije sa inostranstvom.

Ta gostovanja svake godine su sve brojnija. (Tabela 1.)

TABELA 1 — BROJ GOSTOVANJA JUGOSLOVENSKIH ANSAMBALA U INOSTRANSTVU 1953—1960

Godina	Svega	Folklorni ansambli	Horovi	Amaterska pozorišta	Orkestri
1953	9	6	1	—	2
1954	19	9	9	1	—
1955	28	16	9	1	2
1956	19	8	7	3	1
1957	40	22	14	1	3
1958	46	19	16	3	8
1959	46	22	12	1	11
1960	55	29	11	6	9
Ukupno	262	131	79	16	36

Ova 262 gostovanja u inostranstvu izveli su ansambli 51. kulturno-umetničkog društva, od kojih su 19 iz Hrvatske, 12 iz Srbije, 11 iz Slovenije, 5 iz Bosne i Hercegovine i 4 iz Makedonije. 14 društava gostovalo je samo po jednom, dok je na primer samo studentsko kulturno-umetničko društvo iz Beograda »Branko Krstanović« gostovalo 36 puta. Društva koja gostuju u inostranstvu su pretežno koncentrisana u glavnim gradovima republika, gde je inače amaterska kulturno-umetnička delatnost najkvalitetnija (10 je iz Zagreba, 9 iz Beograda, 5 iz Ljubljane, 4 iz Skopja i 4 iz Sarajeva).

Ansambli kulturno-umetničkih društava sastavljeni su od omladine, studenata, radnika i službenika.

Od ukupno 262 gostovanja u periodu 1953—1960. gotovo polovinu (129) učinili su ansambli samo 13 omladinskih i studentskih društava (studentska kulturno-umetnička društva: »Branko Krstanović«, Beograd — 36, »Ivan Goran Kovačić«, Zagreb — 16, »Slobodan Princip Seljo«, Sarajevo — 8, »Tone Tomšić«, Ljubljana — 4, »France Marolt«, Ljubljana — 4, Studentsko eksperimentalno kazalište, Zagreb — 4, »Vinko Vođopivec«, Ljubljana — 2 i »Mirče Acev«, Skopje — 1; omladinska kulturno-umetnička društva: »Ivo Lola Ribar«, Beograd — 26, »Joža Vlahović«, Zagreb — 16, »Miljenko Cvitković«, Sarajevo — 5, Jevrejski zbor, Zagreb — 5 i Zagrebački omladinski komorni orkestar — 2).

Ansambli železničara, kojih ima 8, imali su 47 gostovanja (»Vaso Miskin Crni«, Sarajevo — 10, »Branko Cvetković«, Beograd — 9, »Proleter«, Sarajevo — 7, »Tine Rožance«, Ljubljana — 5, »Vinko Jedjut«, Zagreb — 9, »Železničar«, Novi Sad — 4 i »Vlado Tasevski«, Skopje — 2).

Ostalih 30 društava, koja su pretežno mešovita, imala su 86 gostovanja.

Po vrstama ansambala, najviše gostovanja imali su ansambli narodnih pesama i igara — 131, zatim horski — 79, orkestri — 36 i amaterska pozorišta — 16.

Ansambli narodnih pesama i igara izveli su 50% od ukupnog broja gostovanja. Svojim izvođačkim kvalitetima jugoslovenski ansambli narodnih igara i pesama su se afirmisali na međunarodnim folklornim festivalima. Danas

u Evropi, a naročito u Italiji, Francuskoj, Saveznoj Republici Nemačkoj i Belgiji, gde jugoslovenski ansambli najviše gostuju, ima daleko više mogućnosti za gostovanja folklornih ansambala, s obzirom na veliki broj međunarodnih folklornih festivala koji se održavaju u ovim zemljama. U Saveznoj Republici Nemačkoj gostovalo je 19 ansambala narodnih igara i pesama, 9 horova, 6 amaterskih pozorišta i 6 orkestara; u Francuskoj 33 ansambala narodnih igara i pesama, 10 horova, jedan orkestar i jedno amatersko pozorište; u Italiji 30 ansambala narodnih igara i pesama, 26 horova, 3 pozorišta i 2 orkestra; u Belgiji je bilo 16 ansambala narodnih igara i pesama, 7 horova, 2 pozorišta i 4 orkestra. Izuzetak u ovom smislu je Austrija gde je od ukupno 29 gostovanja bilo samo 6 gostovanja ansambala narodnih pesama i igara i isto toliko gostovanja horova, dok ostatak predstavljaju gostovanja orkestara.

Od ukupno 36 gostovanja raznih orkestara u periodu 1953—1960, samo u Austriji bilo je 17, a u svim ostalim zemljama 19 (Belgija 4, Savezna Republika Nemačka 6, Italija 2, Holandija i Švajcarska po 2 i Rumunija, SSSR i Francuska po jedno). Najviše su gostovali duvački orkestri — 11 puta, zatim tamburaški — 9, harmonikaški — 6, zabavni — 4 puta, dok su kamerni narodni i simfonijski orkestri imali samo po dva gostovanja za 8 godina.

BROJ KONCERATA. Na 262 gostovanja u periodu 1953—1960. ansambli kulturno-umetničkih društava dali su 1.140 koncerata u raznim zemljama sveta. Najviše je bilo koncerata ansambala narodnih pesama i igara — 689, a najmanje pozorišnih — 35. (Tabela 2.)

TABELA 2 — BROJ KONCERATA JUGOSLOVENSKIH ANSAMBALA NA GOSTOVANJIMA U INOSTRANSTVU 1953—1960

Godina	Svega	Folklorni ansambli	Horovi	Amaterska pozorišta	Orkestri
1953	105	91	1	—	13
1954	112	66	43	3	—
1955	90	50	35	2	3
1956	43	19	20	3	1
1957	201	141	55	1	4
1958	176	104	46	15	11
1959	174	83	58	3	30
1960	239	135	80	8	16
Ukupno	1.140	789	338	35	78

Naiveći broj koncerata dat je u 1960. godini — 239 (na 55 gostovanja), a najmanji 1956 — samo 43 (na 19 gostovanja). Studentsko kulturno-umetničko društvo »Branko Krstanović« dalo je 330 koncerata, odnosno 28,8% od ukupnog broja koncerata koji su za 8 godina dati u inostranstvu.

ZEMLJE U KOJIMA SU DRUŠTVA GOSTOVALA. Kulturno-umetnička društva gostovala su u proteklom periodu u 26 zemalja, i to u 15 evropskih, 6 američkih, 3 azijske i 1 afričkoj zemlji.

Van Evrope bila su 4 kulturno-umetnička društva: hor i ansambl narodnih pesama i igara SKUD »Branko Krstanović« u 10 zemalja (Izrael, Kanada, Kina, Kostarika, Kuba, Meksiko, SAD, Turska, Ujedinjena Arapska Republika, Venecuela), grupa solista OKUD »Ivo Lola Ribar« jedanput u SAD, hor Jevrejske opštine iz Beograda dva puta u Izraelu i hor Jevrejske opštine iz Zagreba jedanput takođe u Izraelu.

U istom razdoblju najviše gostovanja bilo je u Italiji — 61, zatim u Francuskoj — 45, Saveznoj Republici Nemačkoj — 40, Austriji i Belgiji — po 29. U svim ostalim zemljama bilo je ukupno 58 gostovanja: 8 u Holandiji, po 6 u Engleskoj i Poljskoj, 5 u Švajcarskoj, po 4 u Izraelu i SSSR, po 3 u Grčkoj, Mađarskoj i Finskoj, po 2 u Kini, Luksemburgu, SAD i Turskoj i po jedno u Čehoslovačkoj, Kanadi, Kostariki, Kubi, Meksiku, Rumuniji, Ujedinjenoj Arapskoj Republici i Venecueli.

Broj zemalja u kojima se gostuje povećava se iz godine u godinu. U 1953. jugoslovenska kulturno-umetnička društva gostovala su u 7 zemalja, 1955. u 9, 1957. u 12 itd., dok su 1960. gostovala u 17 zemalja.

VRSTE GOSTOVANJA. Gostovanja ima uglavnom tri vrste:

- učešće na međunarodnim i drugim festivalima u inostranstvu,
- učešće na raznim proslavama i svečanostima u inostranstvu, i
- turneje koje se ugovaraju preko menadžera.

Značajniji festivali na kojima su jugoslovenski amateri nastupali bili su: Svetski omladinski i studentski festival u Moskvi 1957. i Beču 1959, zatim stalni Međunarodni konkurs polifone muzike u Arcu (Italija), Međunarodne muzičke svečanosti u Langolenu (Engleska), Međunarodni folklorni festival u Briselu, Evropski festival omladinskih horova i Evropski harmonikaški festival (koji se održavaju u raznim zemljama Evrope), Festival studentskih amaterskih pozorišta u Erlangenu (Savezna Republika Nemačka) i drugi. Međunarodni festivali folklora, koji su najbrojniji, uglavnom su turističkog karaktera.

U nizu većih turneja, značajnije su 3 koje je izvelo SKUD »Branko Krstanović«: turneja ansambla narodnih pesama i igara u Kini 1957, zatim turneja hora u SAD i Kanadi krajem 1960. i turneja ansambla narodnih pesama i igara u Kostariki, Kubi, Meksiku i Venecueli, takođe krajem 1960. Ove tri turneje su ujedno i jedina gostovanja jugoslovenskih kulturno-umetničkih društava u ovim delovima sveta.

ORGANIZACIJA GOSTOVANJA. Pozive za festivale i druga gostovanja dobijaju od organizatora direktno sama društva. Pošto ne postoji kalendar festivala u inostranstvu

niti druge mogućnosti da se na ovom polju vodi planska politika, nije uvek moguće obezbediti da na gostovanja u inostranstvo idu najbolji ansambli.

Kao organizatori gostovanja javljaju se razne institucije i organizacije, na primer razni sindikati, društva prijatelja muzike, stalni festivalski odbori, turističke organizacije, studentske unije, Komitet za međunarodni folklor i drugi, dok su vrlo retko organizatori koncertne agencije ili menadžeri. Inicijativa za odlaske društava uglavnom dolazi iz inostranstva. Gostovanja na bazi reciprociteta je mali broj.

Uslovi pod kojima jugoslovenski amaterski kulturno-umetnički ansambli gostuju u inostranstvu obično se nazivaju »festivalskim«. Pod tim se podrazumeva da organizator obezbeđuje smeštaj i put kroz zemlju u kojoj se gostuje, a ostale troškove snosi društvo. Ovakvi uslovi nisu uvek povoljni, naročito kada su u pitanju daleke zemlje.

Kulturno-prosvetno veće Jugoslavije i republičke kulturno-prosvetne organizacije, između ostalog, koordiniraju i delatnost kulturno-umetničkih društava i ulažu napore za usmeravanje njihovih gostovanja u inostranstvu. Za neke veće festivale, jugoslovenske predstavnik određuje Komisija za međunarodne veze Kulturno-prosvetnog veća Jugoslavije na osnovu predloga republičkih kulturno-prosvetnih organizacija. Napori Kulturno-prosvetnog veća Jugoslavije na ovom polju dali su dobre rezultate i doprineli kako većoj afirmaciji jugoslovenskog kulturnog amaterizma u inostranstvu, tako i uopšte razvijanju međunarodnih veza na kulturno-umetničkom polju.

IZVOR: Dokumentacija Kulturno-prosvetnog veća Jugoslavije — Analiza gostovanja kulturno-umetničkih društava u inostranstvu od 1. januara 1953. do kraja 1960.

Š. Z.

ZEMLJE U KOJIMA SU DRUŠTVA GOSTOVALA. Kulturno-umetnička društva gostovala su u sledećim zemljama: 36 zemalja, i to u 13 evropskih i američkih, 3 azijske i 1 afričke zemlje.

Van Evrope bilo su 4 kulturno-umetnička društva: 1. ansambl narodnih pesama i igara SKUD »Branko Krstanović« u 10 zemalja (Iran, Kanada, Kina, Koreja, Kuba, Meksiko, SAD, Turska, Ujedinjena Arapska Republika, Venecuela), grupa solista OKUD »Ivo Lola Ribar« u 2 zemlje (SAD, Iran), 2. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 3. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 4. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 5. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 6. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 7. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 8. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 9. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 10. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 11. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 12. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 13. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 14. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 15. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 16. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 17. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 18. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 19. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 20. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 21. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 22. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 23. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 24. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 25. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 26. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 27. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 28. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 29. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 30. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 31. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 32. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 33. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 34. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 35. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD), 36. ansambl narodnih pesama i igara u 1 zemlju (SAD).

U istom razdoblju najviše gostovanja bilo je u Italiji — 61, zatim u Turskoj — 45, zatim u Švedskoj — 40, Austriji i Belgiji — po 39. U istim zemljama gostovanja bilo je najmanje 38 gostovanja: 8 u Belgiji, 6 u Engleskoj i Poljskoj, 5 u Švedskoj, 4 u Italiji, 3 u Nemačkoj, 2 u Grčkoj, 1 u Mađarskoj i Finskoj, po 2 u Kini, Indoneziji, SAD i Turskoj i po jedno u Čehoslovačkoj, Kanadi, Nemačkoj, Kubi, Meksiku, Rumuniji, Ujedinjenoj Arapskoj Republici i Venecueli.

Ansambl narodnih pesama i igara izveli su 30% od ukupnog broja gostovanja. Svojom izvedbom kvalitetna jugoslovenska ansambl narodnih pesama i igara su se afirmisala na međunarodnim folklornim festivalima. Dvadeset i osam ansambala najviše gostovanja imali su po vrstama ansambala: 131, zatim horovi — 79, orkestri — 36 i amaterska pozorišta — 16.

Ansambl narodnih pesama i igara izveli su 30% od ukupnog broja gostovanja. Svojom izvedbom kvalitetna jugoslovenska ansambl narodnih pesama i igara su se afirmisala na međunarodnim folklornim festivalima. Dvadeset i osam ansambala najviše gostovanja imali su po vrstama ansambala: 131, zatim horovi — 79, orkestri — 36 i amaterska pozorišta — 16.

Ansambl narodnih pesama i igara izveli su 30% od ukupnog broja gostovanja. Svojom izvedbom kvalitetna jugoslovenska ansambl narodnih pesama i igara su se afirmisala na međunarodnim folklornim festivalima. Dvadeset i osam ansambala najviše gostovanja imali su po vrstama ansambala: 131, zatim horovi — 79, orkestri — 36 i amaterska pozorišta — 16.

RUKOMET

Rukomet¹ je u Jugoslaviji jedan od najmlađih ali i najmasovnijih sportova. U Rukometni savez Jugoslavije bilo je aprila 1961. učlanjeno 1.417 klubova sa ukupno 40.842 registrovana igrača. Međutim, masovna baza jugoslovenskog rukometa nalazi se pre svega u širokoj aktivnosti van Rukometnog saveza — u školama i na fakultetima, u jedinicama Jugoslovenske narodne armije, društvima STV Partizan, preduzećima, aktivima raznih društvenih organizacija, i sl.

NASTANAK I RAZVOJ

Rukomet je u Jugoslaviji pre rata bio gotovo nepoznat. Prvi jugoslovenski rukometaši bili su učenici Prve realne gimnazije u Zagrebu, koji su početkom 1935. pod rukovodstvom dr Vladimira Jankovića osnovali svoj klub. Posle toga rukomet se počeo igrati u Zagrebu i u ostalim srednjim školama i na fakultetima. U Ljubljani je te godine takođe osnovan rukometni klub srednjoškolaca, a juna 1935. odigrana je prva međugradska utakmica između srednjoškolaca Zagreba i Ljubljane koja je završena pobedom Zagreba sa 8:5 (3:2). Prva zvanična međunarodna utakmica odigrana je između studentskih reprezentacija Zagreba i Graca u Zagrebu 19. jula 1939. Pobili su gosti sa 11:2. U Zagrebu su pre rata osnovane i rukometne sekcije pri fudbalskim klubovima Meteoru, Konkordiji, Građanskom, Ličanima, Martinovki, Sparti i Trnju. Tada se igrao samo veliki rukomet (sa 11 igrača).

Masovan razvoj rukometa počinje tek po završetku rata. U Zagrebu su 1947. osnovana tri kluba: Lokomotiva, Borac i Dinamo. Članovi ovih klubova bili su i prvi inicijatori širenja rukometa i u druge krajeve zemlje, propagirajući ga među omladinom. Klubovi su se preko svojih instruktora angažovali u obučavanju omladine i pripremanju novih instruktora za ovu igru naročito na radnim akcijama. Tako je na pruži Šamac—Sarajevo (1947) i pruži Kučevo—Brodice (1948) osposobljeno oko 80 instruktora za rukomet iz raznih krajeva zemlje. Pored toga, instruktori iz Zagreba odlazili su i u veće gradove gde su među školskom omladinom demonstrirali ovu igru.

U Beogradu se rukomet počeo razvijati 1948. formiranjem klubova Crvena zvezda, Železničar i Radnički u okviru istimenih društava. 1949. osnovani su klubovi i u Sarajevu, Ljubljani, Splitu, Subotici, Zrenjaninu, Novom Sadu, Nišu, Pančevu, Svetozarevu, Celju, Mariboru, Trbovlju i drugim gradovima.

Na širenju rukometa u ovim gradovima naročito su se angažovale omladinske i sindikalne organizacije. Od naročito značaja, na primer, za širenje rukometa u Srbiji, među radničkom omladinom, bila je akcija republičkih sindikata metalaca i železničara, koji su u 1949. organizovali kup takmičenje metalaca i železničara Srbije u velikom rukometu. U takmičenju je učestvovalo oko 80 ekipa. Iste godine organizovana su i prva zvanična takmičenja pojedinih većih mesta, republika i prvo zvanično prvenstvo Jugoslavije za muškarce i žene.

Ubrzo zatim osnovani su i republički rukometni savezi u Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji, a u ostalim republikama odbori za rukomet pri tadašnjim fiskulturnim savezima. U Beogradu je 17—18. decembra 1949. osnovan Rukometni savez Jugoslavije. Savezi su razvili živu aktivnost na intenzivnijem širenju rukometa. Velika pažnja razvoju rukometa poklanjana je i u jedinicama Jugoslovenske narodne armije i društvima STV Partizan.

¹ Postoje dve vrste rukometne igre: veliki rukomet (sa 11 igrača) i dvoranski ili mali rukomet (sa 7 igrača). Od 1958. veliki rukomet se više ne igra u Jugoslaviji, a mali rukomet se naziva rukometom.

ORIJENTACIJA NA MALI RUKOMET. Od 1953. izvestan broj klubova počinje da se orijentiše na mali rukomet (sa 7 igrača), koji postepeno uzima sve više maha, naročito među ženskom omladinom, dok se veliki rukomet igrao u sve manjem broju mesta. Konačno, 1958. sa poslednjim državnim prvenstvom, veliki rukomet je sasvim nestao sa sportskih terena. Tada je odlučeno da se mali rukomet u Jugoslaviji naziva — rukometom.

Najznačajniji uspon u razvoju rukometa ostvaren je u periodu posle Jugoslovenskog kongresa za fizičku kulturu, kada je rukomet zbog dinamike igre, svestranosti pokreta i jednostavnosti pravila uveden u nastavni program fizičkog vaspitanja u školama.

ORGANIZACIJA I ČLANSTVO

Osnovne rukometne organizacije su klubovi. Oni se osnivaju u okviru sportskih društava ili kao samostalne sportske organizacije. Klubovi imaju po jednu ili više takmičarskih ekipa. Najčešće rukometni klubovi imaju po dve takmičarske ekipe — mušku i žensku. Član kluba može postati svaki igrač koji je registrovan za javne nastupe.

Razvoj rukometa bio je naročito intenzivan poslednjih godina. Samo u periodu od 1957. do 1960. osnovano je u zemlji blizu 1.000 novih klubova. Brz porast novih klubova još uvek karakteriše ovaj sport u Jugoslaviji. U celoj zemlji aprila 1960. bilo je registrovano ukupno 1.417 klubova sa 40.842 aktivna člana. (Tabela 1.)

TABELA 1 — RUKOMETNE ORGANIZACIJE I ČLANSTVO PO REPUBLIKAMA 1961

	Broj klubova	Broj ekipa		Broj igrača	
		muškarci	žene	muškarci	žene
Jugoslavija	1.417	1.846	776	32.078	8.764
Srbija	495	610	270	11.566	3.417
Hrvatska	446	570	362	11.230	3.400
Slovenija	112	182	56	2.200	761
Bosna i Hercegovina	227	302	54	3.910	630
Makedonija	107	120	30	1.502	466
Crna Gora	30	62	6	1.670	90

Van registrovanih klubova rukomet se masovno upražnjava u školama, na univerzitetima, u preduzećima i jedinicama JNA gde postoji veliki broj *aktiva*. Ovi rukometni aktivni ne podležu registraciji, ali imaju mogućnosti da ravnopravno učestvuju u svim takmičenjima koja priređuju rukometne organizacije. Neki od njih učestvuju u prvenstvenim takmičenjima (obično za prvenstvo opštine), a većina masovno učestvuje u Rukometnom kupu Jugoslavije.

Tačna evidencija o broju ovih aktiva ne postoji. Međutim, na osnovu učešća u Kupu Jugoslavije u 1960. i raznim drugim takmičenjima, ceni se da ih ima oko 15.000 (oko 10.000 muških i 5.000 ženskih ekipa). Broj aktivnih igrača u njima procenjuje se na preko 150.000.

Opštinski rukometni odbor je najniže teritorijalno rukovodstvo u rukometnom sportu. Njihovo osnivanje u širim razmerama počelo je u stvari tek 1959, sa ciljem da postanu organizatori takmičarske aktivnosti na širokoj osnovi. Opštinski rukometni odbori vrše registraciju klubova i članstva, organizuju lokalna takmičenja, daju inicijative za gradnju ili sami grade nove objekte i objedinjuju rad klubova i aktiva na svojoj teritoriji.

U zemlji ima 176 opštinskih rukometnih odbora, od čega u Srbiji 60, Hrvatskoj 54, Sloveniji 8, Bosni i Hercegovini 14, Makedoniji 18 i Crnoj Gori 22.

Organi opštinskih odbora su skupštine i izvršni odbor. Skupštine se održavaju svake godine i one iz svoje sredine biraju izvršni odbor.

Sreski rukometni odbori postoje u 76 srezova. Oni rukovode takmičenjima na području sreza, organizuju kurseve i seminare, a gde još nisu osnovani opštinski odbori vrše i registraciju klubova i članstva.

Sreski odbori imaju organe slične onima u opštinskim odborima, s tim što sreski rukometni odbori imaju još

i komisije. To su komisije za takmičenje, za ženski rukomet, disciplinske prekršaje, zdravstvenu zaštitu, izgradnju objekata, i sl.

U rangu sreskih rukometnih odbora deluju i univerzitetski rukometni odbori u Beogradu i Zagrebu. Postoje inicijative da se slični odbori formiraju i u svim ostalim gradovima gde ima najmanje tri visoke škole.

Republički rukometni savezi postoje u svim narodnim republikama. Oni se brinu za unapređenje rukometnog sporta na svojim teritorijama, rukovode takmičenjima na nivou republike i rade na uzdizanju trenerskih i viših sudijskih kadrova. U AP Vojvodini postoji Pokrajinski odbor Rukometnog saveza Srbije za Vojvodinu, a u AO Kosovu i Metohiji Oblasni odbor Rukometnog saveza Srbije za Kosovo i Metohiju.

Najviši organ rukometnog saveza republike je skupština, koja se održava svake druge godine i koja, pored ostalog, bira upravni odbor iz redova rukometnih radnika sa svoje teritorije. Organi upravnog odbora su izvršni odbor i sekretarijat, čiji se članovi takođe biraju na skupštinama. Kao pomoćni organi upravnog odbora postoje takmičarska komisija, komisija za ženski rukomet, sudijska komisija, trenerska komisija i disciplinski odbor.

Rukometni savez Jugoslavije objedinjuje rad svih rukometnih organizacija u Jugoslaviji i određuje opštu orijentaciju ovog sporta. On radi na fizičkom, sportskom i moralnom vaspitanju svojih članova putem organizovanja takmičenja, kursova, seminara i drugih oblika.

Najviši organ Rukometnog saveza Jugoslavije je skupština, koja se održava svake treće godine i koja bira upravni odbor i nadzorni odbor. Upravni odbor bira predsednika, potpredsednika, sekretara i organe: stručni savet, disciplinski odbor i komisije (za takmičenje, sudije, trenere, propagandu, statistiku, evidenciju i dokumentaciju, za izbor muške i ženske reprezentacije i za međunarodne veze).

U cilju ostvarenja svojih zadataka Rukometni savez Jugoslavije sarađuje sa drugim organizacijama i ustanovama koje rade na unapređenju fizičkog vaspitanja i sporta u zemlji. On je član Jugoslovenskog saveza organizacija za fizičku kulturu, a sve podržne organizacije (republički savezi, sreski i opštinski odbori) takođe su članovi odgovarajućih saveza organizacija za fizičku kulturu. Rukometni savez Jugoslavije je član Međunarodne rukometne federacije (Internationale Handball Federation), čije je sedište u Bazelu. Savez se učlanio u Federaciju na III kongresu u Beču 1950.

STRUČNI KADROVI

Uparedo sa povećanjem broja klubova i aktiva, rukometne organizacije su poklonile znatnu pažnju osposobljavanju stručnih kadrova — trenera i sudija, ali je njihov broj u poređenju sa brojem klubova u zemlji još uvek mali. (Tabela 2.)

TABELA 2 — SUDIJE I TRENERI PO REPUBLIKAMA 1961

	Broj sudija	Broj trenera
Jugoslavija	2.287	719
Srbija	1.084	170
Hrvatska	635	200
Slovenija	176	153
Bosna i Hercegovina	222	117
Makedonija	120	43
Crna Gora	50	36

Sudije i treneri su razvrstani u kategorije prema stručnim kvalifikacijama i zvanjima. Kategorije za sudije su: sudija pripravnik, opštinski, sreski, republički, savezni i međunarodni, a za trenere: vodnik, instruktor, trener i viši trener. Radi rešavanja svojih praktično-stručnih pitanja, sudije i treneri u komunama i srezovima se organizuju u sudijske odnosno trenerske zborove.

Pored ovih kvalifikovanih kadrova, sudijskim i trenerskim pozivom bavi se i znatan broj lica koja su osnovna

znanja za instruktore ili sudije stekla na kratkim seminarima ili kursovima organizovanim na radnim akcijama Narodne omladine. Samo u 1960, na primer, na gradilištima Auto-puta bratstva i jedinstva kursove za instruktore u rukometu završila se 303, a za sudije 254 omladinca i omladinke.

Od 1958. Rukometni savez Jugoslavije organizuje 15-dnevnu »Jugoslovensku školu rukometa«. Za tri godine kroz ovu školu, koja radi na principu seminara, prošlo je blizu 700 trenera, sudija, igrača i igračica i rukometnih funkcionera. 1961. školu je pohađalo 150 slušalaca iz cele zemlje. Pored najboljih stručnjaka iz zemlje, kao predavači angažuju se i eminentni stručnjaci iz inostranstva.

OBJEKTI ZA RUKOMET

U prvo vreme veliki rukomet se igrao na fudbalskim terenima, jer su dimenzije igrališta za veliki rukomet adekvatne terenima za fudbal. Širenjem malog rukometa naglo su rasle potrebe za terenima koji bi bili prikladni za ovu vrstu rukometne igre. Ta potreba bivala je utoliko veća što je u znatnom broju mesta rukomet izazvao veliko interesovanje sportske javnosti, pa se time javila i potreba da se grade tereni sa gledalištima.

Zahvaljujući materijalnim ulaganjima zajednice pristupilo se gradnji velikog broja terena specijalno namenjenih rukometu. Iako je rukomet u prvom redu dvoranski sport, povoljni klimatski uslovi omogućavaju da se on razvija pre svega kao sport na otvorenim terenima. U tom pravcu je do sada bila i orijentacija u izgradnji objekata.

Početkom 1961. u Jugoslaviji je bilo 982 registrovana terena koji odgovaraju svim propisima ove igre. Među njima je veliki broj objekata koji mogu da prime od 1.000 do 5.000 gledalaca, dok objekti Tašmajdan u Beogradu i Šalata u Zagrebu mogu da prime i po 10.000 gledalaca.

Pored ovih, u zemlji ima još oko 1.500 igrališta na kojima se upražnjava rukometna igra. To su najčešće tereni pri školama, u krugu garnizona JNA, pri preduzećima, i sl.

SISTEM TAKMIČENJA

Sistem rukometnih takmičenja je veoma razgranat. Takmičenja se odvijaju po sistemu liga ili turnira. Osnova takmičenja su zvanična prvenstva. Ona se odvijaju po takozvanom duplom bod-sistemu (prvi deo se igra u jesen, a drugi u proleće).

Prvenstva u opštinama. Osnovni stupanj takmičenja su prvenstva opština, u kojima učestvuju sve ekipe sa teritorije jedne opštine. Međutim, ako u jednoj opštini ima veliki broj ekipa, one se prema kvalitetu dele na dva razreda. Prvak prvog razreda ulazi u opštinsku ligu, a prvak drugog razreda u prvi razred na mesto poslednje plasirane ekipe.

Sreska prvenstva. Sledeći viši stupanj takmičenja su sreske lige. Ove lige, kroz koje se dobija prvak sresa, okupljaju najbolje ekipe iz opštinskih prvenstava. Prvaci sreskih liga ulaze u zonske lige.

Zonske lige. Treći stupanj takmičenja su zonske lige. One se formiraju od najkvalitetnijih ekipa iz obično dva-tri sresa na osnovu pogodnih komunikacionih veza.

Savezna liga. Najviši stepen takmičenja je Savezna liga. U muškoj i ženskoj konkurenciji do 1961. postojala je po jedna savezna liga i u svakoj se takmičilo po 10 najkvalitetnijih ekipa u zemlji. Svake godine iz Savezne lige ispadale su dve poslednje plasirane ekipe, a na njihovo mesto ulazile najbolje ekipe iz zonskih liga. Ove ekipe iz zonskih liga dobijane su putem kvalifikacionih turnira na kojima su učestvovali isključivo prvaci zonskih liga.

1961. izvršene su znatne promene u sistemu takmičenja muške Savezne lige. Od 20. avgusta ova liga će imati 12 članova. Osnovana je i *Druga muška liga*, koja će zameniti dosadašnji sistem kvalifikacionih takmičenja za ulazak u Saveznu ligu. Druga liga ima dve grupe: istočnu i zapadnu. Obe grupe imaju po 10 članova. Istočnu čine najbolji klubovi iz Srbije, Makedonije i Crne Gore, a zapadnu iz Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Prvaci ovih

grupa automatski ulaze u mušku Saveznu ligu, a dve poslednje plasirane ekipe iz Savezne lige prelaze u Drugu ligu, u grupu na čijoj se teritoriji nalaze.

Prvenstvena takmičenja koja su ovog proleća završena za sezonu 1960/61. počela su u jesen 1960. u 304 opštinske, sreske, zonske i savezne lige. Od ovog broja 197 liga su muške, a 107 ženske. Broj ekipa po republikama koje su se takmičile u ovim prvenstvima pokazuje tabela 3.

TABELA 3 — RUKOMETNE EKIPE U PRVENSTVENIM TAKMIČENJIMA 1960/61*

	Broj ekipa		
	ukupno	muških	ženskih
Jugoslavija	2.414	1.183	631
Srbija	950	750	200
Hrvatska	833	562	271
Slovenija	239	174	65
Bosna i Hercegovina	229	168	61
Makedonija	107	77	30
Crna Gora	56	42	14
Savezne lige	20	10	10

* Sva ova takmičenja održavana su isključivo u rukometu. Takmičenja u velikom rukometu u Jugoslaviji više se ne održavaju.

Ostala prvenstva. Pored ligaških takmičenja, u organizaciji opštinskih i sreskih rukometnih odbora priređuju se masovna prvenstva i po turnirskom sistemu. Takva prvenstva se obično održavaju za dobijanje prvaka opštine ili sreza u mestima gde je rukomet još uvek manje razvijen, gde su organizacije slabije ili ih nema dovoljan broj. Prvaci opština dobijeni po turnirskom sistemu imaju takođe pravo da kasnije učestvuju u sreskoj ligi, a prvaci srezova, dobijeni po turnirskom sistemu, imaju pravo da kroz eliminatorna takmičenja konkurišu za ulazak u zonsku ligu.

U takmičarskoj sezoni 1960/61. preko 800 muških i ženskih ekipa učestvovalo je u turnirskim prvenstvima za najbolju ekipu u opštini ili srezu.

Pored ovih prvenstava, organizuju se i prvenstva u školama, na fakultetima i univerzitetima, STV Partizanu, jedinicama Jugoslovenske narodne armije i u okviru radničkih sportskih igara koje organizuju sindikalne organizacije. Izuzev prvenstava u JNA, koja se organizuju od četa do finalnog takmičenja za prvenstvo JNA, i studentskih koja se održavaju za naslov univerzitetskog prvaka Jugoslavije, ostala prvenstva se održavaju uglavnom na nivou opština, a ređe na nivou sreza.

Prema nepotpunim podacima, u 1960. je u ovim prvenstvima učestvovalo preko 12.000 muških i ženskih ekipa. Samo na prvenstvu beogradskih srednjih škola, na primer, učestvovalo je 900 ekipa.

Ova vrsta aktivnosti u rukometu odvija se povremeno uglavnom kroz sistem turnirskih ili kup-takmičenja. Međutim, u poslednje vreme ima sve više primera da se organizuju i stalnija takmičenja. To su srednjoškolske lige, zatim lige koje se organizuju u okviru STV Partizana, i sl.

DRŽAVNA PRVENSTVA. Zvanična borba za prvenstvo države u muškoj i ženskoj konkurenciji vodi se od 1949. Prvo nezvanično prvenstvo Jugoslavije odigrano je 1948. u velikom rukometu po turnirskom sistemu u Zagrebu, i to kao prvenstvo gradskih reprezentacija. U muškoj konkurenciji takmičile su se reprezentacije Beograda, Zagreba, Ljubljane, Skopja, Sarajeva, Osijeka, Subotice i Splita. Titulu državnog prvaka je osvojila reprezentacija Zagreba. U ženskoj konkurenciji su se takmičile reprezentacije Beograda, Zagreba, Sarajeva i Subotice. Prvenstvo je osvojila gradska reprezentacija Subotice.

Od 1949. do 1953. prvaci države, kako u muškoj tako i u ženskoj konkurenciji, dobijali su se redovno u međuklupskim konkurencijama putem saveznih liga, izuzev 1954, 1955. i 1956, kada su prvaci dobijeni putem turnira. (Tabela 4.)

TABELA 4 — DRŽAVNI PRVACI U VELIKOM RUKOMETU 1949—1958

Godina	K l u b	
	muškarci	žene
1949	Zagreb (Zagreb)	Spartak (Subotica)
1950	Milicionar (Sarajevo)	Zagreb (Zagreb)
1951	Milicionar (Sarajevo)	Zagreb (Zagreb)
1952	Milicionar (Sarajevo)	Zagreb (Zagreb)
1953	20 oktobar (Sarajevo)	Spartak (Subotica)
1954	Zagreb (Zagreb)	Spartak (Subotica)
1955	Dinamo (Pančevo)	Lokomotiva (Zagreb)
1956	Zagreb (Zagreb)	Spartak (Subotica)
1957	Dinamo (Pančevo)	—
1958	Bosna (Sarajevo)	—

Zvanična prvenstva u velikom rukometu održavana su za muškarce sve do 1958, a za žene do 1956, kada su prestala usled potpunog preovlađivanja malog rukometa.

Zvanična prvenstva u malom rukometu počela su 1953. U muškoj konkurenciji sve do 1957. prvaci su dobijani putem turnira, a kasnije kroz takmičenja Savezne lige. Takmičenja žena odvijala su se kroz Saveznu ligu, izuzev prve tri godine, kada su održavana po turnir-sistemu. (Tabela 5.)

TABELA 5 — DRŽAVNI PRVACI U RUKOMETU 1953—1961

Godina	K l u b	
	muškarci	žene
1953	Prvomajska (Zagreb)	Mirko Kljajić (Nova Gradiška)
1954	Prvomajska (Zagreb)	Železničar (Beograd)
1955	Crvena zvezda (Beograd)	Lokomotiva (Virovitica)
1956	Crvena zvezda (Beograd)	Lokomotiva (Zagreb)
1957	Zagreb (Zagreb)	Spartak (Subotica)
1958	Partizan (Bjelovar)	Lokomotiva (Virovitica)
1959	Borac (Banja Luka)	Lokomotiva (Zagreb)
1960	Borac (Banja Luka)	Spartak (Subotica)
1961	Partizan (Bjelovar)	Beogradski sport-klub

U 1961. muško prvenstvo proteklo je u zanimljivoj i ujednačenoj borbi za prvo mesto između Mlade Bosne iz Sarajeva i Partizana iz Bjelovara, a žensko između višegodišnjeg prvaka Spartaka iz Subotice i Beogradskog sport-kluba. Posebna karakteristika ovogodišnjeg prvenstva je visoki plasman klubova koji su se ranije borili za opstanak u Ligi i obrnuto.

KUP JUGOSLAVIJE u rukometu je takmičenje izrazito masovnog karaktera. Prvi put Kup je organizovan 1955. i to samo u muškoj konkurenciji. Od 1956. ovo takmičenje se održava i u ženskoj konkurenciji.

Propozicije Kupa postavljene su tako da ovo takmičenje, bez ikakvih formalnosti i ograničenja, okuplja na najširoj osnovi ekipe rukometnih klubova škola, preduzeća, Jugoslovenske narodne armije, STV Partizana, itd. Takva orijentacija omogućila je da Kup Jugoslavije u rukometu postane tokom poslednjih godina najmasovnije sportsko takmičenje u zemlji.

Kup Jugoslavije sprovodi se u četiri faze takmičenja: u opštini, srezu, republici i Federaciji.

U opštini u takmičenju za Kup, koje počinje početkom aprila, učestvuju ekipe sa teritorije komune. Finale Kupa u opštinama održava se na Dan mladosti — 25. maja.

U srezu takmičenja se održavaju između pobedničkih ekipa u opštinama koje se bore za naziv najbolje ekipe u srezu. Finale Kupa u srezovima održava se na Dan borca — 4. jula.

U republici se takmiče najbolje ekipe srezova koje se bore za predstavnike republike u završnom takmičenju za Kup Jugoslavije. Propozicijama Kupa utvrđuje se koliko ekipa pojedina republika daje u završnom takmičenju, polazeći pri tome od ukupnog broja ekipa u jednoj republici

i od toga da u završnom takmičenju za Kup Jugoslavije učestvuju po 32 muške i ženske ekipe. Takmičenja za republičke predstavnike u Kupu završavaju se do polovine oktobra.

Završna takmičenja za *Kup Jugoslavije* počinju početkom novembra. Na njima učestvuju 32 muške i 32 ženske ekipe. Prema propozicijama Kupa, pravo na učešće u završnom delu imaju i članovi Savezne lige, te se iz republičkih takmičenja u finale Kupa uključuju po 22 muške i ženske ekipe. Finale Kupa Jugoslavije održava se na Dan Republike — 29. novembra. (Tabela 6.)

TABELA 6 — BROJ EKIPA-UČESNIKA U KUPU JUGOSLAVIJE I POBEDNICI KUPA 1955—1960

	Broj ekipa			Pobednici Kupa	
	ukupno	muških	ženskih	muškarci	žene
1955	226	226	—	Mladost (Zagreb)	—
1956	2.322	1.520	802	Crvena zvezda (Beograd)	Lokomotiva (Zagreb)
1957	4.546	3.487	1.059	Borac (Banja Luka)	„
1958	5.174	3.878	1.296	Borac (Banja Luka)	„
1959	8.526	6.386	2.140	Partizan (Beograd)	„
1960	13.081	9.412	3.669	Partizan (Bjelovar)	„

Kup Jugoslavije u rukometu od 1959. zajednički organizuju Rukometni savez Jugoslavije i Partizan Jugoslavije — Savez za telesno vaspitanje.

MEĐUNARODNA TAKMIČENJA

TAKMIČENJA DRŽAVNIH REPREZENTACIJA. Posle rata muške i ženske reprezentacije u rukometu takmičile su se gotovo sa svim istaknutim evropskim reprezentacijama. Prvi međudržavni susret jugoslovenska muška reprezentacija imala je u velikom rukometu i to sa Belgijom 19. juna 1950. u Zagrebu. Pobedio je jugoslovenski nacionalni tim sa 17:3 (8:0). Međudržavni susreti muške reprezentacije u velikom rukometu održavani su do 1958. Poslednji susret te godine jugoslovenska reprezentacija je imala 1. juna u Mariboru sa Austrijom, koji je rešila u svoju korist sa rezultatom 23:15 (12:9). (Tabela 7.)

TABELA 7 — BILANS MEĐUDRŽAVNIH SUSRETA REPREZENTACIJE JUGOSLAVIJE U RUKOMETU*

Zemlja	Ukupno susreta	Dobijeno	Nerešeno	Izgubljeno	Dato i primljeno golova
Muškarci					
Poljska	6	3	1	2	79:75
Rumunija	4	2	0	2	54:43
Austrija	4	4	0	0	89:39
Mađarska	7	4	0	3	114:108
Švajcarska	2	1	1	0	31:30
Demokratska Republika Nemačka	3	0	0	3	39:52
Brazil	1	1	0	0	22: 9
Francuska	1	1	0	0	17:10
Danska	1	0	0	1	12:20
Švedska	2	0	0	2	21:40
Norveška	1	0	0	1	17:18
UAR	3	3	0	0	81:36
Ukupno	35	19	2	14	576:482
Žene					
Čehoslovačka	3	1	0	2	15:17
Savezna Republika Nemačka	3	2	0	1	18:17
Austrija	3	2	1	0	23:11
Francuska	2	2	0	0	25: 9
Mađarska	5	0	1	4	25:48
Poljska	4	3	1	0	36:15
Rumunija	3	0	1	2	14:24
Danska	1	1	0	0	10: 7
Demokratska Republika Nemačka	2	1	1	0	13:11
Ukupno	26	12	5	9	179:159

* Zaključno sa 1. VIII 1961.

Ženska reprezentacija imala je prvi međudržavni susret u velikom rukometu 10. juna 1951. sa Austrijom u Ljubljani. Pobilele su Austrijanke sa 6:1 (2:0). Poslednji međudržavni susret u velikom rukometu ženska reprezentacija Jugoslavije imala je protiv Francuske u Darmštatu (Savezna Republika Nemačka) 7. jula 1956. i pobedila sa 10:3 (4:3).

Muška reprezentacija Jugoslavije imala je prvi međudržavni susret u rukometu sa Mađarskom u Zagrebu 21. februara 1957. Pobedio je jugoslovenski tim sa 17:11 (9:5). Ženska reprezentacija imala je prvi susret 29. septembra 1955. protiv ekipe Savezne Republike Nemačke u Novoj Gradiški i izgubila sa 5:2 (3:1).

UČEŠĆE NA SVETSKIM ŠAMPIONATIMA. Muška reprezentacija Jugoslavije učestvovala je dosad 4 puta na svetskim šampionatima, 2 puta u velikom rukometu i 2 puta u rukometu.

Prvo učešće na Svetskom šampionatu u velikom rukometu obeleženo je neuspehom. U kvalifikacijama za učešće na završnom delu II svetskog šampionata jugoslovenska ekipa poražena je 4. maja 1952. u Ljubljani od reprezentacije Sara sa 13:15 (7:7).

Na sledećem, III svetskom šampionatu u velikom rukometu koji je održan 1955. u Saveznoj Republici Nemačkoj, jugoslovenska reprezentacija u velikom rukometu osvojila je peto mesto. U ovom takmičenju učestvovala su reprezentacije iz 17 zemalja.

Na Svetskom šampionatu u rukometu muška reprezentacija Jugoslavije učestvovala je prvi put marta 1958, na III šampionatu. Na ovom prvenstvu jugoslovenski tim je između 16 nacionalnih ekipa zauzeo osmo mesto.

Na IV svetskom šampionatu za muškarce u rukometu, koji je održan marta 1961. u Saveznoj Republici Nemačkoj, jugoslovenski tim nije uspeo da se plasira za završna takmičenja. U kvalifikacijama reprezentacija je igrala sa Mađarskom. U prvom susretu, održanom 11. decembra 1960. u Zagrebu, pobedio je jugoslovenski tim sa 18:14, dok su u revanšu 23. decembra u Tati pobedili Mađari sa 15:13. Međutim, zahvaljujući boljoj gol-diferenciji jugoslovenski tim se plasirao za dalje takmičenje. Eliminatore utakmice za dobijanje finaliste, jugoslovenski tim je igrao sa Švedskom i Norveškom i obe izgubio: sa Švedskom 12:14, a Norveškom 17:18.

Ženska reprezentacija učestvovala je dva puta na svetskim šampionatima, jednom u velikom rukometu i jednom u rukometu.

Za učešće na II svetskom prvenstvu u velikom rukometu, jugoslovenska ekipa izborila se pobedom nad ekipom Holandije sa 7:6 (1:2) u Groningenu 20. juna 1956. Na završnom delu Šampionata, održanom u Saveznoj Republici Nemačkoj jugoslovenske reprezentativke su zauzele 5. mesto u svetu.

I svetsko prvenstvo za žene u rukometu (malom) održano je 1957. Jugoslavija je bila organizator ovog prvenstva. Prvenstvo je održano od 13. do 20. jula. Učestvovalo je 9 nacionalnih timova: Austrije, Savezne Republike Nemačke, Rumunije, Mađarske, Čehoslovačke, Poljske, Švedske, Danske i Jugoslavije.

Na ovom prvenstvu jugoslovenska reprezentacija zauzela je treće mesto i osvojila bronzanu medalju.

TROFEJ TAŠMAJDANA. Od 1960. Rukometni savez Jugoslavije organizuje međunarodni turnir »Trofej Tašmajdana«, koji se igra u Beogradu od 30. juna do 2. jula. Na prvom turniru sudelovale su muške i ženske reprezentacije Mađarske, Poljske i Jugoslavije. U muškoj konkurenciji plaketu »Trofej Tašmajdana« u 1960. osvojila je ekipa Jugoslavije, a u ženskoj ekipa Mađarske.

1961. na ovom takmičenju učestvovala su muške reprezentacije Rumunije, UAR i Jugoslavije i ženske reprezentacije Rumunije, Mađarske i Jugoslavije. Pobednici u muškoj i ženskoj konkurenciji su ekipe Rumunije.

IZVOR: Dokumentacija Rukometnog saveza Jugoslavije.

V. V.

ODNOSI IZMEĐU JUGOSLAVIJE I BRAZILA

POLITIČKI ODNOSI. U odnosima između Jugoslavije i Brazila došlo je u 1960.¹ do daljeg unapređenja saradnje u svim oblastima. Ta godina predstavlja završni bilans jednog perioda čija je osnovna karakteristika bila da se saradnja između dve zemlje razvijala uspešno i u skladu s obostranim interesima, pri čemu različitost društvenih sistema nije predstavljala prepreku za postepeno ali stalno poboljšavanje te saradnje.

U jugoslovensko-brazilskim odnosima 1961. godina predstavlja novu fazu. U njoj se nastavlja produbljavanje prijateljskih odnosa i proširivanje saradnje u svim pravcima. U bilateralnim odnosima u 1961. već su do sada postignuti rezultati koji prevazilaze ostvarenja ranijih godina.

Kada je predsedničku dužnost u Brazilu preuzeo Žanjo Kvdros, 31. januara 1961, predsednik Republike Josip Broz Tito uputio mu je telegram u kome je, između ostalog, izrazio ubeđenje »da će dublje međusobno upoznavanje i razumijevanje doprinijeti učvršćenju međusobne saradnje i jačanju zajedničkih napora za očuvanje mira u svijetu«.

Predsednik Kvdros uputio je, preko ambasadora FNRJ u Rio de Žaneiru, svoje pozdrave predsedniku Titu, rekavši: »Smatram svojom čašću da sam lični prijatelj predsednika Tita. On je veliki predsednik i jugoslovenski narod je veliki narod. Isporučite moje bratske pozdrave predsedniku Titu i jugoslovenskom narodu.«

Predstavnik Državnog sekretarijata za inostrane poslove Drago Kunc izjavio je na konferenciji za štampu 3. februara 1961: »Jugoslavija i Brazil danas imaju dobre i prijateljske odnose, ali postoje još velike neiskorišćene mogućnosti za njihovo proširenje. Mi očekujemo da će uz obostrane napore vlada i naroda naših zemalja ovi odnosi biti još bolji i plodonosniji.«

Ove obostrane prijateljske izjave jasno su ukazivale na čvrstu rešenost dve zemlje da uspostave tešnju saradnju i prošire međusobne odnose.

U izjavi na konferenciji za štampu 25. februara 1961. ministar inostranih poslova Brazila Alfonso Avinos de Melo Franko, na pitanje dopisnika »Tanjuga« u Rio de Žaneiru o tome kako se najbolje mogu razvijati odnosi između Brazila i Jugoslavije u budućnosti, odgovorio je: »Mislim da se to može najbolje ostvariti posetom predsednika Tita Brazilu«. Ova izjava je opširno komentarisana u Brazilu i u celoj svetskoj štampi i protumačena je kao želja predsednika Kvdrosa da predsednik Tito poseti Brazil.

Ambasador Brazila u Beogradu Rui Robeiro Kouto posetio je 27. februara 1961. državnog sekretara za inostrane poslove Koču Popovića i preneo poziv predsednika Kvdrosa predsedniku Titu da učini prijateljsku posetu Brazilu. Predsednik Tito je sa zadovoljstvom prihvatio poziv predsednika Kvdrosa.

Poseta koju će predsednik Tito učiniti Brazilu od velikog je značaja za budući razvoj međusobnih odnosa. I Jugoslavija i Brazil su zainteresovani za proširenje saradnje na bilateralnom i međunarodnom planu. Lični kontakti i razmena mišljenja dvojice predsednika otvoriće nove puteve u tom pravcu.

Braziliska javnost i štampa su vest o prijateljskoj poseti jugoslovenskog predsednika Tita primili sa velikim simpatijama.

Predstojeća poseta predsednika Tita Brazilu naišla je na veliki odjek i u ostalim zemljama Latinske Amerike. Štampa Meksika, Venecuele, Čilea i ostalih latinsko-američkih zemalja dala je veliki publicitet pozivu predsednika Kvdrosa predsedniku Titu.

Pored poziva predsedniku Titu da poseti Brazil, u međusobnim političkim odnosima došlo je do saradnje i prilikom organizovanja Konferencije šefova neangažovanih zemalja. Pripremnom sastanku, juna u Kairu, pored Jugoslavije, koja je bila jedan od inicijatora ovog sastanka, i drugih vanblokovskih zemalja, prisustvovao je, u svojstvu posmatrača, i delegat Brazila.

O postojećim prijateljskim odnosima između Jugoslavije i Brazila, kao i o povoljnim perspektivama razvitka međusobnih odnosa, predsednik Kvdros je u izjavi »Međunarodnoj politici« od 16. juna 1961, između ostalog, rekao: »Geografska udaljenost i ideološka udaljenost između Jugoslavije i Brazila su velikim delom ublažene podudaranjem ekonomskih interesa i identičnošću naših namera da doprinosimo ublaženju, pa i eliminisanju sukoba Istok—Zapad. Zemlje mira, spremne na aktivno delovanje u korist međunarodnog sporazumevanja, nalaze široko polje saradnje.«

EKONOMSKI ODNOSI. Težište međusobnih poseta političko-privrednih rukovodilaca dve zemlje i razgovora koji su vodili bilo je prvenstveno na razmatranju i ispitivanju uslova za proširenje ekonomske razmene. Posete su bile omogućene povoljnom atmosferom stvorenom u političkim odnosima, a rezultati razgovora i realizacije na ekonomskom polju pogodovali su unapređivanju saradnje i u drugim oblastima.

Kao gost Jugoslovenske spolnotrgovinske komore, u aprilu 1960. u Beograd je doputovala delegacija brazilskih privrednika na čelu sa predsednikom Konfederacije industrije države Sao Paulo Antoniom Devisateom, u kojoj je učlanjeno 5.000 industrijskih preduzeća. Delegacija je vodila razgovore u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove i Jugoslovenskoj banci za spolnu trgovinu. Interesujući se za uslove zaključivanja konkretnih poslova, delegacija je posetila Beogradski sajam, Industriju motora u Rakovici i Fabriku poljoprivrednih mašina »Zmaj« u Zemunu. Po povratku delegacije iz Jugoslavije, održan je 24. juna specijalni sastanak Brazilsko-jugoslovenske trgovinske komore u Sao Paulu, na kome je Devisate upoznao brazilске privrednike sa uslovima i mogućnostima međusobne trgovinske razmene s Jugoslavijom, ističući naročito jugoslovensku metalurgijsku i brodogradilišnu industriju, kao i proizvodnju traktora, visok kvalitet jugoslovenskih proizvoda i savremenost tehnoloških procesa.

U junu 1960. u Jugoslaviji je boravio načelnik Ekonomskog odeljenja Ministarstva inostranih poslova Republike Brazila i jedan od rukovodilaca brazilske spolnotrgovinske politike Edmundo Pina Barbosa da Silva. On je vodio razgovore u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove, Spolnotrgovinskoj komori, Komitetu za spolnu trgovinu i Jugoslovenskoj banci za spolnu trgovinu, i posetio niz preduzeća u Srbiji i Hrvatskoj. Barbosa da Silva se po povratku u svoju zemlju povoljno izrazio o kvalitetu jugoslovenskih traktora koji su za vreme njegove posete bili spremni za izvoz u Brazil.

S jugoslovenske strane, u novembru 1960. posetio je Brazil državni sekretar za poslove robnog prometa dr Marjan Breclj. Za vreme svog trodnevnog boravka u Rio de Žaneiru on je razgovarao s ministrom inostranih poslova Brazila Laferom i načelnikom Ekonomskog odeljenja Ministarstva inostranih poslova Barbosa da Silvom. Tom prilikom razmatrane su mogućnosti i ispitivani modaliteti novih oblika ekonomske saradnje. Marjan Breclj je u izjavi za štampu, između ostalog, rekao da su jugoslovenske vlasti preduzele konkretne mere u cilju povećanja međusobne razmene i saopštio da je jugoslovenska vlada izdala trećina brazilske kafe na jugoslovenskom tržištu s povoljnijim položajem kafe iz afričkog i azijskog područja. Ova izjava je u Brazilu veoma povoljno primljena.

¹ O odnosima Jugoslavije i Brazila do 1960. vidi »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 225—227 (43—45).

Robna razmena. U poređenju sa 1959. trgovinska razmena između dve zemlje u 1960. osetno je povećana i u pogledu obima i u pogledu asortimana, mada još ne dostiže nivo iz najkonjunktornijeg posleratnog perioda 1954—1956. U 1960. jugoslovenski izvoz je dostigao vrednost od 5,700.000 dolara, dok je uvoz iz Brazila iznosio 6,600.000 dolara (u 1959. jugoslovenski izvoz je iznosio 1,200.000, a uvoz 3,400.000 dolara). Iako je saldo i dalje negativan za Jugoslaviju, razlika u bilansu je znatno manja i pored povećanja razmene u oba pravca. Povoljnu okolnost predstavlja i proširenje i promena strukture uvoza, a naročito izvoza. Pored standardnih artikala — kafe i kakaovca, Jugoslavija iz Brazila uvozi i sisal. Jugoslovenski izvoz je pokazivao i dalje pozitivnu tendenciju povećanja plasmana industrijskih proizvoda. Jugoslovenska preduzeća su u 1960. izvozila, pored ostalog, alatne mašine i traktore. U Brazil je izvezeno tokom 1959. i 1960. godine 2.200 jugoslovenskih traktora, a jugoslovenska brodogradilišna preduzeća su zaključila prodaju dva putnička broda Brazila.

U cilju proširenja trgovinske razmene između dve zemlje predsednik Kvađros uputio je aprila 1961. u Jugoslaviju specijalnu misiju na čelu s ambasadorom Žoao Dantasom. Žoao Dantas je bio primljen kod predsednika Tita, a vodio je razgovore o međusobnim političkim i privrednim pitanjima i sa ostalim visokim jugoslovenskim rukovodiocima. Na završetku posete 29. aprila 1961, potpisan je Protokol o dopuni Sporazuma o trgovini, plaćanju i ekonomskoj saradnji.

Protokol predviđa znatno povećanje trgovinske razmene, koja u toku narednih 5 godina treba da dostigne nivo od 120 miliona dolara, što znatno premašuje sve što je do sada postignuto u međusobnoj trgovinskoj razmeni. Protokolom je proširen i asortiman jugoslovenskog uvoza i utvrđeno da će Jugoslavija, pored klasičnih artikala koje je i do sada uvozila iz Brazila, kao što su kafa, kakaovac i drugo, uvoziti i železnu rudu. Jugoslovenski izvoz ima takođe daleko povoljnije izgleda i u pogledu obima i u pogledu strukture.

Pored toga, u okviru Protokola zaključen je i kreditni aranžman koji predviđa isporuku raznih jugoslovenskih industrijskih proizvoda, investicione opreme i brodova na kredit u iznosu do 120 miliona dolara u roku od 5 godina.

Potpisani instrumenti otvaraju nove povoljne mogućnosti za proširenje trgovinskih i privrednih odnosa i predstavljaju bazu za trajnu razmenu na visokom nivou, što odgovara interesima obe zemlje, čije su privrede kompletarne.

Predsednik Kvađros je, po povratku brazilske delegacije u Rio de Žaneiro, izrazio svoje zadovoljstvo rezultatima Dantasove misije u Jugoslaviji.

KULTURNA SARADNJA. Kao rezultat dosadašnjih ostvarenja na kulturnom polju, boljeg međusobnog upoznavanja i uspostavljanja ličnih kontakata među umetnicima, naučnicima i kulturnim radnicima dve zemlje, došlo je poslednjih godina do novih, organizovanih oblika kulturne saradnje. Krajem 1959. u Sao Paulu je formirano Društvo

prijatelja Jugoslavije, a početkom aprila 1960, u Rio de Žaneiru je osnovan Institut »Brazil—Jugoslavija«, sa zadatkom da doprinese međusobnom upoznavanju i razvijanju kulturne saradnje između dve zemlje. Za predsednika Instituta izabran je tadašnji ministar vazduhoplovstva Korea de Mele, a za članove uprave rektor Univerziteta Pedro Kalmon, predsednik Rio de Žaneira Trota, senator Viraka, narodni poslanik Pasos i druge ugledne ličnosti javnog i društvenog života Rio de Žaneira. Institut je u aprilu organizovao izložbu fotografija »Jugoslavija danas«.

Profesor iz Rio de Žaneira dr Araldo Valadao održao je ujesen 1960. predavanje na Filozofskom fakultetu u Beogradu, a posle toga bio gost Zagrebačkog sveučilišta.

Juna 1960. doputovao je u Jugoslaviju predsednik Bijenala i direktor Muzeja moderne umetnosti u Sao Paulu Francisko Mataraca, kao gost Komisije za kulturne veze s inostranstvom, s kojom je vodio razgovore o mogućnostima za još širu saradnju na kulturnom planu između dve zemlje. Tom prilikom je, između ostalog, perfektuirano organizovanje izložbe jugoslovenskih fresaka na Bijenalu u Sao Paulu 1961. Jugoslovenske freske, prema koncepciji organizatora, zauzimaće centralni deo izložbe.

Krajem 1960. u Sao Paulu je bila otvorena izložba jugoslovenskih slikara primitivaca. U 1961. otvorena je u Beogradu izložba brazilskog modernog slikarstva.

Pored izložbe jugoslovenskih fresaka, na Bijenalu u Sao Paulu 1961, biće prikazana izložba jugoslovenske moderne umetnosti. Vrš se takođe pripreme za otvaranje velike jugoslovenske industrijske izložbe u Sao Paulu.

Komisija za kulturne veze s inostranstvom dodelila je školske 1960/61. šestorici brazilskih studenata stipendije za studiranje na univerzitetima u Jugoslaviji.

SARADNJA DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. Na V kongresu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, aprila 1960, Socijalističku partiju Brazila (PSB) predstavljao je sekretar Pokrajinskog komiteta za Rio de Žaneiro Hildogardo Pires Campos, a Radničku partiju Brazila (PRB) narodni poslanik Leo de Almeida Neves, potpredsednik Izvršnog komiteta, i profesor Alberto Guerero Ramos.

Između jugoslovenskih i brazilskih sindikalnih i omladinskih organizacija dolazilo je do povremenih sastanaka na međunarodnim i drugim kongresima, a postojali su i direktni međusobni kontakti.

U 1959. preveden je na portugalski jezik i objavljen u Brazilu Program Saveza komunista Jugoslavije, a u 1960. delo Edvarda Kardelja »Socijalizam i rat«.

IZVOR: Izveštaji Saveznog izvršnog veća 1959. i 1960. godine i dokumentacije Državnog sekretarijata za inostrane poslove, Komisije za kulturne veze s inostranstvom, Komisije za međunarodne veze Saveznog odbora SSRNJ i Komisije za međunarodne veze Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije.

M. M.

POSETA PREDSEDNIKA REPUBLIKE GANE dr KVAME NKRUMAHA

Na poziv predsednika Republike Josipa Broza Tita, predsednik Republike Gane dr Kvame Nkrumah učinio je zvaničnu posetu Jugoslaviji od 3. do 8. avgusta 1961. godine.¹

Ovaj treći susret predsednika Tita i predsednika Nkrumaha² pružio je mogućnost da se, u atmosferi prijateljstva, srdačnosti i uzajamnog razumevanja, razmotre pitanja od interesa za obe zemlje, kao i sadašnja međunarodna situacija.

U razgovorima vodenim prilikom posete sa jugoslovenske strane učestvovali su potpredsednik Saveznog izvršnog veća Mijalko Todorović, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović, član Saveznog izvršnog veća Marjan Brecelj, generalni sekretar Predsednika Republike Bogdan Crnobrnja, pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove Josip Đerđa, načelnik u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove Slavoljub Petrović, ambasador Jugoslavije u Gani dr Zvonko Perišić i savetnik u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove Aleksandar Božović, a sa strane Republike Gane ministar saobraćaja i komunikacija Krobo Edusei, ministar za predsedničke poslove Tawia Adamafio, ambasador Republike Gane u Jugoslaviji Simon Wellington Kumah, glavni sekretar Sekretarijata za afričke poslove M. F. Dei-Anang, zamenik sekretara vlade E. K. Okoh, glavni sekretar Ministarstva trgovine J. O. T. Agyeman, zamenik guvernera banke Gane Amoako Atta, glavni pomoćnik sekretara u kabinetu predsednika T. V. Beecham i viši pomoćnik sekretara u Ministarstvu inostranih poslova Osei-Tutu.

U zvaničnom saopštenju, objavljenom 8. avgusta na Brijunima, kaže se da su dva predsednika ponovo izvršila razmenu mišljenja o međunarodnim problemima, razmotrila aktuelnu međunarodnu situaciju i sa zabrinutošću konstatovala da je došlo do njenog vidnog pogoršanja koje sve neposrednije ugrožava održavanje svetskog mira. Dva predsednika su i ovom prilikom »potvrdili svoje ubeđenje da je sadašnja podeljenost u svetu u vojne grupacije jedan od glavnih uzroka stalnog zaostrevanja međunarodne situacije i da je politika aktivne miroljubive koegzistencije država i zemalja, bez obzira na političko i društveno uređenje, jedina razumna alternativa politici sile«.

Polazeći od te ocene dva predsednika su pridali veliki značaj Konferenciji šefova i vlada neangažovanih zemalja u Beogradu i izrazili svoje duboko uverenje da ta konferencija može odigrati veoma značajnu ulogu u naporima da se smanji zategnutost, da se sporni problemi rešavaju putem pregovora i da se očuva mir u svetu.

U toku razgovora posvećena je posebna pažnja problemu razoružanja. Sa zabrinutošću je konstatovano da dosadašnji pregovori nisu doveli do rezultata i da se trka u naoružanju povećava do opasnih razmera. Ukazujući na neophodnost da se na konstruktivan način pride rešavanju ovog problema, kako bi se našla zajednička osnova za postizanje sporazuma

o opštem i potpunom razoružanju pod efikasnom međunarodnom kontrolom, dva predsednika su izrazila svoje uverenje da bi svaka početna i ma koliko ograničena mera razoružanja pozitivno uticala na međunarodne odnose i olakšala postizanje takvog sporazuma.

Saglasni da kolonijalizam predstavlja potpunu negaciju osnovnih prava čoveka i naroda i da ozbiljno ugrožava mir u svetu, dva predsednika su ukazala na potrebu da anticolonijalne i miroljubive snage udruže svoje napore za hitno i konačno likvidiranje ostataka kolonijalizma u svim njegovim oblicima i manifestacijama. Oni su ukazali na činjenicu da otpor koji kolonijalne sile pružaju borbi protiv kolonijalizma i bezobzirne mere koje one preduzimaju u cilju zadržavanja svojih pozicija predstavljaju veliku opasnost za očuvanje mira i progresivni razvoj uopšte.

Dva predsednika su pružila podršku naporima Tunisa da obezbedi poštovanje svog suvereniteta i postigne evakuaciju stranih trupa sa svoje teritorije.

Osudjujući zverske zločine portugalskih kolonijalista u Angoli, dva predsednika su izrazila svoju solidarnost sa narodom Angole, kao i ostalim narodima koji se u Africi i drugde još nalaze pod kolonijalnom dominacijom u njihovoj borbi za slobodu i nezavisnost. Oni su takođe osudili rasnu diskriminaciju i politiku *apartheida* vlade Južnoafričke Republike »kao jedan od najgrubljih vidova kolonijalizma«.

Ostajući neizmenjeno na strani borbe alžirskog naroda za slobodu, dva predsednika »smatraju da je potrebno da se putem pregovora između Privremene alžirske vlade i vlade Francuske Republike postigne sporazum koji će zadovoljiti opravdane zahteve Alžira za nezavisnost i za poštovanje njegovog teritorijalnog integriteta«.

Pošto su razmotrili situaciju u Kongu šefovi dve države su dali snažnu podršku naporima koje čini kongoanski narod da se postigne rešenje pitanja Konga, izražavajući nadu »da će ovi napori biti usmereni na sprečavanje svakog daljeg stranog mešanja i na očuvanje nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i jedinstva Republike Kongo«.

Razmatrajući problem ekonomskog razvika nerazvijenih zemalja, dva predsednika su se saglasila »da ekonomska i druga pomoć nerazvijenim zemljama i područjima, bez političkih i sličnih uslova, predstavlja jedan od najvažnijih preduslova za savladivanje jaza između razvijenih i nerazvijenih zemalja, a što bi nužno dovelo do opšteg poboljšanja situacije u svetu«.

Šefovi dve države smatraju da Ujedinjene nacije treba da odigraju pozitivnu ulogu u očuvanju mira u svetu, ali da je potrebno da se, u tom cilju, Organizacija Ujedinjenih nacija »prilagodi novonastalim odnosima u svetu, i da se u svom delovanju vernije i doslednije rukovodi primenom načela i ciljeva Povelje Ujedinjenih nacija«.

Predsednik Tito i predsednik Nkrumah posvetili su tokom razgovora naročitu pažnju odnosima između dve zemlje »i sa velikim zadovoljstvom su konstatovali da su ti odnosi dostigli visok stepen prijateljstva i uzajamne saradnje«. Oni su se saglasili da postoji velika obostrana želja da se na području bilateralne saradnje što je moguće pre pride izvršavanju sporazuma koji su već potpisani između dve zemlje.

Pošto su konstatovali da su razmena mišljenja izvršena u Njujorku i Akri, kao i kasnije uzajamno informisanje doprineli da su Jugoslavija i Gana zauzimale po glavnim međunarodnim pitanjima stavove koji se podudaraju i pošto su »u forme saradnje prihvatili kao vrlo pozitivne, dva predsednika su izrazila spremnost da i dalje nastave sa međusobnim konsultovanjima.

U toku svog boravka, predsednik Nkrumah posetio je, sa članovima pratnje, više krajeva Jugoslavije i razgledao razna poljoprivredna i industrijska preduzeća i naučne ustanove.

IZVOR: Zajedničko saopštenje o poseti predsednika Nkrumaha Jugoslaviji — »Borba« od 9. avgusta 1961. godine.

A. B.

POSETA DRŽAVNOG SEKRETARA ZA INOSTRANE POSLOVE KOČE POPOVIĆA SSSR

Na osnovu sporazuma između vlada FNRJ i SSSR o razmeni poseta ministara inostranih poslova, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović je od 7. do 13. jula 1961. učinio zvaničnu posetu Sovjetskom Savezu.

Pored susreta sa ministrom inostranih poslova SSSR Andrejom Gromikom, Koča Popović je bio primljen od strane predsednika Ministarskog saveta SSSR Nikite Hruščova i prvog potpredsednika Ministarskog saveta SSSR Anastasa Mikojana.

U zdravici na ruku koji je priredio u čast državnog sekretara Koče Popovića, ministar Andrej Gromiko izrazio je nadu da će poseta državnog sekretara Koče Popovića i razmena mišljenja doprineti daljem poboljšanju sovjetsko-jugoslovenskih odnosa i odigrati korisnu ulogu u borbi svih miroljubivih zemalja za smanjenje međunarodne zategnutosti i očuvanje i učvršćenje mira.

U odgovoru na zdravicu sovjetskog ministra, Koča Popović je konstatovao sa zadovoljstvom da se u poslednje vreme međusobni odnosi dve zemlje pozitivno razvijaju i saradnja među njima se proširuje. »Činjenica da je u našim odnosima — rekao je Koča Popović — dolazilo do raznih poteškoća nameće potrebu da još upornije radimo na iznalaženju dodirnih tačaka u svim pitanjima od zajedničkog interesa, tim pre što se radi o dvema socijalističkim zemljama, a uspešan razvoj odnosa između njih nije samo u interesu njihovih naroda, već i u interesu učvršćenja mira i međunarodne saradnje.«

Državni sekretar je zatim rekao da noviji rezultati u međusobnoj saradnji pokazuju da razlike u gledištima o nekim pitanjima nisu predstavljale i ne treba da predstavljaju neke nepremostive teškoće i prepreke.

Koča Popović je zatim sa žaljenjem konstatovao da se opšta međunarodna situacija nije popravila, da zategnutost u međunarodnim odnosima i dalje traje i da još postoji niz žarišta koja ugrožavaju mir u svetu, izdvojištvu kao jedan od najprečih zadataka likvidaciju posledica drugog svetskog rata i sprečavanje mogućnosti da nemački militarizam i revanšizam ponovo ugroze mir u Evropi. Državni sekretar je zatim ukazao na nastojanje Jugoslavije da, kao socijalistička i nezavisna zemlja, deluje u pravcu popuštanja zategnutosti u svetu.

U pogledu održavanja Konferencije vanblokovskih zemalja, državni sekretar je istakao uverenje jugoslovenske vlade da će ona biti značajan doprinos poboljšanju međunarodne atmosfere i da će predstavljati pomoć u iznalaženju puteva za rešavanje međunarodnih problema kako bi se obezbedili mir, nezavisnost i ravnopravna međunarodna saradnja.

Koča Popović je izjavio da jugoslovenska vlada najaktivnije učestvuje u borbi za svrgavanje kolonijalizma i svih njegovih ostataka i da smatra da svaki pokušaj da se produži život kolonijalizmu izaziva teške komplikacije i ozbiljno ugrožava mir.

Za vreme posete vođeni su razgovori u kojima su sa jugoslovenske strane, pored državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića, učestvovali pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove Ivo Vejvoda, ambasador Jugoslavije u SSSR Lazar Mojsov, načelnici odeljenja u DISP-u Gojko Zarković i Budimir Lončar i savetnik ambasade u Moskvi Rafael Tabor, a sa sovjetske strane, pored ministra inostranih poslova SSSR Andreja Gromika, zamenik ministra inostranih poslova SSSR Firjubin, ambasador SSSR u Jugoslaviji Jepišev i načelnik Evropskog odeljenja u sovjetskom Ministarstvu inostranih poslova Astavin.

U Beogradu i Moskvi je 13. jula objavljeno zajedničko saopštenje o boravku državnog sekretara Koče Popovića u Sovjetskom Savezu, u kome se, između ostalog, kaže da je izvršena »razmena mišljenja o pitanjima sovjetsko-jugoslovenskih odnosa, a takođe i o najvažnijim međunarodnim problemima«.

POSETA MINISTRA INOSTRANIH POSLOVA REPUBLIKE ITALIJE ANTONIJA SENIJA

Na poziv državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića, ministar inostranih poslova Republike Italije Antonio Senji učinio je zvaničnu posetu Jugoslaviji od 28. juna do 1. jula 1961.

Za vreme boravka u Jugoslaviji ministar Senji imao je više razgovora s državnim sekretarom za inostrane poslove Kočom Popovićem, a 1. jula bio je primljen kod predsednika Tita.

U razgovorima, koji su vođeni u duhu konstruktivne i prijateljske diskusije i u atmosferi srdačnosti i otvorenosti, učestvovali su sa jugoslovenske strane, pored državnog sekretara Koče Popovića, državni podsekretar za inostrane poslove Veljko Mićunović, pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove dr Jože Brilej, jugoslovenski ambasador u Italiji Mihajlo Javorski, načelnik Političkog odeljenja u DISP-u Salko Fejić, opunomoćeni ministar u DISP-u Nenad Popović i dr., a sa italijanske strane, pored ministra inostranih poslova Antonija Senjija, ambasador Đovani Fornari, generalni direktor Političkog odeljenja, italijanski ambasador u Jugoslaviji Alberto Berio, ministar Đovani Vinčenco Soro, pomoćnik generalnog direktora za ekonomske poslove, ministar Alesandro Marini, šef odeljenja za štampu, ministar Federiko Sensi, šef kabineta ministra Senjija i dr.

Po završetku italijansko-jugoslovenskih razgovora objavljeno je 2. jula 1961. u Beogradu zajedničko saopštenje u kome se, pored ostalog, kaže da su dva ministra izrazila zadovoljstvo »uspešnim razvojem jugoslovensko-italijanskih odnosa, čiji je rečit izraz sadašnja poseta ministra Senjija Jugoslaviji, kao i ranija poseta državnog sekretara Koče Popovića Italiji« i da ti, kao i ostali kontakti predstavnika dve vlade, »ne koriste samo boljem međusobnom razumevanju i jačanju saradnje, nego znače takođe doprinos poboljšanju opšte međunarodne atmosfere. Ovo utoliko više, što su jugoslovensko-italijanski odnosi viđani primer da razlike u društvenom i političkom uređenju ne predstavljaju zapreku za uspešnu saradnju.«¹

¹ O poseti državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića Italiji vidi »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 546 (104), a o bilateralnim odnosima Jugoslavije i Italije »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 467—470 (57—60).

U razgovorima su obe strane »sa zadovoljstvom konstatovale da se odnosi između SSSR i FNRJ razvijaju normalno i da su njihovi stavovi o osnovnim međunarodnim pitanjima slični ili se podudaraju. One su izrazile nadu da će se saradnja između dve zemlje u pitanjima borbe za mir i smanjenje međunarodne zategnutosti i ubuduće uspešno razvijati.«

U toku razgovora potvrđeno je da će ministar inostranih poslova SSSR Andrej Gromiko posetiti Jugoslaviju u vreme o kome će se obe strane naknadno dogovoriti.

Koča Popović i njegova pratnja prisustvovali su aeromitingu na tušinskom aerodromu i posetili rejone nove stambene izgradnje u Moskvi, izložbu narodne privrede SSSR, a takođe i Lenjingrad.

U izjavi koju je po povratku u Jugoslaviju, 13. jula, dao domaćim i stranim novinarima, državni sekretar Koča Popović je istakao da je bio impresioniran krupnim rezultatima i uspesima koje je video da sovjetski narod postiže u brzom izgradnji svoje zemlje. Osvrćući se na razgovore, on je rekao da je za njih karakteristično »da su vođeni u duhu pune otvorenosti, srdačnosti i prijateljstva i uvažavanja obostranih stavova. Već samo to jeste preduslov za uspeh tih razgovora, i mi stvarno ocenjujemo da su oni bili i vrlo korisni i vrlo uspešni. Oni su omogućili da suočimo svoja mišljenja i samim tim i da približimo mišljenja, da tražimo ono što nam je zajedničko, a toga ima mnogo.«

Koča Popović je izrazio uverenje »da ova poseta predstavlja značajan korak u daljem poboljšanju međusobnih odnosa, u daljem povećanju i produbljivanju prijateljstva, koje već postoji između naroda Sovjetskog Saveza i Jugoslavije i vlada Sovjetskog Saveza i Jugoslavije«.

IZVOR: »Borba« od 7. do 14. jula 1961; Zdravice ministara inostranih poslova Sovjetskog Saveza i Jugoslavije Andreja Gromika i Koče Popovića — »Borba«, 10. jul 1961; Zajedničko saopštenje posle jugoslovensko-sovjetskih razgovora i izjava Koče Popovića po povratku u zemlju — »Borba«, 14. jul 1961.

T. P.

Dva ministra su opsežno »razmotrili razne probleme sadašnje međunarodne situacije i ocenili da neki njeni aspekti ozbiljno zabrinjavaju s obzirom na još uvek otvorena pitanja koja predstavljaju stalnu opasnost za svetski mir... i saglasili se o potrebi da sve zemlje, velike i male, pojačaju svoje napore za iznalaženje miroljubivih rešenja tih pitanja, u skladu sa principima Povelje Ujedinjenih nacija«.

U pogledu onštog i kontrolisanog razoružanja, dva ministra su izrazili ubeđenje da bi njegovo postizanje, kao i »svaki korak u tom pravcu predstavljao znatan doprinos popuštanju međunarodne zategnutosti«.

»Dva ministra pozdravila su stupanje na međunarodnu pozornicu zemalja koje su nedavno stekle nezavisnost i saglasila se o potrebi da se što pre stvore povoljni uslovi kako bi one mogle svu svoju energiju posvetiti svome razvoju i dati pun doprinos međunarodnoj zajednici.« Postignuta je takođe saglasnost da je »sa ovim zemljama potrebno ostvariti efikasnu ekonomsku i tehničku saradnju bez postavljanja uslova, kako bi se ubrzao njihov razvoj«.

U razgovorima je posvećena posebna pažnja sadašnjoj situaciji u bilateralnim odnosima i izraženo zadovoljstvo značajnim rezultatima postignutim u oblasti ekonomskih odnosa i trgovinske razmene. Da bi se omogućilo šire korišćenje postojećih mogućnosti za intenzivniju trgovinsku razmenu, dva ministra su se saglasila da se ubrza donošenje novih trgovinskih sporazuma. Industrijska kooperacija i tehnička saradnja takođe daju vidne rezultate, što sve potvrđuje postojeće široke mogućnosti ekonomske saradnje između dve zemlje.«

Takođe je konstatovan stalan napredak na području kulturne saradnje između dve zemlje i šire mogućnosti koje se u tom pogledu otvaraju primenom sporazuma o kulturnoj saradnji.

Sa naročitim zadovoljstvom konstatovan je dalji razvoj graničnog prometa, »koji je pretvorio zainteresovana područja u zonu intenzivnih međusobnih veza«.

U razmatranju drugih bilateralnih pitanja koja se odnose na jugoslovenske i italijanske manjine, dva ministra su se saglasila »da je postignut napredak i složila o potrebi da se postigne obostrano zadovoljavajuće rešenje. Dva ministra su izrazila ubeđenje da manjine moraju predstavljati elementat zbližavanja i uzajamnog razumevanja.«

Na kraju razgovora dva ministra su izrazila ubeđenje »da međusobna saradnja na svim poljima može dalje jačati, izražavajući rešenost dveju vlada da odnosi između Jugoslavije i Italije postanu sve prisniji, na bazi saradnje i dobrog susedstva«.

IZVOR: Zajedničko saopštenje o jugoslovensko-italijanskim razgovorima, »Borba« 2. jul 1961.

T. B.

SADRŽAJ 1961.

20-GODIŠNJICA USTANKA NARODA JUGOSLAVIJE

Proslava 20-godišnjice ustanka naroda Jugoslavije	193—194	(1—2)
Narodnooslobodilački rat i socijalistička revolucija u Jugoslaviji 1941—1945.	195—200	(3—8)

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Inspeksijske službe u Srbiji	1—5	(1—5)
Zavod za javnu upravu	5—6	(5—6)
Organizacija privrednog preduzeća	49—54	(7—12)
Opšta politika Saveznog izvršnog veća u 1960.	97—112	(13—28)
Organizacija i rad Saveznog izvršnog veća u 1960.	112—114	28—30)
Sednice Savezne narodne skupštine	114—116 (30—32) 296—298 (54—56)	
Sednice republičkih narodnih skupština	116—120 (32—36) 298—306 (56—64)	
Sednice Saveznog izvršnog veća	120—122 (36—38) 307—308 (65—66)	
Mesni uredi	145—147	(39—41)
Građanski sporovi 1957—1960.	147—148	(41—42)
Odlikovanja	201—202	(43—44)
Služba društvenog knjigovodstva u 1960.	241—242	(45—46)
Normativna delatnost radničkih saveta	289—292	(47—50)
Izbori i sastav radničkih saveta i upravnih odbora ..	293—295	(51—53)

STANOVNIŠTVO

Prvi rezultati popisa stanovništva	203—208	(1—6)
--	---------	-------

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Savetovanje predstavnika komunističkih partija u Moskvi i Jugoslaviji	7—8	(1—2)
Međunarodna aktivnost jugoslovenskih sindikata u 1960.	8—12	(2—6)
Savez novinara Jugoslavije 1957—1960.	55—58	(7—10)
II plenum Saveznog odbora SSRNJ	123—124	(11—12)
V kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Slovenije	125	(13)
Savez ratnih vojnih invalida Jugoslavije u 1960.	125—126	(13—14)
»Korak nazad« (izvod iz referata Veljka Vlahovića) ..	127—130	(15—18)
Lokalne radne akcije omladine u 1960.	131—132	19—20)
Članstvo Saveza sindikata Jugoslavije	149	(21)
Matice iseljenika	150—151	(22—23)
Jugoslovenska liga za mir, nezavisnost i ravnopravnost naroda (1960—1961)	152—154	(24—26)
Međunarodna saradnja Narodne omladine Jugoslavije	154—156	(26—28)
Međunarodne veze Saveza ženskih društava Jugoslavije	156	(28)
Konferencija za društvenu aktivnost žena Jugoslavije	243—244	(29—30)
Savet društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije ..	245—246	(31—32)

PRIVREDA

Savezni društveni plan za 1961. godinu	13—16	(1—4)
Industrijska preduzeća po veličini	16—18	(4—6)
PTT saobraćaj 1957—1960. i nova organizacija JPTT ..	18—23	(6—11)
Potrošački krediti	22—26	(11—14)
Privreda u 1960.	59—65	(15—21)
Nova proizvodnja jugoslovenske industrije	66—70	(22—26)
Novčana primanja i izdavanja privrednih organizacija ..	70—72	(26—28)
Privreda Jugoslavije 1945—1960.	157—162	(29—34)
Izmene u spolnotrgovinskom i deviznom sistemu.	163—167	(35—39)
Farmaceutska industrija ..	167—170	(39—42)
Stočarstvo 15. januara 1961.	170—172	(42—44)
Drumski saobraćaj 1957—1960.	209—212	(45—48)
Nerobni devizni prihodi i rashodi	212—214	(48—50)
Razvoj energetike	247—250	(51—54)
Olovo i cink	251—252	(55—56)
Razvoj prevoza i organizacija Jugoslovenskih železnica ..	253—256	(57—60)
Porast zaposlenosti 1957—1960.	309—313	(61—65)
Regresi u privredi	313—316	(65—68)
Sprovođenje stambene reforme ..	317—320	(69—72)
Veterinarska služba	321—325	(73—77)
Potrošnja veštačkih đubriva ..	326—328	(78—80)

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Zaštita invalida rada	27—30	(1—4)
Zdravstvo u 1960.	133—134	(5—6)
Socijalno osiguranje 1959 — 1960.	215—216	(7—8)
Radnička odmarališta 1957—1960.	257—259	(9—11)
Zapošljavanje i materijalno obezbeđivanje privremeno nezaposlenih 1957—1960. ..	260—262	(12—14)

PROSVETA, NAUKA I KULTURA

Sistem finansiranja školstva ..	31—33	(1—3)
Izdavačka delatnost, časopisi i štampa u JNA	33—35	(3—5)
Crtani film	35—36	(5—6)
Doktorat nauka u 1959. i 1960.	73—80	(7—14)
Prosveta i kultura u 1960.	135—138	(15—18)
Radnički univerzitet »Đuro Salaj« u Beogradu	173—176	(19—22)
Hidrometeorološka služba	177—179	(23—25)
Nagrade jugoslovenskim filmovima na međunarodnim festivalima u 1960.	180	(26)
Zaštita autorskih prava	217—219	(27—29)
VI jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorje« ..	219—220	(29—30)
Vanredno studiranje	263—265	(31—33)
Vojne škole	266—267	(34—35)
Primena nuklearne energije ..	268—270	(36—38)
Jugoslovenski prevodi dela V. I. Lenjina	329—332	(39—42)
Savremena jugoslovenska likovna umetnost	333—334	(43—44)
Gostovanja jugoslovenskih kulturno-umetničkih društava u inostranstvu	335—336	(45—46)

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Jugoslovenski sportski rekordi u 1960.	37—38	(1—2)
Košarka	81—84	(3—6)
Državna prvenstva u 1960.	85—88	(7—10)
Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1960.	139—142	(11—14)
Boks	181—183	(15—17)

Sportske sudije	183—184	(17—18)
Finansiranje fizičke kulture 1959—1960.	221—223	(19—21)
XII evropski šampionat u kosarci	223—224	(21—22)
Jugoslovenski savez organizacija za fizičku kulturu	271—273	(23—25)
XVI evropski šampionat u boksu	274	(26)
Rukomet	337—340	(27—30)

SPOLJNA POLITIKA

Stav Jugoslavije u vezi sa zaostavljanjem krize u Kongu ..	39—42	1—4)
Poseta predsednika Republike Gvineje Seku Turea	42—43	(4—5)
Poseta predsednika Pakistana Mohameda Ajuba Kana ..	44	
Poseta ministara inostranih poslova Indonezije dr Subandrija	44	(6)
Međunarodni ugovori zaključeni u drugoj polovini 1960. godine	45—48	(7—10)
Stavovi Jugoslavije o pitanju Alžira	89—92	(11—14)
Jugoslavija na XI zasedanju Generalne konferencije UNESCO-a	92—93	(14—15)
Diplomatsko-konzularna predstavištva	93—96	(15—18)
Bilateralni odnosi u 1960.	143—144	(19—20)
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića Kanadi	144	(20)
Jugoslovensko-albanski odnosi ..	185—190	(21—26)
Stavovi Jugoslavije o događajima u Kongu	190—192	(26—28)
Poseta predsednika Saveta ministara Kraljevine Laos Suvana Fume	192	(28)
Poseta predsednika Tita nekim zemljama Zapadne i Severne Afrike	225—230	(29—34)
Odnosi sa zemljama Zapadne i Severne Afrike koje je predsednik Tito posetio 1961.	231—236	(35—40)
Jugoslavija na Konferenciji Ujedinjenih nacija o diplomatskim odnosima i imunitetima	237—238	(41—42)
Jugoslavija na XVI zasedanju Ekonomske komisije za Evropu (ECE)	238—239	(42—43)
Poseta potpredsednika SIV-a Aleksandra Rankovića Grčkoj	240	(44)
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića Holandiji	240	(44)
Učešće Jugoslavije na XV zasedanju Generalne skupštine UN	275—282	(45—52)
Pripreme za konferenciju šefova vanblokovskih zemalja	283—284	(53—54)
Trojni razgovori Tito — Sukarno — Keita	284	(54)
Poseta predsednika Republike Indonezije Sukarna	285	(55)
Poseta predsednika Republike Mali Modiba Keite	285—286	(55—56)
Međunarodni ugovori zaključeni u prvoj polovini 1961.	286—288	(56—58)
Odnosi između Jugoslavije i Brazila	341—342	(59—60)
Poseta predsednika Republike Gane dr Kwame Nkrumaha ..	343	(61)
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića SSSR	343—344	(61—62)
Poseta ministra inostranih poslova Republike Italije Antonija Senjija	344	(62)

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.

Godišnja preplata 6.000 dinara / Redakcija: Moše Pijade 8 / tel. 33-610
Administracija: Ulica Kosmajka 7 / tel. 22-778 / pošt. fah 62 / Beograd.

Tekući račun kod Narodne banke br. 101—14
2—645

Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

